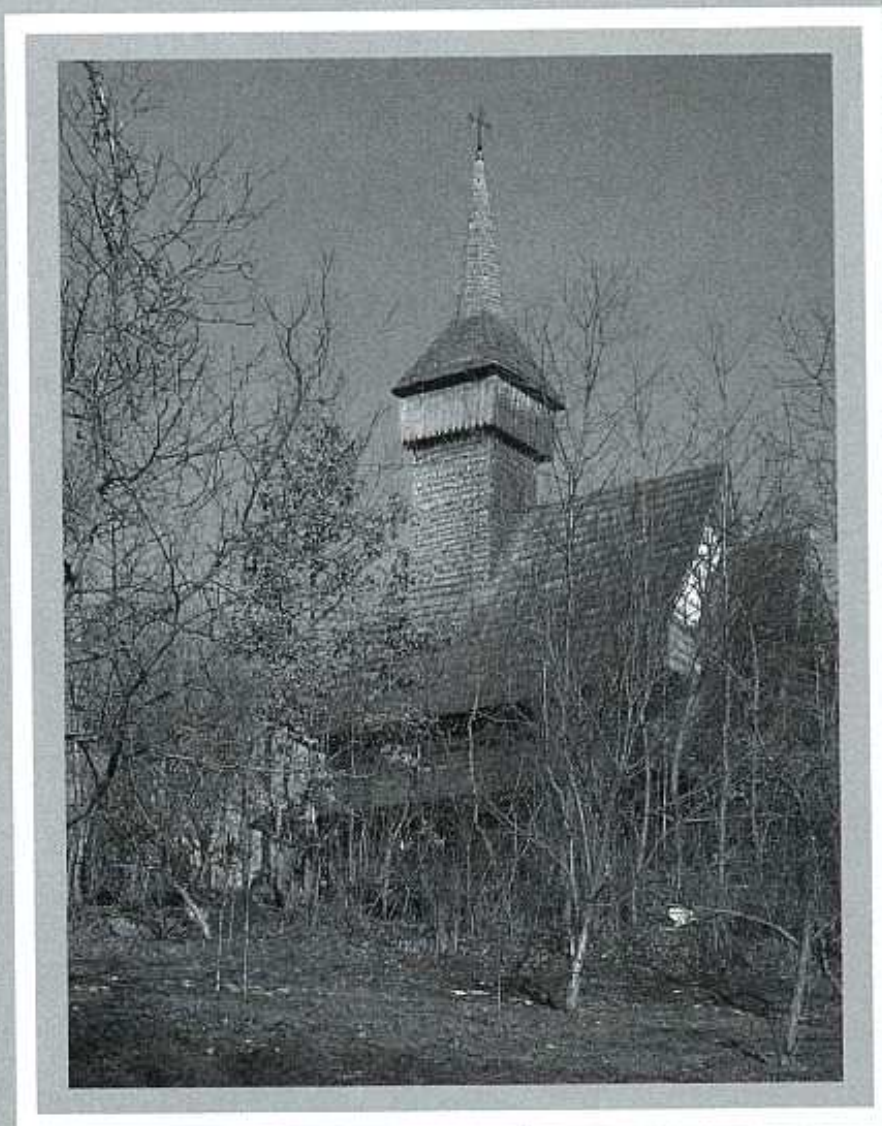

**UNIVERSITATEA DE NORD
BAIA MARE
FACULTATEA DE LITERE
CATEDRA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ
ȘI ASISTENȚĂ SOCIALĂ**

ORTODOXIA maramureșeană

Anul XIII, Nr. 14
Editura Universității de Nord
Baia Mare, 2009

**UNIVERSITATEA DE NORD BAIA MARE
FACULTATEA DE LITERE
CATEDRA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ
ȘI ASISTENȚĂ SOCIALĂ**

ORTODOXIA maramureșeană

**Anul XIV • Nr. 14
Editura Universității de Nord
Baia Mare 2009**

Coperta I: Biserica de lemn din **SÎRBI JOSANI**,
cu hramul „Sfânta Cuvioasă Paraschiva”, construită în 1665.

REFERENȚI ȘTIINȚIFICI

- Prof. univ. dr. **Adelbert DENAUX** – decanul Facultății de Teologie Catolică a Universității din
Tilburg (Olanda)
Pr. prof. univ. dr. **John BRECK** – Institutul Teologic Ortodox „Saint-Serge” din Paris
Pr. prof. univ. dr. **John Antony Mc GUCKIN** – Universitatea Columbia, New York
Pr. prof. univ. dr. **Theodor DAMIAN** – Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă
din New York
Pr. prof. univ. dr. **Ioan CHIRILĂ** - decanul Facultății de Teologie Ortodoxă a Universității
„Babeș-Bolyai” din Cluj Napoca

COMITETUL DE REDACȚIE

Președinte: Dr. h.c. Î. P.S. **JUSTINIAN CHIRA**,
Arhiepiscopul Maramureșului și Sătmarului

Redactor- șef: Pr. conf. univ. dr. Adrian Gh. PAUL
Secretar de redacție: Pr. lect. univ. dr. Vasile BORCA

Membri: Pr. conf. univ. dr. Ștefan POMIAN
-șeful Catedrei de Teologie Ortodoxă
Pr. lect. univ. dr. Cristian ȘTEFAN
- consilier cultural eparhial
Pr. lect. univ. dr. Dorinel DANI
Pr. lect. univ. dr. Marius NECHITA
Asist. univ. drd. Valerian MARIAN
Asist. univ. drd. Adriana CĂLĂUZ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA

Secția de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială

Str. CRIȘAN, Nr. 5-7

Baia Mare, Jud. Maramureș

Pagina web a Catedrei [www. tas.ubm.ro](http://www.tas.ubm.ro)

Tel: **004.(0)262.430.856; 0742.516530**

E-mail: adi_paulbm@yahoo.com

pr.adrianpaul@gmail.com

**UNIVERSITATEA DE NORD BAIA MARE
FACULTATEA DE LITERE
CATEDRA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ
ȘI ASISTENȚĂ SOCIALĂ**

**ORTODOXIA
maramureșeană
An XIV, nr. 14 / 2009**

2009 UNIVERSITATEA DE NORD

Toate drepturile rezervate
editurii și comitetului de redacție al Catedrei de Teologie Ortodoxă

Editura Universității de Nord este acreditată de C.N.C.S.I.S. -cod 22
**(Consiliul Național al Cercetării Științifice
din Învățământul Superior)**

Pagina web a CNCSIS: www.cncsis.ro

Toate drepturile rezervate. Tipărit în România. Nici o parte din această lucrare
nu poate fi reprodușă sub nici o formă, prin nici un mijloc
mecanic sau electronic, sau stocată într-o bază de date
fără acordul prealabil, în scris, al editurii și comitetului de redacție.

All rights reserved. Printed in Romania. No parts of this publication may be
reproduced or distributed in any form or by any means, or stored
in a data base or retrieval system, without the
prior written permission of the Editurs and Redactions comitets.

Revista apare cu binecuvântarea

Înalt Prea Sfinției Sale, **JUSTINIAN CHIRA**,
Arhiepiscop onorific al Maramureșului și Sătmărilor
și
a Prea Sfinției Sale **JUSTIN HODEA Sigheteanul**,
arhiereu vicar

Tehnoredactare: ADRIAN GH. PAUL
Culegere text: ADRIAN GH. PAUL
VASILE BORCA

Director editură: Mircea FARCAȘ
Consilier editorial: Constantin CORNIȚĂ
Design copertă: Emil DANCIU

Tiparul executat la
S.C. Designprint S.R.L.
4800 Baia Mare, Str. Victor Babeș nr. 43/2
Tel: 0740417892 E-mail: designprint_ro@yahoo.com

CUPRINS

I. EDITORIAL

- Înalt Prea Sfințitul Justinian CHIRA**, Arhiepiscopul Maramureșului și Sătmăruului, *Cuvânt rostit* cu prilejul decernării titlului de „Doctor Honoris Causa” de Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia 13

II. CRONICA UNIVERSITARĂ

1. *Spicuri din cronica universitară și culturală băimăreană 2009* 23
2. *Cadrele de conducere* 32
3. *Cadrele didactice - Catedra de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială* 33
4. *Licențiații în Teologie ortodoxă pastorală 2009* 34
5. *Licențiații în Teologie ortodoxă didactică 2009* 35
6. *Licențiații în Teologie asistență socială 2009* 35
7. *Studenții specializării T.O.P. 2009* 37
8. *Studenții specializării T.O.D. 2009* 42
9. *Studenții specializării T.O. A.S. 2009* 44
10. *Studenții masteranzi –Grupa Teologie Ortodoxă 2009* 51
11. *Raport al activității Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență socială pe anul universitar 2008-2009* 53

III. PROBLEME ÎN ACTUALITATE

1. Sinodul Mitropolitan al Clujului, Albei, Cișanei și Maramureșului se pronunță împotriva pașapoartelor biometrice 65
2. Comunicat de presă din partea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române –februarie 2009 67
3. Sfântul Sinod solicită alternativă la pașapoartele biometrice 69
4. Comunicat de presă din partea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române –iunie 2009 71
5. *Educația adevărată cultivă comuniunea între generații* –Mesaj al P.F. Părinte Patriarh Daniel cu ocazia deschiderii noului an școlar 2009-2010 73
6. Mesajul Sanctității Sale, Patriarhul Ecumenic Bartolomeu I cu prilejul

începutului Noului An bisericesc	75
7. Anul omagial al Sfântului Vasile cel Mare și al Părinților Capadocieni –Mănăstirea Bârsana, 11-13 noiembrie 2009	77
8. <i>O mare lumină a Bisericii și un sfânt rugător în ceruri</i> –Mesajul P.F. Părinte Patriarh Daniel cu ocazia susținerii Simpozionului Național de la Bârsana	81
9. Simpozion Național –Mănăstirea Bârsana 11-13 noiembrie 2009 –Mesajul din partea Secretariatului de Stat pentru Culte	83
10. Conf. univ. dr. Tănase Ion FILIP, Arhimandritul Gavril Burzo –un demn urmaș al părintelui profesor dr. Florea Mureșanu	85
11. Prof. dr. Nuțu ROȘCA, Probleme bisericești la Săpânța	87
12. <i>Idem</i> , Probleme bisericești la Botiza Maramureșului	91

IV. STUDII DE TEOLOGIE

1. Pr. conf. univ. dr. Adrian Gh. PAUL , <i>Taina Învierii Domnului nostru Iisus Hristos –pângă și cheazășie a învierii noastre pentru viața veșnică</i>	97
2. Pr. conf. univ. dr. Ștefan POMIAN , <i>Fundamentarea credinței prin rațiunea luminată de credință și încălzită de dragoste și prin descoperirea dumnezeiască</i>	137
3. Pr. lect. univ. dr. Vasile BORCA , <i>Familia creștină în opera Sfântului Vasile cel Mare</i>	171
4. Pr. lect. univ. dr. Teofil STAN , <i>Educația personalului clerical în eparhia Maramureșului și Sătmarului</i>	183
5. Asist. univ. drd. Eusebiu BORCA , <i>Unitatea și complexitatea Pentateuhului</i>	201
6. Drd. Stelian GOMBOȘ , <i>Despre realismul teologiei și slujirii Sfântului Vasile cel Mare –expresie a stăruinței în trezvie și în Mărturisirea adevărului Bisericii</i>	233
7. Masterand Emanuel B. CHEZAN , <i>Nostalgia Paradisului și tragicul existențial în viziunea lui Nichifor Crainic</i>	243

V. SPECTE ALE ASISTENȚEI SOCIALE

1. Lect. univ. drd. Ioan TOHĂȚAN , <i>Rolul asistentului social în managementul tulburărilor legate de consumul de substanțe interzise</i>	267
---	-----

2. **Pr. lect. univ. dr. Marius NECHITA**, *Teorii și modele ale dezabilității* ...279

VI. APARIȚII EDITORIALE

1. **Pr. Vasile BORCA**, *Mărturii șocante despre umilirea, împilarea și terorizarea neamului și credinței românești din Ardeal*293
2. **Ph. Dr. Ion POPOVICI**, *The Brook of Heracleides and Condemnation of Nestorius By Eirini Christinaki – Glarou*307
3. **Prof. dr. Nuțu ROȘCA**, *Umanul în Creștinism*317

VII. COMEMORĂRI

1. **Pr. dr. Adrian Gh. PAUL**, *In Memoriam –Poetul Daniel Turcea*321
2. **Drd. Stelian GOMBOȘ**, *In Memoriam. Prea Cuviosul Părinte Arhim. TEOFIL PĂRĂIAN –duhovnicul mănăstirii „Sf. C-tin Brâncoveanu”* ...325
3. **Eruditul profesor de teologie OLIVIER CLEMENT**
a trecut la cele veșnice329
4. **Profesorul grec de Noul Testament SAVVAS AGOURIDIS**
s-a mutat la Domnul333

VIII. EVENIMENTE DE EXCEPȚIE PENTRU EPISCOPIA MARAMUREȘULUI ȘI SĂTMARULUI

1. **Î.P.S. Andrei ANDREICUȚ**, *Arhipăstorul Maramureșului și Sătmărilor omagiat la Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia*337
2. **Pr. dr. Cristian ȘTEFAN**, *Maramureșul –capitala Ortodoxiei românești, 11-13 decembrie 2009*351
3. **P.F.P. Patriarh Daniel**, *Cuvânt la întronizarea întru Arhiepiscop onorific a P.S. Părinte Episcop Justinian al Maramureșului și Sătmărilor* 357

I. EDITORIAL

Una dintre acuzele care în trecut au fost aduse Poporului român, a fost și aceea că este un popor lipsit de viață mistică și de trăire religioasă, un popor din care nu s-au născut sfinți. Această vină ne-o aruncau și Apusul și Răsăritul. De aceea când se vorbește de creștinismul răsăritean se pomenește numai de Biserica Slavonă și Elină. Apusul, când vorbește de Biserica Răsăriteană, pomenește numai de Biserica Slavonă și de Biserica Greacă. Și unii și alții spunând că Biserica Românească n-a dat nici mari sfinți, dar nici teologi de seamă.

Vinovați pentru acest lucru am fost noi pentru că nu ne-am știut cinsti și prețui sfinții pe care i-am avut. Cauza a fost și aceea că și bisericește am fost dominați de străini. O altă cauză a fost aceea că ne-au fost furați sfinții și de către Răsărit și de către Apus. Pe Ieremia Valahul Biserica Catolică l-a trecut în rândul sfinților ei, deși Ieremia Valahul a fost român. Sinaxarele Bisericii Răsăritene sunt pline de sfinți români. Marile mănăstiri din Orient au fost întreținute de neamul românesc. Justinian cel Mare a dus, în sec. IV, ca să apere și să slujească Mănăstirea "Sf. Ecaterina" din Sinai, bărbați din Carpați, adică strămoși de-ai noștri. De asemenea, și mănăstirile din Muntele Athos și de la Constantinopol au fost întreținute de fiii poporului român.

Dacă material au dat viață acestor mari chinovii, din punct de vedere spiritual, adică obștea acestor mănăstiri era formată întotdeauna, în mare parte, din monahi născuți din neamul românesc, dar care au primit, după rânduială, nume noi, nume de sfinți străine și așa li s-a pierdut originea părintească, fiind considerați greci sau de alte nații, iar în neamul lor nu i-a mai pomenit nimeni, deși acești fii ai poporului român erau cei mai vrednici slujitori ai lui Dumnezeu, cei mai râvnitori asceți și sfinți. Astfel poporul nostru, țara noastră, a fost profund nedreptățită și hulită că nu a avut sfinți.

Strămoșii noștri, ca și poporul român în general, nu a fost un popor orgolios, ci a fost un popor care a ascultat cuvântul lui Iisus Hristos care zice: "*Să nu știe stânga ce face dreapta*" (Mt. 6,3). Voievozii, boierii și credincioșii români în general, umpleau pungile de bani tuturor celor ce veneau după ajutoare în țările române, iar pe lângă aceste ajutoare, voievozii și credincioșii români mai duceau și multe dării când vizitau locurile sfinte ale Bisericii Ortodoxe și mai ales la Muntele Athos. Străinii însă nu au fost generoși cu noi, cu românii, iar noi din modestie nu am cerut avantaje, nici drepturi. Așa se face că noi nici acum nu avem nici una dintre cele douăzeci de mănăstiri capitale de la Muntele Athos. Rușii au, bulgarii au, georgienii au, iar nouă nu ni s-a acordat de către greci nici una din mănăstirile capitale, ci am fost umiliți mereu și de Răsărit și de Apus. Spun aceste lucruri cu durere și mâhnire. De acest lucru, repet, suntem vinovați și

noi că nu am fost și din nefericire nu suntem nici acum conștienți de virtuțile pe care le are poporul român și pe plan social și pe plan spiritual.

Cu această ocazie, când mi s-a făcut cinstea neașteptată de către Înalt Prea Sfințitul Andrei și Înaltele Școli de la Alba Iulia, să mi se acorde titlul de Doctor Honoris Causa, în paginile ce urmează doresc să fac puțină lumină în trecutul și în prezentul vieții poporului român, care consider eu că a fost și este profund nedreptățit când se spune că din acest neam nu s-au ridicat bărbați care au meritat să poarte pe frunte aureola de sfinți. În țara noastră au fost și sunt și acum sfinți. Pe aceștia îi găsești în toate păturile sociale din România. Ei se află și în familii și în mănăstiri, între muncitori și între intelectuali, între țăranii bătuți de vânturi și de ploi. Țăranii români și acum, ca și în trecut, au fost ucenicii cei mai apropiați de Biserica lui Hristos.

Sfânta Evanghelie ne spune că la Învierea Domnului „*Mormintele s-au deschis și multe trupuri ale sfinților adormiți s-au sculat. Și ieșind din morminte după învierea Lui, au intrat în cetatea sfântă și s-au arătat multora*” (Mt. 26,52-53). Aceasta, iubiții mei frați, este o mărturie că în cimitirele noastre sunt multe morminte în care au fost înmormântați sfinți, că în multe morminte din țara noastră odihnesc trupurile unor sfinți. Eu am credea că în cimitirele din țara noastră sunt foarte mulți sfinți înmormântați, ale căror moaște luminează țara. Temelia acestui neam este așezată pe sfintele moaște ale părinților, moșilor și strămoșilor noștri.

În mănăstirile și în familiile din țara noastră au existat mulți sfinți, neștiuți și necunoscuți de nimeni, ale căror trupuri odihnesc în jurul mănăstirilor și a bisericilor noastre. De aceea, fiecare cimitir este un spațiu sacru, care trebuie venerat. Fiecare cimitir e un loc sfânt, e ca o biserică în care trebuie să intrăm cu sfințenie, cu evlavie și umilință, gândindu-ne că acolo odihnesc frații și părinții noștri, care în viață au făcut multe fapte plăcute lui Dumnezeu. Aceste cimitire trebuie îngrijite. Cine profanează un cimitir săvârșește un păcat strigător la cer.

Înaintașii, moșii și strămoșii noștri, au fost sfinți, în primul rând, pentru că au fost Dreptcredincioși. Aceasta este cea dintâi condiție, ca un om să se învrednicească de darul sfințeniei. Harul lui Dumnezeu lucrează numai în Biserica lui Hristos cea Dreptmăritoare care n-a „*răstălmăcit scripturile*”(II Pt. 3,16). Moșii și strămoșii noștri au fost sfinți pentru că nu au rătăcit niciodată de la învățătura Domnului nostru Iisus Hristos, ci ei întotdeauna au fost dreptcredincioși. Mulți dintre moșii și strămoșii noștri au fost sfinți și pentru că au fost răbdători și nu au persecutat pe nimeni. Poporul român este cel mai tolerant popor din lume pentru că așa l-a învățat și l-a format Biserica lui Hristos, Biserica Ortodoxă.

Pe pământul țării noastre, la sânul poporului român, și-au găsit adăpost toți oropsiții: armenii, evreii, husiții, bulgarii, rușii; toți cei care erau alungați din țara lor, se refugiau la sânul poporului român, care îi primea, le dădea loc de casă și de altar, îi respecta și nu încerca să le fure sufletul, nici legea, nici limba.

Poporul român a avut mulți sfinți pentru că a fost un popor blajin, sărac dar generos, frumos și la suflet și la trup. N-a fost un popor crud și sălbatic. Armata poporului român, nu are mâinile, nici numele pătate de sânge nevinovat. Din oastea română s-au ridicat mulți eroi care au fost cu adevărat sfinți. Din sânul acestui popor s-au acordat ajutoare și s-au zidit multe biserici în țară și peste hotare. Sfântul Munte, Ierusalimul, Muntele Sinai, Constantinopolul și alte locuri din Răsărit și din Apus și-au ridicat altare cu aur și argint din pământul românesc. Din darurile poporului român s-au construit multe biserici în țară și în lume și pentru aceasta în neamul nostru sunt mulți sfinți.

Poporul nostru are mulți sfinți pentru că a fost un popor evlavios și Dreptcredincios. Românii au avut o evlavie deosebită față de Maica Domnului. Săpăturile care s-au făcut în multe părți din țară și mai ales în Dobrogea, au scos la lumină multe și mărețe altare și biserici, multe vestigii paleocreștine, între care cele mai multe amintesc de Maica Domnului și de Sfânta Cruce. Față de acestea, moșii și strămoșii noștri au avut cea mai mare evlavie. Cu fiii născuți din sânul poporului român s-au populat multe mănăstiri. Aceștia, fără a râvni scaune înalte, trăiau așa cum ne-a învățat Hristos, în smerenie și sfințenie, în sfântă sărăcie și muncă, în cercetarea Scripturilor și studiu. Nu întâmplător din neamul nostru s-a născut Sfântul Ioan Casian, care a pus bazele monahismului apusean și care este considerat părintele culturii franceze. Și tot din neamul românesc este născut și Dionisie Exiguul, cel ce a fixat începutul erei creștine. Evlavia poporului român a fost sămânța din care au răsărit și s-au născut mulți sfinți din acest popor.

Poporul român are o noblețe naturală înnăscută în firea și caracterul lui. Noblețea poporului român nu se bazează pe blazoane false sau lupte deșarte, ci pe viața lui cinstită, firească și dreaptă. După cum românul este tolerant și generos din fire, tot așa el este nobil și credincios prin natura lui; acesta este motivul că în mormintele din țara noastră odihnesc multe trupuri de sfinți.

În mănăstirile noastre au trăit foarte mulți cuvioși plini de fapte bune și de înțelepciune. Pentru aceștia, voievozii, boierii și credincioșii înălțau biserici și mănăstiri frumoase. Sfinții care au trăit în mănăstiri au dat acestora un renume deosebit: Mănăstirile rămânând până astăzi izvoare de mângâiere și întărire sufletească și trupească pentru popor. Sfinții care au trăit în aceste mănăstiri, au fost duhovnicii și îndrumătorii tuturor, povățuitorii și luminătorii tuturor, de la voievod până la ultimul credincios din țară. Sfinții noștri nu au scris tomuri și

tratate pline de seci și reci speculații, ci ei au imprimat în sufletul poporului român chipul lui Iisus Hristos, icoana Maicii Domnului, semnul Sfintei Cruci, dragostea de sfintele posturi și sărbători, iubirea de Sfânta Biserică și de pământul scump, de vatra românească, pe care le-au apărut cu prețul vieții, lăsându-ni-le moștenire ca pe cel mai scump și sfânt lucru din lume.

Acestea toate am dorit să vi le binevestesc, cu inimă caldă și curată în această zi când sărbătorim Sfinții Ardeleni: Sfinții Cuvioși Mărturisitori Visarion și Sofronie; Sfântul Mucenic Oprea de la Săliște; Sfinții Preoți Mărturisitori Ioan și Moise, Sfântul Atanasie Todoran de la Bichigiu și Sfântul Ierotei Episcop de Alba Iulia.

Suntem un popor creștin. Nu ne-am părăsit Legea, nici credința străbună, nici datinile, nici dragostea de Biserică și de învățătura Sa. În momentele grele părinții noștri întotdeauna s-au rugat: „ - Vino Doamne Iisuse, și întărește-ne credința, sfințește-ne viața și vezi-ne umilința. Suntem poporul Tău. Țara noastră este țara Ta. Biserica noastră este Biserica Ta. Vino Doamne Iisuse! Acum avem mai mare nevoie de Tine și acum la început de mileniu și în colibe și în case înstărite, noi, românii, numai pe Tine Te avem. Numai Tu ne-ai mângâiat întotdeauna. Numai Tu ne-ai dat o speranță, când nevoile ne apăsau, când cei străini ne asupreau.

Vino, Doamne Iisuse!

Te așteptăm și acum și știm că vei veni. De aceea îți mulțumim. Te lăudăm și cerșim îndurarea Ta. Suntem slabi Tu fă-ne tari. Suntem păcătoși, Tu ne iartă, cum i-ai iertat chiar și pe cei care Te-au răstignit. Deschide-ne Doamne inima și mintea, căci acestea două sunt tot ce avem noi mai minunat, prin care ne putem apropia de slava Ta, de aproapele nostru, pe care Tu Doamne ne-ai învățat să-l iubim așa cum ne iubim propria noastră viață”

Aceasta a fost întotdeauna bucuria mea, să stau de vorbă cu Dumnezeu despre oameni și să stau de vorbă cu oamenii despre Dumnezeu. Sunt mulțumit și fericit că întotdeauna credincioșii m-au ascultat când i-am întâlnit în ograda mănăstirilor, în pridvoarele bisericilor, în casele preoților, pe ulițele satelor și în piețele orașelor, lângă patul bolnavilor, la căpătâiul morților și în sălile școlilor. Acum îmi amintesc și de vrednicii slujitori ai sfintelor noastre altare, biserica noastră a fost întotdeauna prezentă în viața poporului român prin slujitorii ei.

Preotul ortodox a fost un erou, un trimis al lui Dumnezeu, un profet, un apostol, un cuvios, un martir, care pururea a stat în fața lui Dumnezeu și a cerut milă, binecuvântare și har pentru noi de la Domnul Iisus Hristos, pe care, cu ochii minții și ai inimii, L-am văzut; Prunc mic în Betleem, Bărbat desăvârșit la Iordan, Dumnezeu luminat pe Tabor, Arhiereu și Miel nevinovat pe Cruce la Golgota și

Stăpân al cerului și al pământului în Ziua Învierii, când în auzul întregii lumi a spus: „*Datu-Mi-s-a toată puterea în cer și pe pământ.*”(Mt.28,18). Atunci El a dat sarcină slujitorilor sfintelor altare, zicând: „*Drept aceea, mergând învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Învățându-le să păzească toate câte v-am poruncit vouă, și iată Eu sunt cu voi în toate zilele, până la sfârșitul veacului. Amin.*”(Mt. 28,19-20).

În aceste douăzeci de secole, în lumina Evangheliei Domnului nostru Iisus Hristos, s-au născut și au crescut un mare număr de bărbați luminați, mulți sfinți, mulți binefăcători ai omenirii, savanți, oameni de știință, gânditori, poeți și scriitori. Tot ce a fost mai valoros pe pământ: bărbați, femei, tineri și copii, au fost creștini, care l-au adorat pe Iisus Hristos, care au crezut că Iisus Hristos este Fiul lui Dumnezeu Celui Viu. Bucuria tuturor oamenilor aleși, care de două mii de ani au trăit pe acest pământ, a fost să-l adore pe Iisus Hristos. Prin Nașterea lui Iisus Hristos pământul a devenit mai luminos. Globul acesta, care în comparație cu alte corpuri cerești este foarte modest, a devenit mai important decât tot universul. În fața acestui far care este creștinismul, ce a luminat și a călăuzit omenirea de două mii de ani, toți potrivnicii lui Hristos și ai Bisericii Sale nu sunt decât niște umbre, niște fantome trecătoare, care n-au adus omenirii nici o mângâiere, nici un folos. Aceste umbre, apar și dispar așa cum apare și dispare orice umbră pe pământ. Toți suntem conștienți că Iisus Hristos Fiul lui Dumnezeu, venind pe pământ, a dat o importanță deosebită neamului omenesc. Nu înger, nici profet ne-a trimis Dumnezeu, ci pe însuși Fiul Său „*prin care s-au făcut toate câte s-au făcut*”(In 1,3), care a venit în lumea noastră, în casa noastră și ne-a pus pe frunte cununa împărătească a sfințeniei și a nemuririi.

Toate popoarele își au sfinții lor pe care îi cinstesc în mod deosebit. Și din neamul nostru s-au născut mulți sfinți pe care noi în trecut i-am neglijat, prin aceasta făcându-ne vinovați. Cauza, zic, a fost modestia noastră, dar și pentru că în mare parte Biserica noastră Ortodoxă, mai ales în sud, a fost dominată de conducători străini, în principal greci. În timpurile mai noi, când poporul român s-a trezit “*din somnul cel de moarte*”, am luat la cunoștință că suntem un neam ales, un popor mare, „*seminție aleasă, preoție împărătească, neam sfânt, popor agonisit de Dumnezeu*” (I Petru 2,8). Și prin protopărinții noștri daci suntem cel mai vechi popor din Europa. Așadar, când am luat la cunoștință că Legea noastră creștinească se trage de la Apostoli, că poporul român s-a născut creștin și am fost cei mai vajnici apărători ai Crucii și ai Evangheliei lui Hristos, după ce în secolul nouăsprezece am înfrânt puterea otomană devenind independenți și bisericește autonomi, am pus pe fruntea Bisericii noastre coroana de Patriarh și am început să

îmbrăcăm în aureolă de Sfinți pe fiii poporului român care dintru început au fost vrednici de această cunună.

Întâistătătorii Bisericii Românești, care de data aceasta erau români, și-au îndeplinit și această sfântă și mare datorie de a canoniza pe sfinții români, care în fața lui Dumnezeu au fost și sunt neîntrecuți în soborul cel mare al Bisericii lui Hristos.

La Alba Iulia acum se înalță imn de slavă tuturor sfinților români al căror nume este cunoscut, dar și pe cei necunoscuți. În fața voastră, mărit sobor al oamenilor de știință și a celor ce sunteți lucrători pe vatra de credință a Bisericii lui Hristos, îndrăznesc să mărturisesc prin cântecul național românesc și zic: *“au fost eroi, au fost și-or să mai fie...”* Am avut de-a lungul timpului nenumărați sfinți și sfinți se nasc și în timpurile noastre. Lucrarea Duhului Sfânt și Harul lui Dumnezeu nu a încetat să lucreze în Biserica Ortodoxă nici acum. Ce sunt acești slujitori ai altarelor ortodoxe decât uneltele Duhului Sfânt care îndeplinesc și acum, cum au îndeplinit dintru început, porunca lui Hristos care, după înviere, când S-a întâlnit cu ucenicii în munții Galileei a rostit în fața lor declarația solemnă pentru toate timpurile și locurile: *“Datu-Mi-s-a toată puterea în cer și pe pământ”* (Mt. 28,18). Prin acest cuvânt a arătat și cerului și pământului că El, Cel născut în Betleem, El cel ce a crescut în Nazaret, El care în grădina Ghetsimani a băut din paharul morții, El care S-a jertfit pe cruce și și-a dat sufletul în mâinile Tatălui, El care a coborât până în adâncul infernului și a eliberat de acolo tot neamul lui Adam care a adormit *“întru nădejdea învierii și a vieții veșnice”*, El este Stăpânul cerului și al pământului. *“Datu-Mi-s-a toată puterea în cer și pe pământ”*; și de pe această culme a puterii supreme și veșnice a dat sarcină ucenicilor, care de două mii de ani se străduiesc să îndeplinească porunca Stăpânului care a zis: *“Drept aceea mergând învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh”* (Mt 28,19). Și după cum la Cina cea de Taină a zis: *“nu vă voi lăsa orfani, voi veni la voi”* (In 14,18) și acum îi încredințează : *“voi fi cu voi până la sfârșitul veacurilor”* (Mt. 28,20). Cu acest mandat ucenicii au plecat în urmă cu două milenii în toate părțile lumii și cu harul lui Dumnezeu și cu puterea Sfântului Duh dau foc, așa cum a făcut și Hristos Stăpânul lor, care a zis : *“Foc am venit să arunc pe pământ și cât aș vrea să fie acum aprins”* (Lc. 12,49). Și azi servitorii Domnului dau foc sufletelor moarte. Aceștia sunt sfinții și slujitorii sfintelor altare. Deci sfinții și acum sunt cu noi, sunt printre noi; deși cu slăbiciuni, seamănă în lume neîncetat cărbunii aprinși ai sfințeniei.

Suntem într-un centru unde sunt adunați o mulțime de ucenici care se pregătesc să devină apostoli. Fiecare ucenic de aici este un mugur de sfânt, pe

care îi ajută să crească, să se desăvârșească, arborii bătrâni, profesorii care sunt maturi, chiar și cei ce sunt tineri, aceștia luptă lupta cea bună ca să aprindă în sufletul ucenicilor focul Duhului Sfânt.

Eu am întotdeauna speranță și încredere în mlădițele tinere că vor deveni ramuri viguroase care vor da roade însutite. Am încredere și în arborii bătrâni plini de seve duhovnicești că vor da har din harul lor și mugurilor, ucenicilor.

**Înalt Prea Sfinția Sa
JUSTINIAN CHIRA
Arhiepiscopul Maramureșului și Sătmărilor¹**

¹ Cuvânt rostit de Î.P.S Sa Justinian CHIRA, Arhiepiscopul Maramureșului și Sătmărilor cu prilejul decernării titlului de „*Doctor Honoris Causa*” Înal Prea Sfinției Sale de către Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia.

II. CRONICA UNIVERSITARĂ

1. SPICUIRI DIN CRONICA UNIVERSITARĂ ȘI CULTURALĂ BĂIMĂREANĂ - 2009

*** Vineri, 30 ianuarie** –de sărbătoarea *Sfinților Trei Ierarhi: Vasile cel Mare, Grigorie Cuvântătorul de Dumnezeu și Ioan Gură de Aur*, ocrotitorii Școlilor teologice, în prezența P.S. Iustin Sigheteanul, Arhiereu vicar al Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmăruului, s-a săvârșit Sfânta Liturghie la Catedrala Episcopală «Sfânta Treime» din Baia Mare. La Sfânta Liturghie a asistat și P.S. Justinian Chira care la sfârșit a rostit un cuvânt de învățătură părintească tuturor elevilor seminariști, dar și studenților teologi de la cele trei secții de teologie ale Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială din cadrul Universității de Nord din Baia Mare. Răspunsurile la strană au fost date atât de corul Seminarului Teologic Ortodox Sfântul Iosif Mărturisitorul, condus de maestrul Iustin Podăreanu și de Pr. prof. drd. Petrică Aurelian Covaciu, cât și de corul studenților teologi condus de Pr. lector dr. Stan Teofil. Soborul a fost alcătuit din preoții profesori de la cele două școli teologice din Baia Mare.

*** În perioada 3-7 februarie** – a avut loc ce-a de-a III-a ediție a Taberei de Religie și Creație Literară Ortodoxă „Sfântul Iosif Mărturisitorul” organizată de Inspectoratul Școlar al Județului Maramureș în colaborare cu Episcopia Ortodoxă Română a Maramureșului și Sătmăruului. La manifestare au luat parte, alături de profesori de Religie, cadre didactice universitare din cadrul Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială a Universității de Nord din Baia Mare, cărora li s-au acordat Diplome de excelență.

*** Joi, 5 februarie** – La Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” din Municipiul Baia Mare, a fost lansat volumul „*Oameni iubiți de Dumnezeu*”, autor Pr. Nicolae Stoia, capelan la Penitenciarului Satu Mare. Lansarea volumului s-a bucurat de prezența unui public numeros și select, alcătuit din preoți, profesori de teologie, studenți și oameni de cultură din Baia Mare. Autorul a fost onorat de prezența P.S. Iustin Sigheteanul, care a scris și un cuvânt de binecuvântare la acest volum, a Domnului Teodor Ardelean, Directorul Bibliotecii Județene și a Pr. Virgil Jicărean, Consilier Misionar-Social al Episcopiei, care prin sectorul misionar-social a finanțat apariția acestei lucrări.

*** Miercuri, 25 februarie** – În ședința de lucru, Sfântul Sinod al BOR a adoptat, în unanimitate, hotărârea nr. 638/2009 în legătură cu problema noilor pașapoarte electronice care includ date biometrice. Printre altele s-au luat și următoarele măsuri: aprobarea proiectului comun al Patriarhiei Române și

Academiei Române, privind elaborarea unei Istorii a monahismului românesc de la origini până azi, publicarea unei noi ediții, completate în anul 2009, a volumului Sfântul Vasile cel Mare - Închinare la 1600 de ani de la săvârșirea sa, în colecția *Studia Basiliana*, organizarea de către Patriarhia Română a unui Congres Internațional dedicat Sfântului Vasile cel Mare și celorlalți Părinți Capadocieni, cu prilejul anului comemorativ-omagial, instituirea Duminicii părinților și copiilor, în prima duminică după 1 iunie, în Patriarhia Română, instituirea Duminicii migranților români, în prima duminică după 15 august, în Patriarhia Română, aprobarea criteriilor privind elaborarea manualelor școlare de religie, conform noii metodologii aprobate de Ministerul Educației, Cercetării și Inovării, precum și a criteriilor de constituire a Comisiei Patriarhiei Române, pentru evaluarea proiectelor de manuale la disciplina Religie.

*** Marți, 10 martie** – A avut loc seminarul interactiv: *„Rolul bibliotecii în susținerea învățământului universitar băimărean”* susținut în Sala mare de conferințe a Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” din Baia Mare, la care au luat parte o seamă de personalități culturale din Baia Mare. În cadrul Seminarului s-au prezentat și imagini sugestive din cadrul altor Universități de prestigiu din Statele Unite ale Americii și din Europa de Vest, în cadrul cărora biblioteca este un suport cultural major care contribuie decisiv la ridicarea standardului de performanță a învățământului, în special, și a culturii în general.

*** Vineri, 27 martie** – la ora 11,00, în sala festivă a Facultății de Litere din cadrul Universității de Nord, Baia Mare, de pe str. Victoriei nr. 76-78 a avut loc manifestarea comemorativă intitulată: *„Poetul Daniel Turcea. In memoriam”*, la 30 de ani de la trecerea în veșnicie a poetului creștin Daniel Turcea. Manifestarea a fost organizată de Catedra de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială, prin reprezentantul Pr. conf. univ. dr. Adrian Gh. PAUL, în colaborare cu Colegiul Național „Gheorghe Șincai” din Baia Mare prin intermediul Pr. prof. de Religie Dorin MICU. În prezența Preasfinției Sale Justinian Chira, Episcopul Maramureșului și Sătmarului, s-a evidențiat înalta personalitate culturală a poetului creștin Daniel Turcea și după evocare s-a ridicat și un parastas în memoria celui comemorat.

*** Luni, 30 martie** – la mănăstirea Rohia s-a comemorat 20 de ani de la trecerea la cele veșnice a cunoscutului gânditor creștin și monah cărturar Nicolae Steinhardt, monahul de la Rohia, unde în prezența Preasfințitului Justinian Chira, Episcopul Maramureșului și Sătmarului, a Preasfinției Sale Justin Hodea Sigheteanul, arhiepiscop vicar al Episcopiei Maramureșului și Sătmarului, președintele fondator al Fundației „Nicolae Steinhardt” –Rohia, a D-lui Theodor PALEOLOGU, ministru al Culturii, Cultelor și Patrimoniului Național și a

numeroase personalități culturale din Maramureș și din țară s-a evocat, într-o manifestare de înaltă ținută culturală și mănăstirească, înalta personalitate a monahului Nicolae de la Rohia, ridicându-se un parastas de veșnică pomenire și prezentându-se integrala Stainhardt, colecția de cinci volume ale gânditorului Stainhardt editate la Editura Polirom, Iași.

* **Mărti, 28 aprilie** – începând cu ora 9,00, în cadrul Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială de pe strada Crișan, Nr. 5-7 din Baia Mare, a avut loc susținerea examenului de *capacitate preoțească*, sesiunea de primăvară, organizată de Episcopia Ortodoxă Română a Maramureșului și Sătmarului în colaborare cu Catedra de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială din cadrul Universității de Nord, Baia Mare. S-au prezentat 12 candidați și au promovat toți cu rezultate foarte bune și excepționale.

* **Mărti, 5 mai** – la solicitarea Pr. conf. univ. dr. Adrian Gh. PAUL s-a pus bazele unei Asociații culturale și de spiritualitate ortodoxă, intitulată „*Societatea de Studii Teologice Ortodoxe din România*” (SSTOR), cu sediul în Baia Mare, Str. Valea Roșie, Nr. 2, unde, în cadrul ședinței de lucru, s-a propus și validat Statutul de organizare a Asociației potrivit legilor în vigoare din România, s-a ales Comitetul de conducere și de administrație și s-au făcut propuneri pentru ocuparea posturilor de membri de onoare și de președinte de onoare. Președinte fondator a fost numit Pr. conf. univ. dr. Adrian Gh. PAUL, alături de alți 9 membri fondatori, de doi vicepreședinți, un secretar general și un chestor șef al Asociației.

* **Miercuri, 6 mai** – a avut loc înființarea Asociației de Prietenie Româno-Chineză –filiala Baia Mare, cu ocazia întâlnirii bilaterale Româno-Chineze susținută în Baia Mare prin prezența ambasadorului chinez în Maramureș. În programul de vizită al ambasadorului a intrat și întâlnirea oaspetelui oficial cu tinerii studenți ai Facultății de Litere și ai Universității de Nord din Baia Mare.

* **Miercuri, 27 Mai** – la Reședința Episcopală din Baia Mare, Preasfințitul Justinian Chira, Episcopul Maramureșului și Sătmarului, a fost sărbătorit de Permanența Eparhială și de Centrul Eparhial, la împlinirea a 88 de ani de viață. Din partea grupului profesoral al Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială s-a transmis o scrisoare de felicitare, prin care cadrele didactice și studenții teologi băimăreni i-au urat P.S. Justinian belșug de sănătate, putere de muncă și „La Mulți Ani!”

* **Vineri, 29 mai** – a avut loc Sesiunea de referate și comunicări științifice ale studenților de la Universitatea de Nord. Studenții teologi au participat cu lucrări la patru secțiuni: 1. Secțiunea *Teologie Biblică și Morală creștină și spiritualitate ortodoxă*, cu 15 lucrări; 2. Secțiunea *Teologie Sistematică și*

Practică, cu 16 lucrări; 3. Secțiunea *Asistență și practică socială*, cu 18 lucrări; 4. *Teologie istorică și bizantinologie*, cu 14 lucrări. În urma susținerii lucrărilor, în cadrul fiecărei secțiuni s-au acordat premii și distincții studenților din cadrul Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială.

* **Martți, 26 mai** – a avut loc Festivitatea împlinirii a 10 ani de la absolvirea elevilor seminariști ai Seminarului Teologic Ortodox din Baia Mare, promoția 1998-1999.

* **Joi, 4 iunie** – în sala mare a Teatrului Municipal din Baia Mare, cu începere de la ora 11,00, a avut loc cursul festiv al studenților teologi, promoția 2009, sub îndrumarea Pr. conf. univ. dr. Adrian Gh. PAUL (teologie ortodoxă pastorală), Lect. univ. drd. Ioan Șt. TOHĂȚAN (asistență socială) și Asist. univ. drd. Eusebiu BORCA (teologie ortodoxă didactică). În prealabil, s-a săvârșit Sfânta Liturghie arhierască și un Tedeum la Biserica „Sfântul Nicolae” din Baia Mare, în prezența PS sale Justin Hodea Sigheteanul, Arhiereu vicar al Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmăruului.

* **În perioada 18-19 iunie** – în Reședința Patriarhală, sub președinția Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, Patriarhul BOR, a avut loc ședința de lucru a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. Dintre hotărârile luate, menționăm: proclamarea anului 2010 în Patriarhia Română drept *Anul omagial al Crezului Ortodox și al Autocefaliei românești* în contextul aniversării anul viitor a 1685 de ani de la Sinod I Ecumenic de la Niceea (325-2010) și a 125 de ani de la recunoașterea Autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române (1885 - 2010); aprobarea criteriilor pentru ridicarea unor episcopii la rangul de arhiepiscopii și pentru acordarea rangului de arhiepiscop onorific unor episcopi. În consecință, Sfântul Sinod a aprobat ridicarea la rangul de Arhiepiscopie a Episcopiei Râmnicului, Episcopiei Romanului, Episcopiei Buzăului și Vrancei, Episcopiei Argeșului și Muscelului, Episcopiei Dunării de Jos și a Episcopiei Aradului. Pentru activitate ierarhică pilduitoare și slujire chiriahală deosebită și îndelungată a Bisericii, au fost ridicați la rangul de *Arhiepiscopi onorifici* Preasfințitul Părinte Justinian Chira, Episcopul Maramureșului și Sătmăruului, și Preasfințitul Părinte Ioan Sălăjean, Episcopul Covasnei și Harghitei.

* **Martți, 30 iunie** – a avut loc banchetul de sfârșit de an universitar al absolvenților Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială din cadrul Universității de Nord, Baia Mare, susținut la restaurantul „Două veverițe” din apropierea orașului Baia Mare. La manifestare au luat parte toți absolvenții teologi, însoțiți de cadrele didactice ale Facultății de Litere și ale Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială din Baia Mare. Toți absolvenții au fost

felicități și li s-au urat mult succes la examenul de licență și, mai ales, pe calea vieții.

* **Marți, 7 iulie** – a avut loc susținerea examenului de licență pentru absolvenții cursurilor teologice din cadrul Facultății de Litere din Baia Mare. Din partea Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială s-au prezentat toți absolvenții, în număr de 43 absolvenți teologi și 53 de absolvenți asistenți socială, care au promovat cu rezultate bune și foarte bune.

* **Duminică, 12 iulie** – la Catedrala Episcopală «Sfânta Treime» din Baia Mare, după săvârșirea Sfintei Liturghii arhieresti, a avut loc lansarea volumului monografic «*Mănăstirea „Sfânta Ana” Rohia - Monografie*» semnată de Preasfințitul Justinian Chira, Episcopul Maramureșului și Sătmăruului. Au rostit cuvinte de apreciere Pr. conf. univ. dr. Adrian Gh. Paul, care a avut o contribuție importantă la apariția volumului prin sprijinul acordat, Arhim. dr. Macarie Motogna de la Mănăstirea Rohia și excelența sa, d-l Octavian Butuza, recunoscutul realizator de emisiuni de televiziune.

* **În perioada 15-16 august** – la inițiativa Consiliului local și a Primăriei din Ieud, Facultatea de Litere din cadrul Universității de Nord din Baia Mare, în colaborare cu Catedra de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială și cu binecuvântarea Preasfințitului Justinian Chira, Episcopul Maramureșului și Sătmăruului, s-a susținut cea de-a XXIII-a ediție a manifestărilor culturale de la Ieud, în cadrul unui simpozion național, sub egida: „*Codicele de la Ieud.....*”. La manifestare au luat parte renumite personalități culturale din țară și din ținutul Maramureșului, între care amintim: Prof. univ. dr. Alexandru SURDU, Academician, Prof. univ. dr. Adrian LEZEANU,, Prof. univ. dr. Petre DUNCA, decanul Facultății de Litere, Baia Mare, Conf. univ. dr. Ștefan VIȘOVAN, șeful Catedrei de Limba și Literatura Română din cadrul Facultății de Litere, Baia Mare, iar din partea Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială din Baia Mare, Pr. conf. univ. dr. Adrian Gh. PAUL și Pr. lect. univ. dr. Cristian ȘTEFAN, consilier cultural eparhial. Toate comunicările și referatele susținute în cadrul simpozionului de aleasă culturală și spiritualitate maramureșeană vor fi publicate într-un volum special, dedicat Codicelui de la Ieud.

* **Luni, 28 septembrie** – a avut loc deschiderea Noului An universitar 2009-2010 la “Universitatea de Nord”, deschidere festivă precedată de săvârșirea Sfintei Liturghii, la biserica “Sfântul Nicolae”, de pe strada Crișan, de Preasfințitul Justin Hodea Sigheteanul, Arhiepiscop vicar al Episcopiei Maramureșului și Sătmăruului, cu participarea cadrelor didactice ale Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială și a studenților de la Teologie. În prezența

Preasfințitului Justinian Chira, Episcopul Maramureșului și Sătmarului, invitat de onoare, festivitatea propriu-zisă de deschidere a noului an universitar 2009-2010 s-a susținut în sala mare a Universității de Nord, de pe strada Victor Babeș, și a fost prezidată de dl. Dan Călin PETER, rectorul Universității de Nord, cu participarea d-lui Cristian Anghel, primarul municipiului Baia Mare, și în prezența d-nei Georgeta Corniță și d-l Vasile Viman, prorectorii Universității. S-au transmis mesaje de bun venit tinerilor studenți din anul I ai Universității de Nord și urări de mult succes tuturor studenților băimăreni în activitatea lor studențească, de formare și de cercetare aprofundată.

*** Luni, 20 octombrie** – Preasfințitul Justinian, la invitația ÎPS Andrei, Arhiepiscopul Albei Iulia, a participat în Orașul Unirii la simpozionul cu tema Sfântul Ierotei Episcop de Alba Iulia susținut în Aula Facultății de Teologie Ortodoxă din Alba Iulia. În cadrul programului Simpozionului a avut loc solemnitatea decernării titlului de *Doctor Honoris Causa* a Universității 1 Decembrie 1918 din Alba Iulia Preasfințitului Justinian Chira, Episcopul Maramureșului și Sătmarului, de către rectorul Universității Prof. univ. dr. Ioan Achim Moise. Discursul de Laudatio a fost rostit de ÎPS Andrei, iar după primirea diplomei și a decorațiunilor Preasfințitul Justinian a susținut un discurs cu tema „Despre Sfinți și despre sfințenie în viața poporului român”.

*** Marți, 10 noiembrie** – începând cu ora 9,00, în cadrul Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială de pe strada Crișan, Nr. 5-7 din Baia Mare, a avut loc susținerea examenului de *capacitate preoțească*, sesiunea de toamnă, organizată de Episcopia Ortodoxă Română a Maramureșului și Sătmarului în colaborare cu Catedra de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială din cadrul Universității de Nord, Baia Mare. S-au prezentat 21 candidați și au promovat toți cu rezultate foarte bune.

*** Marți, 10 noiembrie** – în cadrul Facultății de Teologie Ortodoxă „Andrei Șaguna” a Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, D-l Asist. univ. Valerian MARIAN a susținut public teza de doctorat, intitulată „*Propovăduirea Cuvântului lui Dumnezeu prin imnele liturgice ale Bisericii Ortodoxe. Creația imnografică a Sfântului Ioan Damaschin prezentă în cărțile de cult actuale*”, sub coordonarea științifică a Pr. prof. univ. dr. Vasile GRĂJDEAN, în urma căreia a și obținut titlul de doctor în Teologie. Pe această cale și noi, colegii din cadrul Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială, îl felicităm!

*** În perioada 11-13 noiembrie** – Catedra de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială a organizat Simpozionul Național: *ANUL COMEMORATIV-OMAGIAL AL SFÂNTULUI VASILE CEL MARE ȘI AL SFINȚILOR CAPADOCIENI*, susținut la Mănăstirea Bârsana. Întreaga manifestare culturală și

de spiritualitate ortodoxă a fost o mare reușită, atât în ceea ce privește organizarea simpozionului, cât și cele cu privire la prezența unor personalități culturale din țară și de pe plan local la desfășurarea manifestării. Deschiderea oficială a simpozionului a avut loc miercuri, 11 noiembrie, cu începere de la ora 18.00 în prezența Preasfințitului Justinian Chira, Episcopul Maramureșului și Sătmărilor, a Preasfinției sale Justin Hodea Sigheteanul, Arhiepiscopul vicar al Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmărilor, a D-lui conf. univ. dr. Cristian Anghel, primarul municipiului Baia Mare, a D-lui prof. univ. dr. Petre DUNCA, decanul Facultății de Litere din Baia Mare, în prezența Pr. lect. univ. dr. Vasile CREȚU, delegat oficial din partea Patriarhiei Ortodoxe Române, a D-lui drd. Stelian GOMBOȘ, consilier în Secretariatul de Stat pentru Culte, delegat oficial al Ministerului, cu participarea expresă a Pr. prof. univ. dr. Theodor DAMIAN, președintele Institutului Român de Spiritualitate Ortodoxă din New York, Statele Unite ale Americii. Cu toții au luat cuvântul în deschiderea oficială a manifestării de la Bârsana. În cadrul celor 2 zile de susținere a referatelor, secționare sistematic în patru secțiuni, cei care au conferențiat au ținut să evidențieze rolul și importanța Sfinților Părinți din ținutul Capadochiei la formarea și consolidarea tezaurului de credință ortodoxă a Bisericii din primele veacuri creștine, în frunte cu Sfântul Vasile cel Mare, Arhiepiscopul Cezareei Capadochiei, de la a cărui trecere la cele veșnice s-au împlinit anul acesta 1630 de ani. Toate comunicările, care s-au dovedit a fi foarte bine documentate și excepțional de bine elaborate, au fost publicate într-un volum comemorativ-omagial editat la Editura Universității de Nord din Baia Mare, coordonat de Pr. conf. univ. dr. Adrian Gh. PAUL, responsabil și cu organizarea Simpozionului Național de la Bârsana.

*** Joi, 10 decembrie** – cu ocazia apropierei Sărbătorilor de iarnă dedicate Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos și ale Anului Nou, corala studenților Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială „Sfântul Ioan Damaschinul”, conduși de Pr. drd. Aurelian Petrică COVACIU, au colindat centrul eparhial al Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmărilor, respectiv pe ierarhii maramureșeni, rectoratul Universității de Nord din Baia Mare, Decanatul Facultății de Litere din Baia Mare și centrul cultural al Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” din Baia Mare.

*** În perioada 11-13 decembrie** – a avut loc vizita extraordinară a Preafericirii Sale Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, în Maramureș cu ocazia ridicării Preasfințitului Justinian Chira, Episcopul Maramureșului și Sătmărilor la rangul eclesiastic de „Arhiepiscop” onorific, ca semn de prețuire și de profundă apreciere pentru înalta personalitate culturală și duhovnicească a Preasfinției sale, cât și pentru întreaga activitate misionară bisericească pusă în

slujba slujirii Bisericii noastre strămoșești. Este prima vizită canonică a Preafericirii Sale în calitate de Patriarh în eparhia Maramureșului și Sătmarului. Preafericirea Sa a fost întâmpinat vineri seara la orele 19,20 la aeroportul din Baia Mare, de către autoritățile județene și locale, cu tradiționalul colac de grâu curat și sare, precum și de P.S. Episcop Justinian Chira și P.S. Iustin Sigheteanul și membrii permanenței eparhiale. De la aeroport, coloana oficială s-a îndreptat spre Catedrala Episcopală, în care se afla o mulțime de credincioși și preoți băimăreni, unde a avut loc ceremonialul primirii oficiale a Preafericitului Părinte Daniel, de către P.S. Episcop Justinian. Preasfinția Sa Justinian a adresat cuvântul de bun venit Patriarhului, iar Preafericirea Sa a binecuvântat poporul prezent și și-a exprimat bucuria de a se afla în mijlocul credincioșilor ortodocși din Maramureș. După primirea oficială bisericească la Catedrala Episcopală, P.F. Părinte Daniel a făcut o vizită la Reședința Episcopală.

Sâmbătă, 12 decembrie – Programul vizitei Patriarhale a continuat cu următorul desfășurător:

- *La ora 10:00*, vizitarea și binecuvântarea de către Preafericitul Daniel a Centrului Social-Filantropic „Sf. Iosif Mărturisitorul” din Baia Mare, realizarea așezământului se datorează P.C. Părinte Vasile Fodoruț, paroh la Parohia Sf. Iosif Mărturisitorul, care a și primit din partea Patriarhului Ordinul „*Sanctus Stefanus Magnus*”.

- *La ora 11:30*, Preafericitul Părinte Daniel a fost întâmpinat la Catedrala Episcopală de către copiii de la școlile din Județ și Mun. Baia Mare (645 de elevi) unde era în plină desfășurare serbarea de Crăciun „De Nașterea Domnului”, la cea de-a X-a ediție și organizată de Prof. Maria Gligan – Inspector de Religie, Inspectoratul Școlar Județean Maramureș și profesorii de religie din Județ. Grupuri de copii în port tradițional l-au colindat pe Preafericitul Daniel, primind în dar iconițe cu binecuvântarea Patriarhului. Au colindat grupurile de copii din Rozavlea, Șieu, Oncești și în limba ucrainiană copii din Repedea.

- *La orele 13:00*, Delegația Oficială a ajuns la Mănăstirea Rohia, unde Preafericitul Părinte Daniel a fost întâmpinat de obștea Mănăstirii Rohia, stareți, starețe, monahi și monahii de la mănăstirile din împrejurimi și mult popor de credincioși. În Paraclisul „Sf. Nicolae” de la demisolul noii biserici, P.S. Iustin Sigheteanul a adresat Preafericitului Daniel cuvânt de bun venit și a spus câteva lucruri despre istoricul așezământului monahal de la Rohia și importanța lui bisericească și spiritual-culturală. Preafericitul Părinte Daniel a vorbit celor prezenți despre frumusețea spațiului în care ne găseam, făcând legătură cu Peștera Betleemului și bucuria Crăciunului. Apoi a oferit Mănăstirii medalia „*Sf. Ierarh Nicolae*” și mai multe volume pentru biblioteca Mănăstirii, editate de Patriarhia

Română. Pentru activitatea de zidire și de ctitorire a noii biserici și a Centrului Cultural, Social și Monahal, Preafericirea Sa a conferit Arhimandritului Pantelimon Ilieș, Egumenul Mănăstirii, cum și întregii obști monahale Ordinul „*Sanctus Stefanus Magnus*” pentru clerici. Au fost prezentate după aceea stadiul lucrărilor la noul centru și planșele, prezentarea fiind făcută de către arhitectul Dorel Cordoș.

- La orele 18:30, Preafericitul Părinte Daniel și ceilalți Ierarhi însoțitori, au participat la un înălțător concert de colinde, susținut în Catedrala Episcopală de către corurile: „*Doxologia*” al Catedralei Episcopale, „*Sf. Ioan Damaschinul*” al Studenților Teologi, „*Angelli*” al Seminarului Teologic Liceal Ortodox „Sf. Iosif Mărturisorul” și corala „*Arhangheli*” al preoșimii din Episcopia Maramureșului și Sătmăruului. Catedrala a fost neîncăpătoare pentru mulțimea credincioșilor prezenți. La încheierea concertului, Dl. Cristian Anghel, Primarul Municipiului Baia Mare, a conferit Preafericitului Daniel, Titlul de Cetățean de Onoare al Municipiului Baia Mare, iar Preafericitul i-a conferit Primarului ordinul „*Sanctus Stefanus Magnus*” pentru laici. Apoi a oferit în semn de apreciere, pe rând: Pr. prof. Petrică Aurelian Covaciu, Prof. Iustin Podăreanu (Dirijorii corurilor) Pr. conf. univ. dr. Ștefan Pomian – coordonatorul Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială, Pr. lect. univ. dr. Marius Nechita – directorul Seminarului Teologic Liceal și Pr. conf. univ. dr. Adrian Gh. Paul, Diploma „*Sfântul Apostol Andrei – ocrotitorul României*”. Cei prezenți au avut bucuria să asculte cuvântul plin de semnificații duhovnicești și binecuvântare al Preafericitului Părinte Patriarh Daniel.

Duminică, 13 decembrie, - cu începere de la ora 9:30, a avut loc primirea Preafericitului Părinte Daniel în Catedrala Episcopală, urmată de Sfânta Liturghie, prezidată de Preafericitul Daniel, cu participarea a 20 de Ierarhi, Membrii ai Sfântului Sinod. După Sf. Liturghie a avut loc ceremonialul de înălțare în rangul de Arhiepiscop a Preasfințitului Justinian, Episcopul Maramureșului și Sătmăruului. P.S. Iustin Sigheteanul a dat citire Gramatei Patriarhale, emisă de Cancelaria Sfântului Sinod și semnată de P.F. Daniel, Președintele Sfântului Sinod, după care aceasta a fost înmănată P.S. Episcop Justinian. A urmat apoi conferirea însemnelor arhiepiscopale, cu formularea „*Vrednic este*”. Preafericitul Daniel a oferit pe rând: mantia arhiepiscopală, crucea și engolpionul, cărja arhipăstorească și crucea cu care I.P.S. Arhiepiscop Justinian a binecuvântat credincioșii prezenți. După acest moment solemn I.P.S. Arhiepiscop Justinian a adresat cuvânt de mulțumire Preafericitului Părinte Patriarh Daniel și Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române pentru această onoare. În încheiere, P.F.

Părinte Patriarh Daniel a adresat cuvântul părintesc de binecuvântare Patriarhală miilor de credincioși prezenți la eveniment.

În aceeași zi, în cadrul agapei frățești, care s-a desfășurat la Restaurantul Mara din apropierea Catedralei, Preafericitul Părinte Daniel a mai conferit ordine și diplome pentru slujirea și susținerea Bisericii Ortodoxe Române următorilor: Pr. Vasile Hotico, pentru ctitorirea bisericii din Vadul Izei și a centrului social a primit Ordinul „*Sanctus Stefanus Magnus*” pentru clerici; domnii Mircea Man - Președintele Consiliului Județean Maramureș, Dorel Cordoș – Arhitect, Gheorghe Ciocan – Deputat și Membru în Adunarea Eparhială, Nicolae Bud – Deputat și Membru în A.N.B., Mircea Lețiu – Membru în A.N.B., și Laurențiu Batin, Inspector șef al poliției de frontieră Maramureș și ctitorul bisericii de lemn cu hramul „Sf. Stefan cel Mare” din incinta acestei instituții cu sediul în Sighet, au primit ordinul „*Sanctus Stefanus Magnus*” pentru laici, iar domnii: Ing. Dr. Gelu Zaharia, Ing. Sorin Zaharia și Ing. Grigore Buda, care fac parte din echipa tehnică de construcție a catedralei au primit diploma „*Sfântul Apostol Andrei*”. Agapa sa încheiat în frumosul cânt al colindelor străbune, interpretate voievodal de soții Florentina și Petre Giurgi.

Luni, 14 decembrie, - cu începere de *la ora 7:00*, Preafericitul Părinte Daniel a plecat de pe aeroportul din Baia Mare spre reședința Patriarhală din București.

2. CADRELE DIDACTICE DE CONDUCERE

UNIVERSITATEA DE NORD BAIA MARE

Rector: Prof. univ. dr. ing. Dan Călin PETER

Prorector: Prof. univ. dr. Georgeta CORNIȚĂ

Prorector: Prof. univ. dr. Vasile VIMAN

Secretar științific: Prof. univ. dr. ing. Vasile HOTEA

FACULTATEA DE LITERE

Decan: Prof. univ. dr. Petru DUNCA

Prodecan: Conf. univ. dr. Gheorghe Mihai BÂRLEA

Secretar științific: Conf. univ. dr. Rodica ȚURCANU

3. CADRELE DIDACTICE ALE CATEDREI DE TEOLOGIE ORTODOXĂ ȘI ASISTENȚĂ SOCIALĂ

1. Pr. Conf. univ. dr. **Ștefan POMIAN** (*Șef de Catedră* – Istoria și filosofia Religiilor & Dogmatică)
2. Pr. Conf. univ. dr. **Adrian Gh. PAUL** (*Membru Consiliu profesoral & Redactor-șef Revistă* – Teologie Morală și Spiritualitate Ortodoxă & Bioetică & Misiologie și Ecumenism)
3. Conf. univ. dr. **Gheorghe Mihai BÂRLE** (*Prodecan & Membru Consiliu profesoral* Facultatea de Litere) – *senator*
4. Pr. Lect. univ. dr. **Vasile BORCA** (Studiul Vechiului Testament și a Noului Testament)
5. Pr. Lect. univ. dr. **Dorinel DANI** (Istoria Bisericii Universale & Patrologie)
6. Pr. Lect. univ. dr. **Teofil STAN** (Muzică bisericească & Liturgică & Pastorală)
7. Pr. Lect. univ. dr. **Marius NECHITA** (Formare duhovnicească & Terapia familiei)
8. Lect. univ. drd. **Ioan Ștefan TOHĂȚAN** (Drept și legislație în A.S)
9. Asist. univ. dr. **Valerian MARIAN** (Catehetică & Omiletică)
10. Asist. univ. drd. **Eusebiu BORCA** (Studiul Vechiului Testament & Ebraică)
11. Asist. univ. **Liviu BOZGA** (Sociologie & Practica în Asistența Socială)
12. Asist. univ. drd. **Florian SĂLĂJEAN** (Managementul în AS & Metode și tehnici în Asistența Socială)
13. Asist. univ. drd. **Adriana Florentina CĂLĂUZĂ**, (Managementul de caz & Psihologie organizațională)
14. Pr. dr. **Vasile AUGUSTIN** - *vicar eparhial* (Drept bisericesc - *cadru asociat*)
15. Pr. Lect. univ. dr. **Cristian ȘTEFAN** – *consilier cultural eparhial* (Istoria Bisericii Ortodoxe Române & Bizantinologie – *cadru asociat*)
16. Pr. drd. **Claudiu POP** (Filantropie creștină & Probleme etice în Asistență Socială – *cadru asociat*)
17. Pr. drd. **Petrică Aurelian COVACIU** (Muzică bisericească & Cor – *cadru asociat*)
18. Pr. **Mihai TIRA** – duhovnic ASCOR, *cadru asociat*
19. Drd. **Vasile COSTIN**, (Biserică și societate) – *cadru asociat*
20. Drd. **Bogdan GAVRA** – *cadru asociat*

4. LICENȚIAȚII ÎN TEOLOGIE ORTODOXĂ PASTORALĂ

Promoția 2009

Îndrumător: Pr. conf. univ. dr. Adrian Gh. PAUL

1. Buga Eugen Ioan
2. Magdău George Petru
3. Pop Petru Florin
4. Știrb Gheorghe Gligor
5. Bucșa Adrian Nicolae
6. Lucaci I. Viorel
7. Bud V. Nicolae Victor
8. Mihalca Gabriel Florin
9. Gligan Ciprian Gabriel
10. Danilescu Vlad
11. Iosip Călin Constantin
12. Țineghe Rozica Anina
13. Rus Octavian Gheorghe
14. Manu Emil Valentin
15. Mateiu A. Elena
16. Costin G. Gavril
17. Batin I. Laurențiu
18. Bozga I. Nicolae
19. Ghile Gavril
20. Bodea Ciprian Ionuț
21. Mărcean V. Vasile
22. Szabo I. Cristian
23. Latiș V. Sorin
24. Vereș Ciprian Mihai
25. Fugulin A. Luminița
26. Boga V. Ioan
27. Pop Claudiu Gabriel
28. Indre Gh. Ionuț

5. LICENȚIAȚII ÎN TEOLOGIE ORTODOXĂ – LITERE **Promoția 2009**

Îndrumător: Asist. univ. drd. Eusebiu BORCA

1. Pașcu I. Maria
2. Han (Kiss) Florina Paula
3. Stan I. Ion
4. Chirilă (Baboșan) Ioana Lavinia
5. Panici Emanuel Nicolae
6. Brotnei I. Viorel
7. Fage I. Cosmin Ilie
8. Onea (Pop) I. Adela
9. Dragomir I. Ștefania
10. Dragoș Florin Ilie
11. Peti Ionuț Vasile
12. Afrim I. Ionela
13. Radu V. Mihai
14. Herța Doru Constantin

6. LICENȚIAȚII ÎN TEOLOGIE ORTODOXĂ – ASISTENȚĂ SOCIALĂ

Promoția 2009 (3 ani de studiu)

Îndrumător: Lect. univ. drd. Ștefan Ioan TOHĂȚAN

1. Morcan I. Raluca
2. Karpinski Șt. Robert
3. Ștețco Ioana Andreea
4. Burian Haidu Marinela
5. Pop (Trif) V. Rodica
6. Rednic I. Ioana
7. Filip (Voicu) P. Lucia
8. Baias (Grumaz) Gabriela
9. Cetățean I. Raluca

10. Cucură V. Ana
11. Ulici I. Anuța
12. Rus Daniela Florina
13. Berinde I. Andreea
14. Călăcean Viorica Maria
15. Gârboan V. Ioana
16. Ghițiu V. Lidia
17. Dumitraș I. Raluca
18. Grigoriu Anca Andreea
19. Bauer Alexandra Mihaela
20. Nicoară Adina Gheorghina
21. Șandor D. Alexandra
22. Hanciș I. Marian
23. Gherțan Alexandra Mihaela
24. Petruț Gina Tatiana
25. Ghic N. Nicolae
26. Iacoș E. Ecaterina
27. Pop Elisabeta Diana
28. Todorean (Chiș) Ioana
29. Gudea Roxana Liana
30. Moisa Claudia Mariana
31. Chindriș I. Anuța
32. Ceauș Dora Ruxandra
33. Danci Silvia Maria
34. Indre Gabriela Ioana
35. Richter Ildiko Noiemi
36. Ștef Ioana Maria
37. Petric Nicoleta Andreea
38. Murin Cristina Laura
39. Răceanu Georgiana Camelia
40. Griguța Ileana Floare
41. Moldovan Silvia Ramona
42. Szabo Brigita Ghizela
43. Bota Gabriela Ioana
44. Ianoș Oana Maria
45. Cupșa (Breban) Lăcrimoara
46. Lup Dragomir Monica
47. Marcu Alexandra Silvia

- 48. Baias I. Laura
- 49. Lazăr Peter Gabriel
- 50. Bălașa Olga Reghina
- 51. Motica Florina Ioana
- 52. Câmpean Andrei Cosmin
- 53. Varga Andreea Raluca

**7. STUDENȚII SPECIALIZĂRII
TEOLOGIE ORTODOXĂ PASTORALĂ
Anul universitar 2009-2010**

T.O.P Anul I, grupa I

Îndrumător: Pr. Conf. univ. dr. Adrian Gh. PAUL

- 1. Berețchi I. Dănuț Ionuț
- 2. Bricioc I. Cosmin Ioan
- 3. Butuza I. Octavian
- 4. Orza I. Dănuț Ilie
- 5. Rednic I. Grigore Daniel
- 6. Ardelean Șt. Darius Ștefan
- 7. Bredea Gh. Vasile
- 8. Budelecan A. Nicolae
- 9. Cobzaru F. Andrei Florin
- 10. Coțan I. Vasile Florin
- 11. Donca V. Gelu Dorin
- 12. Drăgan A. Ionuț Adrian
- 13. Filip Gh. Mihai Cristian
- 14. Hepcal D. Bogdan Georgian
- 15. Krauciuc V. Ioan George
- 16. Luca A. Laurențiu Ciprian
- 17. Nicolai D. Daniel Ciprian
- 18. Pașca E. Lucian Ștefan
- 19. Pop A. Alexandru Radu
- 20. Rednic I. Gheorghe
- 21. Tomoiagă N. Toader

- 22. Trif I. Radu Vasile
- 23. Vișovan M. Vlad Andrei

T.O.P Anul I, grupa II

- 1. Botiș G. Dumitru
- 2. Bucșa I. Ioan Ilie
- 3. Burzo M. Eugen ioan
- 4. Porumb V. Vasile Andrei
- 5. Timiș Gh. Vasile
- 6. Bandula V. Andrei Vasile
- 7. Brotnei V. Viorel Mihai
- 8. Bud V. Petru Vasile
- 9. Coardoș I. Daniel
- 10. Coman T. Toader Ionuț
- 11. Covaci G. Simion
- 12. Duplea H. Ion Claudiu
- 13. Hapca Gh. Nicolae Adrian
- 14. Istrat V. Vasile Ioan
- 15. Lazăr V. Ionel Sorin
- 16. Mărginaș I. Florian Tudorel
- 17. Oșan V. Vasile Flaviu
- 18. Pantea I. Mihai
- 19. Pop A. Daniel
- 20. Roman I. Romulus Cristian
- 21. Stan I. Ovidiu Ciprian
- 22. Sabou M. Mircea Vasile
- 23. Zdrob I. Dănuț Ștefan

T.O.P. Anul II -grupa I (31011)

Îndrumător: Pr. lect. univ. dr. Teofil STAN

- 1. Corneștean I. Ioan
- 2. Mare D. Dorin Vasile
- 3. Moldovan C. Adrian

4. Toporan P. Adrian Ioan
5. Ulici V. Ioan
6. Bota V. Nicolae Șofron
7. Buda G. Vasile
8. Charchaci Șt. Ștefan
9. Erdei D. Alin
10. Fetinga Ș. Anchidim
11. Herțeg I. Ionel
12. Ilieș Gh. Petru
13. Logoș M. Vasile
14. Mădăras Gh. Marcel Mihai
15. Muj D. Liviu Călin Răzvan
16. Muntean P. Ionuț Alin
17. Pleș I. Ionuț Dorin
18. Pop R. Radu Ioan
19. Recean Gh. Gavril Andrei
20. Sabo Gh. Gheorghe Ionuț
21. Surduc C. Ciprian Paul
22. Surduc I. Sebastian Traian
23. Tămaș V. Florin
24. Todorca C. Ionuț Adrian
25. Topan Gh. Vlad Ionuț

T.O.P. Anul II -grupa a II-a (31012)

Îndrumător: Pr. lect. univ. dr. Teofil STAN

1. Bancoș T. Bogdan Alexandru
2. Buteanu O. Mihai Gelu
3. Grad Gh. Vasile
4. Gulin Gh. Marian
5. Negrea I. Iulian Eugen
6. Băeș T. R. Sergiu Robert
7. Băeș T.R. Silviu Roland
8. Burzo I. Ioan
9. Bitean I. Sergiu Adrian
10. Chira A. Bogdan Ioan

11. Cucu Gh. Andrei
12. Henș D. Andrei Dănuț
13. Iancu Gh. Răzvan Alexandru
14. Jurje A. Călin Ionuț
15. Mealău V. Paul Vasile
16. Morariu I. Marius Ioan
17. Pop Gh. Florin Andrei
18. Robaș N. Cristian Vasile
19. Sacaloș Gh. Mihai
20. Sălăjan V. Aurel Ioan
21. Șanta A. Alexandru Andrei
22. Șleam M. Vasile Crinu
23. Tarța I. Daniel Nicolae
24. Tat I. Vasile Cosmin
25. Vana M. Valeriu Mircea

T.O.P. Anul III

Îndrumător: Pr. lect. univ. dr. Vasile BORCA

1. Gaborean Al. Adrian Vasile
2. Herța D. Gabriel Vasile
3. Chira G. Dacian Ovidiu
4. Rus V. Vlad Felician
5. Rus D.I. Vasile Andrei
6. Moldovan I. Gheorghe
7. Șelever V. Maria
8. Cîmpan T. Petru
9. Leș G. Gabriel
10. Sălnicean V. Ioan Cristian
11. Tuns V. Augustin Gavril
12. Vraja I. Ioan Cosmin
13. Bozga A. Emil
14. Catrișcău S. Marius Vasile
15. Cîmpan V. Mihai Dumitru
16. Costin A. Ionuț
17. Druță D. Ioan

18. Kvasciuc V. Veniamin Cristian
19. Medișan Gh. Marius Victor
20. Pop M. Mircea Dan
21. Turdean I. Iosif
22. Zonocan V. Bogdan Mihai

T.O.P. Anul IV

Îndrumător: Asist. univ. drd. Valerian MARIAN

1. Gavriș G. Andrei Gabriel
2. Gaborean Al. C. Alexandru
3. Spătar G. V. Viorel Vasile
4. Cone V. Marius Vasile
5. Herța I. Ilarion Călin
6. Șter I. Ovidiu Marius
7. Cone V. Mircea Ioan
8. Codrea Gh. Ștefan
9. Găurean D. Dan Dorin
10. Bohotici Gh. Gheorghe Ciprian
11. Breban G. David Ioan
12. Ciurte I. Vlăduț Florin
13. Cupșe Gh. Dănuț Bogdan
14. Dobrican I. Ioan
15. Gherghel A. Ioan Marius
16. Horotan P. Adrian Petru
17. Miholca D. Radu Gavril
18. Mureșan V. Virgil
19. Petrehuș C. Dinu Dan
20. Pîslă D. Virgil Ștefan
21. Pop G. Gavrila
22. Pop I. Vasile
23. Pop P. Adrian Ioan
24. Puicar Gh. Ionuț
25. Robaș N. Nicolae
26. Sfara G. Gheorghe Marius (a II-a facultate)
27. Spătar G. Ovidiu Lucian (a II-a facultate)
28. Tarța Gh. Georgel Mircea

**8. STUDENȚII SPECIALIZĂRII
TEOLOGIE ORTODOXĂ DIDACTICĂ
Anul universitar 2009-2010**

T.O.D. Anul I

Îndrumător: Asist. univ. drd. Eusebiu BORCA

1. Aftan V. Natalia Elena
2. Berinde (Pop) Gh. Maria
3. Călini G. Maria
4. Chereji G. Marian Gabriel
5. Coteș I. Mariana Daniela
6. Mițiguș V. Radu Vasile
7. Pașca V. Laura Daniela
8. Rogoian Gh. Rozalia
9. Sabadâș I. Camelia Loredana
10. Suciu I. Ramona Andrada
11. Bledea P. Viorica
12. Butean M. Ciprian Ivan
13. Cinaș G. Georgela Dănuța
14. Gurge S. Cătălin Radu
15. Han A. Andrei Dan
16. Hojda I. Ionel
17. Lung T. Mircea Vasile
18. Pop V. Vasile Marian
19. Stoica G. Ioana Sorina
20. Șanta I. Iulian Ioan
21. Tamaș V. Ioan Sorin
22. Timiș S. Petru Alexandru

T.O.D. Anul II -Grupa 30911

Îndrumător: Pr. conf. univ. dr. Ștefan POMIAN

1. Boda I. Ionuț Dumitru
2. Cinar Gh. Gheorghe
3. Ciontoș I. Luminița Mihaela
4. Misaroș V.M. Tabita Tamara
5. Pop R. Radu Ioan
6. Sabou V. Olivian Petrică Dănuț
7. Șleam L. Gavril Mihai
8. Tarța V. Valentin Filip
9. Todoran V. Sorin Gavril
10. Tuns A. Vasile Andrei
11. Bercea I. Vasile
12. Coteș T. Flaviu Daniel
13. Dumitraș T. Monica Dana
14. Hereș I. Ioan Mihai
15. Herța D. Ionuț Marcel
16. Huza Gh. Florin Gheorghe
17. Ioan C. Mihai Horea
18. Micalaiciuc D. Angelica Veronica
19. Onțu I. Ioan
20. Podină I. Paul Ionuț
21. Raț I. Ionel Radu
22. Sălăgean E. Vasile Ștefan

T.O.D. Anul III

Îndrumător: Pr. lect. univ. dr. Dorinel DANI

1. Gross A. C. Andreea Paraschiva
2. Pop Șt. Gheorghe
3. Tarța I. Daniel Nicolae
4. Turdean I. Iosif
5. Ardelean Șt. Ștefan

6. Huzău Natalia
7. Micle T. Traian
8. Mihiș I. Liviu Bogdan
9. Moldovan D. Mircea Daniel
10. Noje A. Florica Ana
11. Pop A. Aurel Iosif
12. Rad I. Petru
13. Roman P. Florin
14. Rus I. Elena Liliana
15. Socotinschi D. Dan Adrian
16. Thira A. Aurelian Augustin
17. Zubașcu V. Ionel Gabriel

9. STUDENȚII SPECIALIZĂRII
TEOLOGIE ORTODOXĂ – ASISTENȚĂ SOCIALĂ
Anul universitar 2009-2010

An I –Grupa I

Îndrumător: Lect. univ. drd. Ioan Ștefan TOHĂȚAN

1. Bâlc (Oprea) V. Ramona
2. Cerchezan G. Raluca
3. Czepelczauer V. Francesca Rafaela
4. Imre G. Lidia
5. Moldovan Gh. Nicoleta
6. Ratz M. Ana Maria
7. Săsăran S. Magdalena
8. Ardelean Șt. Darius Ștefan
9. Bârsan I. Delia
10. Buruian I. Orsolya Henrietta
11. Copos S. Roxana Daria
12. Cristian A. Andreea Alexandra
13. Damian T. Dana Alexandra
14. Goia G. Adriana Roxana

15. Ivașcu V. Andreea Sorina
16. Lupșe V. Ioana
17. Mănăilă V. Ana Maria
18. Mitrea M. Andreea Ioana
19. Mureșan B. Andrei
20. Muscan V. Simona
21. Pop D. Andreea Ioana
22. Roman L. Lavinia Romina
23. Sălăjan V. Victoria
24. Stoian E. Ioana Ramona
25. Suciuc C. Cătălina Mihaela
26. Timiș V. Dorina
27. Vișovan Gh. Ileana
28. Zan P. Diana Maria

An I –Grupa a II-a

Îndrumător: Lect. univ. drd. Ioan Ștefan TOHĂȚAN

1. Boicean V. Ileana Mariana
2. Cîntă V. Alexandra Aurica
3. Ilieș T. Gina Camelia
4. Lakatoș F. Radu
5. Nac V. Diana Cristina
6. Sălăjean N. Anca Florina
7. Talpoș F. Florina Maria
8. Bălan P. Larisa Petruța
9. Bota (Filip) I. Alina
10. Buia I. Ioan Dorin
11. Bușecan V. Ioana Andreea
12. Coroian A. Anca Monica
13. Crișan C. Andreea Ramona
14. Gușu T. Tudor Rafael
15. Hoban Gh. Monica Florica
16. Ianoș A. Alina
17. Lihet V. Daniel Florin
18. Mereuț G. Monica Oana

19. Mîrza Gh. Oana Mirela
20. Mureșan (Crainic) V. Laura Cristina
21. Negrea V. Maria
22. Rațiu (Mărieș) A. Alexandra Iulia
23. Roatiș V. Viruca Simona
24. Rus P. Alina Alexandra
25. Tar L. Katalin Lotti
26. Tarța G. Norița Victorița
27. Terheș I. Ioana Daniela
28. Topan M. Alina Daniela
29. Zaharia V. Elena Ioana

An I –Grupa a III-a (Bistrița)

Îndrumător: Lect. univ. drd. Ioan Ștefan TOHĂȚAN

1. Cotuț A. Maria Ramona
2. Arpăștean F. Andreea Lidia
3. Boghian I. Andreea Iuliana
4. Budălăcean F. Bianca Alina
5. Cărbune I. Oana
6. Chiș I. Ioana Lavinia
7. Chițimia P. Florin
8. Corbu T. Alina
9. Drăgănescu P. Robert Florin
10. Fazakas M. Ana Maria
11. Gal S. Diana Iulia
12. Ganea P. Paula Georgeta
13. Habor D. Lavinia Maria
14. Huciu (Rad) I. Ionela Mihaela
15. Luci E. Natalia Eugenia
16. Pinti (Sarmaș) G. Floarea
17. Rebrean I. Daniela Ionela
18. Rusan I. Ionela Mariana
19. Silveșan C. Ana Elena
20. Sîmbotelecan V. Iustina
21. Todea (Nistor) L. Ana Maria
22. Țermure V. Valentina

A.S. An II -Grupa I (31111)

Îndrumător: Asist. univ. drd. Liviu BOZGA

1. Ciocoieț V. Mădălina Dana
2. Delistan V. Mariana Andreea
3. Marchiș V. Alexandra
4. Mihăilă T. Emanuela Alina
5. Moldovan V. Lavinia Dana
6. Vid I. Cristina
7. Ardelean A. Noemi Alexandra
8. Bozga (Copil) I. Violeta
9. Brândușe D. Mihaela Daniela
10. Brisc (Belenesi) F. Ana
11. Cionci I Crina Aurora
12. Coșa Gh. Anca Violeta
13. Daubner T. Henrieta Helga
14. Decebal F.E. Codruța Florina
15. Gaje (Duruș) V. Daniela Nadia
16. Gruică C. Alexandra Oana
17. Lazăr P. Gabriela Rodica
18. Lenard E. Mariana
19. Mentel F. Isabella Franciska
20. Pană V. Crina Roxana
21. Paul I. Anamaria
22. Pop A. Anca Crina
23. Sabo (Man) S. Voichița
24. Țicală G. Gheorghe Marian

An II -Grupa II (31112)

Îndrumător: Drd. Bogdan GAVRA

1. Bozga C. Otilia
2. Ilieș N. Maria
1. Micle V. Ioana Veronica

2. Mihalcea P. Lidia
3. Mureșan V. Crina Lavinia
4. Scutariu I. Oana
5. Avram Gh. Gheorghe
6. Ciaba I. Andrei –a II-a Facultate
7. Ciaba (Danciu) I. Melinda Olga
8. Ciurdaș V.N. Lorena Andreea
9. Gața V. Raluca Mădălina
10. Gindele (Ardelean) L.J. Rita Gabriela
11. Lazăr V. Valeria
12. Lenghel (Pop) I. Marta Maria
13. Miclăuș V. Cristina
14. Nap (Dănuț) Gh. Florica
15. Nistea A. Ioana Sanda
16. Pop (Chendreș) V. Andreea Ioana
17. Pop V.I. Florina Andreea
18. Rednic I. Simina Maria
19. Rus V. Crina Adina
20. Slezinger A. Gertrude Erzsebet
21. Șleam A. Andreea Monica
22. Tămaș P. Sandu Mihai
23. Tompoș F. Lucian

An II -Grupa a III-a (31113)

Îndrumător: Asist. univ. drd. Liviu BOZGA

1. Mărginean I. Ramona
2. Moldovan P. Agneta Mihaela
3. Barta (Fuloki) A. Melinda Anna
4. Boicu A. Maria
5. Budălăcean A. Florin
6. Cătuna O. Saveta
7. Chiloti M. Valentina
8. Chiș I. Ofelia Ioana
9. Farkas A. Andrea Cristina
10. Flămând Marcu V. Maria

11. Fustos (Coman) A. Maria Gabriela
12. Galben A. Ana Maria
13. Găurean (Săsărman) A. Elisabeta
14. Luca Costea I. Emilia Viorica
15. Marchișan V. Lavinia
16. Rus M. Marinel
17. Săhlean V. Ramona Maria
18. Sălăgean E. Luisa Lucica
19. Tisa S.R. Ioana Carmen
20. Vlad C. Emil

A.S. Anul III, Grupa I

Îndrumător: Pr. lect. univ. dr. Marius NECHITA

1. Șpan V.C. Amalia Maria
2. Pomian (Chânța) Șt. Cosmina Anca
3. Rus I. Lavinia
4. Pop G. Mihai Anton
5. Codrea V. Carmen Laura
6. Zah M. Florina Iulia
7. Morar T. Tudor Adrian
8. Silaghi V. Timea Ecaterina
9. Mihuț G. Gabriela
10. Rugășan L. Liviu Vasile
11. Canje N. Andreea Anamaria
12. Catrișcău V. Cristina Eugenia
13. Ciocoiș I. Marius Ionuț
14. Pop I. Flavia Luisa
15. Conea (Lung) V. Andrea Nicoleta
16. Erdei S. Elisabeta
17. Ungureanu (Măgurean) Gh. Xenia
18. Flueraș Gh. Andrea Luminița
19. Grec I. Anamaria
20. Horincar M.L. Liana
21. Hoscislauschi C.N. Nora Beatrix
22. Lupan C. Cornel Săndel

23. Moș Al. Andreea
24. Rus N. Duana Maria
25. Timiș V. Maria
26. Spătar G.V. Viorel Longhin Vasile (a II-a facultate)
27. Ștrimbei I. Norbert Istvan
28. Chiș (Pop) V. Florina Levica
29. Vârgă I. Claudiu Marcel
30. Ketesteș V. Noiemi Kinga
31. Macarie Giurcea Al. S. Maria Manuela
32. Șuta N.A. Andreea Cristina

A.S. Anul III, Grupa a II-a

Îndrumător: Asist. univ. drd. Adriana CĂLĂUZ

1. Pășcuță A. Adela
2. Cozma I.A. Alexandra
3. Ilieș V. Cristina Maria
4. Ștef (Kotecz) Gh. Gilda Filomena
5. Ciolte I. Daiana Maria
6. Șanta Gh. Mioara Tincuța
7. Martin N. Sînziana Domnica
8. Breban Gh.A. Adriana Gheorghina
9. Lohan L. Adriana Claudia
10. Bujor I. Melinda
11. Bulboacă M. Paula Mihaela
12. Vlad S. Ancuța
13. Filipan A.D. Sanda
14. Bota V. Viorica
15. Bri P. Claudia Simona
16. Câmpan Gh. Ioana Florina
17. Covaci I. Corina Ioana
18. Dănilă P. Sonia Elena
19. Doarolți M. Alina Cristina
20. Feher A. Anamaria
21. Florian (Man) I. Rodica
22. Hotea V. Ileana

23. Iacob F. Liana Lidia
24. Igna S.O. Roxana Maria
25. Manu Gh. Lavinia Mihaela
26. Borlan D. Maria Camelia
27. Pașca Gh. Maria Gabriela
28. Petkeș M. Erika Ilona
29. Tomșa G. Oana Alexandra
30. Ungur (Șovrean) M. Doina
31. Simion (Batin) I. Maria
32. Pop Aurica
33. Vaida (Avașan) P. Lucia

10. STUDENȚII MASTERANZI
TEOLOGIE CREȘTINĂ ȘI SPIRITUALITATE EUROPEANĂ
GRUPA: Teologie Ortodoxă¹

ANUL I 2009-2010

1. Achim G. Emil Gheorghe
2. Bodea I. Ciprian Ionuț
3. Bozga A. Nicolae
4. Buga V. Eugen Ioan
5. Coman Alin Sergiu
6. Conț V. Ioan
7. Conțiu I. Diana Elena
8. David G. Cătălin Ciprian
9. Dragomir L. Ștefania Mirela
10. Fage I. Cosmin Ilie
11. Gligan A. Ciprian
12. Hatfaludi A. Ciprian Ionuț
13. Iosip V. Călin Constantin
14. Magdău M. George Daniel
15. Mihalca G. Babriel Florin
16. Panici A. Emanuel Nicolae

¹ Începând cu anul universitar 2008-2009 Catedra de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială coordonează, în cadrul Facultății de Litere, Baia Mare, un curs postuniversitar de Masterat, pe specializarea: *Teologie creștină și spiritualitate europeană*, deschis tuturor absolvenților de Teologie Ortodoxă (cu licență) – coordonator Pr. Conf. univ. dr. Adrian Gh. PAUL

17. Peti T. Ionuț Vasile
18. Pop P. Petru Florin
19. Pop I. Cristian
20. Radu M. Mihai Constantin
21. Săsăran I. Dănuț
22. Stan Gh. Ion
23. Szabo L. Cristian Lucian
24. Șofronici A. Ana
25. Țiplea V. Vasile
26. Ungur I. Radu
27. Vele I. Firuța
28. Vereș C. Ciprian Mihai

ANUL II 2009-2010

1. Spătar Ovidiu
2. Tămaș Dorin
3. Bucșa Carmen
4. Pleș Măricuța
5. Ciocotișan Bogdan
6. Budea Marius
7. Leordean Vasile
8. Florea Florin
9. Bălaș Anamaria
10. Timiș Gavrilă
11. Breban Florin
12. Crișan Adina
13. Drădean Mihai
14. Buda Nicolae
15. Pop Călin
16. Pop Ramona
17. Cânta Ioan
18. Abrudan Octavian
19. Benzar Ioan
20. Conea Florin
21. Tirean Daniel
22. Herman (Gherasim) Ioana
22. Năsui (Cheșei) Călina

11. RAPORT AL ACTIVITĂȚILOR Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială pe anul universitar 2008- 2009

1. Inițiativa în atragerea de fonduri de cercetare prin proiecte depuse în competiții naționale -se raportează numai proiectele pentru care Universitatea este coordonator, astfel: *Nr. înreg. pr., Denumire proiect, director de proiect, anul depunerii:*

1.1. Proiect: **”TRANZIT – creșterea accesului pe piața muncii și incluziunea socială a femeilor victime ale violenței domestice și a altor persoane vulnerabile”**. Parteneriat între SPAS Baia Mare, UNBM, Fundația Bethany, Suffolk County Concil UK. Nr. contract POSDRU/ 71/6.3. /S/42016. Valoare 2.285.180 lei. Director de program: Drd. Bogdan Gavra, cadru asociat UNBM

1.2. Proiect: **„Calificări și standardizare europeană în asistența socială acronim Eur-AS”**, numărul 11966 (codul proiectului), care este depus în cadrul cererii de propuneri de proiecte: POS DRU – CCI 2007 RO015PO001 – UNIVERSITATE PENTRU PIATA MUNCII, în valoare de 250.000 euro, cod proiect POSDRU/18/1.2/G/11966. Părțile: UNIVERSITATEA DE NORD DIN BAIAMARE, cu sediul în BAIAMARE, str. Dr. Victor BABEȘ, nr. 62A, cod RO-430083, jud. Maramureș, codul fiscal 3825886 și UNIVERSITATEA „GEORGE BACOVIA” BACĂU, cu sediul în BACĂU, str. PICTOR AMAN NR. 96, cod 600164, codul fiscal 9077755, - partener principal. Director de program: Conf. univ. dr. George Neamțu

2. **Proiecte / contracte de cercetare** încheiate/derulate direct cu companii din țară și din străinătate - *Nr. înreg.contract., Denumire proiect, titular de proiect, anul obținerii/derulării, valoare contract aferentă anului 2009 (lei - se utilizează rata de schimb la data încheierii contractului).*

2.1. **Contract de cercetare**, nr. 525/11.03.2009, încheiat între Universitatea de Nord din Baia Mare și Mănăstirea Învierea Domnului, Habra, com Groși, jud. Maramureș. Denumirea cercetării: **«Biserica și probleme ale lumii contemporane»**, director de program Pr. Conf. Univ. dr. Ștefan Pomian. Valoarea aferentă anului 2009 : 2000 lei. Rezultatele cercetării: două volume de carte.

2.2. **Contract de cercetare**, nr. 2566/13.12. 2007, încheiat între Universitatea de Nord, Baia Mare și SC Știrb SNC Baia Mare, reprezentând PROIECT DE CERCETARE (cu echivalare GRANT –de formare), și intitulat **„Cultură și**

spiritualitate maramureșeană în contextul integrării în spațiul Uniunii Europene”, dezvoltat pe durata a doi ani (2007-2009). Proiectul cuprinde următoarele etape de desfășurare: a)–Sfântul Ioan Gură de Aur -1600 ani de la trecerea la Domnul. Omagiu specific maramureșean b).–Implicarea Bisericii în societatea contemporană și relația ei fundamentală cu Mass-Media pe tărâm maramureșean c).–Specificul cultural al artei, arhitecturii și literaturii maramureșene. Liturghie și cultură d).–Folclor, grai, datini și obiceiuri maramureșene încadrate în constelația europeană e). –Specificitatea liturgică a Ortodoxiei și implicațiile sociale ale spiritualității maramureșene. Director de proiect: Pr. conf. univ. Dr. Adrian Gh. PAUL. Valoarea proiectului pe 2007-2009 este de 25000 lei, iar valoarea aferentă anului 2009 este de 10000 lei. Proiectul s-a definitivat în octombrie 2009, iar rezultatele cercetării sunt: patru volume de cărți publicate.

2.3. Contract de cercetare, nr. 3606/18.06. 2009, încheiat între Universitatea de Nord, Baia Mare și Asociația „Societatea de Studii Teologice Ortodoxe din România” (SSTOR) cu sediul în Baia Mare, Str. Valea Roșie Nr. 2, reprezentând PROIECT DE CERCETARE (cu echivalare GRANT –de formare), și intitulat **„Știința Teologiei și științele lumii contemporane –specific cultural și de spiritualitate ortodoxă maramureșeană”**, dezvoltat pe durata a trei ani (2009-2012) –în curs de desfășurare. Director de program Pr. Conf. univ. dr. Adrian Gh. PAUL, cu valoarea aferentă anului 2009 de 4000 lei. Până în prezent, rezultatele cercetării: un volum de carte.

2.4. Cercetare Socială pentru Cartierul Vasile Alecsandri. Contract de servicii nr. 2818 din 01.04.2009. Parteneriat între UNBM și Federația ONG-MM. Valoare 40.000 lei. Director de program: Asist. univ. drd. Liviu BOZGA.

3. Teze de doctorat finalizate și susținute public (Titlul tezei finalizată și susținută public, Doctorand, Conducător de doctorat, anul susținerii)

3.1. Asist. univ. dr. MARIAN Valerian, teză de doctorat: **„Propovăduirea cuvântului prin imnele liturgice ale Bisericii Ortodoxe. Creația iconografică a Sf. Ioan Damaschin din cărțile de cult actuale”**, conducător științific Prof. univ. dr. Vasile Grăjdean, de la Universitatea Lucian Blaga din Sibiu. Susținerea publică: 10 noiembrie 2009.

4. Articole publicate în reviste (Titlu articol, Nume, prenume autor(i) articol, Revista în care a fost publicat articolul, anul publicării)

Pr. Conf. Univ. Dr. Ștefan Pomian:

«Participarea naturii la descoperirea și manifestarea sacralului și la liturghisire», publicat în revista Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială «Studia Universitatis Septentrionis-Teologia Orthodoxa», An I, Nr. 2/2009, pp. 111-131 (ISSN 2066-303X);

«Biserica-trup al lui Hristos, articulează între ei pe cei credincioși», în „Omagiu Părintelui profesor octogenar Ilie Moldovan”, Editura Universității de Nord, Baia Mare, 2008, pp. 209-223 (ISBN 978-973-1729-60-2, cod 22).

«Taina Euharistică și Dumnezeuasca Liturghie izvoare ale teologiei trupului lui Hristos extins în lume», în “Ortodoxia Maramureșană”, nr. 13/2008, pp. 167-188 (ISSN 1453-7370);

«Spiritualitatea eclesială creștină în viața socială», în revista «Studia Universitatis Septentrionis-Teologia Orthodoxa», An I, Nr. 1/2009, pp. 159-173 (ISSN 2066-303X).

«Comentariu asupra teologiei existențelor după Omilii, la lucrarea de creație, ale Sfinților Vasile cel Mare și Ioan Gură de Aur», în volumul: „Anul comemorativ-omagial al Sfântului Vasile cel Mare și al Sfinților Capadocieni”, Editura Universității de Nord, Baia Mare, 2009, pp. 305-321 (ISBN 978-606-536-045-7).

«Religie, teologie, ecologie sau responsabilitatea omului față de darul lui Dumnezeu: natura și lucrurile naturale», în volumul: „Lumea, dar divin și responsabilitate umană”, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmăruului, 2009, pp. 33-56 (ISBN 13-978-973-87932-7-9).

Pr. Conf. univ. dr. Gheorghe Adrian PAUL:

„Caracterul eclesial și cosmic al Sfințelor Taine în Ortodoxie”, în volumul „Lumea dar divin și responsabilitate umană”, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmăruului, Sighetu Marmatiei, 2009, pp. 88-105 (ISBN 13-978-973-87932-7-9).

„Filantropia creștină în teologia și practica Sfinților Părinți capadocieni”, în volumul „Anul comemorativ-omagial al Sfântului Vasile cel Mare și al Sfinților Capadocieni”, Editura Universității de Nord, Baia Mare, 2009, pp. 197-221 (ISBN 978-606-536-045-7)

“Mișcarea isihastă și rugăciunea lui Iisus în spiritualitatea răsăriteană”, în Revista “Studia Universitatis Septentrionis –Theologia Orthodoxa”, An I, Nr. 1, ianuarie-iunie 2009, pp. 111-140 (ISSN 2066-303X)

“Teologia –Revelație și viață trăită în Hristos”, în “Studia Universitatis Septentrionis –Theologia Orthodoxa”, An I, Nr. 1, ianuarie-iunie 2009, pp. 19-30 (ISSN 2066-303X)

“Mișcarea isihastă și rugăciunea lui Iisus în spiritualitatea răsăriteană - partea a doua”, în “Studia Universitatis Septentrionis –Theologia Orthodoxa”, An I, Nr. 2, ianuarie-iunie 2009, pp. 63-84 (ISSN 2066-303X)

“Filantropia creștină în teologia și practica Sfinților Părinți capadocieni”, în volumul „Anul comemorativ-omagial al Sfântului Vasile cel Mare și al Sfinților Capadocieni”, Editura Universității de Nord, Baia Mare, 2009, pp. 197-221 (ISBN 978-606-536-045-7)

“Taina Învierii Domnului nostru Iisus Hristos – pârgă și cheazășie a învierii noastre pentru viața veșnică”, în “Ortodoxia maramureșeană”, an XIV, nr. 14 / 2009, (ISSN 1453-7370)

“Elemente doctrinare de natură soteriologică în teologia Sfântului Irineu de Lyon”, în «Ortodoxia», Nr. 2, 2009 (ISSN 1015-1044 –în curs de apariție)

“Însemnătatea istorico-teologică a Codicelui de la Ieud în cultura și spiritualitatea maramureșeană”, în volumul “Codicele de la Ieud”, Editura Universității de Nord, Baia Mare, 2009, în curs de apariție.

Pr. Lect. univ. dr. Vasile BORCA:

„Cuvântul lui Dumnezeu într-o lume secularizată”, publicat în rev. "Studia Universitatis Septentrionis Theologia orthodoxa", anul I, nr. 1/2009, p. 33-46 (ISSN 2066-303X).

“Demnitate și responsabilitate - parametri esențiali ai ontologiei umane”, publicat în vol. "Lumea - dar divin și responsabilitate umană", Editura Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului și Sătmăruului, Sighetu Marmăției, 2009, p. 56-87 (ISBN 13-978-973-87932-7-9).

„Măreția creației denotă atotînțelepciunea Creatorului - extrase și comentarii pe marginea Hexaameronului Sfântului Vasile cel Mare”, în volumul „Anul comemorativ-omagial al Sfântului Vasile cel Mare și al Sfinților Capadocieni”, Editura Universității de Nord, Baia Mare, 2009, pp. 323-351 (ISBN 978-606-536-045-7)

„Familia creștină în opera Sfântului Vasile cel Mare”, în "Ortodoxia maramureșeană", nr. 14/2009, în curs de apariție.

„Omiliile la Hexaameron ale Sfântului Vasile cel Mare - o lucrare de mare actualitate, de înaltă ținută teologică și științifică”, publicat în revista "Rusalii", Editura Oastea Domnului, Sibiu, 2009, în curs de apariție.

Pr. Lect. univ. dr. Marius Nechita:

„Teorii si modele ale procesului de imbatrinire”, in volumul *„Omagiu Parintelui profesor octogenar Ilie Moldovan”*, Editura Universitatii de Nord, Baia Mare, 2008.

„Nevoile persoanelor de varsta a treia”, in *„Ortodoxia Maramuresana”*, Editura Universitatii de Nord, Anul XIII, nr. 13, 2008.

„Theories of the ageing process”, *Analele Universitatii din Oradea, Fascicula Sociologie-Filosofie-Asistenta Sociala*, Nr. VII, 2008.

„Ma chinuiesc in vampa aceasta -Predica de duminica”, in *„Glasul Maramuresului”*, anul XII, nr. 3520, din 31 octombrie 2008.

„Calitatea locuirii varstnicilor din Municipiul Baia Mare”, in *„Studia Universitatis Septentrionis Theologia Orthodoxa”*, Anul I, Nr.1, 2009.

5. Cărți publicate în edituri naționale, recunoscute CNCSIS (*Titlu de carte, Nume , prenume autor(i) carte, Editura, anul publicării, număr de pagini*)

Pr. Conf. Univ. dr. Ștefan Pomian: *Biserica și probleme ale lumii contemporane. Vol. 2. Dimensiunile divino-umane ale Bisericii și globalizarea-prelegeri teologice.* Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2009. ISBN 978-973-133-562-9. (162 pagini).

Pr. Conf. Univ. dr. Ștefan Pomian: *Religii antice-prelegeri.* Editura Universității de Nord, Baia Mare. 2009. cod-22. ISBN 978-606-536-048-8. (340 pagini).

Coordonator Pr. Conf. Univ. dr. Ștefan Pomian: *Biserica și probleme ale lumii contemporane. Vol. 3. Probleme pe care le ridică globalizarea în legătură cu: societatea, știința, secularizarea, ecologia; cultul, cultura, tradiția, educația tineretului, în care este implicată Biserica ca instituție mereu contemporană.* Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2009. ISBN 978-973-133-599-5. (182 pagini).

Pr. Conf. Univ. dr. Gheorghe Adrian PAUL: *Repere de Teologie Morală Ortodoxă –Note de curs,* Editura Universității de Nord, Baia Mare, 2009. ISBN 978-606-536-035-8; (289 pagini).

Pr. Conf. Univ. dr. Gheorghe Adrian PAUL: *Misiunea bisericii crestine în contextul misionar actual –Note de curs,* Editura Universității de Nord, Baia Mare, 2009. ISBN 978-606-536-034-1; (269 pagini).

Coordonator Pr. Conf. Univ. dr. Gheorghe Adrian PAUL: *Anul comemorativ-omagial al Sfântului Vasile cel Mare și al Sfinților Capadocieni*, Editura Universității de Nord, Baia Mare, 2009. ISBN 978-606-536-045-7, (476 pagini).

Pr. Lect. Univ. dr. Marius Nechita: *O abordare conceptuală integrată privind vârstnicii*, Editura Universității de Nord, Baia Mare. 2009. cod-22, ISBN 978-606-536-006-8. (178 pagini).

Pr. Lect. Univ. dr. Marius Nechita: *Diferențe de gen la persoanele vârstnice*, Editura Universității de Nord, Baia Mare. 2009. cod-22, ISBN 968-606-536-024-2, 3-053.9. (280 pagini).

6. Contribuții la organizarea și realizarea unor activități științifice, cultural-religioase și educativ-formative.

Pr. Conf. Univ. Dr. Ștefan Pomian:

Organizarea, la Mănăstirea “Nașterea Maicii Domnului”, Țeghea, Jud. Satu Mare, a simpozionului “*Aspectele teandrice ale revelației, ale cunoașterii dumnezeiești și ale sfințeniei, temelii ale vieții personale și de comunitate în Hristos*”, din 10-11 septembrie 2008, finalizat cu un volum cu titlul *Biserica și probleme ale lumii contemporane*, Vol. 1, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2008 (decembrie) ISBN 978-973-133-453-0, 222 pagini.

Organizare, la Mănăstirea “Învierea Domnului”, Habra, Groși, Jud. Maramureș, în 29 noiembrie 2008 a Cercului științific studentesc “*Biserica și probleme ale lumii contemporane: globalizare, educație, tineret, societate, știință, secularizare, ecologie*”;

Organizare, la Mănăstirea “Învierea Domnului”, Habra, Groși, Jud. Maramureș, în 14 februarie 2009 a Cercului științific studentesc “*Biserica și probleme ale lumii contemporane: Dimensiunile divino-umane ale Bisericii, probleme pe care le ridică globalizarea în legătură cu: cultul, cultura, tradiție și în care este implicată Biserica ca instituție mereu contemporană*”, finalizate cu două volume de carte *Biserica și probleme ale lumii contemporane*, Vol. 2 și 3, publicate la Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, ISBN 978-973-133-562-9, 162 de pagini și 978-973-133-599-5, 182 de pagini.

Organizarea împreună cu Pr. Lect. Univ. Dr. Teofil Stan și Asist. Univ. Dr. Valerian Marian, la Mănăstirea “Învierea Domnului”, Habra, Groși, Jud. Maramureș, în 27 mai 2009 a Sesiunii de comunicări științifice a studenților 2008/2009 cu tema “Învățămintul Teologic Ortodox – de la teorie la practică,

Secțiunea II *“Doctrină, dogmă și propovăduire”* la care au participat 46 de studenți, dintre care 3 au fost premiați.

Participare la “Congresul Național al Facultăților de Teologie” de la Mănăstirea Tismana, împreună cu Asist. Univ. Dr. Valerian Marian, în perioada 11-13 noiembrie, 2008;

Participare, împreună cu Asist. Univ. Dr. Valerian Marian, la “Simpozionul internațional: “Libertate și responsabilitate – inițiative și limite în dialog religios”, Alba Iulia 4-5 mai 2009. Studiul pe care l-am prezentat, *“Două repere fără determinante în realizarea dialogului religios: conștiința unicității lui Hristos și starea de sfințenie prin care suntem împreună frați ai lui Hristos și putem fi mereu în dialog”*, de 23 pagini, A 4, a fost cuprins în volumul apărut în Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2009.

Participarea la “Congresul Internațional al Facultăților de Teologie”, de la București, împreună cu Pr. Lect. Univ. Dr. Dorinel Dani, în perioada 31 octombrie-04 noiembrie 2009, la care ni s-a conferit medalia “379-2009, 1630 de ani de la trecerea la Domnul a Sf. Vasile cel Mare Mitropolitul Capadociei.

Participare împreună cu Corul studenților teologi, dirijat de Pr. Lect. Univ. Drd. Aurelian Petrică Covaciu, la Concertul de colinde organizat în 12 decembrie ca semn de omagiu adus, pe de o parte Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, aflat în vizită pastorală în Episcopia Maramureșului și Sătmăruului, iar pe de altă parte ca omagiere a Înalt Preasfințitului Justinian Chira, Episcopul Maramureșului și Sătmăruului ridicat la rangul de Arhiepiscop Onorific. Cu acest prilej s-a acordat “Diploma de Onoare Sfântul Apostol Andrei-Ocrotitorul României”, Preacucernicului Pr. Conf. Univ. Dr. Ștefan Pomian, de la Universitatea de Nord, din Baia Mare, pentru activitatea sa rodnică, folositoare Bisericii și societății. Aceeași diplomă a fost acordată și Pr. Conf. Univ. Dr. Gheorghe Adrian Paul, pentru merite deosebite în organizarea de simpozioane și alte activități cu caracter științific și cultural.

Susținerea conferinței: “Religia și problemele pe care le ridică ea în lumea de astăzi”, organizată de Asociația Studenților Creștini Ortodocși Români, filiala Baia Mare, în data de 19 martie 2009.

Participare la sesiunea de seminarii în cadrul Conferinței Ecumenice Internaționale „Cer nou și pământ nou”, care a avut loc în Campusul studentesc Hașdeu, Cluj-Napoca, în perioada 27 iulie – 3 august 2009.

Pr. Conf. univ. dr. Gheorghe Adrian PAUL:

Am luat parte la mai multe Conferințe și Simpozioane cu caracter internațional, național și local: Tabăra de Religie și Creație Literară Ortodoxă

Sfântul Iosif Mărturisorul, Ediția a III-a, organizată de Episcopia Ortodoxă a Maramureșului și Sătmărlui și Inspectoratul Școlar Județean Maramureș, unde am susținut două comunicări (3-7 februarie 2009);

Seminarul interactiv: *«Rolul bibliotecii în susținerea învățământului universitar băimărean»*, susținut la Biblioteca Județeană Petre Dulfu din Baia Mare, 10 martie 2009;

Simpozionul local *«Poetul Daniel Turcea. In momeriam»* susținut de Catedra de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială din cadrul Facultății de Litere a Universității de Nord din Baia Mare –responsabil cu organizarea simpozionului (27 martie 2009, Sala A59 a Facultății de Litere);

Cel de-al 44-lea Congres Internațional de Studii Medievale, susținut în perioada 7-10 mai 2009 de *The Medieval Institute College of Arts and Sciences*, și organizat de Western Michigan University, la Kalamazoo, SUA;

Simpozion național *„Codicele de la Ieud”* –ediția a XV-a organizat în perioada 15-16 august 2009, la Ieud, județul Maramureș, de Primăria și Consiliul local din Ieud, Universitatea de Nord din Baia Mare și Facultatea de Litere din Baia Mare, cu participarea Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială, în calitate de coorganizator;

Simpozion național *„Anul comemorativ-omagial al Sfântului Vasile cel Mare și al Sfinților Capadocieni”* organizat de Catedra de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială din cadrul Facultății de Litere a Universității de Nord din Baia Mare –responsabil cu organizarea simpozionului (Bârsana, 11-13 noiembrie 2009).

Am luat parte la Sesiunea științifică a studenților din cadrul Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială (în 29 mai 2009), unde am coordonat mai multe lucrări studențești, printre care unele are au obținut importante premii (premiul I și mențiunea I).

Am luat parte la susținerea lucrărilor de licență a absolvenților Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială (7 iulie 2009), unde am coordonat mai multe teze de licență: 2 lucrări cu absolvente TOD și 9 lucrări cu absolvenți TOP. Toți au promovat cu calificative bune și foarte bune, obținând titlul de licențiați.

Am participat la mai multe emisiuni TV, pe diferite teme teologice și de actualitate, și am publicat mai multe articole cu caracter misionar și pastoral-bisericesc în Cotidienele locale (Graiul Maramureșului și Informația Zilei).

Activez în calitate de Redactor șef al Revistelor Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială din cadrul Universității de Nord, Baia Mare – *Ortodoxia maramureșeană* și *Studia Universitatis Septentrionis –Theologia Orthodoxa*

Sunt președinte fondator al Asociației de cultură și spiritualitate maramureșeană, intitulată „Societatea de Studii Teologice Ortodoxe din România” (SSTOR) –începând din aprilie 2009.

Pr. Lect. univ. dr. Vasile BORCA:

Joi, 26 februarie 2009 - Am participat la Simpozionul Uniunii Bibliștilor din România, cu sediul în Sibiu, în cadrul căruia s-a dezbătut tema "*Bogăție și sărăcie în Sfânta Scriptură*".

Mai 2009 - La solicitarea Centrului eparhial, am întocmit conferința cu tema: *Familia creștină în opera Sfântului Vasile cel Mare*, care s-a prezentat la toate protopopiatele, la cel din Baia Mare susținând-o personal.

Vineri, 29 mai 2009 - A avut loc Sesiunea de comunicări științifice ale studenților cu tema: *Învățământul teologic ortodox - de la teorie la practică*, cu patru secțiuni. Am făcut parte din comisia de coordonare a secțiunii I: "*Pedagogia biblică și împlinirea ei în viața creștină*". În cadrul acestei secțiuni am coordonat șapte lucrări.

Miercuri, 3 iunie 2009 - Am participat la TV Transilvania Folclor, în cadrul emisiunii "*Pre-texte biblice*", alături de alți invitați, prilej cu care am abordat tema *Despre rugăciune și am răspuns altor provocări interconfesionale*.

Joi, 26 noiembrie 2009 - Am fost invitat de ASCOR, filiala locală, la o seară duhovnicească în cadrul căreia am abordat tema: *Omul - demnitate și responsabilitate*.

În cursul anului am publicat în cotidianul "*Graiul Maramureșului*" câteva articole de popularizare a învățăturii creștine.

Noiembrie 2009 - Am primit din partea Fundației "*ALBA IULIA 1918, PENTRU UNITATEA ȘI INTEGRITATEA ROMÂNIEI*" *Diploma de excelență* pentru sprijinul moral și material acordat fundației și revistei "*DACOROMANIA*", cu prilejul aniversării unui deceniu de la înființare.

Pr. lect. univ. dr. Teofil STAN

Contribuție la organizarea simpozionului „*Scriptură și carte de cult – izvoade de căpătâi ale limbii și culturii românești*”, alături de pr. Lect. Vasile BORCA, care s-a desfășurat la sala de conferințe a Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” din Baia Mare, pe data de 12 noiembrie 2008, în cadrul căruia am susținut referatul cu tema „*Tsercovnoje Prostopinije – primul manual de cântări pe rusie*”.

Membru al Colectivului de cercetare cu tema „*Biserica și probleme ale lumii contemporane*”, coordonat de Conf.univ. dr. Ștefan Pomian, contract de

cercetare nr. 525/11.03.2009, încheiat între Univ. de Nord din Baia Mare și Mănăstirea Învierea Domnului, Habra, com Groși, jud. Maramureș.

27 mai 2009, am fost membru al Comisiei de organizare a Sesiunii de comunicări științifice profesionale și studențești, secțiunea a II-a – „Doctrină, dogmă și propovăduire”, desfășurată la mănăstirea Habra – Groși, în cadrul căreia am susținut referatul „Oralitatea și primele traduceri românești ale cârților de cult din Maramureș”, publicată în vol.III al lucrării „Biserica și probleme ale lumii contemporane”, coord. Ștefan Pomian, Ed. Casa Cărții de știință, Cluj-Napoca, 2009.

În calitate de președinte al Asociației Prietenia Ecumenică din România, s-a implicat de pregătirea și buna desfășurare a Conferinței Ecumenice Internaționale „Cămin nou și pământ nou”, în colaborare cu Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, care a avut loc în Campusul studențesc Hașdeu, în perioada 27 iulie – 3 august 2009.

1 octombrie 2008, la deschiderea oficială a anului universitar, conduce Corul studenților teologi în cadrul Sfintei Liturghii arhieresti, și la ceremonia festivă desfășurată la Teatrul Municipal.

30 ianuarie 2009, dirijează Corul studenților teologi în cadrul Liturghiei arhieresti festive de la Catedrala episcopală, la sărbătoarea Sfinților Trei Ierarhi Vasile, Grigore și Ioan – patronii școlilor teologice.

3–7 februarie 2009 susține cursuri de muzică bisericească în cadrul Taberei de Religie și Creație Literară Ortodoxă „Sf. Iosif Mărturisitorul”, organizată de Episcopia Ortodoxă a Maramureșului și Sătmăruului și Inspectoratul Școlar Județean Maramureș.

Membru în Comisia de admitere, sesiunea septembrie 2009.

III. PROBLEME ÎN ACTUALITATE

**SINODUL MITROPOLITAN AL CLUJULUI, ALBEI,
CRIȘANEI ȘI MARAMUREȘULUI
SE PRONUNȚĂ CATEGORIC ÎMPOTRIVA
PAȘAPOARTELOR BIOMETRICE**

O poziție memorabilă: Poporul Român nu este o bandă de infractori

“Sinodul Mitropolitan al Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului”, luând act de reacțiile unor medii monahale și teologice față de introducerea sistemului de supraveghere biometrică în România, consideră că acestea sunt îndreptățite, ele urmând însă să fie supuse unor analize și nuanțări, atât la nivelul Sinoadelor locale cât și la acela al Sfântului Sinod plenar. Oficial, semnalul a fost dat prin Hotărârea de Guvern nr. 557 din 26 aprilie 2006 privitoare la introducerea pașapoartelor electronice, în care sunt stocate datele biometrice ale persoanei, adică imaginea facială, impresiunea digitală, precum și alte elemente de identificare.

Mai mult, deși Hotărârea îi privește pe toți cetățenii României, ea nu a fost precedată de o dezbatere publică, așa cum s-ar fi convenit într-o țară democratică.

Pentru 1 ianuarie 2011 este programată introducerea noilor cărți electronice de identitate cu cip. Acesta are forma și dimensiunea unei așchiuțe în care se stochează datele biometrice ale unei persoane; el poate fi implantat nu doar într-un act de identitate (buletin, pașaport, card comercial sau sanitar), ci și în corpul uman, sub pielea palmei, a unui deget sau a cefei, iar conținutul său poate fi citit de la distanță și de către oricine, cu ajutorul unui calculator sau a unui aparat de receptare anume construit. Nu există nici o lege națională sau internațională care să garanteze discreția sau securitatea absolută a datelor înscrise în cip, acestea fiind, practic, la dispoziția oricărui factor instituțional sau privat și constituind un sistem de supraveghere a cetățenilor pe toată durata vieții lor, și chiar după moarte.

Argumentul că acest sistem de supraveghere contribuie la identificarea și urmărirea delicvenților constituie o ofensă la adresa întregului popor român, care nu poate fi tratat ca o bandă de infractori.

Dimpotrivă, acest sistem de supraveghere e un atentat la libertatea și intimitatea oamenilor, drepturi consfințite nu numai de legile civile, ci și de

normele religioase. E ca și cum un duhovnic ar divulga secretul spovedaniei, fapt aspru pedepsit în rânduielile bisericești, dar cu drept de cetățenie în sistemul transparenței fără perdea. Biometria nu numai că nu o sancționează, dar, dimpotrivă, o legitimează, omul fiind tratat nu ca făptură a lui Dumnezeu, înzestrată cu suflet, inteligență și libertate.

În concluzie, facem un apel către Domnul Traian Băsescu, Președintele României și garantul respectării Constituției, să facă tot ceea ce îi stă în putință spre a-i asigura cetățeanului român dreptul la libertate și viață particulară, în consens cu principiile conviețuirii sociale.

În ședința din 19 februarie 2009, Cluj-Napoca

† BARTOLOMEU, Arhiepiscop și Mitropolit

22/27 februarie 2009

P A T R I A R H I A R O M Â N Ă
CENTRUL DE PRESĂ BASILICA
BIROUL DE PRESĂ
P A L A T U L P A T R I A R H I E I

COMUNICAT DE PRESĂ

Ultimele hotărâri ale Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române

Dintre hotărârile Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, reunit în ședința de lucru, sub președinția Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, la Reședința patriarhală, în zilele de 25-26 februarie 2009, menționăm:

- Aprobarea proiectului comun al Patriarhiei Române și Academiei Române, privind elaborarea unei Istории a monahismului românesc de la origini până azi;

- Publicarea unei noi ediții, completate în anul 2009, a volumului Sfântul Vasile cel Mare. Închinare la 1600 de ani de la săvârșirea sa, în colecția *Studia Basiliana*;

- Organizarea de către Patriarhia Română a unui Congres Internațional dedicat Sfântului Vasile cel Mare și celorlalți Părinți Capadocieni, cu prilejul anului comemorativ-omagial, în perioada 1-4 noiembrie 2009;

- Înființarea Subcomisiei de muzică psaltică și liniară, afiliată Comisiei teologice, liturgice și didactice a Sfântului Sinod;

- Instituirea Duminicii părinților și copiilor, în prima duminică după 1 iunie, în Patriarhia Română;

- Instituirea Duminicii migranților români, în prima duminică după 15 august, în Patriarhia Română;

- Aprobarea hotărârii Adunării Eparhiale a Episcopiei Slatinei de schimbare a titulaturii în Episcopia Slatinei și Românaților;

- Aprobarea criteriilor, privind elaborarea manualelor școlare de religie, conform noii metodologii aprobate de Ministerul Educației, Cercetării și Inovării, precum și a criteriilor de constituire a Comisiei Patriarhiei Române, pentru evaluarea proiectelor de manuale la disciplina Religie.

BIROUL DE PRESĂ
AL PATRIARHIEI ROMÂNE

Sfântul Sinod solicită alternativă la pașapoartele biometrice

În ședința de lucru din ziua de miercuri, 25 februarie 2009, Sfântul Sinod a adoptat, în unanimitate, hotărârea nr. 638/2009 în legătură cu problema noilor pașapoarte electronice care includ date biometrice:

1. Ia act de scrisoarea nr. 638 din 28 ianuarie 2009 a Preafericitului Părinte Patriarh Daniel adresată Ministerului Administrației și Internelor prin care se solicită o serie de precizări în legătură cu noile pașapoarte electronice care includ date biometrice.
2. De asemenea, ia act de lămuririle aduse prin adresa nr. 3622071 din 5 februarie 2009 a Ministerului Administrației și Internelor – Direcția Generală de Pașapoarte din care rezultă două asigurări importante:
 - a. A avea un pașaport este un drept și nu o obligație, pașaportul fiind un document eliberat la cerere pentru cei ce doresc să călătorească în afara spațiului Uniunii Europene. Astfel, se deduce că cei care invocă obiecții de conștiință sau motive religioase au libertatea să nu solicite acest nou tip de pașaport;
 - b. Fiecare cetățean are dreptul de a cunoaște în mod direct conținutul datelor personale incluse în noul pașaport electronic care include date biometrice.
3. Constată că însăși opinia Comisiei Europene exprimată, la 16 martie 2005, prin Grupul European pentru etică în știință și noile tehnologii este împotriva implantării în corpul uman a cip-ului electronic: „utilizarea pentru scopuri nemedicale a implanturilor de informare și comunicare constituie o potențială amenințare la demnitatea umană și societatea democratică” (pct. 6.4), iar „implanturile destinate supravegherii... ar putea fi folosite de către autoritățile statale, indivizi sau grupuri pentru a crește puterea lor asupra altora” (pct. 6.4.4).
4. Întrucât unele persoane au reticențe față de pașapoartele biometrice, se va interveni pe lângă instituțiile Statului Român (Președinție, Parlament, Guvern) cu solicitarea de a se adopta măsurile necesare pentru modificarea și completarea legislației în vigoare prin extinderea prevederilor referitoare la cazuri de urgență (pașaport temporar) și la cazuri când, din motive de

conștiință sau religioase, persoana nu dorește pașaport electronic care include date biometrice.

5. În viitor, orice inițiativă de interes general bisericesc, care provine dintr-o eparhie, trebuie, mai întâi, analizată și dezbătută la nivelul centrului eparhial și al sinodului mitropolitan, iar apoi să fie înaintată Sfântului Sinod, spre dezbateră și hotărâre.
6. Văzând tulburarea provocată de opiniile confuze și contradictorii cu privire la noile pașapoarte biometrice, Sfântul Sinod îndeamnă clerul, monahii și credincioșii să rămână statornici în credința în Mântuitorul Iisus Hristos, Biruitorul iadului și al morții, să sporească în rugăciune și fapte bune, viețuind creștinește în familie, mănăstire și societate, fără a răspândi panică și îngrijorare prin preocupare excesivă pentru lucruri trecătoare. Astfel, Dumnezeu ne va lumina, ne va apăra de tot răul și ne va ajuta să săvârșim binele.

Biroul de Presă al Patriarhiei Române

COMUNICAT DE PRESĂ

În zilele de 18-19 iunie 2009, la Reședința Patriarhală, sub președinția Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, a avut loc ședința de lucru a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Dintre hotărârile luate, menționăm:

- Proclamarea anului 2010 în Patriarhia Română drept **Anul omagial al Crezului Ortodox și al Autocefaliei românești** în contextul aniversării anul viitor a 1685 de ani de la Sinod I Ecumenic de la Niceea (325-2010) și a 125 de ani de la recunoașterea Autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române (1885 - 2010).

- Canonizarea Cuviosului Ioanichie cel Nou de la Muscel (Arges), cu ziua de prăznuire la 26 iulie.

- Aprobarea criteriilor pentru ridicarea unor episcopii la rangul de arhiepiscopii și pentru acordarea rangului de arhiepiscop onorific unor episcopi. În consecință, Sfântul Sinod a aprobat ridicarea la rangul de Arhiepiscopie a Episcopiei Râmnicului, Episcopiei Romanului, Episcopiei Buzăului și Vrancei, Episcopiei Argeșului și Muscelului, Episcopiei Dunării de Jos și a Episcopiei Aradului. Pentru activitate ierarhică pilduitoare și slujire chirială deosebită și îndelungată a Bisericii, au fost ridicați la rangul de *Arhiepiscopi onorifici* Preasfințitul Părinte Justinian Chira, Episcopul Maramureșului și Sătmăruului, și Preasfințitul Părinte Ioan Selejean, Episcopul Covasnei și Harghitei.

- În urma ridicării Episcopiei Romanului la rangul de Arhiepiscopie cu titulatura nouă de Arhiepiscopia Romanului și Bacăului, Preasfințitul Părinte Ioachim Băcăuanul a fost ridicat la rangul de Episcop vicar.

- Aprobarea înființării Episcopiei Devei și Hunedoarei, cu reședința în municipiul Deva și cu jurisdicția în județul Hunedoara.

- Aprobarea Statutului pentru organizarea și funcționarea Episcopiei Ortodoxe a Italiei, adoptat de Adunarea eparhială a acestei eparhii și avizat de Sinodul mitropolitan al Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Meridionale.

- Aprobarea derulării de către Patriarhia Română a proiectului social-educational *Alege școala* cu scopul prevenirii și combaterii abandonului școlar.

- Aprobarea unor măsuri concrete privind disciplina administrativ-financiară în Biserică la toate nivelele - parohie, mănăstire, protopopiat, eparhie, mitropolie și patriarhie - în conformitate cu Legiuirile bisericești și legislația în vigoare.

În urma alegerii Preasfințitului Părinte Vincentiu în postul de episcop al Sloboziei și Călărașilor, la propunerea statutară a Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, Sfântul Sinod a aprobat desemnarea Preasfințitului Părinte Ciprian Câmpineanul, episcop vicar patriarhal, ca secretar al Sfântului Sinod și Sinodului Permanent, începând cu 1 iulie 2009.

BIROUL DE PRESĂ
AL PATRIARHIEI ROMÂNE

EDUCAȚIA ADEVĂRATĂ CULTIVĂ COMUNIUNEA ÎNTRE GENERAȚII

Mesaj transmis de Prea Fericitul Părinte DANIEL la deschiderea noului an școlar 2009-2010

Copiii află în Familia mare a Bisericii că din iubire Dumnezeu a creat lumea și pe om pentru a participa la viața, fericirea și slava Sa veșnică. Iubirea jertfelnică a Mântuitorului Iisus Hristos are ca scop mântuirea și fericirea veșnică a oamenilor. În virtutea iubirii, omul este persoană liberă, unică și irepetabilă, creată după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Iubirea divină este singura putere care nu depersonalizează, ci dă persoanei umane valoare eternă. Această iubire ne ajută să-i acordăm semenului nostru atenție și să nu-I anulăm identitatea și unicitatea. Comuniunea noastră de iubire cu Dumnezeu ne dăruiește sentimentul profund al continuității generațiilor și al comuniunii dintre ele. Prin iubirea sfântă a rugăciunii intrăm în comuniune cu Sfinții din toate timpurile, dar și cu moșii și strămoșii noștri care au trăit în credință. Astfel ne întoarcem cu recunoștință la izvoare, la rădăcini, la tradiție, și totodată cultivăm speranța pentru un viitor binecuvântat de Dumnezeu. Prin puterea iubirii sfinte, care se cultivă prin rugăciune, copiii noștri înțeleg de ce spațiul românesc este străjuit de troițele de la răscrucea drumurilor, de bisericile și mănăstirile împodobite cu icoane și fresce sfinte. Din iubire pentru oameni și valori cultivăm recunoștința față de înaintașii noștri și ne situăm într-o linie de continuitate cu tradiția, cu patrimoniul de valori culturale și spirituale, cu istoria neamului, cu Sfinții Bisericii, mărturisitori aia iubirii milostive a lui Dumnezeu pentru oameni.

Pentru Biserică și societate, familia are un rol esențial în stabilirea reperelor valorice ale copiilor. Influența familiei este mult mai importantă decât decizia unui aparat instituțional, birocratic și impersonal. Familia creștină reprezintă spațiul intim cel mai de preț pentru cultivarea iubirii conjugale, a iubirii părintești, a iubirii filiale și a iubirii frățești. Lipsa de iubire și comuniune în familie duce la înstrăinarea între membrii acesteia, la violență conjugală, la violență domestică, la divorț, care are efecte dramatice pentru copii, la abandonul școlar, la alcoolism și la alte rele.

De aceea Biserica Ortodoxă Română, prin proiectele sale „Hristos împărtășit copiilor” și „Alege școala”, dorește să refacă legătura copiilor cu parohia, cu o comunitate vie, mărturisitoare și rugătoare, care prețuiește familia și

școala. Prin aceste proiecte Biserica noastră se străduiește să-i integreze pe copii în comunități care se întemeiază pe cultura iubirii fraterne și a solidarității practice. În mod special, Biserica este preocupată de prevenirea abandonului școlar în familiile sărace sau în familiile în care părinții sunt plecați la muncă în străinătate. Prin birourile de cateheză parohială, prin taberele de copii pe care le organizează în cadrul acestor proiecte, Biserica se străduiește să suplinească lipsa de afecțiune părintească, lipsa atmosferei de familie. Totodată, ea încearcă să ajute pe copiii talentați sau foarte dotați intelectual să-și cultive darurile native, cu bucurie și speranță.

În contextul crizei economice actuale cu efecte negative pentru familie și școală, Biserica îi cheamă pe învățători, profesori și părinți la o conlucrare permanentă, în spiritul comuniunii fraterne și al solidarității practice, ca educația copiilor să devină o preocupare comună majoră. Iar parohiile și mănăstirile sunt chemate să ajute cât mai mult copiii săraci să învețe carte, pentru viață, unind credința cu știința și cuvântul înțelept cu fapta bună.

La început de an școlar, rugăm pe Milostivul Dumnezeu, Izvorul iubirii și al Înțelepciunii, să binecuvânteze pe toți elevii, învățătorii, profesorii și părinții, ca împreună să se bucure de lumina vie și creatoare a educației care cultivă demnitatea umană și comuniunea frățească în societatea de azi marcată în același timp de secularizare și de individualism.

+ P.F. DANIEL
Patriarhul României

**Mesajul Sanctității Sale, Patriarhul Ecumenic Bartolomeu I,
cu prilejul începutului Noului An bisericesc
și a zilei consacrate meditației și rugăciunii
asupra mediului înconjurător**

Pe data de 1 septembrie a.c., în smeritul centru al Patriarhiei Ecumenice din Fanar, în Catedrala patriarhală „Sfântul Gheorghe”, în prezența Patriarhului Ecumenic Bartolomeu I, s-a oficiat Sfânta Liturghie cu ocazia începutului Noului An bisericesc și a zilei consacrate meditației și rugăciunii pentru protejarea mediului înconjurător. La finalul slujbei de Te Deum, care a urmat Sfintei Liturghii, Sanctitatea Sa a dat citire mesajului adresat cu această ocazie întregii plerome a Bisericii Ortodoxe.

Teolog rafinat și iscusit observator al realităților complexe care domină scena internațională, Sanctitatea Sa a adresat, cu această ocazie, Bisericii Ortodoxe surori și lumii întregi un mesaj deopotrivă spiritual, profund teologic, dar și pragmatic, realist, în același timp: „Inaugurând Noul An bisericesc, ne îndreptăm din nou atenția spre starea creației lui Dumnezeu. Reflectăm asupra trecutului și ne căim pentru toate câte le-am făcut sau am ezitat să le facem pentru protejarea pământului; privim spre viitor și ne rugăm să ni se dăruiască înțelepciune pentru a ne îndruma în toate gândurile și faptele noastre”.

Potrivit Patriarhului Bartolomeu I, ultimele douăsprezece luni calendaristice au constituit o perioadă de mare incertitudine pentru întreaga lume, datorită sistemelor bancare, care în loc să ofere oamenilor posibilitatea agonisirii celor necesare vieții, oferă, în mod contrar, teamă, incertitudine și sărăcie. „Prezenta criză oferă însă”, spunea Sanctitatea Sa, „oportunitatea abordării problemelor într-un mod diferit, pentru că metodele care au creat problemele în cauză nu e posibil să fie și sursa rezolvării lor”. În această perioadă, Patriarhul Ecumenic consideră că e nevoie de o cultivare responsabilă a iubirii creștine față de cei aflați în diverse greutăți, o iubire care să inspire curaj și compătimire totodată.

În continuarea Mesajului său, Sanctitatea Sa a identificat pe cei responsabili de prezenta criză financiară globală, ca fiind aceiași care sunt responsabili și de deteriorarea stării creației, prin goana după bani cu orice preț și nerespectarea mediului înconjurător. „Am făcut din piața de consum epicentrul interesului nostru, al activității noastre și, în general, al vieții noastre, uitând că această alegere a noastră va influența viața generațiilor viitoare....Economia

noastră omenească, care ne-a format consumând, șchiopătează. Dumnezeiasca iconomie, care ne-a creat după chipul Creatorului celui iubitor, ne cheamă să iubim și să purtăm de grijă întregii creații. Chipul pe care îl avem în noi înșine se reflectă în modul în care ne comportăm față de creație”.

Referindu-se la viitoarele deplasări în Statele Unite ale Americii și în Danemarca, unde urmează să participe la două simpozioane dedicate problematicii de protecție a mediului, invocând în același timp binecuvântarea lui Dumnezeu, Sanctitatea Sa și-a exprimat speranța că țările puternic industrializate își vor da seama, chiar și în ultimul ceas, de necesitatea stringentă a reducerii factorilor de poluare. Afirmând faptul că câștigul „nu trebuie să constituie criteriul unic al faptelor noastre” și exprimându-și speranța în schimbarea modului de gândire a celor ce influențează starea firească a planetei, Întâistătorul Patriarhiei Ecumenice și-a încheiat discursul cu binecuvântarea: „Harul Dumnezeului celui Creator și Proniator, împreună cu binecuvântarea Noastră părintească și patriarhală, să fie cu voi cu toți!”.

Extras din „*Telegraful Român*”, anul 157, nr. 33-36, 1-15 sept. 2009, pp.1 și 7

**„Anul omagial al Sfântului Vasile cel Mare
și a Sfinților Capadocieni”
– Mănăstirea Bârsana – 11-13 Noiembrie 2009**

La inițiativa Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, în ședința de lucru din 29 octombrie 2008, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a proclamat anul 2009 *„An comemorativ-omagial al Sfântului Vasile cel Mare și al tuturor Părinților Capadocieni”*, deoarece se împlinesc 1630 de ani de la trecerea la cele veșnice a Sfântului Vasile cel Mare, arhiepiscopul Cezareei Capadociei (+ 379), apărătorul dreptei credințe a Bisericii și a mărturisirii dogmei Preasfintei Treimi, dascăl al vieții liturgice, al vieții de familie, al vieții monahale și al lucrării filantropice a Bisericii. Această hotărâre a fost elaborată de Cancelaria Sfântului Sinod al BOR pentru întreaga Patriarhie Română, în cadrul căreia, la nivel de Eparhie, să se desfășoare ample activități didactice, culturale, de spiritualitate și cultură, cuprinzând conferințe teologice și pastoral-misionare, simpozioane științifice, seri duhovnicești, proiecte editoriale, publicarea de cărți și volume comemorative, expoziții tematice de cărți și pictură, miniatură și manuscrise românești, lansări de carte, reportaje și seminarii teologice.

Acesta este motivul principal pentru care și Episcopia Ortodoxă a Maramureșului și Sătmăruului a luat inițiativa și a susținut în cursul anului calendaristic 2009 mai multe activități culturale, teologice și de spiritualitate în scopul de a evidenția contribuția majoră a Sfântului Vasile cel Mare, arhiepiscopul Cezareei Capadociei și a celorlalți Părinți Capadocieni la definirea și apărarea învățăturii de credință, la dezvoltarea tâlcuirii Sfintei Scripturi, la îmbogățirea tezaurului liturgic și canonic al Bisericii, aportul deosebit la dezvoltarea vieții monahale, dovada prezenței lor exemplare în lucrarea pastoral-misionară și în activitatea social-filantropică a Bisericii Ortodoxe. Și ne referim aici la Conferințele preoțești din cadrul Eparhiei, sesiunile din primăvară (mai) și toamnă (noiembrie), expoziții de icoane vechi pe sticlă, de cărți și miniaturi în cadrul sediului central eparhial, simpozioane științifice și de creație artistică în cadrul Seminarului Teologic „Sfântul Iosif Mărturisorul”, lansări de carte, publicarea unor buletine științifice pentru studenții teologi din cadrul Universității de Nord, organizarea unui amplu simpozion comemorativ-omagial, de talie națională și cu participare internațională, în colaborare cu Catedra de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială din cadrul Universității de Nord, Baia Mare, seri

duhovnicești ale Ierarhilor și profesorilor de teologie susținute în cadrul întâlnirilor ASCOR sau în sfintele mănăstiri maramureșene, emisiuni speciale radiofonice și de televiziune pe posturile locale, cum și editarea de calendare, reportaje, manifestări culturale, etc.

Sfântul Vasile cel Mare a rămas în istoria Bisericii ca o figură reprezentativă, un teolog de înaltă ținută duhovnicească, fiind numit „*gura de foc a Duhului Sfânt*”, un bun predicator și excelent făptuitor care a unit permanent rugăciunea cu înțelepciunea cuvântului și cu bunătatea făptuirii, materializate concret atât în interpretarea exegetică și duhovnicească a Sfintelor Scripturi, cât și în aplicarea practică a Evangheliei iubirii Mântuitorului Iisus Hristos în actele de milostenie, prin proiectul *Vasiliada*, devenită model pentru opera filantropică și lucrarea sistematică a Asistenței Sociale a întregului creștinism. Pentru înalta personalitate duhovnicească, pentru profunda teologie a înțelepciunii divine, pentru strădaniile sale pentru propovăduirea cuvântului lui Dumnezeu și pentru apărarea dreptei credințe, pentru râvna pentru trăirea sa ascetic-călugărească și pentru organizarea vieții monahale, pentru eforturile majore depuse spre ajutorarea celor nevoiași prin acțiunile de binefacere interpretate, pentru slujirea exemplară a Bisericii și consolidarea vieții liturgice a cultului bisericesc prin formularea Sfintei și dumnezeieștii Liturghii care îi poartă numele, Sfântul Vasile și-a dobândit numele de „*cel mare*”, încă din vremea vieții sale și așa îl pomenește întreaga creștinătate. Răsăritul și Apusul s-au inspirat din modelul său de a traduce Evanghelia lui Hristos în făptuire sistematică și constantă, socotindu-l deopotrivă un exemplu măreț de urmat pentru toate operele de binefacere organizate și coordonate în spațiul bisericii după modelul Vasiliadei organizate sistematic de marele Vasile. Nu întâmplător este faptul că Biserica îl numește „*tată al orfanilor și ocrotitor al văduvelor, bogăție pentru săraci și toiaș de bătrânețe, învățătură pentru tineri și călghărilor dreptar al faptei bune*”.

Împlinindu-se 1630 de ani de la trecerea la cele veșnice a Sfântului Vasile cel Mare și comemorarea sa omagială împreună cu toți Părinții din ținutul cunoscut al Capadociei, s-a ivit prilejul pentru Biserica Ortodoxă Română de a le aduce prinos de aleasă cinstire și de evidențiere a faptelor minunate care i-au caracterizat și care, de altfel, i-au înveșnicit în Biserica dreptmăritoare a lui Iisus Hristos și în Împărăția slavei Preasfintei Treimi. Astfel, un prinos de cinstire adus înaltului ierarh al Bisericii, marelui dascăl al lumii creștine, profundului teolog al înțelepciunii divine, exemplarului ambasador al lucrării filantropice a Bisericii și al întregii lumi creștine, ilustrului organizator al rânduielilor vieții monahale, dârzului apărător al dreptei credințe, marelui slujitor al Bisericii și al Sfintei Liturghii, Sfântului Vasile „cel Mare”, a fost și manifestările cultural-spirituale

susținute în cadrul Simpozionului Național de la mănăstirea Bârsana, susținut în perioada 11-13 noiembrie a.c., cum și publicarea volumului omagial-comemorativ la Editura Universității de Nord din Baia Mare, în care se cuprind studii teologice ale cadrelor didactice din cadrul Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială a Universității de Nord din Baia Mare și de la Seminarul Teologic Liceal „Sfântul Iosif Mărturisitorul” din Baia Mare, precum și a tuturor participanților la Simpozionul național comemorativ-omagial dedicat Sfântului Vasile cel Mare și tuturor Părinților Capadocieni, se vreau a fi un elogiu și un prinos de cinstire. Precizăm că în cadrul Simpozionului național amintit s-au susținut mai multe referate și comunicări ale distinșilor participanți, profesori și cadre didactice universitare din cadrul Facultăților de Teologie Ortodoxă din țară, profesori de la Facultățile de Teologie Ortodoxă din țară și de la Institutul de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă din New York, Statele Unite ale Americii, susținute în cele patru sesiuni tematice de comunicări, pe care le-am introdus în cuprinsul volumului deja editat, sistematizate în cinci secțiuni: *Sfântul Vasile cel Mare - Viață, operă, învățătură de credință, activitate misionară și personalitate de înaltă ținută duhovnicească, Activitatea pastoral-misionară și cea bisericească de consolidare a dreptei credințe a Părinților Capadocieni, Activitatea social-filantropică a Sfântului Vasile cel Mare și a Părinților Capadocieni, Aportul Părinților Capadocieni la dezvoltarea vieții monahale, înțeleasă ca viață de sfințenie* și o secțiunea specială, de aprofundare teologică, intitulată *Studii de Teologie biblică și dogmatică în abordare capadociană*. Volumul este menit, așadar, să pună în lumină viața, opera, activitatea bisericească, liturgică și filantropică, cum și prestigiul marelui Părinte și Dascăl al Bisericii, Sfântul Vasile cel Mare, în istoria creștină, alături de contribuția majoră pe care au avut-o, alături de el, Părinții Capadocieni la apărarea dreptei credințe, la formarea și consolidarea tezaurului de credință și spiritualitate a Bisericii din primele veacuri creștine.

Având convingerea deplină că atât simpozionul susținut la Bârsana, cât și volumul editat sunt de un real folos clerului și credincioșilor maramureșeni din cadrul Bisericii noastre, în calitate de reponsabil cu organizarea Simpozionului național dedicat Anului 2009, an comemorativ-omagial al „Sfântului Vasile cel Mare și al tuturor Sfinților Capadocieni”, și de coordonator al volumului, în numele colegilor, cadre didactice ale Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială din cadrul Facultății de Litere a Universității de Nord, Baia Mare, dar și al Episcoiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmăruului, aduc cele mai alese mulțumiri tuturor participanților care au răspuns invitației noastre de a fi prezenți la manifestările cultural-teologice ale Simpozionului, tuturor celor care ne-au

susținut în buna organizare a întregii manifestări cultural-teologice de la mănăstirea Bârsana, tuturor celor care au trimis referate tematice în vederea publicării lor în volumul editat, și de a-i îmbrățișa cu dragoste frățească pe alcătuitoarii lui.

Responsabil cu organizarea simpozionului

Pr. conf. univ. dr.

Adrian Gh. PAUL

O mare lumină a Bisericii și un Sfânt rugător în ceruri¹

Anul acesta se împlinesc 1630 de ani de la trecerea la cele veșnice a Sfântului Vasile cel Mare (330-379), mare teolog și înțelept păstor de suflete. Cu acest prilej, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a declarat anul 2009, „An comemorativ-omagial al Sfântului Vasile cel Mare și al celorlalți Sfinți Capadocieni”.

Capadocia, provincie a Asiei Mici, odinioară parte din Imperiul Bizantin, astăzi inclusă în statul modern Turcia, a dat Bisericii oameni remarcabili prin formația lor duhovnicească și intelectuală. Specialiștii patrologi au identificat în calendarul bisericesc 56 de sfinți originari din această provincie, între care Vasile cel Mare, Grigorie Teologul, Grigorie de Nyssa sunt nume consacrate în istoria Bisericii prin opera lor teologică, pastorală și apologetic-misionară.

În acești Sfinți din Capadocia omagiem pe cei care au realizat fericita întâlnire între credința creștină și cultura antică, între Filocalie și filosofie, între omilia pastorală și retorica antică, între Liturghie și filantropie. În chipurile sfinților capadocieni din icoane strălucește lumina harică a transfigurării lumii și a culturilor.

Sfântul Vasile s-a bucurat de cinstea de a fi numit „cel Mare” datorită darurilor speciale cu care a fost înzestrat: mare dascăl al credinței ortodoxe, înțelept păstor al vieții bisericești, bun organizator al monahismului răsăritean și înnoitor al Liturghiei.

S-a născut în anul 330, în Cezareea Capadociei, într-o familie credincioasă, vestită pentru noblețea, bogăția sa materială și spirituală. Pe mama sa o chema Emilia, iar pe tatăl său, Vasile. Temelia educației sale este așezată de tatăl său, profesor de retorică la Neocezareea în Pont. Sfântul Vasile cel Mare a făcut parte dintr-o familie cu zece copii, dintre care trei vor deveni episcopi: Sfântul Vasile cel Mare, Sfântul Grigorie de Nyssa și Sfântul Petru de Sevasta. Dintre membrii familiei sale, șase sunt cinstiți ca sfinți: cei trei episcopi menționați, Sfânta Macrina cea Tânără (sora marelui ierarh), Sfânta Macrina cea Bătrână (bunica sa) și Sfânta Emilia (mama sa).

¹Mesajul Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, adresat participanților la Simpozionul Național “Sfântul Vasile cel Mare și Sfinții Capadocieni”, Mănăstirea Bârsana, județul Maramureș, 11-13 noiembrie 2009.

Marele ierarh este contemporanul nostru prin mesajul său privind valoarea infinită a persoanei umane, lumea ca dar și limbaj al înțelepciunii lui Dumnezeu, valoarea sacră a familiei credincioase și virtuose, lumina sfințitoare a vieții monahale, datoria permanentă a fiecărui creștin de a lucra pentru unitatea Bisericii, implicarea creștinului în viața socială, pentru promovarea binelui comun.

Sfântul Vasile cel Mare a sintetizat în persoana sa gândirea profundă teologică greacă creștină și simțul organizatoric latin, fiind numit de unii patrologi „un latin printre greci”. Erudit și evlavios, reflexiv și pragmatic, echilibrat și curajos, stăruitor în rugăciune și convingător în argumentare, toate aceste virtuți erau purtate într-un trup slăbit de asceză și de boală. Felul în care acest sfânt capadocian a unit înălțimea învățăturilor sale cu smerita sa viațuire, teologia duhovnicească și implicarea practică în problemele Bisericii, îl arată a fi un model de urmat în pastorația creștină din toate timpurile.

Felicităm pe organizatorii acestui simpozion național, binecuvântăm cu părintească dragoste pe participanți și rugăm pe Sfântul Vasile cel Mare și pe toți Sfinții Capadocieni să ne călăuzească în slujirea lui Dumnezeu și a semenilor, spre slava Preasfintei Treimi și binele Bisericii lui Hristos.

† P.F. DANIEL

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

SIMPOZION NAȚIONAL
Mănăstirea Bârsana – 11-13 Noiembrie 2009

**Preasfințiiile voastre,
Preacuvioși și preacucernici părinți,
Stimați participanți**

Doresc să vă adresez calde mulțumiri pentru invitație și sincere felicitări pentru organizarea acestei manifestări cu caracter spiritual și academic, în același timp, acum în anul jubiliar dedicat Sfinților Capadocieni, fiindcă teologia și slujirea Sfântului Vasile cel Mare reprezintă un model cuprinzător și mereu actual în ceea ce înseamnă asumarea concretă a identității credinței creștine mărturisitoare. Dimensiunea cuprinzătoare a teologiei Sfântului Vasile cel Mare este concretizată prin gândirea profundă în ceea ce privește învățătura de credință, prin abordarea cu realism și echilibru a unor aspecte practice referitoare la viața creștină, prin slujirea sa misionară și pastorală copleșitoare.

Realismul teologiei și slujirii Sfântului Vasile cel Mare derivă din faptul că teologia sa reprezintă o mărturisire consecventă și concretă a Adevărului Bisericii, fiind strâns legată de viață și răspunzând nevoilor efective ale credincioșilor. Nu este o teologie sterilă, abstractă și generală, ci o mărturisire vie a Adevărului întrupat în viața Bisericii care împărtășește convingeri existențiale.

Mai ales în contextul actual în care teologia riscă să fie înțeleasă doar ca rezultat al rațiunii analitice, ca discurs format prin cuvinte meșteșugite, este esențială recuperarea și valorificarea aspectului existențial și eclesial al teologiei. Gândirea teologică a Sfântului Vasile cel Mare nu se epuizează în manipularea abilă a conceptelor, nu se încrede în puterea rațiunii autonome. Teologia Sfântului Vasile cel Mare este expresia modului său de a crede și de a fi. Într-o astfel de teologie puterea de convingere a cuvântului se fundamentează pe forța de viață a credinței și făptuirii întru Adevăr.

În societatea contemporană influențată de domnia relativismelor generalizate, de o mentalitate bazată pe laxism, tendințe echivoce și confuzii, asumarea dimensiunii mărturisitoare a teologiei Sfântului Vasile cel Mare este o șansă de întărire a convingerilor trăite pe calea credinței Bisericii. Exigențele mărturisirii presupun tărie de caracter, consecvență, luciditate și forța de exprimare a cuvântului Adevărului.

În acatistul său, Sfântul Vasile cel Mare este numit „*turn preaînalt al privirilor cerești*”, „*înțeleptul tâlcuitor al celor teologicești*”, „*mărturisitor fără de frică al adevărului*”. În acatist rostim următoarele cuvinte: „*Pusu-te-a pe tine, Sfinte Vasile, Dumnezeu-Cuvântul, tărie bună Bisericii Sale, cel ce cu tunetul cuvintelor tale amuțești gurile ereticilor*”.

Pentru Sfântul Vasile cel Mare, mărturisirea Adevărului prin viața personală, prin puterea exemplului propriu înseamnă un martiriu asumat cotidian. Sfântul Vasile cel Mare, a cărui viață a fost o mărturie permanentă a lui Hristos, îi propune pe martiri drept modele pe care creștinii sunt datori să le imite. Aceasta nu înseamnă că ei trebuie să moară precum aceia, în afară de cazul în care condițiile externe ar cere acest lucru. Înseamnă însă că ei trebuie să trăiască cu adevărat creștinismul, străduindu-se până la moarte, după cum spune, pentru împlinirea Evangheliei în viața lor. Scrierile și omiliile Sfântului Vasile cel Mare constituie o invitație adresată nouă tuturor la a trăi o viață martirică, mărturisitoare, la a duce un mod de viață martiric. De mărturia pe care noi creștinii o dăm astăzi cu viața noastră depinde biruința împotriva puterilor de astăzi ale răului și a noului păgânism contemporan, atât de divers și de intens propagat. Vom da noi această mărturie? Răspunsul rămâne să-l dea fiecare cu viața lui.

Prin urmare, am convingerea că tot ceea ce s-a mărturisit, în această perioadă despre Sfântul Vasile cel Mare, reprezintă nu numai o contribuție importantă la cunoașterea vieții și slujirii Sfântului, cât mai ales o actualizare și o așezare folositoare a moștenirii lăsate nouă de acest mare părinte al Bisericii, în contextul existenței noastre, de oameni ai începutului de mileniu III.

Dumnezeu să ne ajute în slujirea la care am fost chemați și așezați fiecare dintre noi, iar Sfântul Vasile să ne învrednicească, prin rugăciunile sale, la scaunul ceresc, pentru a-i purta peste timp moștenirea!...

Adrian LEMENI

Secretar de Stat pentru Culte

Arhimandritul Gavril Burzo – un demn urmaș al părintelui profesor dr. Florea Mureșanu

Am participat în vara aceasta la fericita reîntâlnire de 53 de ani a primei promoții a Liceului “Petru Rareș” din Tg. Lăpuș. Din vorbă în vorbă intru în discuții cu unul din participanți: un tânăr cu barbă “albă”, vioiu și sprinten la minte, instruit și cu disponibilitate de conversație: “mă recomand Burzo Gavril din Suciul de Sus..., n-am terminat cu această primă serie a școlii Medii Mixte din Tg. Lăpuș, deoarece, în anul 1955, am cerut sprijinul părintelui Florea Mureșanu pentru a mă transfera de la Tg. Lăpuș la Seminarul Teologic din Cluj. L-am primit, deși dirigintele, prof. Alexandru Moș, m-a sfătuit să-mi termin liceul, apoi să merg la Teologie. Până la Crăciunul anului 1955 am dat diferență la materiile specifice. Despre părintele Florea Mureșanu am scris și o carte, semnificativ intitulată “Zile trăite după gratii 1958-1964”, apărută la Editura Proema -Baia Mare, 2004.

Cartea beneficiază de un călduros și creștinesc “Cuvânt înainte”, semnat de P.S. Justinian, Episcopul Maramureșului și Sătmărilor. Înalțul prelat evidențiază câteva trăsături ale personalității preotului Florea Mureșanu, ajuns preot în Suciul de Sus, după 2 ani de detenție la canalul Dunăre-Marea Neagră: “Cărturar de seamă, patriot desăvârșit, intelectual de prima mână, scriitor original și mai presus de toate, preot adevărat. ... Părintele Florea era un autentic patriot. El adeseori spunea creștinilor care se adunau în jurul său în serile liniștite în parohia Suciul de Sus, <<Noi nu am venit aici ca un scai, agățați de coada unui cal>>...”

Ucenicul său, părintele Gavril Burzo, actualul duhovnic al Sfintei Mănăstiri Breaza din Suciul de Sus, a luat apărarea părintelui Florea inițiind un memoriu în favoarea lui, care a fost semnat de peste 400 de credincioși. Urmarea a fost că numai după o lună a fost arestat și condamnat la 6 ani închisoare – temniță grea” (p. 3-4).

Preotul dr. Florea Mureșanu a fost arestat în fond pentru construirea unei mănăstiri fără aprobarea autorităților comuniste (1954-1958); această mănăstire a fost incendiată după arestarea preotului de către persoane necunoscute.

Preotul Florea ținea ora de religie cu copiii satului în biserică, organiza în mod regulat pelerinaje cu credincioșii la mănăstirile din jur, la mănăstirea Rohia (15 august); la mănăstirea Câșiel (14 septembrie); la mănăstirea Nicula (8 septembrie).

După revoluție, cu ajutorul sătenilor, părintele Gavril Burzo construiește o mănăstire pe locul celei incendiate de comuniști, pe care o ridicase părintele Florea

Mureșanu, dovedindu-se un demn urmaș întru spiritualitate și acțiune creștinească al părintelui Florea.

Din 1 martie 1998, părintele Gavril Burzo este numit la cerere duhovnic la mănăstirea construită de el. Din 2001, la propunerea Episcopului Justinian, este promovat arhimandrit, dovadă că *“nasc și în Maramureș oameni vrednici”*... după vorba înțeleptului cronicar Miron Costin...

Conf. univ. dr. Tănase FILIP

PROBLEME BISERICEȘTI LA SĂPÂNȚA

Pentru a lămuri problemele ridicate de un comunicat greco-catolic despre situația bisericească din Săpânța, la început trebuie să lămurim noțiunea de biserică. Acest cuvânt are două sensuri: 1. Biserică înseamnă comunitate de credincioși, biserică vie. Acesta este sensul principal al cuvântului. 2. Biserică înseamnă și clădirea în care se fac slujbele religioase.

În Săpânța există o biserică vie, o comunitate ortodoxă de la creștinarea poporului român până astăzi. În evoluție vieții bisericești din Transilvania a existat un incident istoric, când Habsburgii și ungurii au vrut să transforme Transilvania dintr-o țară românească ortodoxă într-o provincie catolică a statului maghiar. Aceștia au vrut să facă transformarea prin biserică; să-i treacă pe români la catolicism, la religia Habsburgilor și a ungurilor. De aceea l-au determinat pe mitropolitul ortodox al Transilvaniei, Atanasie Anghel, să meargă la Viena în acest scop. Acolo i-au adus o mulțime de acuze nedrepte și l-au amenințat cu temnița, iar dacă vrea să scape, să treacă la uniație. El n-a avut tăria lui Brâncoveanu să moară pentru dreapta credință, ci pentru a-și salva viața, și-a călcat jurământul depus într-o ortodoxie și, silit, a acceptat uniația. Odată ce mitropolitul a trecut la uniație, autoritățile străine au pretins că a trecut tot poporul, dar poporul n-a trecut, ci și-a păstrat legea strămoșească ortodoxă mai departe. Astfel că imperialii de la Viena, după șaizeci de ani, au constatat că românii din Transilvania sunt tot ortodocși. Atunci au trimis război asupra lor, condus de generalul Bukow, care a venit asupra Transilvaniei cu multă armată cu muniție, cu armament, cu tunuri și cu ordinul dat armatei să distrugă prin foc bisericile și mănăstirile de lemn și să le dărâme cu tunurile pe cele de zid. Atunci au fost rase de pe suprafața pământului transilvan peste trei sute de biserici și mănăstiri, pe care românii le-au ridicat cu multă jertfă. Acest război nu s-a făcut pentru mântuirea sufletelor românilor, ci pentru stăpânirea Transilvaniei.

Prin toate persecuțiile și necazurile, săpânțenii au rămas statornici în credința ortodoxă. În 1761, când le-a murit un preot, autoritățile le-au trimis un preot greco-catolic, dar săpânțenii nu l-au primit, ci s-au adus un preot ortodox de la Arad.

Pentru a se întări în credința ortodoxă, săpânțenii țineau legături permanente cu marile centre ortodoxe din Tara Românească și din Moldova, de unde își procurau cărți sfinte de slujbă și învățătură ortodoxă. Cu cărți ortodoxe și-au asigurat ei în permanență biserica. Astfel și-au adus Cartea de românească învățătura din 1643 a mitropolitului Varlaam; Noul Testament de la Bălgrad din 1648, editat de mitropolitul Simion Ștefan; Biblia de la București din 1688, editată

de domnitorii Șerban Cantacuzino și Constantin Brâncoveanu; Liturghier editat în 1715 de mitropolitul Ghedeon al II-lea. Un Antologhion tipărit în 1717 la Râmnic de episcopul Damaschin Dascăluș. Acesta a fost cumpărat cu 27 de zloți în 1745 chiar de preotul din Săpânța, Ion de Drăgoești. La îndemnul preotului Grigore Mihali, credinciosul Stan Toader a legat această carte în 1814. Iată cum preoți și credincioși s-au îngrijit tot timpul să se păstreze ortodoxia în Săpânța. Urmează alte cărți necesare: Evanghelie de București, din 1720, editată de mitropolitul Teodosie, cumpărată de preotul Ioan; Penticostarion de București, editat de mitropolitul Neofit Cretanul; Catavasier de Rădăuți din 1744, editat de episcopul Varlaam; Ceaslov de Rădăuți din 1745, editat de episcopul Varlaam; Octoih de București din 1746, tipărit de mitropolitul Neofit Cretanul; Liturghier de București din 1746, publicat de mitropolitul Neofit Cretanul; Triodion de București din 1747, editat de mitropolitul Neofit Cretanul; Evanghelierul de Sibiu din 1859, editat de Andrei Șaguna; Cantorul bisericesc de Arad, din 1905; Octoihul mare de Râmnic din 1912, editat de episcopul Ghenadie Georgescu.

În biserica din Săpânța au existat tot timpul numai cărți de slujbă și de învățătură ortodoxă. N-a existat nici o carte de dogmatică greco-catolică. Săpânțenii au ținut atât de mult la dreapta credință și la cărțile ortodoxe, încât, în 1782 o mulțime de credincioși au dat bani pentru legarea cărților sfinte din biserica lor, să poată fi folosite în continuare spre păstrarea credinței strămoșești. Preoții și credincioșii care au cumpărat cărți pentru biserică, au scris pe ele închinări specifice ortodoxe: „În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh”¹ (1). Iar spre a-și apăra aceste cărți, au scris blesteme pentru cei ce le-ar înstrăina de la biserică: „Iar de se va afla cineva să o înstrăineze, să fie blestemat de Dumnezeu”².

Episcopul Greco-catolic de la Muncaci a vrut să-i treacă la uniație cu orice preț. El a scris comitelui suprem al Maramureșului să se îngrijească de aceasta, cu ajutorul forței judecătorești, atât pe mirenii revoltați, cât și pe preoții sfințiți aiurea (adică ortodocși), care seduc poporul, a-i lega în lanțuri (<<interceptos inviculari>>) și, întocmai cum s-a făcut la Satu Mare, a-i arunca în temniță și a-i chinui cu sete și cu foame”³. Prin asemenea amenințări au trecut săpânțenii, dar nu s-au abătut de la dreapta credință. Astfel că, în secolul al XIX-lea, istoricul

¹ Ioan Bârlea, *Însemnări din bisericile Maramureșului*, Atelierele Grafice Socec. & Comp. Societatea Anonimă, București, 1909, passim.

² *Ibidem*, p. 169.

³ Simion Reli, *Biserica Ortodoxă Română a Maramureșului în vremurile trecute*, Editura Mitropoliei Bucovinei, Cernăuți, 1938, p. 192.

Dulișcovici spunea că „ortodocșii din Săpânța nici până în timpul său n-au putut fi convertiți la Unire”⁴.

Autoritățile străine i-au supranumit și pe săpânțeni „greco-catolici”. Ei au suportat acest supranume, dar și-au păstrat legea strămoșească. Iar în 1948, când au fost eliberați și de ultima încorsetare a Concordatului cu Vaticanul, atunci s-au declarat pe față ortodocși, drept ceea ce au fost din totdeauna. Aceasta este biserica vie din Săpânța. Aceasta este comunitatea ortodoxă de-a lungul istoriei din Săpânța. Săpîștenii sunt adevărați eroi în lupta de a-și apăra și păstra dreapta credință.

Biserica, locaș de cult. În continuare ne referim la câteva din punctele unui comunicat greco-catolic privitor la biserica, locaș de cult, din Săpânța. În comunicatul respectiv se spune de cinci ori că biserica din Săpânța este greco-catolică. O comunitate cu credință ortodoxă atât de puternică nu putea avea un locaș de cult greco-catolic. Comunitatea ortodoxă din Săpânța, se știe din tradiție că a avut o biserică de lemn, care nu se știe în ce timp a dispărut, dar se știe că în locul ei credincioșii din Săpânța și-au ridicat alta, tot de lemn. Aceasta a fost mistuită de un incendiu în ziua de Paști din 1880. Cu multă trudă și jertfă, comunitatea din Săpânța și-a construit altă biserică, de data aceasta de piatră. Construcția s-a terminat în 1886. Atâta rugăciune ortodoxă s-a rostit, atâta citanie ortodoxă s-a făcut din cărțile de mai sus, atâta tămâie ortodoxă s-a cădit, atâta lumânare de ceară s-a topit în acea biserică, încât și pietrele din pereții bisericii au primit duh ortodox.

În urmă cu câțiva ani, propaganda greco-catolică i-a făcut pe câțiva săpânțeni, foarte puțini, să părăsească marea comunitate ortodoxă și să se declare greco-catolici, dar ei ar vrea să le aparțină lor biserica pe care au părăsit-o, precum și averile bisericesti, ca să-și justifice aceste pretenții, la punctul 1 din comunicat se spune că biserica și cimitirul au fost proprietăți greco-catolice, dar acestea au aparținut din totdeauna mării comunități ortodoxe.

La cele spuse în punctele 2 și 3 precizăm că Stan Ion Pătraș nu poate fi invocat în propaganda greco-catolică pentru că el a fost prim-curator ortodox până la moarte. Iar preotul Rițiu, care s-a rugat și a predicat din cărțile ortodoxe de mai sus, a fost arestat pentru că a fost intelectual de elită, la fel ca și cei peste două mii de preoți ortodocși, care au fost arestați pentru că și ei au fost intelectuali de elită. Apoi săpânțenii nu s-au dus în cimitir să învețe limba română din epitafe. Ei aveau

⁴ Silviu Dragomir, *Istoria dezrobirii religioase a românilor din Ardeal în secolul XVIII*, vol. II, Editura Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu, 1930, p. 218.

limba română în sânge și în viață. Opera culturală și religioasă a fost continuată și întreținută de-a lungul istoriei de Biserica Ortodoxă.

Din cele spuse la punctul 4 se vede clar că săpânțenii n-au vrut să se declare greco-catolici pentru că se simt ortodocși și vreau să rămână statornici în legea strămoșească. Privitor la cele spuse pe punctul 5, precizăm că autoritățile statului nu sunt iezuiți și Statul Român nu este Bukow să dezbine biserica neamului. La punctul 6, după ce în comunicat se spune de cinci ori că biserica din Săpânța este greco-catolică, aici se recunoaște că biserica este „aflată în posesia Bisericii Ortodoxe Române”.

La punctul 7 s-a răspuns în alte materiale. La punctul 8 se face o confuzie între biserica parohială și mănăstire. Edificiul aflat La Livadă are statut de mănăstire și se află pe terenul bisericii ortodoxe, care a fost donat bisericii de către boierii din Săpânța pentru a o înzestra. Boierii din Săpânța au înzestrat și Episcopia Ortodoxă Română a Maramureșului de la Peri cu o moară cu două roți, care se afla pe cursul inferior al râului Săpânța.

La punctul 9 se vorbește despre „distrugerea” bisericii din Săpânța. Adevărul este altul. Comunitatea ortodoxă din Săpânța a întreprins ample lucrări prin care își renovează și consolidează biserica. Pentru cele de la punctul 10 precizăm că biserica din Săpânța nu este monument istoric. Nu este înregistrată în lista monumentelor istorice. Pentru cele de la punctul 11 menționăm că Cimitirul Vesel își are valorile lui, iar parohia ortodoxă din Săpânța are un vast program pus în aplicare pentru păstrarea acestor valori. Privitor la cele de la punctul 12, argumentul de ordin logic este că biserica este a marii comunități creștine din Săpânța, care o moștenește de la străbuni, o întreține, o renovează și se roagă în ea, și nu a celor care au părăsit-o. Privitor la punctele 13 și 14, considerăm că o hotărâre greșită nu trebuie pusă în aplicare, ci trebuie să se revină asupra ei și să se cerceteze până se va afla adevărul.

Cu privire la punctul 15 se face din nou confuzia dintre biserică și mănăstire. Aici se mai sugerează și o sentință prin care biserica să se dea greco-catolicilor, iar ortodocșii să fie trimiși la mănăstire. Într-o asemenea absurditate biserica ar rămâne goală, fiindcă greco-catolici sunt așa de puțini că ar intra toți în casa scării. Se mai spune că biserica și Cimitirul Vesel vor rămâne în folosul comunității. Afirmație fără sens, fiindcă ele sunt în folosul comunității din totdeauna. Prin urmare, propaganda greco-catolică nu poate câștiga prozeliți în Săpânța, pentru că săpânțenii sunt tari în credința ortodoxă. Prin toate acestea săpânțenii sunt adevărați eroi întru apărarea și păstrarea dreptei credințe.

Prof. Dr. Nuțu ROȘCA

PROBLEME BISERICEȘTI LA BOTIZA MARAMUREȘULUI

Comunitatea creștină din Botiza Maramureșului a fost ortodoxă de la întemeierea ei și, păstrându-și această sfântă credință de-a lungul secolelor, a străbătut prin toate vicisitudinile istorice de sub toate stăpânirile străine. Și era firesc să fie așa, fiindcă Botiza făcea parte din domeniul Bogdăneștilor, de unde a răsărit Bogdan, întemeietorul Moldovei independente și al dinastiei Mușatinilor, din care face parte însuși Sfântul Ștefan cel Mare, care a edificat atâtea zeci de biserici și mănăstiri ortodoxe. După plecarea lui Bogdan în Moldova, domeniul a devenit proprietate a dinastiei Drăgoșeștilor, voievozi care au pus bazale Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului, prin Gramata Patriarhală elaborată de Patriarhul Ecumenic Antonie al IV-lea de la Constantinopol, în 13 august 1391, episcopie ortodoxă la care s-au succedat peste patruzeci de ierarhi ortodocși până în 1740, când a fost desființată abuziv de forțele politice străine.

Forțele politice străine au vrut să transforme Transilvania dintr-o Țară Ortodoxă Românească într-o provincie catolică a statului maghiar. În acest scop, în 1701, l-au determinat pe mitropolitul ortodox al Transilvaniei, Atanasie Anghel, să meargă la Viena, unde îl aștepta temnița sau trădarea. Acolo l-au ținut câteva luni de zile sub teroare, până când a acceptat uniația. El n-a avut tăria lui Brâncoveanu să moară pentru dreapta credință, nici virtutea Sfântului Ierarh Iosif Mărturisitorul din Maramureș, care a respins trădarea prin tratatul *Contra Unuonem cum Pontifica – Contra Unirii cu patriarhul Romei* -, ci pentru a-și salva viața și-a călcat jurământul depus întru ortodoxie și a semnat actul trădării întocmit de iezuiți și de primatul Ungariei, Leopold Colonich. O dată ce mitropolitul a făcut actul trădării și al apostaziei, oficialii de la Viena și de la Budapesta au pretins să-l facă tot poporul din Transilvania.

Poporul însă a rămas statornic în ortodoxie și după șaizeci de ani de luptă și-au reînființat episcopie ortodoxă, iar în timpul păstoririi lui Andrei Șaguna mitropolie ortodoxă. Iată ce dovezi puternice pledează pentru faptul că poporul român a rămas statornic în credința ortodoxă. Tot atât de statornic a rămas în credința ortodoxă și cealaltă parte a poporului român din Transilvania, care n-a fost cuprinsă în mitropolia lui Șaguna.

După trădarea lui Atanasie Anghel, Maramureșul a rămas încă patruzeci de ani o adevărată stâncă a ortodoxiei, având Episcopie Ortodoxă canonică. Amintim aici episcopii ortodocși ai Maramureșului din această perioadă: Iosif Stoica în anii

1690-1711, care pentru tăria credinței sale și pentru apărarea ortodoxiei a fost întemnițat la Cetatea Hustului, Iov Țirca în anii 1707-1709, în timpul când Iosif Stoica a fost la închisoare. Dar Iov Țirca a fost condamnat la moarte pentru credința sa. A urmat Serafim de Petrova în anii 1711-1717, care a fost întemnițat la Hust. În anii 1717-1735 episcop al Maramureșului a fost Dosoftei al II-lea Teodorovici. Acesta a fost asasinat la Mănăstirea Uglea. În anii 1735-1740 episcop ortodox al Maramureșului a fost Gavril Ștefanca de Bârsana, care și el a căzut în luptă grea pentru legea strămoșească. Prin asemenea greutăți au trecut românii din Maramureș și și-au păstrat credința strămoșească.

Biserica veche din Botiza datează din 1699, când nu exista nici un greco-catolic nici în Transilvania, nici în Maramureș. Ea a fost adusă în Botiza de la Vișeu de Jos. O altă dovadă că biserica veche din Botiza este ortodoxă, ca și botizenii, este faptul că botizenii i-au dat hramul ortodox, Sfânta Cuvioasa Parascheva. Moaștele acestei sfinte au fost cumpărate de domnitorul Vasile Lupu și aduse în țara noastră tocmai din Catedrala Patriarhală de la Constantinopol.

Pentru a se întări în dreapta credință, preoții și credincioșii botizeni, ca ceilalți preoți și credincioși români din Maramureș și Transilvania, au ținut în permanență legături cu marile centre ortodoxe din Țara Românească și din Moldova și cu ierarhii din aceste țări, de unde își aduceau pentru biserica lor cărți de slujbă și de învățătura ortodoxă. Dintre cărțile de slujbă menționăm: Antologhion de București din 1766, editat de mitropolitul Grigorie al II-lea; Antologhion de București din 1782, editat tot de mitropolitul Grigorie al II-lea; Ceaslov de Iași din 1777, publicat de mitropolitul Gavril Calimachi; Liturghier de Iași din 1759, editat de mitropolitul Iacob Putneanu; Penticostarion de București, din 1743, publicat de mitropolitul Neofit Cretanul.

Drept carte de învățătură ortodoxă, biserica din Botiza a avut Chiriadromionul din 1699, editat pentru Transilvania cu cheltuiala și purtarea de grijă a domnitorului martir al ortodoxiei, Constantin Brâncoveanu. Chiriadromionul este, alături de Cazania lui Varlaam, o carte de ortodoxie curată. După ea au predicat toți preoții câți s-au succedat la biserica din Botiza până în zilele noastre.

Iată câte atribute ortodoxe are biserica și comunitatea din Botiza.

Comunitatea din Botiza Maramureșului are trei mii de credincioși ortodocși. Întotdeauna au fost una, de aceeași credință și s-au rugat în aceeași biserică. În ultimii ani, câțiva dintre ei, puțini la număr, au părăsit biserica ortodoxă, în care s-au rugat de când se știu, și se declară greco-catolici, dar pretind pentru ei biserica ortodoxă, precum și averea acestei biserici.

Ținându-se seama de istorie și de adevăr, orice sentință în favoarea lor ar fi nedreaptă, cum se dau multe de către tribunalele din Transilvania. Singurul criteriu al dreptății este respectarea principiului proporționalității.

Pentru a pune o dată capăt haosului cu uniația și problemelor bisericești produse de ea, Parlamentul României trebuie să dea o lege de respectare a **principiului proporționalității**.

Prof. Dr. Nuțu ROȘCA

IV. STUDII DE TEOLOGIE

**TAINA ÎNVIERII DOMNULUI NOSTRU IISUS HRISTOS
–PÂRGĂ ȘI CHEZĂȘIE A ÎNVIERII NOASTRE
PENTRU VIAȚA VEȘNICĂ**

Pr. Conf. univ. dr. Adrian Gh. PAUL

Catedra de Teologie Ortodoxă

și Asistență Socială

Universitatea de Nord, Baia Mare

Abstract

Aici l'accent est mis sur la signification théologico-spirituelle de notre **résurrection** en Christ, sur le fondement de la Résurrection de notre Seigneur Jésus Christ, comme témoignage et assurance de notre résurrection dans la **vie éternelle**. On a constaté que la mort n'était pas une fin, n'était pas la conclusion ou **la finalité de la vie**, mais un début, le principal contenu de la vie éternelle, et la vie d'ici-bas n'est que le préambule ou l'introduction dans **la vie à venir**. Toute notre vie d'ici-bas est une **fête pascalle permanente**, un continu passage de la mort vers une nouvelle vie, car c'est de la mort que la résurrection et la vie se lèvent nées de la Mort et de la Résurrection de notre Seigneur, Jésus Christ. La mort devient ainsi la porte d'entrée dans la vie **ressuscitée du Christ**, Celui qui est ressuscité et s'est levé et Qui nous a offert la résurrection. Ce n'est que dans la résurrection, plus précisément dans la Mort et la Résurrection de Jésus Christ que nous trouvons la signification secrète de la mort. La Résurrection du Christ ne représente pas seulement une des vérités **fondamentales du Christianisme**, qui met en évidence **la valeur plénière** de la vie et de l'homme, mais aussi le chemin vers la vie éternelle, conviction que ce n'est pas la mort qui a la dernière parole, mais la vie et le bonheur, la confiance et le triomphe du bien et la croyance envers **la gloire éternelle** de l'âme.

Sur ce plan spirituel, la vie d'ici-bas est une *école* où l'on apprend comment se rassurer de **l'immortalité** et de la vie éternelle. Car à quoi pourrait-elle servir si elle ne servissait pas à l'acquisition de la vie éternelle? Mais pour ressusciter avec le Christ, l'homme doit premièrement mourir *avec* Lui et vivre la vie du Christ comme s'il s'agissait de sa propre vie. La connaissance de la mort *en* Christ par la répression de l'homme ancien du péché signifie l'enterrement dans le profond de l'obéissance à la **volonté de Dieu**. "*Car vous êtes morts et votre vie est cachée avec le Christ en Dieu*" (cf. Col. 3,3). Et ainsi préparés chaque jour pour la mort et la résurrection *en* Christ, nous passons par la profondeur du tombeau comme par une porte pour nous lever dans La gloire éternelle de Dieu, pour pouvoir dire, comme le jour de la **grande Résurrection**, "*Hier je me suis*

enterré avec Toi, Jésus, aujourd'hui je suis glorifié avec Toi; hier je suis mort avec Lui, aujourd'hui nous ressuscitons avec Lui".

Într-un alt studiu, recent publicat¹, am prezentat în detaliu „evenimentul” și „taina” morții, care în urma căderii omului în păcat a pus stăpânire pe ființa umană, moarte pe care am prezentat-o ca fiind un fapt inevitabil și cert din viața omului, în înțelesul că în această viață fiecare dintre noi poate fi sigur de realitatea faptului că într-o anumită zi vom muri negreșit. Moartea este singurul fapt determinat, inevitabil la care se poate aștepta omul, ceea ce-l determină să o privească ca pe un eveniment ce va avea loc cu siguranță, fără să-i ignore dimensiunea, dar care îl va face să o înfrunte și să o accepte într-un sens pozitiv ca un *paște/trecere* spre viața cea adevărată și plină de har. Aceasta presupune, însă, a i se acorda morții un sens deplin și tainic. Moartea nu trebuie ignorată, căci este un fapt sigur și o mare taină, fără de care însăși viața e lipsită de adevărata ei măreție. Or, există o legătură strânsă și vie între viață și moarte. Tot ceea ce trăiește omul în această lume este o formă de moarte: tot timpul murim! Numai că taina morții noastre constă în aceea că în această experiență cotidiană a morții, fiecare moarte este urmată de o nouă naștere, ceea ce ne determină să observăm realitatea certă că orice moarte este, în același timp, o formă de viață, o nouă viață.

Viața și moartea nu sunt contrarii, nu se exclud reciproc, ci se întrepătrund, căci orice existență umană este o îmbinare de moarte și de viață. Momentul sau clipa morții omului este, de fapt, ziua lui de naștere. Întreaga noastră viață de pe pământ este un Paște permanent, o continuă traversare a morții spre o nouă viață și încă una „din belșug”. Așa cum observa D. H. Lawrence, „*fără cântecul morții, cântecul vieții este ridicol și fără nici un farmec*”². Aceasta arată că moartea nu are un caracter distrugător, ci unul creator, în înțelesul că din moarte răsare învierea și viața. Numai că este vorba despre viața cea adevărată și dumnezeiască, născută din Învierea Domnului nostru Iisus Hristos, Cel care ne-a dăruit viața și învierea veșnică.

Aceasta ne conduce la o altă realitate. Ar fi absurd să credem că moartea, care ne este tovarăș de drum în această viață și care ne așteaptă pe toți, ar fi normală și firească. Dimpotrivă, moartea este monstruoasă și tragică, căci ea, prin separarea sufletului de trup, este un violent atentat la unitatea firii noastre

¹ A se vedea studiul nostru, intitulat: *Reflecții teologice asupra evenimentului morții –înțeleasă ca „trecere” de la viața temporală la viața veșnică*, din „*Ortodoxia maramureșeană*”, An. XIII, Nr. 13, 2008, pp. 253-284.

² Kalistos Ware, *Împărăția lăuntrică*, în trad. rom. de Sora Eugenia Vlad, Edit. Christiana, București, 1996, p. 20.

omenești. Dumnezeu nu ne-a creat pentru a muri, ci pentru ca să trăim și să fim veșnic vii. Noi murim pentru că trăim într-o lume pervertită prin păcat, o lume dezbinată, căzută, zdrobită. Cu toate acestea, deși tragică, moartea este o binecuvântare, căci este și un „dar” al milostivirii și compătimirii lui Dumnezeu pentru ființa umană. Pentru noi oamenii viața cea adevărată și veșnică în această lume căzută, în care suntem captivi cercului vicios al păcatului, ar fi un destin teribil și insuportabil. Însă, din această pricină Dumnezeu ne-a oferit o scăpare din lanțurile păcatului cu care ne-a încătușat vrăjmașul, desfăcând unirea dintre suflet și trup, prin moarte, pentru a le recrea, a le reuni la învierea cea de obște și a le readuce, astfel, la plenitudinea vieții celei adevărate. În acest sens moartea devine instrumentul restaurării noastre. Iată ce cântă Biserica la slujba înmormântării: *„Cel ce cu mâna dintru neființă m-ai zidit și cu chipul Tău cel dumnezeiesc m-ai cinstit, iar pentru călcarea poruncii iarăși m-ai întors în pământul din care am fost luat, la cel după asemănare mă ridică, cu frumusețea cea dintâi iarăși împodobindu-mă”*³.

Prin urmare, există o dialectică în atitudinea noastră față de moarte. Este vorba despre două atitudini opuse, însă nu contradictorii. O vedem nefirească, anormală, potrivnică planului originar al lui Dumnezeu -Creatorul, și ne revoltăm împotriva ei cu durere, dar o și considerăm ca făcând parte din voia lui Dumnezeu, care ne-o oferă ca pe o „binecuvântare”, iar nu spre pedeapsă sau osândă. Moartea este o ieșire din impasul în care ne-a adus căderea, o modalitate de lucrare a harului dumnezeiesc, ușa spre rezidirea noastră, calea de trecere spre o altă formă de existență, mai vie, plină de bucurie și fericire. Putem spune că moartea este astfel poarta de intrare în viața cea înviată a lui Hristos, Cel înviat și înălțat, Care ne-a și dăruit nouă învierea. Numai aici, în înviere, găsim semnificația atât de tainică a morții, mai precis în Moartea și Învierea lui Iisus Hristos, Domnul nostru, în Care am dobândit viața veșnică, încă de aici, și continuăm să așteptăm *„învierea morților și viața veacului ce va să fie”*. Aceasta este tema centrală a studiului de față, în care vom evidenția semnificația teologică a învierii noastre eterne descoperită și experimentată deplin în Iisus Hristos, Cel care „pentru noi și pentru a noastră mântuire” a murit și a înviat.

Prin slava Învierii Domnului, întreaga Biserică, cea din cer și cea de pe pământ, se umple de lumină și de bucurie, de bucuria triumfului asupra morții, care constituie comoara, idealul și izvorul vieții spirituale creștine. Căci credința în Învierea Domnului reprezintă nu numai unul din adevărurile fundamentale ale

³ Cf. Rânduiala înmormântării, în *Molitive*, Carte de slujbe bisericești, ed. a III-a, Edit. IBM al BOR, București, 1979, p. 183.

Creștinismului, care pune în evidență valoarea deplină a vieții și a omului, ci și calea spre viață veșnică, convingerea că nu moartea are ultima cuvântul, ci viața și fericirea, încrederea și biruința binelui și credincioșia față de nemurirea veșnică a sufletului. Creștinii cred cu tărie că însuși sensul vieții lor s-a împlinit în Hristos cel înviat, întrucât El a dat posibilitatea să se ajungă la desăvârșirea finală și la viața de veci. După Sfinții Părinți ai Bisericii răsăritene întreaga zidire tinde spre Înviere, acesta fiind semnul suprem al tuturor desăvârșirilor. *“Siguranța Învierii lui Hristos avea să transforme conștiința, avea să facă din Apostolii îngroziți niște entuziaști până la moarte, propovăduitori ai Evangheliei și din prigonitori –cum este cazul lui Saul– martiri”*⁴.

Tot în aceste sens, germanul D. Strauss spunea: *“Dacă am fi reușit să respingem baza istorică a tuturor minunilor evanghelice și am fi nevoiți să o recunoaștem doar pe aceea a învierii, nimic n-am fi făcut încă pentru știință, întrucât Învierea lui Hristos constituie centrul centrului (mittelpunkt des mittelpunkts), inima adevărată a creștinului, fie el și contemporan”*⁵. Iar un alt teolog francez, El. Prunot, exclamă: *“Învierea este pivotul întregii învățăături evanghelice”*⁶. De aceea Sfânta Biserică cântă neîncetat Troparul Învierii, care a devenit laitmotivul sărbătorii Paștilor ca “sărbătoare a sărbătorilor, împărăteasă și doamnă”.

Paștile sunt țâșnirea deplină a vieții dumnezeiești în existența noastră creștină; este sărbătoarea mari și întregi bucurii a creației și a omului nou adus de Hristos cel înviat. *“Astăzi cerul să se veselească după cuviință și pământul să se bucure și să prăznuiască toată lumea veselia cea veșnică, că Hristos a înviat”*⁷. Bucuria Învierii lui Hristos este atât de deplină vieții noastre creștine, încât ea este ca o “beție sfântă”, ca o “beție trează”⁸. Este o astfel de beție, pentru că e produsă de realitatea neasemănat de frumoasă a vieții veșnice și plene, când Hristos ne-a trecut din moarte la viață, viață care este viața Învierii Sale. Învierea lui Hristos constituie acel “vin nou” al vieții (cf. Mc. 14,25) la care suntem îndemnați să participăm și noi și să bem. *“Veniți să bem băutură nouă, nu izvorâtă din piatră*

⁴ Sfântul Ioan Hrisostom, *Omilii la Evenghelia după Matei*, 89,1, în trad. rom. de Pr. Prof. Dr. Dumitru Fecioru, din colecția PSB vol. 23, Edit. IBM al BOR, București, 1994, p. 991–992.

⁵ Citat aici după Ierom. Antonie Harghel, *Învierea Domnului nostru Iisus Hristos*, Chișinău, 1928, p. 203.

⁶ Cf. E. Prunot, *La Ressurrection de Jesus Christ*, Toulouse, 1973, p. 235, apud. Pr. Drd. Stelian Tofană, *Învierea Mântuitorului nostru Iisus Hristos –chezășia învierii noastre*, în “*Ortodoxia*”, Nr. 3, 1983, p. 127.

⁷ A se vedea Canonul Învierii, cântarea 8-a (Penticostar).

⁸ După o expresie a Sfântului Grigore de Nyssa. (Vezi Pr. prof. dr. Vasile Răducă, *Antropologia Sfântului Grigore de Nyssa*, Edit. IBM al BOR, București, 1996, p. 218).

*stearpă, ci din Hristos, izvorul nestricăciunii*⁹. De aceea, Învierea lui Hristos este evenimentul unic și universal care dă sens la tot ceea ce o precede și la tot ceea ce o urmează, care investește cu valoare viața omului (cf. Apoc. 1,17-18), devenind faptul central al credinței și existenței creștine: „*Dacă Hristos n-a înviat, zadarnică este atunci propovăduirea noastră, zadarnică și credința voastră*” (I Cor. 15, 14).

Prin Învierea Sa, Hristos a schimbat condițiile ontologice ale existenței noastre umane, adică ne-a arătat că El Însuși este cu adevărat viața cea nemuritoare, că El este învierea morților, biruind moartea și asigurând celor morți, în El, trecerea din moarte la înviere și nemurire. Hristos cel înviat este singura Existență de sub cer prin care omul poate să învingă, aici pe pământ, și moartea și păcatul și pe diavol și să ne facă fericiți și nemuritori, părtași Împărăției celei Veșnice a iubirii Sale. De aceea Domnul Hristos Cel înviat este “*totul în toate*”, este tot ce e Frumos, Bun, Dumnezeuiesc și Veșnic. El este toată Bucuria noastră, toată Dragostea noastră, tot Adevărul nostru, toată Viața noastră, Viața cea Veșnică, în toate veșniciile și nesfârșirile dumnezeiești.

1. Legătura strânsă între Moartea și Învierea Domnului

După aceste relatări introductive în cele ce urmează vom încerca să scoatem în evidență că biruirea morții nu poate fi reală decât numai prin înviere și că între Moartea Domnului nostru Iisus Hristos și Învierea Lui este o legătură foarte strânsă, ele fiind evenimente indisolubil legate și de mare importanță pentru destinul nostru soteriologic.

Atunci când Dumnezeu i-a poruncit lui Adam și i-a zis: “*Din toți pomii din rai poți să mănânci*” (Fac. 2,16), Sfântul Ioan Damaschin se întreabă ce a vrut Dumnezeu să spună în acest cuvânt de poruncă, și tot dânsul tâlcuiește că Acesta a vrut să-i spună lui Adam și, prin el, nouă tuturor: “*Suie-te prin toate fapăturile la Mine, din toate gustă un singur fruct: Viața Mea cea adevărată*”. Acesta este un lucru minunat, că încă de la început omul așa trebuia să privească toate fapăturile, ca pe un *dar* dumnezeiesc, ca pe o ofrandă, ca pe o adevărată *Euharistie*¹⁰. Apoi în mijlocul Raiului era și pomul vieții, dar pomul vieții nu este altceva decât un simbol al Crucii și al Învierii¹¹.

⁹ Cf. *Canonul Paștilor*, cântarea 3-a, stihul I (Vezi *Penticostarul*).

¹⁰ Cuvântul “*Euharistie*” provine de la grecescul “*ευχαριστή*” și înseamnă “*mulțumire*”. Deci, omul trebuia să “guste” pe Dumnezeu, Creatorul tuturor celor create („*Gustați și vedeți că e bun Domnul*”) și gustând din Dumnezeu trebuia să realizeze marea liturghie universală, în calitatea lui de preot al creației, în care să-i aducă Domnului propria sa mulțumire pentru toate.

¹¹ Zice Părintele Galeriu într-un articol din revista “*Epifania*” apărută la Alba Iulia, nr. 4 (martie-aprilie), 1998, p. 4. Ideea că pomul vieții este icoană a Crucii Domnului, ne-o prezintă Acatistul

Creștinătatea apuseană pune accentul principal în opera de mântuire a lumii doar pe moartea Domnului și exclusiv pe Crucea lui Hristos. Apusenii arată că Domnul ne-a mântuit pentru că a plătit, prin moarte, prețul de răscumpărare pentru păcatele noastre. Noi suntem mântuiți „*prin moartea Lui*”. Actele ulterioare ale Mântuitorului nu mai contribuie la mântuirea noastră. Ele ne arată cel mult *răsplata* pe care a primit-o El ca om pentru moartea Lui și pe care o pune la dispoziția noastră sub forma grației (*gratia creata*)¹².

Această opinie ascunde în ea gândirea Creștinismului apusean, care separă Crucea și Învierea ca fiind două evenimente succesive fără o legătură interioară directă între ele. Conform acestei gândiri, Hristos a terminat tot ce a trebuit să facă în numele umanității pentru mântuirea ei, pe Cruce, iar Învierea lui Hristos vine din partea lui Dumnezeu Tatăl, ca o *răsplată exterioară* dată lui Hristos pentru sacrificiul meritoriu adus de El pe Cruce, pentru satisfacerea onoarei ofensate, jignite a lui Dumnezeu de păcatul omenirii, sau mai mult pentru o expiere a acestui păcat, în sensul unei echivalențe juridice. În realitate, însă, Moartea și Învierea Domnului trebuie privite împreună, ca un întreg. Potrivit gândirii răsăritene, deși accentul se pune pe biruința morții prin înviere, niciodată Învierea lui Hristos nu este separată de moartea pe Cruce. Cruce și Înviere, Înviere și Cruce! Așa le-au privit Părinții bisericești și așa le privește Biserica în viața ei liturgică și de rugăciune. Când pomenește de Cruce, ea nu uită de Înviere și când se bucură de Înviere, se gândește totodată la Cruce. Crucea are în ea însăși o forță de biruire a păcatului și a morții, o putere care înaintează spre înviere și se finalizează în înviere. Biserica Ortodoxă a moștenit de la început înțelesul deplin al cuvântului Sfântului Apostol Pavel care zicea Corintenilor: „*Cuvântul crucii pentru noi cei ce ne mântuim este puterea lui Dumnezeu*” (I Cor. 1,18). Aceasta pentru că în Hristos Cel răstignit este „*Duhul și puterea*” (cf. I Cor. 2,2-4).

În gândirea răsăriteană moartea lui Iisus Hristos pe Cruce nu este un proces care se termină într-o desființare definitivă a trupului, într-o întemnițare eternă a sufletului în iad, și nici învierea Lui nu este un eveniment care apare după aceea dintr-o altă cauzalitate, cea divină, exterioară Crucii. Învierea nu se produce dintr-o discontinuitate cu moartea lui Hristos ca eveniment început și sfârșit în limitele neputinței umane, fiind pe de-o parte *reparat*, pe de alta *răsplătit* cu învierea venită

Sfintei Cruci, unde se spune că prin Cruce, „Pomul de viață făcător”, se surpă moartea, iar credincioșii care gustă din „*fructul Crucii*” (Hristos cel răstignit pe ea) vor dobândi viața cea cerească. (A se vedea *Acatistier*, Editat sub binecuvântarea P.S. Justinian al Maramureșului și Sătmăruului, pp. 129-141).

¹² A se vedea pe larg Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Legătura interioară dintre moartea și învierea Domnului*, în „*Studii Teologice*” nr. 5-6 / 1956, p. 277 ș.u.

din afară, de la Dumnezeu, pentru „meritul” lui Hristos de a fi acceptat de bunăvoie moartea.

De exemplu, în sinaxarul din Sâmbăta Mare se spune printre altele: *“Domnul după ce a renăscut pe omul cel stricat (corupt) în ziua a șasea și l-a înnoit cu crucea și cu moartea Sa cea aducătoare de viață, iarăși întru această zi a șaptea s-a odihnit și a dormit cu somn de viață făcător și mântuitor. S-a pogorât Cuvântul lui Dumnezeu cu trupul în mormânt, iar cu sufletul Său nestricat și îndumnezeit în iad, fără să fie oprit sufletul Domnului aici...și cu Dumnezeirea s-a sălășluit în groapă Domnul nostru Iisus Hristos, fiind tot unită cu trupul...”*¹³. De aceea Crucea Domnului sau moartea Lui cea aducătoare de viață este scară spre cer. Căci se cântă în Biserică: *“O, dumnezeiască scară, prin care ne-am suit la cer”*¹⁴.

Crucea, ca moarte a lui Hristos, dă morții prin ea însăși un alt sens și un alt sfârșit, un sfârșit în biruirea morții, adică inversează rolul morții, făcând-o din moartea care pune capăt vieții, moarte care se desființează pe ea însăși, eliberând viața de moarte. *“Hristos a înviat din morți, cu moartea pe moarte călcând”* cântă Biserica Ortodoxă prin Troparul Învierii. Sau: *“răstignire răbdând, cu moartea pe moarte a stricat”*. Acest tropar nu face decât să ne indice prin ce mijloc a biruit Hristos moartea: prin propria Sa moarte. Am putea parafraza acest tropar în felul următor: prin pogorârea Sa, prin smerenia Sa extremă din iubire care îmbrățișează și recrează toate, Hristos a biruit asupra întunericului mânia, mândriei, urii și separației. Hristos S-a folosit de puterea kenozei, a smereniei și nu a atotputerniciei Sale dumnezeiești, pentru a birui răul a cărui rădăcină este mândria, nimicind pe cel ce ținea puterea morții, adică pe diavolul. Praznicul Învierii propriu-zise reprezintă biruința definitivă a lui Hristos asupra morții, pe care o desființează, oferind în locul întunericului, Lumina, în locul iadului, Raiul și intrarea în veșnicie. Iată ce spune în acest sens mitropolitul Filaret al Moscovei: *„Paște mare! E trecerea neînțeleasă de la o deșertare totală la plinătatea desăvârșirii, de la cea mai adâncă nenorocire la cea mai înaltă fericire, de la moarte la nemurire, de la iad la cer, de la om la Dumnezeu”*¹⁵.

În Cruce, sau în moartea lui Hristos, se cuprinde virtual Învierea Lui și în Învierea Lui continuă să fie prezentă puterea biruitoare de moarte a Crucii. Nu s-a ajuns la Înviere fără Cruce. De aceea Învierea în sensul creștin nu-i lipsită de puterea lui Hristos care s-a manifestat în acceptarea și suportarea Crucii, suportare

¹³ A se vedea Cartea *Triodului*, la Utrenia Sâmbetei Mari din Săptămâna Mare –Sinaxarul.

¹⁴ Cântarea de la Utrenia Înălțării Sfintei Cruci –14 septembrie. (Vezi *Octoiul Mare*, p. 98).

¹⁵ Cf. Mitr. Philarete, *Sermon sur le Jour de Paques*, apud. *Spiritualitatea Sfântului Siluan Athonitul*, în trad. rom. de Arhidiacon. Ioan I. Ică jr, Edit. Deisis, Sibiu, 2000, p. 41.

care este prin ea însăși și biruire a morții. Învierea este arătarea deplin actualizată, manifestată de Hristos în suportarea Crucii¹⁶. Să nu separăm moartea de înviere, căci perspectiva centrală a credinței creștine e „moarte-înviere”. Între Cruce și Înviere nu există vreo separație, ci ele sunt o singură acțiune, un singur mister.

Jertfa Mântuitorului de pe Cruce este așadar strâns legată de taina Învierii, și ea a fost absolut necesară omului și întregii creații care, din cauza omului, era supusă blestemului și morții. Fără moartea pe Cruce a lui Hristos, sfârșitul exilului uman și posibilitatea „întoarcerii acasă” la Tatăl ceresc a omului risipitor nu s-ar fi putut realiza. Sfântul Chiril al Alexandriei a pătruns adânc această „îndepărtare” a omului de Dumnezeu și a precizat sugestiv: *„La Dumnezeu-Tatăl nu putem intra decât în stare de jertfă curată”*. Or, omul exilat în orizontul morții și învăluit în starea de păcat, nu poate să ofere această jertfă curată. De aceea Hristos ca om S-a adus pe Sine Tatălui ca jertfă curată spre a ne imprima și nouă puterea stării de jertfă, prin unirea Lui cu noi, pentru ca astfel să putem intra și noi cu El la Tatăl. De aceea noi avem aducerea la Tatăl prin Crucea lui Hristos, sau mai precis prin trupul Lui răstignit pe Cruce, ca formă de iubire deplină pentru noi¹⁷. Dar prin aceea că Hristos a acceptat moartea pentru noi, moartea lui Hristos înseamnă *renunțare* la orice formă de egoism, ca formă a păcatului, și implicit *dăruire* totală lui Dumnezeu Tatăl. În această dăruire totală ce exultă din iubirea fără margini a Lui pentru noi (*„Din iubire, Te-ai făcut tocmai ce iubeai Dumnezeu”*), Hristos nu va mai putea fi ținut de moarte, pentru că antidotul morții este însăși iubirea și tot ce este implicat într-o jertfă de iubire supremă este smuls morții și păstrat pentru viața cea veșnică. De aceea în moartea lui Hristos se cuprinde în mod virtual Învierea Lui.

Datorită acestei iubiri, moartea lui Hristos reprezintă însăși moartea morții și începutul unei alte vieți veșnice. Astfel moartea devine Paște, devine trecere certă spre Înviere și, prin aceasta, umanitatea care a izvorât din coasta lui Adam și întreaga creație este reasezată în ritmul ei original și orientată spre bucuria nesfârșită a comuniunii din dimineața Învierii. În acest sens putem înțelege cum lumea pregătită de Dumnezeu pentru Adam și care s-a pervertit prin păcat, devenind o lume a exilului, a separării și a morții, se dizolvă ca o *„derizorie picătură în abisul iubirii și al comuniunii”*¹⁸.

¹⁶ Cf. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Crucea în teologia și cultul Bisericii Ortodoxe*, în „*Ortodoxia*”, nr. 3 / 1975, p. 118.

¹⁷ A se vedea pe larg dezvoltarea acestei idei la Pr. lect. Dumitru Ghe. Radu, *Caracterul eclezialogic al Sfințelor Taine și problema intercomuniunii*, teză de doctorat, în „*Ortodoxia*”, an. XXX, nr. 1-2 / 1978, pp. 45-47.

¹⁸ Vezi Pr. Constantin Galeriu, *Jertfă și răscumpărare*, București, 1991, p. 42.

Dar nu numai moartea trupului are aici o semnificație, ci și Întruparea ca asumare reală a trupului lui Hristos Iisus din Fecioara Maria. Trupul asumat, prin Învierea lui Hristos „s-a făcut templul vieții” primind în felul acesta suprema demnitate. Există aici o interdependență între Întrupare și Înviere, în actul mântuirii. În concepția Sfântului Atanasie cel Mare, scopul Întrupării este însăși Învierea: „De aceea cu dreptate s-a convenit să îmbrace Mântuitorul trupul, ca unindu-se trupul cu viața, să nu mai rămână muritor în moarte, ci ca unul ce a îmbrăcat nemurirea, să rămână nemuritor, în înviere...Trupul îmbrăcându-se în Cuvântul lui Dumnezeu cel netrupesc, astfel nu se mai teme nici în moarte, nici în stricăciune, având ca îmbrăcăminte Viața și prin aceasta pierind din el stricăciunea”¹⁹. Plecând de la această idee atanasiană, francezul Jean Roldanus sublinia: „Prin comuniunea cu Hristos-Viața, omul se poate împărtăși de viață la nesfârșit”²⁰. Astfel, încetând stricăciunea și fiind nimicită moartea prin harul învierii, de aici înainte trupul muritor se desface numai pentru o vreme, când rânduește Dumnezeu fiecăruia, ca să putem dobândi „o mai bună înviere” (cf. Evrei 11,35). Căci, asemenea semințelor aruncate în pământ, nu ne pierdem prin desfacere, ci fiind semănați vom învia, odată ce moartea a fost desființată prin harul Mântuitorului.

Din aceasta reiese că prin Întruparea Sa, prin nașterea Sa omenească din Fecioara Maria, prin încorporarea oamenilor Persoanei Sale, Logosul divin acordă o naștere și chiar o nouă creațiune neamului omenesc asumat. El transferă în Sine Însuși nașterea noastră, pentru ca uniți fiind cu Logosul ceresc noi să putem transcende condiția noastră de ființe de țărână și să ajungem capabili de a fi duși de El în cer: „Transferând în El însuși afecțiunile trupului, El ne așează în situația de a participa la viața veșnică, atât ca oameni cât mai ales ca ființe proprii Logosului”²¹.

În concepția Sfinților Părinți răsăriteni mântuirea neamului omenesc se realizează prin învierea tuturor ca urmare a desființării generale a morții, interpretată în Hristos, ce a realizat începutul mântuirii noastre prin Învierea Sa. Învierea lui Hristos face transparent pe Logosul Creator, care oferă trupului o transfigurare desăvârșită prin Învierea Sa, redescoperind astfel sensurile întregii creații. Prin moartea Sa, Hristos își manifestă puterea dătătoare de putere asupra

¹⁹ Cf. Sfântul Atanasie cel Mare, *Tratat despre Întruparea Cuvântului*, XLIV, în trad. rom. de Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae în colecția PSB vol. 15, Edit. IBM al BOR, București, 1987, p. 141.

²⁰ Vezi J. Roldanus, *Le Christ et l'homme dans la theologie d'Athanase d'Alexandrie*, Layde, 1968, p. 350.

²¹ Cf. Sfântul Atanasie, *Cuvântări împotriva arienilor*, III, 33, în trad. rom. de Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae în colecția PSB vol. 15, Edit. IBM al BOR, București, 1987, p. 362.

umanității, căci deși a murit ca un muritor, a înviat din cauza vieții din El. De aceea trupul purificat și înviat al lui Hristos stă într-o strânsă legătură cu trupul nostru al tuturor. El este ca un aluat, ca un focar iradiant, înnoit și înviat al întregii corporalități umane, *”folosindu-Se de trup ca de un organ, El extinzându-Se la toți”*. Unirea noastră în Dumnezeu, prin Duhul Sfânt, se manifestă în legătura iubirii ce există între noi, care ne răscumpără din păcat prin distrugerea morții și ne îndumnezeiește în legătura iubirii întreolaltă. De aceea prin participarea noastră la Hristos, în Duhul Sfânt, toți devenim *„concorporali”* (συσσωμα) și părtăși la Hristos²². Iată unitatea indisolubilă a celor două momente din economia mântuirii.

Dar în ce constă această unitate? Ea trebuie văzută nu numai ca o succesiune necesară, dar externă a celor două momente în opera mântuirii, ci ca o amănunțită prezență a fiecărui moment în celălalt. Moartea Domnului cuprinde în sine începutul Învierii, și starea de înviere a Domnului nu este golită de o anumită prezență a Crucii. Moartea și Învierea Domnului constituie împreună un paradox, nu numai prin aceea că, deși sunt două momente contrare, ele totuși se succed, ci și prin aceea că, deși sunt contrare, ele totuși se cuprind într-un anumit sens una în alta. Sfântul Apostol Pavel ne-o confirmă aceasta zicând: *“Nebune, tu ce semeni nu înviază de nu va muri”* (I Cor. 25,36). Dar este vădit că bobul semănat nu moare mai întâi de tot, ca abia pe urmă să răsară, ci încă în vreme ce moare, începe viața cea nouă în el. De altfel, însăși succesiunea celor două momente contrare, presupune un început al celui de-al doilea în cel dintâi. Altfel nu s-ar putea explica această succesiune. Sfântul Pavel revine adeseori asupra acestei idei afirmând: *“...în fiecare zi moare omul din afară, ca să învie după cel dinăuntru”*.

Dar nu orice moarte inițiază prin ea însăși, dinăuntru ei, învierea, ci numai Moartea lui Hristos, care poartă numele special de *Cruce*. Moartea noastră numai întrucât este și ea o moarte în Hristos, sau o cruce, are și ea această virtute. Moartea omului nu produce, din sine, învierea în baza unei legi naturale, cum se întâmplă cu bobul de grâu semănat în pământ. Numai Moartea lui Hristos a învins moartea îndeobște, precum numai moartea noastră în Hristos o poate învinge pentru fiecare dintre noi personal²³. Existența faptului misterios că moartea lui Hristos cuprinde în sine începutul învierii Lui, poate fi adevărat dintr-un text (și nu este singurul) care exprimă acest adevăr în cuvinte de o mare plasticitate. Textul aparține Sfântului Proclu, patriarhul Constantinopolului, și sună astfel: *“Înfrișate sunt tainele bătăliei acesteia. Înfrișate trofee războiului de sub pământ. Nepovestită este înfrângerea năprasnică a tiranului. Mai presus de orice*

²² Vezi Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Învățătura Sfântului Atanasie despre mântuire*, în „Studii Teologice”, an XXV, nr. 5-6 / 1973, p. 339.

²³ Idem, *Legătura interioară...*, p. 276.

cugetare este biruința Celui ce S-a răstignit pentru noi. S-a înjugat cu moartea ca un mort; dar a jefuit iadul ca un Dumnezeu tare și puternic...Astăzi iadul din neștiință a înghițit veninul. Astăzi moartea a primit pe mortul pururea viu...Astăzi lumina în întuneric luminează (cf. Ies.1,6) și a golit toată vistieria morții. Astăzi Hristos, piatra cea din capul unghiului, a clătinat temelia strămoșească a morții, a smuls pe Adam și a surpat toată clădirea iadului. Astăzi și cei ce plângeau înainte, pe care moartea îi înghițise biruindu-i, strigă cu mare glas: Unde este, moarte, biruința ta? Unde este, iadule, boldul tău?!”²⁴.

Iată o învățătură clară a Bisericii lui Hristos, ce constă în aceea că Domnul îndată ce a murit pe Cruce ca om, s-a dus cu sufletul la iad și nu ca să continue să pătimească, nu ca să stea acolo ca un mort, ci ca Împărat biruitor, cu slava dumnezeiască ieșită din ascunsul Său la vedere. Nu este fără semnificație faptul că iconografia ortodoxă înfățișează Învierea Domnului prin scena coborârii lui Hristos la iad într-o slavă, arătând că viața învierii începe în El încă din clipa morții, ca una ce țâșnește din ea. Prin urmare, moartea Domnului este însuși Instrumentul învierii, sau Crucea este instrumentul vieții în sensul că Dumnezeu, a folosit acest instrument tocmai în scopul desființării morții. În acest instrument paradoxal stă *taina crucii*. Numai dacă înțelegem Răstignirea lui Iisus în această abordare dinamică a morții-înviere, Crucea încetează de a mai fi semnul unui supliciu rușinos și devine semnul biruinței lui Hristos asupra diavolului. Din acest motiv și venerăm Crucea, pentru că este locul în care Hristos a dat exemplul suprem de kenoză și de iubire mai tare decât moartea, și care oferă învierea într-o slavă.

Cel ce-și asumă această cruce de bunăvoie poate ajunge în Hristos prin moarte la înviere, prin moarte la viață. În aceasta, trebuie subliniat, se vede și se manifestă deplina renunțare a voinței umane la autonomia ei, iar o voință care rămâne până la capăt în renunțarea autonomiei sale este o voință care trebuie să accepte și moartea *pentru* Dumnezeu. Acesta este ultimul act al supunerii omului sub voia lui Dumnezeu; este actul cel mai puternic care manifestă o recunoaștere deplină a adevărului; este actul care deschide făptura pentru comunicarea deplină cu izvorul vieții. Dar voind ce vrea Dumnezeu, voința acceptă o moarte a ei, iar aceasta nu înseamnă o încetare de a voi, ci dovada ultimă a unei voinți într-un tot conformă cu firea. Astfel moartea, ca supremă arătare a supunerii voinței omenești voinței lui Dumnezeu, este o *trecere* la adevărata viață. Atunci omenescul moare, întrucât arată definitiv că nu vrea nimic al său, nimic deosebit de Dumnezeu; dar învie, întrucât, făcând dovada ultimă că vrea ce vrea și Dumnezeu, s-a deschis

²⁴ Sfântul Proclu, *In Dominicam passionem, in Sancta et magna Parasceve*, vezi colecția lui J.P. Migne, P.G. tomul 65, col. 784, *apud*. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Legătura interioară...*, p. 276.

izvorul de viață. Or, prin aceasta omul și-a arătat identificarea deplină a voinței sale în voia lui Dumnezeu.

Acest fel de moarte este totodată începutul vieții adevărate sau premisa ei, este o *moarte paradoxală*. Făptura voindu-se pe sine, deosebit de Dumnezeu, moare; și renunțând pentru Dumnezeu în mod definitiv de a se voi pe sine, învie în Dumnezeu²⁵. Moartea *pentru* Dumnezeu este o dezghiocare a făpturii de o viață de suprafață, de un înveliș neesențial al vieții, pentru a face să se dezvăluie adevărata viață ce începe să se adopte, chiar prin acest fapt al morții pentru Dumnezeu din izvorul nesfârșit al vieții dumnezeiești, într-un mod mai deplin. Pentru a trăi (pentru veșnicie) trebuie mai întâi „*să murim*” (pentru o vreme). Această „moarte” trebuie înțeleasă în perspectiva creștină a nădejdi: e vorba nu de a muri pentru a muri, ci de a muri pentru a trăi. Nădejdea dă acestei morți o notă eminemente pozitivă, Lumina nădejdi, a încrederii neclintite în Dumnezeu. Numai așa Moartea lui Hristos apare ca un drum spre înviere. Și nu este drum spre înviere numai în sensul de condiție prealabilă a învierii, în sensul că întâi trebuie să dispară forma veche de viață pentru a face loc celei noi, care vine din cu totul altă parte, ci Moartea și Învierea Domnului sunt legate într-un mod lăuntric: Moartea Domnului este mișcare spre Înviere așa cum moartea grăunțului vechi semănat în pământ este mișcare spre grăunțele cel nou și început de viață pentru acest grăunte nou. Din moartea Domnului ia putere actul de înviere, căci moartea Lui este și un act de putere prin aceea că devine afundarea desăvârșită a omenescului în dumnezeiesc, prin faptul că omenescul soarbe (*pentru, în și prin* acest act) putere din dumnezeiesc.

Astfel, moartea este o săltare în mai multă viață, în viața plină de sfințenia Duhului. Aceasta pentru că moartea Domnului este și un act prin care omenescul se umple de Duhul într-un grad sporit. De aceea este și un *act de sfințenie*, dar tocmai de aceea este și *cale spre înviere*. Și numai în starea de înviere, crescută din starea de moarte, Duhul umple deplin omenescul, ridicându-l la un nou nivel de existență, la tăria existenței nestricăcioase de dincolo de moarte a învierii.

Eficiența Sfântului Duh concretizează cauzalitatea învierii. „*Dar dacă Duhul Celui ce a înviat pe Iisus din morți locuiește în voi, Cel ce a înviat pe Iisus din morți va face vii și trupurile voastre cele muritoare prin Duhul Său care locuiește în voi*” (cf. Rom.8,11). Duhul Sfânt, precum vedem, reprezintă *puterea* lui Dumnezeu, putere care locuiește în noi, care ne-a fost conferită nouă, precum ea s-a unit cu Hristos în învierea Sa și care din cauza identificării noastre cu

²⁵ În Rai, Adam a vrut să devină „dumnezeu” *fără* Dumnezeu și a murit; prin Hristos, Dumnezeul nostru cel adevărat, omul renunțând la propria sa voie se „îndumnezeiește” („*Cel ce se smerește pe sine va fi înălțat*”). Vezi Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Legătura interioară...*, p. 279.

Hristos Cel înviat ni se comunică deja și nouă ca o forță care se va întinde până la învierea finală a trupurilor noastre²⁶.

2. Învierea lui Hristos –*chezășie* a învierii noastre viitoare

Sfântul Sinod al V-lea Ecumenic arată că Fiul lui Dumnezeu, Dumnezeu–Om Iisus Hristos, a pățimit moartea cu trupul, a suferit moartea omenește, luând asupra Sa ocară întregii lumi prin asumarea de bunăvoie a Crucii. Prin această atitudine, El răstoarnă cu totul chiar și Crucea care –așa cum spune Sfântul Evanghelist Ioan– devine înălțare, “*proslăvire*”. Prin Cruce, adâncul iadului și al morții dispăre, ea fiind o neînsemnată picătură de ură în izvorul cel de foc al iubirii dumnezeiești. Aceasta face parte din planul veșnic de mântuire a lumii în Hristos prin raportare la actul răscumpărării, plan care, din cauza iconomiei divine, se face cale a îndumnezeirii și a nemuririi noastre. Astfel, unii Sfinți Părinți bisericești subliniază acest aspect prin texte foarte relevante. Sfântul Grigore de Nyssa, de exemplu, evidențiază faptul că întreaga noastră fire trebuie rechemată de la moarte la viață: “*Dumnezeu S-a aplecat asupra trupului nostru cel omorât, apropiindu-Se de moarte până ce S-a atins de starea noastră de mortăciune, întinzând mâna ființei ce zăcea acolo, dăruind firii noastre, prin propriul Său trup, principiul învierii, înviind omul întreg cu puterea Sa*”²⁷. Iar Sfântul Chiril al Alexandriei, parcă întărind cele relatate de Sfântul Grigore, afirmă: “*Omul stăpânit de moarte pentru a putea reveni la plenitudinea sa, trebuia ca trupul său cel omorât să se împărtășească de puterea cea făcătoare de viață. Așa cum fierul intrând în atingere cu focul, ia culoarea acestuia, la fel și trupul, după ce Cuvântul cel de viață făcător l-a primit, s-a eliberat de stricăciune (adică de nimicire). Astfel, El S-a îmbrăcat cu trupul nostru pentru a-l slobozi de moarte*”²⁸.

Dar Hristos nu rămâne în starea morții, decât atâta timp cât să se vadă că El a murit cu adevărat, adică până a treia zi. Cum aceasta? Protestantul german B. Steffen explică această realitate spunând: “*Iadului i se supune numai cine se*

²⁶ Cf. Diac. prof. N. Nicolaescu, *Actualitatea Epistolei I către Corinteni a Sfântului Apostol Pavel*, în „*Studii Teologice*”, an III, nr. 3-4 / 1951, p. 209.

²⁷ Cf. Sfântul Grigore de Nyssa, *Cuvântarea catehetică cea mare*, cap. 32, *apud.* Vl. Lossky, *Teologia mistică a Bisericii de Răsărit*, în trad. rom. de Pr. prof. Vasile Răducă, Edit. Anastasia, București, p. 188.

²⁸ Sfântul Chiril al Alexandriei, *Omilii la Luca V,19*, (în P.G. tomul 72, col. 172), *apud.* Olivier Clement, *Trupul morții și al slavei*, în trad. rom. de Sora Eugenia Vlad, Edit. Christiana, București, 1996, p. 98.

*supune păcatului ca păcătos*²⁹. De altfel, biruința lui Iisus asupra morții este reală numai în cazul când aceasta *nu* L-a ținut nici o clipă sub stăpânirea ei. Iar când spunem că asupra Lui moartea n-a pus stăpânire, înțelegem că desfacerea spiritului de trup n-a însemnat la El o continuare a suferinței, a existenței diminuate, ci o izbucnire a spiritului în toată plenitudinea puterilor Sale. În momentul în care “*a fost omorât cu trupul, Hristos a fost înviat cu Duhul*” (cf. I Petru 3,18). Deci, biruința asupra morții a coincis cu primirea morții, întrucât învierea, ca fapt în adâncime și în spirit, s-a petrecut exact în momentul morții și moartea este premisa învierii trupului, motiv pentru care această înviere cu trupul s-ar fi putut înfăptui îndată după moarte. “*Dar, probabil, pentru ca moartea Lui să nu pară iluzorie oamenilor, a lăsat trupul Său să zacă în mormânt trei zile, răstimp în care s-a coborât la iad ca un atotputernic*”³⁰.

Sfânta Scriptură și cântările bisericești par a ne spune că Iisus în răstimpul de la moarte până la înviere n-a stat numai în iad, ci și în rai. Vedem că Iisus, pe Cruce fiind, îl asigură pe tâlharul pocăit de un fapt cu totul real: “*Astăzi vei fi cu Mine în rai*” (cf. Lc. 32,43). Iar la Sfânta Liturghie, după intrarea cu Sfintele daruri, preotul rostește: “*În mormânt cu trupul și în iad cu sufletul ca un Dumnezeu, în rai cu tâlharul și pe scaun ai fost Hristoase cu Tatăl și cu Duhul Sfânt, toate umplându-le, Cela ce ești necuprins*”³¹. Iar la slujba Prohodului se cântă: “*Tu-n mormânt fiind pus, ziditor Hristoase, temelia iadului s-a cutremurat și-ale morților morminte s-au deschis*”, sau: “*Ca lumina-n sfeșnic, se ascunde acum sub pământ ca sub obroc, Trupul Domnului și din iad gonește întunericul*”³². Însăși icoana Învierii din iconografia Bisericii Ortodoxe este de fapt „coborârea la Iad” a Domnului, unde Hristos e zugrăvit ca Mântuitor ce anunță celor captivi Evanghelia mântuirii (cf. I. Petru 4,6). Dar în același timp, Hristos este Biruitorul morții ce calcă în picioare porțile sfărâmate ale iadului, ieșind nu din mormânt, ci „dintre cei morți”, din iadul nimicit ca dintr-un palat nupțial. Prin urmare, Hristos ajunge la înviere îndată după starea în care intră prin moartea primită ca jertfă. Or, aceasta mai arată că nu se ajunge la înviere fără să se treacă prin moartea ca jertfă și că starea la care se ajunge prin moartea ca jertfă este o stare de unire deplină cu Dumnezeu.

²⁹ Vezi B. Steffen, *Das Dogma vom Kreuz*, Gutersloh, 1920, p. 116, *apud*. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, Edit. Omniscop, Craiova, 1993, p. 333.

³⁰ Cf. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, p. 333–334.

³¹ A se vedea *Liturghierul*, Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur, (Heruvic), Edit. IBM al BOR, București, 2000, p. 153.

³² Cf. Slujbei Punerii în mormânt a Domnului Iisus Hristos (*Prohodul*), starea I (Vezi *Triodul*, p. 65).

Învierea fără întârziere a lui Hristos este de fapt “*preaînălțarea Lui*” (cf. Filip. 2,9). Învierea lui Hristos prevestește deplina “*trecere*” de la viața robită legilor naturii în starea actuală, la viața din Dumnezeu Cel absolut, în care materia va fi ridicată în Duhul Sfânt peste legile care o robesc și prin care robește pe om³³. Prin Înviere, Iisus, ridicându-se ca om mai aproape de Dumnezeu, S-a ridicat prin însuși acest fapt la treapta cea mai înaltă a omenității, care este o maximă comunicativitate a spiritului Său în relațiile cu oamenii. Căci Învierea este spiritualizarea cea mai deplină a potențelor spiritului. Iată marele privilegiu, care ne vine nouă de la Dumnezeu prin faptul real și adevărat al Învierii. Părintele Iustin Popovici spune că “*Dumnezeu prin învierea Lui ne condamnă pe noi, oamenii, la nemurire; în locul morții El ne dă nemurirea (...) Oamenii au vrut să-l facă pe Dumnezeu muritor dar Dumnezeu prin Învierea Lui i-a făcut pe oameni nemuritori. Înviat-a Dumnezeu Cel răstignit și a ucis moartea. Moartea nu mai este! Nemurirea a copleșit pe om și toate lumile*”³⁴.

Până la Învierea Domnului, moartea era o a doua natură a omului: prima era viața, iar cea de-a doua era moartea. Omul se obișnuise cu moartea ca și cu ceva natural, căci prin păcat el a devenit muritor și mărginit. Dar prin Învierea Dumnezeului–Om Iisus Hristos, natura omenească a fost condusă în mod definitiv pe calea nemuririi și a devenit chiar înfricoșătoare pentru moarte, căci prin Învierea Domnului omul devine înfricoșător pentru moarte. Nemurirea a devenit pentru om ca o a doua lui natură, iar moartea este *antinaturală*, pentru că omul prin Învierea Domnului este veșnic.

Tocmai în aceasta constă puterea, forța și atotputernicia Învierii lui Hristos. Și de aceea, fără Învierea lui Hristos nu ar fi existat Creștinism. Căci spune Sfântul Apostol Pavel: “*Dacă Hristos nu ar fi înviat, zadarnică este credința noastră*” (I Cor. 15,14). Datorită Învierii lui Hristos, datorită biruinței asupra morții au fost, sunt și vor fi întotdeauna creștini, Învierea fiind cheazășia că demersul ispășirii păcatelor noastre a izbutit în adevăr. Adevărul Învierii lui Hristos este un adevăr integral, un adevăr deplin, al credinței și rațiunii. Dacă Hristos n-ar fi înviat atunci lumea s-ar fi dovedit lipsită de sens ca împărăție a răului, a iluziei și a morții. Nu era vorba de încetarea vieții cuiva, ci de faptul dacă viața adevărată, viața *Dreptului* desăvârșit („*Cu adevărat, Omul Acesta **drept** a fost*”, Lc. 23,47) încetează odată cu moartea. Dacă o astfel de *viață adevărată* („*Eu sunt viața*”) n-a putut birui pe dușman, ce speranță ne-ar mai rămâne pentru viitor? Dacă Hristos n-a înviat, cine ar mai putea învia? Hristos însă a înviat! De aceea, Părintele Iustin

³³ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Chipul nemuritor a lui Dumnezeu*, Craiova, 1981, p. 192.

³⁴ Arhim. Iustin Popovici, *Omul și Dumnezeu–Omul*, în trad. rom. de diac. Ioan I. Ică jr., Edit. Deisis, Sibiu, 1997, p. 64.

Popovici denumește Învierea Domnului pe drept cuvânt *“mama noastră a tuturor, mama tuturor creștinilor, mama celor nemuritori”*³⁵.

Prin Învierea lui Hristos închisoarea acestei lumi este distrusă, porțile morții desființate iar Puterea Paștelui ne este oferită tuturor. De aceea învierea este un dar dumnezeiesc și ca atare nu este un simplu efect al morții răscumpărătoare. Ea ne descoperă bogăția bunătății lui Dumnezeu și reprezintă apariția unui nou mod de existență, însemnând trecerea firii create în transcendent³⁶. Învierea lui Hristos este *“Paștele”* Lui, dar și temelia *“Paștelui”* nostru al tuturor.

Cuvântul *“Paște”* provine dintr-un verb ebraic (*pesah*) care înseamnă *“a trece peste”* (cf. Exod 12,13-27), iar în limba greacă cuvântul *πασχα* primește înțelesul de trecere dintr-o fază de existență, cea adamică, în alta -cea în Hristos, Noul Adam. Paștile cele mari și sfinte, sunt trecerea noastră minunată și definitivă în Hristos cel răstignit și înviat de la moarte la viață și înălțarea de pe pământ la cer. Dar pentru a putea ajunge în planul participării la spiritualitatea Lui, trebuie *“să-l cunosc pe El și puterea învierii Lui, fiind totodată părtaș la patimile Lui și făcându-mă asemenea cu El în moartea Lui”* (cf. Filip. 3,10). Deci, a dobândi puterea învierii Lui înseamnă pentru fiecare dintre noi, a muri și a învia împreună cu Hristos *“că doar astfel vom ajunge și la învierea cea din morți”* (Filip. 3,11).

Viața noastră își găsește un sens numai dacă trece prin moarte la plenitudinea unei vieți eterne. Dar această plenitudine nu o obține omul dacă nu o poate trăi și în trupul său înviat și eliberat de coruptibilitate. Căci viața complet umană este viața în trup, care dă complexitate specifică existenței umane și îl face pe om apt să dea vieții spirituale o frumusețe în bogăția și armonia formelor căzute. Iar valoarea unică și completă a vieții umane în trup a pus-o în lumină Fiul lui Dumnezeu, care a asumat trupul omenesc și l-a înviat pentru veșnicie. Astfel, Dumnezeu a justificat crearea materiei pe care, prin asumarea trupului și prin Învierea Lui, o ridică pe planul participării culminante la spiritualitatea Lui, nelăsând trupul individual pradă descompunerii eterne. Dar învierea cu trupul a persoanei omenești individuale nu poate avea loc decât în solidaritate cu prefacerea întregii substanțe a cosmosului, adică la sfârșitul chipului actual al lumii. Hristos singur a înviat înainte pentru a pune în fața noastră perspectiva și nădejdea învierii și a Se face pe Sine izvorul puterii de transfigurare a cosmosului actual și al învierii trupurilor noastre. Hristos cel înviat este prin Sine Însuși începutul, obârșia

³⁵ *Ibidem*, p. 65.

³⁶ Cf. Pr. prof. Ilie Moldovan, *Sensul închinării creștinului în semnul sfintei cruci*, în „Ortodoxia”, nr. 2, 1982, p. 224.

și Profetul sfârșitului vieții actuale a lumii și al ridicării ei la plenitudinea vieții în Dumnezeu³⁷.

Ridicarea vieții persoanei noastre individuale în plenitudinea vieții lui Dumnezeu este solidară în același timp cu ridicarea tuturor oamenilor la această viață. Și aceasta nu numai pentru faptul că învierea cu trupul nu se poate obține în mod separat de prefacerea lumii și de învierea tuturor. Ci și pentru aceea că istoria, ca operă a întregii umanități, are o importanță pentru actualizarea bună sau rea a virtualităților întregii naturi umane în menirea ei de a face întreaga lume un transparent al rațiunilor divine din ea, prin tot ceea ce înfăptuiește omenirea bun în cadrul ei.

Dumnezeu este Cel care ridică lumea în Împărăția Sa veșnică, la o plenitudine de viață în care se arată cu desăvârșire actualizate în sens bun virtualitățile sădite de El prin creație. Dar aceste virtualități nu se pot actualiza în sens bun de către om, în izolare, ci numai dacă intră într-o relație directă cu Dumnezeu și într-o colaborare intensă cu ceilalți în cadrul cosmic. De aceea activitatea omenească are în ansamblu un rost bine definit, o semnificație clară pentru viața omenirii în planul plenitudinii ei eterne, ducând cu ea acolo pentru a eterniza și desăvârși tot ce a realizat ea bun în planul istoric. Omenirea credincioasă nu este transportată ca o masă pasivă în planul vieții desăvârșite și eterne, ci dimpotrivă, Dumnezeu i-a dat putința să pună în valoare și prin eforturile ei solidaritate darurile Lui naturale pe care i le-a dat în cursul vieții ei pe pământ. De aceea S-a întrupat Hristos ca om în istorie și rămâne cu noi până la sfârșitul timpului pentru a ne conduce pe acest drum al ridicării spre El, ca să creștem spiritual și să imprimăm această creștere în lume într-un dialog activ cu El³⁸.

Existența noastră creștină presupune un continuu „paște-trecere”, o transformare treptată care trebuie să se petreacă în toată ființa noastră prin trecerea de la moartea parțială la învierea totală. Reîntoarcerea omului în centrul său (*μετανοια*) în exclusivitate personal este însăși încrederea totală în Hristos care pentru noi, S-a dat morții, iadului, separării. El se dă morții a cărei cauză sunt eu, se dă iadului pe care eu îl generează și unde îi fac pe alții să trăiască precum și pe mine însumi prin egoismul separării mele de Dumnezeu și de toți. Dacă îi privești pe ceilalți ca străini de tine, nu te cunoști pe tine însuși și nici pe Cel de „dincolo” și „mai presus” de ei. Însă ca mărturisitor al lui Hristos, creștinul autentic se face tuturor toate, ca toți să se facă părtași la viață. În El, „moartea” nu-mi mai este înainte, ci înapoia mea, iar eu pot încerca să trăiesc, pot încerca să iubesc, deoarece

³⁷ Cf. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. III, p. 351.

³⁸ *Ibidem*, p. 352.

încerc să-L cunosc pe Dumnezeu în modul cuvenit Lui. În Hristos poți deveni „smintit” pentru ca ceilalți frați ai tăi să devină părtași ai Lui, ai Raiului desfătării și ai hranei care se împarte dar nu se împărțește.

Învierea lui Hristos ca un act unic și creator al lui Dumnezeu, al intervenției Lui în lumea noastră depășind imanența existenței pământești, nu poate fi înțeleasă prin metodele prin care se cunosc fenomenele istorice. În concepția Sfinților Părinți ea este: strălucirea creațiunii nu se putea învinge de ea însăși, ci numai Hristos, ca Dumnezeu întrupat în istorie, a putut-o învinge. Dar se ivește aici o întrebare: ceea ce nu se explică din cauzalitatea istorică și nu are analogie în fenomenele provenite din ea, nu poate avea totuși o anumită legătură sau atingere cu istoria? După unii teologi, învierea deși este un eveniment metaistoric ce depășește istoria obișnuită are și o legătură ce se deschide spre istorie. Deși evenimentul însuși al învierii nu este accesibil mijloacelor cercetării critice, cercetarea istorică e în stare să ajungă până la aparițiile pascale. Numai Învierea lui Hristos a scos o persoană istorică din planul uman, deschizând perspectiva eliberării viitoare a istoriei în întregime din acest plan. Învierea este singurul eveniment care dovedește nu numai că istoria se face cu colaborarea unor puteri mai presus de puterile umane imanente, ci și că istoria în generalitatea ei este destinată să fie ridicată într-un plan superior ei, în planul vieții incoruptibile și fără de moarte, planul vieții pnevmatice unde domnește libertatea spiritului uman prin care Duhul Sfânt pnevmatizează și face transparent și trupul. Din acest punct de vedere, Învierea lui Hristos are o adâncă legătură cu istoria și ea trebuie să arate istoriei începutul eficienței ei ca forță de pnevmatizare, de îndreptare a istoriei spre planul supraistoric deschis de ea, sau mai bine zis spre planul spiritualității care o transcede.

Trupul înviat al lui Hristos este un izvor de viață dumnezeiască pentru noi, un izvor de curățenie, putere și pnevmatizare, dat nouă în această viață pământească pentru a ne menține și a spori și noi în curățenie și în pnevmatizarea care duce la înviere. Căci Iisus Hristos a murit (*απεθαν*) și a înviat (*απεστη*) ca să stăpânească peste vii și peste morți (cf. Rom. 14,9). Iată de ce învierea este un eveniment de o valoare universală și prin aceasta întreaga lume, dimpreună cu omul, este transformată de slava cerească dobândind încă de acum arvuna nemuririi³⁹.

Hristos a înviat dând un sens vieții omenești și lumii, aducând lumină și transparență în ea; El a mers prin istorie spre înviere arătându-ne astfel că istoria

³⁹ Cf. Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, în trad. rom. de Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae în FR vol. III, Edit. Harisma, București, 1992, p. 327.

este un drum și pentru noi spre înviere, spre veșnicie. Hristos ne asociază pe toți învierii Sale (cf. II Cor. 4,10-11), ne introduce cu El în veacul viitor, și prin El noi suntem în veacul viitor, în eonul veșnic, ne aflăm la capătul drumului, ne aflăm în eshaton⁴⁰. Și aceasta numai pentru că este Capul și punctul de orientare către care tind lucrurile și în care toate se regăsesc⁴¹. Sfântul Chiril al Alexandriei zice: *“Cuvântul întrupat ne cuprinde pe toți în Sine, în măsura în care El și-a asumat natura noastră și a făcut din trupurile noastre, trupul Său”*⁴². De fapt Hristos deține în ansamblul omenității poziția unui nou Adam, care ne cuprinde pe toți, precum cel vechi. El fiind izvorul nostru de viață și având existența noastră a tuturor în Sine, noi dobândim prin El adevărata noastră viață, pe cea refăcută numai de El. Iată cum noi suntem destinați învierii: cuprinderea noastră spirituală în Hristos este cauza primă a propriei noastre învieri (cf. I Cor. 15,20)⁴³.

După Învierea lui Hristos din morți, fiecare om este purtătorul naturii veșnice, nu pentru că el însuși prin sine este trupul lui Hristos, ci pentru că fiecare om poartă aceeași natură pe care Hristos a făcut-o natură veșnică și astfel fiecare om este inevitabil membru al trupului veșnic al lui Hristos⁴⁴. În Hristos are loc și acea *pancomuniune universală* de care vorbește Sfântul Atanasie cel Mare: *“Diviziunile apărute în creație prin separarea elementelor au fost depășite în Hristos și puterea unificatoare realizată în El exercită o forță de unificare și în toată creația. Prin Moartea și Învierea Sa, Hristos a îndepărtat separarea dintre rai și lumea apărută după cădere și ne-a deschis nouă raiul interzis pentru că El Însuși se întoarce după înviere pe pământ și arată că raiul și pământul sunt una. Astfel El a restabilit uniunea între lumea noastră sensibilă și cea inteligibilă și armonia creațiunii întregi”*⁴⁵. Iar Sfântul Apostol Pavel spune că Învierea lui Hristos este *“începătura învierii noastre”* (I Cor. 15,20). Or, dacă este *“începătură”* este și trecere spre altceva ce se află dincolo, este trecere spre o altă existență: trecerea noastră minunată și definitivă în Hristos cel răstignit și înviat de la moarte la viață și de pe pământ la cer, a dreptilor din iad în rai, de la stricăciune la nestrăicăciune, de la întuneric la lumină, de la neascultare la împăcarea cu

⁴⁰ Derivat din grecescul *εσχατος* (eshatos) = „ultim”.

⁴¹ Vezi pe larg Pr. prof. Constantin Galeriu, *Jertfă și răscumpărare*, în „Glasul Bisericii”, nr. 1-2 / 1973, p. 154-156.

⁴² Cf. John Meyendorff, *Hristos în Teologia bizantină*, Paris, 1969, în trad. rom. de Pr. prof. Nicolai Buga, București, 1997, p. 126.

⁴³ Cf. Pr. drd. Stelian Tofană, *artic. cit.*, p. 131.

⁴⁴ Vezi Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. III, p. 353.

⁴⁵ Text citat de John Meyendorff, *Teologia bizantină*, în trad. rom. de A. Stan, Edit. IBM al BOR, București, 1996, p. 141.

Dumnezeu, de la robia păcatului la libertate, de la vrăjmășie la dragostea care-i îmbrățișează pe toți și toate, de la întristare și disperare la bucurie deplină.

Această trecere este reală și ființială, pentru că Cel ce o face pentru Sine ca om este Însuși Dumnezeu care păstrează comuniunea cu cei cuprinși în Sine prin firea noastră asumată. Prin Jertfa Sa “cea vie și curată”, care este veșnică, Hristos Cel înviat rămâne “*Paștele nostru permanent prin excelență, sau trecerea continuă ca să putem trece și noi împreună cu El în orice timp în planul învierii și al vieții veșnice*”⁴⁶. Astfel existența creștinului unită cu Hristos este un Paște continuu, o trecere la viață și “*la mai multă viață*” (cf. In. 10,10). Căci El este “*Paștile cele de taină*”, “*Paștile care sfințesc pe toți credincioșii*” –așa cum cântă Biserica în noaptea praznicului Învierii.

Învierea lui Hristos este și piatra de temelie a credinței și nădejdi noastre în propria noastră înviere, în viața cea veșnică. Căci spune Hristos: “*Eu sunt învierea și viața: cel ce crede în Mine, chiar dacă va muri va fi viu. Și oricine trăiește și crede în Mine nu va muri niciodată*” (In. 11,25-26). Iar Sfântul Pavel învață așa: “*Hristos a înviat din morți, fiind începătură celor adormiți...în El toți vor învia*” (I Cor. 15,20-22). În acest sens Hristos Cel înviat dă un sens vieții omenești și lumii întregi, aducând lumină și transparență în ea. În El este realizată viața cea nouă, căci cu adevărat este „începătură” pentru cei care cred în Învierea Lui. Această viață nouă nu este numai o promisiune, ci este realizată deplin în El. Noi trăim în prezent dar cu ochii credinței și speranței îndreptați spre El, spre viața cea adevărată, ultimă și fără de moarte. Acest adevăr reiese limpede din cuvintele Mântuitorului: “*Aceasta este voia Tatălui Meu, ca oricine vede pe Fiul și crede în El să aibă viață veșnică și Eu îl voi învia în ziua cea de apoi*” (In. 6,40).

Învierea lui Hristos se receptează astfel ca punct central al istoriei umanității prin care se luminează și se reconsideră întreaga valoare a lumescului, eveniment inedit al Universului de după creație, dezgolire a splendorii divine în fața creaturii, intrare a timpului în veșnicie, înălțare a omenescului deasupra stării paradisiace și unica soluție a îndumnezeirii firii noastre, prin care trecem și trăim într-o lume rezidită de Hristos, “*Care pe toate le face noi*”, și care devine deplinătate. Ea este evenimentul miraculos prin excelență care schimbă profund condițiile ontologice ale existenței, căci divinitatea înalță umanitatea noastră la cel mai înalt grad. De aceea Învierea lui Hristos a însemnat și înseamnă o *transcedere totală* a noastră la comuniunea de iubire și viață cu Dumnezeu Cel în Treime, dar și întredolaltă a noastră unii cu alții.

⁴⁶ Cf. Pr. prof. dr. Dumitru Radu, *Învierea Domnului pârgă a învierii și înnoirii noastre*, în BOR nr. 3-4 / 1978, p. 249.

3. Învierea lui Hristos -pârğa învierii și a înnoirii noastre veșnice

Mântuirea fiecăruia dintre noi depinde de însușirea prin credință a roadelor ce vin de pe urma iconomieii Fiului lui Dumnezeu întrupat. Părintele Dumitru Stăniloae zice: „*Umanitatea asumată de Fiul lui Dumnezeu devine prin înviere focarul din care iradiază în formă accesibilă nouă înfinitatea vieții depline*”⁴⁷. Moartea și Învierea lui Hristos constituie „*izvorul vieții noastre veșnice*” (cf. Rom. 6,8). Biruința vieții asupra morții este oferită în dar de Mântuitorul Hristos tuturor celor ce cred în El (I Cor. 15,17). Învierea Sa este certitudinea învierii noastre (cf. I Cor. 15,20; I Tes. 4,14), deoarece a fost câștigată de El în numele nostru, al tuturor, pentru ca toți cei ce credem și trăim în El să ne bucurăm de darul învierii și al vieții, „*căci ne-a dat biruința*” (I Cor. 15,57). Asociindu-ne la Învierea și viața Sa, Mântuitorul distruge germenii morții și ne conferă privilegiul unei vieți fără sfârșit, viața harului și a măririi. Căci Hristos a murit (*απαθαιεν*) și a înviat (*αυειν*) ca să „*stăpânească peste vii și morți*” (cf. Rom. 14,9). Taina Învierii lui Hristos devine taină a fiecărui creștin pentru că Hristos a gustat moartea pentru toți (Evrei 2,9). Și împlinite odinioară aceste acte rămân într-o eternă actualitate și sunt accesibile tuturor celor ce caută mântuirea⁴⁸.

Învierea Domnului este începutul și izvorul vieții celei noi și veșnice⁴⁹. Înviind El, și noi vom învia, întrucât El este pârğă sau „începătură” a învierii noastre (cf. I Cor. 15,20). Învierea Lui s-a făcut „*începutul vieții celei desăvârșite și nesupuse morții*”⁵⁰. Cum va fi această înviere a noastră, ne-a adevărit-o Domnul prin Învierea Sa, cu trupul „preaslăvit” în care ne vom îmbrăca și noi, cei arvuniți Împărăției Sale veșnice prin garanția Învierii Sale.

Dar Învierea n-a însemnat o simplă întoarcere a vieții într-un om ce fusese mort, ci a însemnat o transformare profundă care a schimbat radical situația existențială a tuturor oamenilor, deschizându-le noi posibilități de ființare, Hristos făcându-se izvorul vieții celei noi și veșnice. Învierea se prezintă ca o reînnoire completă a ființei umane în Hristos⁵¹, reînnoire așa de profundă, încât trebuie să

⁴⁷ Cf. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. III, p. 338.

⁴⁸ Cf. Pr. prof. Constantin Galeriu, *op. cit.*, p. 194.

⁴⁹ După un cuvânt al Sfântului Ioan Hrisostom în *Omiliile la I Corinteni*, 43,1, *apud*. Vl. Lossky, *Teologia mistică*, p. 208.

⁵⁰ Zice același Ioan Hrisostom în *Expunerea credinței ortodoxe*, 27, *apud*. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. II, p. 354.

⁵¹ Cf. Sfântul Antonie cel Mare, *Trei cuvântări împotriva arienilor*, P.G. tomul 26, col. 100, *apud*. Pr. lect. Stelian Tofană, *Iisus Hristos Arhiereu veșnic după Epistola către Evrei*, Cluj Napoca, 1996, p. 319–320.

vorbim ca Sfântul Pavel de o “nouă creație” și de “un om nou”. Învierea lui Hristos n-a fost, deci, o readucere a trupului Său la starea de dinainte de moarte, căci aceasta L-ar fi ținut iarăși supus stricăciunii (coruperii) și morții; dar n-a putut fi nici formarea unui trup cu totul străin de cel dinainte de moarte. Ci a fost o readucere la viață a trupului Său dinainte de moarte, dar spiritualizat la maximum, pătruns desăvârșit de armonia și comunicativitatea spiritului unit cu Dumnezeu. Deși trupul lui Hristos păstra urmele cuielei, era un trup total transformat pentru sufletul și dumnezeirea Sa. Prin trup apărea viața sufletului Său propriu purtat de luminosul Său ipostas divin. Era un trup eliberat de orice dependență de condițiile vieții în lume; mai mult, trupul participa deplin la viața Absolutului personal. Era un trup al libertății desăvârșite și un transparent neumbrit al rațiunii, al înțelegerii și al simțirilor curate. Prin el nu se vede decât lumina. Sfinții Apostoli au cunoscut în trupul lui Hristos Cel înviat, trupul Lui dinainte de moarte, dar ridicat la cea mai luminoasă slavă, transparență și frumusețe duhovnicească⁵².

Hristos nu mai apare cu un trup supus condițiilor timpului și spațiului, ci cu un trup nou, preaslăvit, spiritualizat (cf. In 20,29). Însă tot ce putem ști despre acest neasemuit mister de schimbare, se reduce la binecunoscutele indicații ale Sfântului Apostol Pavel: trupul Domnului supus putrezirii, prin înviere s-a îmbrăcat întru neputrezire; trupul Lui stricăcios, înviază întru nestricăciune; trupul semănat întru necinste, înviază întru slavă; trupul Lui slăbicios, înviază întru putere; trupul Lui firesc, înviază trupul duhovnicesc; trupul Lui muritor se îmbracă întru nemurire (cf. I Cor. 15, 42-44, 53). Deci, dacă învierea comportă în trupul pământesc al Mântuitorului Hristos o profundă transformare întru trup duhovnicesc și incoruptibil, atunci și învierea noastră **cu** Hristos nu este altceva decât o *împreună* transformare, o *împreună* înnoire cu Hristos a firii omenești întregi și a noastră a tuturor. Lumina Trupului Lui înviat va fi cauza prefacerii lumii și înnoirii ei.

Într-un astfel de trup se va îmbrăca fiecare om iubitor de Hristos la înviere, dar păstrând notele lui personale. Slava acestor trupuri o vede Sfântul Apostol Pavel atunci când spune: “*Așteptăm ca Mântuitor pe Iisus Hristos, care va preface chipul trupului nostru, după chipul trupului slavei Lui*” (Filip. 13,20). Este aceeași slavă în care s-a îmbrăcat trupul înviat al Domnului, care este copleșit în întregime de Duhul Sfânt. Prin urmare, trupul înviat va fi în starea spre care a fost creat trupul, prin ridicarea la participarea deplină la Absolut, prin “trecerea” lui la viața total liberă a absolutului. Este trupul înviat copleșit de slava Duhului, încât se poate spune chiar că *Domnul cel înviat este Duhul*. Iar aceasta înseamnă că trupul Lui are desăvârșită libertate. Aceasta o arată Sfântul Pavel atunci când scrie:

⁵² Cf. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. II, p. 338.

“Domnul este Duhul. Și unde este Duhul Domnului acolo este libertatea. Iar noi toți privind ca în oglindă, cu fața descoperită slava Domnului, ne prefacem în același chip din slavă în slavă, ca la Duhul Domnului” (II Cor. 3,18). Dar Sfinții Părinți afirmă că Hristos iradiază din El nu numai siguranța că El este Dumnezeu, ci și lumina și puterea Duhului, umplându-i și pe ei de acest Duh. Sfântul Chiril al Alexandriei zice în acest sens: “Hristos ne luminează prin Duhul Sfânt și este în noi prin El”. Sau: “Participând la Sfântul Lui trup ne facem și noi sfinți; căci din acest trup sfințenia iradiază ca o lucrare a Duhului. Căci numai prin lucrarea Duhului, Hristos ne izbăvește de patimile ascunse dinăuntrul minții”⁵³.

Din cuvintele Sfântului Apostol Pavel (cf. I Cor. 15,42–61) rezultă că prin înviere va fi readus la viață nu alt trup, ci însuși trupul nostru propriu, adică acela cu care am viețuit pe pământ, însă va fi unul prefăcut, preschimbat, transformat și care nu va mai depinde de principiul vital al vieții efemere, de natura inferioară moștenită din Adam, ci de principiul superior de viață duhovnicească, dobândit în Hristos. Deci, prin înviere se vor șterge definitiv din noi toate urmările păcatului original și vom fi restituiți integral în starea de desăvârșire și de veșnică și negrăită fericire⁵⁴. Hristos obține, prin înviere, desăvârșirea naturii Sale omenești asociind acestei desăvârșiri în mod foarte strâns, pe toți creștinii⁵⁵. Astfel, dacă noi ne mântuim întrucât ne însușim viața nouă la care a ajuns prin înviere trupul lui Hristos, atunci acest trup jertfit și înviat capătă o importanță permanentă în mântuirea noastră, înțelegând ca fiind curăție de păcate și participare la viața dumnezeiască. În acest fel trupul îndumnezeit al lui Hristos mort și înviat devine “inelul incandescent” prin care ni se transmite tuturor focul dumnezeiesc care a înlăturat în El moartea și din El se întinde și în noi pentru a ne îndumnezei și a topi puterea morții din noi⁵⁶. Așadar, efectul Învierii lui Iisus Hristos asupra naturii Sale omenești s-a extins la toți. Cauza acestei extinderi stă în faptul că “Hristos ca ipostas dumnezeiesc al naturii Sale umane, este în relație nemijlocită cu noi, că El oferindu-ne natura Sa umană spre împărtășire, intră El Însuși în relația cea mai întinsă cu noi, ca ipostasul fundamental al nostru”⁵⁷.

Prin trupul înviat al lui Hristos iradiază, neîmpiedicată, puterea Celui ce a făcut acest trup nestricăcios, astfel conducând spre incoruptibilitate, la maximă

⁵³ Sfântul Chiril al Alexandriei, *Glaphyra*, în trad. rom. de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae în colecția PSB vol 39, Edit. IBM al BOR, București, 1991, p. 549.

⁵⁴ Cf. Prof. N. Nicolaescu, *op. cit.*, p. 211.

⁵⁵ Cf. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Legătura între Euharistie și iubirea creștină*, în „Studii Teologice”, nr. 1-2 / 1965, p. 20.

⁵⁶ Idem, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. II, p. 133.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 147–148.

transfigurare, la o totală personalizare a cosmosului în Hristos și în oameni. Căci spune Sfântul Leonțiu de Bizanț: *“După nașterea din trup este frate acestora provenind din Adam, dar odată ce, prin înviere, trupul Său mort și l-a făcut duhovnicesc și ni-l oferă nouă spre mâncare, sădește în noi prin el puterea vivificării spre învierea după moarte... devenind cauza stării noastre nemuritoare și incoruptibile viitoare”*⁵⁸. Prin urmare, puterea din trupul înviat al Domnului continuă să ni se comunice nouă tuturor celor ce credem în El. Căci *“Hristos este viața noastră”* (cf. Col. 3,4), iar îndemnul acesta este: *“Să umblați întru El înrădăcinați și zidiți fiind într-Însul...Iar întru El locuiește trupește toată plinătatea dumnezeirii”* (Col. 2,6,9).

Aceasta nu înseamnă că ni se dă tot ce este în Hristos de la început și că nu există și un efort al nostru pentru a asimila tot mai mult din ceea ce este în Hristos. Dar în Hristos cel înviat este viața duhovnicească pentru că în El este și moartea omului luat în El Însuși și amândouă acestea sunt active și în noi. *“Noi totdeauna purtăm în trup moartea lui Hristos ca și viața Lui să se arate în trupurile noastre”* (cf. II Cor. 4,20). Din puterea morții, dar și a învierii Lui murim păcatului și viem lui Dumnezeu. *“Iar dacă Hristos locuiește în noi, trupul nostru este mort pentru păcat...și dacă Duhul Celui ce a înviat pe Hristos din morți locuiește în noi..., vii va face și trupurile noastre”* (cf. Rom. 8, 10-11).

Sfinții Părinți explică astfel acest text: trupul lui Hristos cel înviat este un trup ridicat la deplina transparență duhovnicească, și în această calitate s-a umplut de sfințenie și de îndumnezeire; dar aceeași calitate ni se comunică și nouă prin împărtășirea de Trupul Său și deci, Învierea lui Hristos înseamnă comuniune cu noi, la început virtuală pentru noi, dar având să devină actualizată, prin sălășluirea lui Hristos prin Duhul Său în ființa noastră. Nu este nici o îndoială că păcatul este în noi o stare tristă și rău mirositoare. Dar această viață se transformă prin Hristos într-o bucurie. Noi ne oferim prin Hristos lui Dumnezeu, căci numai prin El noi avem curajul să ne apropiem de Dumnezeu avându-l pe Hristos în noi ca bună mireasmă spirituală. Sfântul Chiril al Alexandriei spune că prin Hristos avem aducerea noastră la Tatăl și noi am ajuns aproape de El. Am câștigat această *intimitate* cu Tatăl pentru că am intrat într-o *familiaritate cu Hristos*, Fiul Său⁵⁹.

Această “familiaritate duhovnicească” cu Fiul înseamnă o unire cu Iisus Hristos prin Duhul Sfânt, care este o transparență a Lui pentru noi ca să ne facă și pe noi transparenți Lui. Pe măsură ce devenim și noi transparenți lui Hristos, El nu este o realitate obiectivă pentru noi, nici una subiectivă, ci El și noi ne aflăm într-o

⁵⁸ Cf. Leonțiu de Bizanț, *Adversus Nestorians*, P.G. tomul 81, col. 1774, *apud*. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. II, p. 181.

⁵⁹ Vezi pe larg Sfântul Chiril al Alexandriei, *Glaphyra*, p. 576 ș.u.

unitate reală, dincolo de obiectivitate și subiectivitate, El este în noi și noi în El, fără să ne confundăm.

În relația cu Hristos am depășit subiectivitatea, ne aflăm în Hristos ca în realitatea cea mai obiectivă dar și cea mai subiectivă. Această transparență este atât trupească, cât și sufletească și prin amândouă se realizează transparența lui Hristos ca persoană în noi⁶⁰. Prin Înviere, Hristos ne penetrează în El și astfel El ne-a devenit propriu nouă, sălășuindu-Se deplin (*ιελιος*) în noi (cf. I. Cor.2,4) “desființând moartea și nimicind stricăciunea, astfel făcându-ne ai Săi, ca mieii ce nu mai trăim viața noastră, ci mai degrabă viața Lui”⁶¹. Și astfel cu El și prin El și noi urcăm la vârfurile cunoașterii lui Dumnezeu și ale vieții dumnezeiești. Acum vom privi cu fața descoperită slava neplafonată și veșnică, prin transparența trupului lui Hristos. Slava ce o vom vedea este una cu iradierea Persoanei unice divino-umane pentru care trupul nu-i o barieră, căci “prin Hristos, toate sunt noi și ne-am înnoit în El spre sfințire și nestricăciune și viață”⁶².

Astfel, Hristos cel înviat este începutul creației celei noi, pentru că ne cuprinde în starea jertfită și înviată a trupului Său în mod actual pe toți care credem în El. Tot ce ne este dat ca natură se va personaliza, va sluji eternei comuniuni personale. Slava împărătească a Persoanei supreme, devenită și Persoană umană, va deveni slavă a tuturor celor ce se vor deschide Persoanei supreme și centrale. Vom vedea, “față către față”, pe Dumnezeu, în chip curat “căci atunci nu-L vom mai cunoaște din cele ce sunt ale omului, ci îl vom cunoaște din cele ce sunt ale lui Dumnezeu adevărat. Căci vor înceta rațiunile întrupării și va intra o cunoștință mai mare și ne va veni de la El o strălucire, o vedere și o înțelegere a mântuirii celei întru slavă”⁶³.

Așadar, numai învierea ne deschide perspectiva scăpării de fatalitatea naturii care duce la moarte și ne deschide un plan demn de noi și de năzuințele noastre. Numai învierea ne va scăpa de lupta greșită pentru a ne asigura o existență efemeră, și perspectiva ei ne dă puterea să ne ducem adevărata luptă cerută de ea, adică lupta împotriva pasiunilor, lupta pentru sensibilitate, pentru transparență, pentru comuniune, pentru asemănarea cu Hristos –puterea Celui care a înviat susținându-ne pe această cale.

⁶⁰ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. II, p. 177–178.

⁶¹ Sfântul Chiril al Alexandriei, *Glaphyra*, p. 553.

⁶² *Ibidem*.

⁶³ *Ibidem*.

4. **Învierea lui Hristos, asigurare a învierii noastre pentru viața veșnică**

Până la Învierea lui Hristos nu se știa de transfigurare, ci se cugeta că chipul acesta al lumii în care persoanele apar și par că mor definitiv, va dura veșnic în nonsensul lui, ca un Cosmos care naște mereu prunci noi pe care-i mănâncă. Însă Învierea lui Hristos ne-a revelat chipul actual al lumii ca destinat sfârșitului sau transfigurării; ea ni s-a arătat ca începutul părții finale al acestui chip al lumii, căci Hristos lucrează de la Învierea Lui asupra lumii ca să o ridice la starea de mediu potrivit vieții oamenilor înviați cu trupul pentru veșnicie. Sfinții Apostoli prezintă timpul de după Învierea lui Hristos ca timpul de pe urmă când *“toate s-au umplut de lumină”*. Prin Învierea lui Hristos s-a proiectat asupra lumii și a timpului lumina sensului, aceea că lumea aceasta nu poate fi din veci și nu poate dura în veci, ca una ce naște oameni ca să-i omoare. Ci Învierea lui Hristos arată victoria finală a binelui și frumosului în ea și dă sens și o țință pornirii de transcendere spre comuniune, ducându-ne și pe noi spre eternitatea fericită a deplinei transparențe și comunicări cu Dumnezeu *“față către față”*⁶⁴.

Iisus Hristos nu numai că a înviat, ci într-o zi pe toți oamenii îi va învia. Această învățătură a învierii noastre, o prezintă Iisus deschis, combătând scepticismul saducheilor spunând: *“...că Dumnezeu nu este al morților, ci al viilor!”* (Mt. 22,31-32). Iar *“Cine crede în Mine chiar dacă va muri, va trăi”* (In. 11,25). Apoi mai târziu Sfinții Apostoli *“vesteau în Iisus învierea din morți”* (cf. Fapte. Ap. 4,2) și că *“în Hristos toți vor învia”* (cf. I Cor. 15,21 ș.u.). Că Învierea lui Hristos nu este un fenomen izolat, ci un act divin măreț, act care are consecințe multe și pentru oameni, ne-o arată Sfântul Apostol Petru zicând că: *“Dumnezeu...ne-a născut din nou prin învierea lui Iisus Hristos din morți, la o nădejde vie”* (I Petru 1,3). Deci, învierea noastră –a acelor ce credem– decurge numai din Învierea lui Hristos, Mântuitorul nostru; iar învierea noastră este atât de caracteristică, încât Însuși Iisus a putut spune despre noi: *“fiii lui Dumnezeu sunt fiii învierii”* (cf. Luca 20,36).

Iată cât de importantă este pentru noi Învierea lui Hristos și semnificațiile ei pentru asigurarea mântuirii și desăvârșirii noastre. Acest lucru îl subliniază Sfântul Apostol Pavel cu tărie atunci când zice: *“Dacă n-a înviat Hristos, atunci zadarnică este propovăduirea noastră și zadarnică este și credința voastră...că dacă n-a înviat Hristos, voi sunteți în păcatele voastre”* (I Cor. 15, 14,17). Iată care este semnificația profundă a realității învierii lui Hristos pentru noi. Iar Sfântul

⁶⁴ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Chipul nemuritor a lui Dumnezeu*, p. 198.

Apostol Pavel mai este de părere că dacă morții nu învie, atunci putem adopta motto-ul “*Să mâncăm și să bem că mâine vom muri*” (I Cor. 15,32). De aceea meditănd la aceste cuvinte putem desprinde concluzia următoare: învierea dă credincioșilor o perspectivă și profunzime în trăire.

Primindu-l pe Hristos cel înviat ca om, persoana umană este pusă între viața de aici și viața viitoare. Paul Eduard spunea: “*Există cu siguranță o altă lume, dar ea se află în cea de aici*”⁶⁵. Cu alte cuvinte viața de dincolo, viața veșnică, își are rădăcinile adânc înfipte încă în viața de aici. Cele două planuri se interferează adânc în ființa persoanei umane. Căci “*murind mistic*” cu Hristos ne coborâm lucid în moarte pentru a-L întâlni aici pe Hristos și a intra în dinamismul învierii Sale. Primindu-l pe Hristos, El însuși se află în noi, este prezent în noi, “*ia chip în noi*”, lărgind prin Duhul Sfânt în chip spiritual inimile noastre ale celor ce-L primesc.

Omul primește prin Învierea lui Hristos, care se sălășluiește în noi prin Duhul Sfânt, perspectiva și arvuna învierii și a vieții încă de aici. Aceasta numai pentru că Hristos ia chip desăvârșit în noi și se face “*dreptatea noastră*” (cf. Rom. 5,21), dar o dreptate interioară și una exterioară, căci suntem întru El (cf. I Cor. 1,30). El ne dă puterea să fim drepti, după asemănarea Lui. Iar Sfântul Nicolae Cabasila spune că această dreptate a lui Dumnezeu care se împărtășește firii noastre în Hristos este “*plenitudinea bunătății și armoniei vieții dumnezeiești*”⁶⁶, adică un mod de viață asemenea celei dumnezeiești care deschide omului drumul îndumnezeirii nesfârșite. Această “dreptate” iradiază din trupul lui Hristos în toți cei ce se alipesc de El prin credință și folosesc puterea ce le vine prin aceasta de a se face după chipul Lui “*căci El însuși făcându-Se lor (adică în ei) dreptate*”⁶⁷. Aceasta pentru că “*Trupul îndumnezeit al Domnului, înviat și înălțat, se comunică continuu în Biserică prin Sfintele Taine și astfel El rămâne pururea prezent și viu prin Duhul în creațiune*”⁶⁸.

Astfel primind pe Hristos Cel jertfit și înviat în Duhul Sfânt, prin Euharistie, în această viață primim puterea autojertfirii și aroma învierii. Căci Duhul lui Hristos cel jertfit ne conduce pe noi cei ce ni-L însușim pe Hristos, la înviere și nu numai că ne conduce, ci ne și oferă această înviere ca pe o *arvună*, pe care o pregustăm încă din această viață în Biserică, prin Sfintele Taine. De aceea

⁶⁵ Paul Eduard, *apud* Olivier Clement, *Trupul morții și al slavei*, p. 99.

⁶⁶ Sfântul Nicolae Cabasila, *Despre viața în Hristos*, cartea I-a, în *trad. rom.* de Pr. prof. dr. Teodor Bodogae, Edit. IBM al BOR, București, 1997, p. 148.

⁶⁷ *Ibidem*.

⁶⁸ Cf. Panayotis Nellis, *Η εν Χριστω διακλεισις κατα Νικολον Καβασιλαν*, Atena, 1974, p. 125–126, *apud* Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. II, p. 339.

Părintele Stăniloae numește Biserica “*locul în care se înaintează spre înviere; este chiar laboratorul învierii*”⁶⁹, unde se înaintează mereu spre pnevmatizare pe drumul spre învierea împreună cu Hristos. Învierea lui Hristos a pus în lumină semnificația vieții lui Hristos, de ascultare până la moarte, ca eliberare a noastră de puterile inferioare, pentru a fi capabili de relația de iubire nesfârșită cu Dumnezeu Cel personal.

Prin aceasta noi știm că prin viața noastră de ascultare iubitoare de Dumnezeu, prin viața de jertfă, de iertare și de sporire în virtuți, înaintăm spre înviere. Știm că, deși ne aflăm în această lume, noi suntem ai Împărăției învierii. Știm că “*nu avem cetate stătătoare pe acest pământ destinată morții, ci una netrecătoare sus în ceruri*” (cf. Evrei 13,14). Aceasta pentru că Hristos cel jertfit, “*imprimat*” în noi, face cu noi drumul spre Învierea Sa în noi și spre învierea noastră împreună cu El. Sfântul Simeon Noul Teolog spune în acest sens: “*Alergați, cereți, bateți ca să vi se deschidă poarta Împărăției cerurilor, ca să intrați înăuntru și s-o aveți voi înșivă înăuntrul vostru. Căci aceia care ies din această viață înainte de a avea această Împărăție în inimi, cum o vor afla o dată ce au plecat de aici fără să o caute?*”⁷⁰. Astfel, credincioșii care fac parte din Biserica lui Hristos, devin *pelerini spre cer*, căci uniți cu Hristos ei săvârșesc această cale spre cer călătorind împreună cu Hristos. Hristos, Fiul lui Dumnezeu cel întrupat, răstignit și înviat, este Ipostasul dumnezeiesc veșnic al celor ce parcurg în El pe pământ, prin credință și virtuți, drumul pe care l-a parcurs El Însuși. Și ei știu că dacă Hristos a înviat vor învia și ei, participând anticipat cu sufletul și trupul lor, la învierea și la viața de veci a lui Hristos. Hristos li Se face transparent, li Se dăruiește parțial ca Unul Care a înviat încă de aici de pe pământ ca „arvună”.

Această *arvună* constă în începutul pnevmatizării noastre spre realizarea unei transparențe prin care vedem viața infinită a lui Hristos și ne împărtășim de ea în parte aici pe pământ. Aceasta ne vine din trupul înviat, deci pnevmatizat și subiectivat la culme, al Mântuitorului Iisus Hristos, din relația cu El ajunsă la o mare intensitate, ca mădulare vii ale Trupului sacramental al lui Hristos; punându-ne într-o intimitate finală cu Tatăl și făcându-ne casă duhovnicească prin înfiere⁷¹. De fapt aceasta este mântuirea, ca viața cea nouă ce iradiază direct din trupul sfințit și înviat, în mădularele trupului tainic al lui Hristos, care este Biserica. De aceea Biserica, și cu ea fiecare mădular al ei, este astfel *rugul aprins dar nemistuit de*

⁶⁹ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. II, p. 226.

⁷⁰ Sfântul Simeon Noul Teolog, *Despre imnele iubirii dumnezeiești* XV, în trad. rom. de Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Studii de Teologie Dogmatică*, Craiova, 1972, p. 388.

⁷¹ Cf. Sfântul Chiril al Alexandriei, *Glaphyra*, p. 558.

*focul inepuizabil al iubirii dumnezeiești, adusă oamenilor cu Hristos, care luminează din ea și o înflăcărează la nesfârșit prin raze bune și blânde ale iubirii Sale. Astfel purtată în Hristos comuniunea credincioșilor uniți cu El trăiește în căldura dragostei și în lumina Lui, trăiește o viață într-un alt plan, cel al vieții nesfârșite și atotluminoase dumnezeiești*⁷².

Sfântul Atanasie cel Mare spune că „...trupul lui Hristos cu care s-au unit creștinii prin Botez, devine **rădăcina** învierii și a mântuirii noastre”⁷³. Cu alte cuvinte primim la Botez pe Hristos Însuși cu tot nesfârșitul pe care-l cuprinde El ca persoană, în har, Care se actualizează în noi mereu și datorită eforturilor noastre. Conținutul acestui plan cu privire la noi și puterea ce ne stă la dispoziție în Hristos cel sălășluit prin Botez în noi, se actualizează, se descoperă mereu, se asimilează de noi într-o mișcare treptată care vine din partea noastră. Împreună învierea lui Hristos cu noi toți deține un caracter atât de concret și real, încât fiecare e îndreptățit a rosti fără înșelare: „Cu Învierea Ta, Stăpâne Hristoase, și pe mine, cel uitat, m-ai înviat. De acum nu mă voi mai teme de moarte, de întoarcerea în pământ, că Tu, cu Învierea Ta, pe mine m-ai ridicat de la pământ la înălțimea nestricăciunii”⁷⁴.

Sfânta Scriptură arată că viața pământească este “averea” în care omul își decide soarta pentru veci, având deci un caracter decisiv. În acest sens Sfântul Pavel zice: “*Cel ce seamănă în trupul său din trup va secera stricăciune, iar cel ce seamănă în Duh, din Duh va secera viața veșnică*” (Gal. 6,8). De aceea viața creștinilor este o continuă alergare cu rânduială spre cununa vieții veșnice și nesfârșite în Hristos, spre “*cunoașterea Fiului lui Dumnezeu, la starea bărbatului desăvârșit, la măsura vârstei deplinătății lui Hristos*” (Efes. 4,13). Aceasta este semnificația Învierii lui Hristos, umblând mereu după dorința de a-L cunoaște pe El “*și puterea învierii Sale*” (cf. Filip. 3,10). De aceea îndemnul Sfântului Apostol Pavel acesta este: “*dacă ați înviat împreună cu Hristos, să umblați după lucrurile de sus...*” (Col. 3,1). Căci numai umblând după cele de sus, avându-L pe Hristos Cel înviat în noi, primim puterea care L-a adus pe Hristos la viață din morți.

Învierea continuă mereu în noi –ca mădulare vii ale trupului tainic al lui Hristos– dar și în creație, “*până când toate se vor face noi*”. Cum aceasta? Simplu, prin aceea că omul este o ființă care nu stă pasiv, ci are menirea sublimă de a activa, de a lucra pentru desăvârșirea sa proprie prin spiritualizarea trupului, adică prin ceea ce face din trup un mediu al simțirilor și al faptelor bune. Iar Dumnezeu a

⁷² Cf. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. II, p. 228–229.

⁷³ Sfântul Atanasie cel Mare, *Oratio catehetica magna*, cap. 35, în P. G. tomul 45, col. 88, *apud*. Vl. Lossky, *Teologia mistică...*, p. 210.

⁷⁴ Vezi Cântarea de la Utrenia de Duminică, glas VI, Canon. I, oda V, stih II (*Octoihul*).

creat lumea material-văzută tocmai pentru ca El să ajungă prin om totul în toate. Aceasta este misiunea specifică a omului: să fie *inel de legătură* între Dumnezeu și lume, inel între toate, prin spiritul său unit cu Dumnezeu⁷⁵. Astfel omul prin trupul său este “*cordon ombilical*” care ne releagă de univers, iar prin suflet, deschizându-se vieții Celui înviat, respirând Duhul Sfânt, poate face trupul un clavecin oferit Marelui Muzician al lumilor, transformând “negentropia” fizică în “*negentropie*” spirituală. Astfel puțin câte puțin, aproape imperceptibil, se trece de la eul psihologic condiționat, la subiectul personal propriu-zis pentru că este re-legat abisal, în Hristos, de Tatăl și de Fiul⁷⁶. Atunci persoana devine trupul Său, devine trupul lumii, devine adică Biserica: devine “*macrocosmos*”⁷⁷, fiind chemat să depășească și să înglobeze universul, acest $\lambda\omicron\gamma\omicron\varsigma\ \alpha\lambda\omicron\gamma\omicron\varsigma$ ⁷⁸ pentru a-l transfigura. Acesta este sensul spiritualizării trupului și misiunea exclusiv specifică a omului de “*inel de legătură întru toți și toate*”. Căci, când simțim că Dumnezeu este “Viața vieții noastre”, trupul slavei tresare și crește în noi, zi și noapte, ca sămânța de muștar care a crescut și s-a făcut o plantă atât de mare, încât se odihnesc și se adăpostesc în ea păsările cerului (adică îngerii) (cf. Mc. 4,30-32); sau este chiar pământul care însămânțat fiind, în loc să ne tragă spre mormânt, dă rod în noi până la secerișul Împărăției.

Sfinții Părinți ne vorbesc în Filocalie de “*pământul inimii*”, adică atunci când sfinții s-au schimbat în întregime, în sufletul și trupul lor ei deveneau deja pământul care se lumina și devenea în ei “*pământ ceresc*” în care odrăslea sămânța cea bună pornind chiar din inima lor. De aceea și noi, dacă trăim oricât de puțin viața Celui înviat, dacă lăsăm în trupurile noastre să pârguiască în ele Hristos ca un fruct plin de lumină, atunci chiar de aici vom trăi și simți starea lăuntrică a ființelor cerești, lăsând să se vadă în trupurile noastre tainele de nedescris ale sufletelor.

Sfântul Macarie Egipteanul arată acest gând în viziunea sa eshatologică, zicând: “*Focul ceresc al dumnezeirii pe care creștinii îl primesc aici, în acest veac, înăuntrul inimilor în care lucrează acest foc, când trupul va fi risipit, va lucra în afară; el va închea iarăși mădulele despărțite și va învia trupurile risipite*”⁷⁹. Atunci tot ceea ce strânsese sufletul în comoara sa lăuntrică se va arăta în afară, prin trup. Totul se va face lumină, totul va fi pătruns de Lumina necreată.

⁷⁵ Cf. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *op.cit.*, p. 228–229.

⁷⁶ Cf. Olivier Clement, *Trupul morții și al slavei*, p. 122.

⁷⁷ Adică “o lume mare”, mai mare decât lumea pe care o asumă.

⁷⁸ Adică “un cuvânt fără cuvânt” –după o expresie a lui Origen– citat după O. Clement. Cu alte cuvinte putem spune că cosmosul creat e “*necuvânt încă mut care așteaptă cuvântul de la noi*”.

⁷⁹ Sfântul Macarie Egipteanul, *Omiliile duhovnicești*, XI 1, în *trad. rom.* de Pr. prof. dr. Constantin Cornițescu, Edit. IBM al BOR, București, 1992, p. 135.

Trupurile se vor face la fel cu trupul preamărit al Domnului. Atunci Dumnezeu va fi totul în toți și harul dumnezeiesc, Lumina Sfintei Treimi, va străluci în mulțimea ipostasurilor omenești, în toți cei care au dobândit-o încă de aici și care se vor face ca niște sori în Împărăția Tatălui, asemenea Fiului, transformați de Duhul Sfânt – Paracletul și Arătătorul Luminii.

Iată ce spune și Sfântul Simeon Noul Teolog în acest sens: *“Harul Prea Sfântului Său Duh, va străluci ca o stea peste cei drepți și în mijlocul lor vei străluci Tu, o, Soare neapropiat! Atunci toți vor fi luminați pe măsura credinței lor și a faptelor lor, pe măsura curățirii și a luminării de către Duhul Tău, o, Dumnezeule Unic, Tu ai o nesfârșită blândețe”*⁸⁰. Aceasta este imaginea împlinirii eshatologice a istoriei, când întreaga lume creată (și omul) va intra în desăvârșită unire cu Dumnezeu. Teologul ortodox Paul Evdokimov, precizează cu tărie că: *“învierea este o supra-revelație finală”*⁸¹. Mâna lui Dumnezeu apucă prada și o înalță într-o dimensiune necunoscută. Se poate spune cel mult că spiritul regăsește plenitudinea ființei umane. Sfântul Grigore de Nyssa vorbește de *“sigiliul”* și *“amprenta”* formei trupesti care va face un chip recognoscibil, grație spiritualizării sau puterilor sufletești. Trupul se va asemana cu Trupul lui Hristos înviat, adică nu va mai avea greutate și va fi transparent. Energia repulsivă, care face ca totul să fie opac și impenetrabil, va fi înlocuită de energia pur atractivă, care asigură întrepătrunderea părții și a întregului.

Sfântul Grigore de Nyssa consideră aspirația și chiar mișcarea spre înviere, ca sădite în ființa noastră de Dumnezeu, pe care El Însuși o susține⁸². Căci înviind Hristos, prin El învierea a devenit o lege pentru toți, așa cum murind Adam, moartea a devenit o lege pentru toți. *“Dacă Hristos ar fi fost numai un om ideal de sfânt, Fiul al lui Dumnezeu după har și nu după ființă, Învierea Lui ar fi avut un caracter indisolubil de “minune” care asemenea luării lui Ilie în carul de foc la cer, ar fi mărturisit doar despre milostivirea exclusivă a lui Dumnezeu față de El, dar în nici un fel nu ar fi influențat destinul întregii omeniri”*⁸³. Iar Sfântul Chiril al Alexandriei spune cam același lucru: *“Rațiunea învierii trece asupra tuturor pentru Învierea Mântuitorului care ridică cu Sine toată firea omului, dar nu va*

⁸⁰ Sfântul Simeon Noul Teolog, *Discursuri XXVII*, traducere franceză în *“Vie Spirituelle”*, cap. XXVII, 1931, *apud*. Vl. Lossky, *op. cit.*, p. 264.

⁸¹ Cf. Paul Evdokimov, *Iubirea nebună a lui Dumnezeu*, în trad. rom. de Teodor Baconsky, Edit. Anastasia, p. 101.

⁸² A se vedea ideea Sfântului Grigore de Nyssa, la Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae în *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, p. 197.

⁸³ Cf. Tukerovsky, *Ideologia învierii lui Hristos*, în Rev. *“Kristianin”*, an IX, 1915, p. 519, *apud*. Pr. drd. Stelian Tofană, *artic. cit.*, p. 138.

folosi cu nimic pentru cei iubitori de păcat. Căci ei vor fi duși la iad primind învierea numai pentru a fi pedepsiți”⁸⁴.

Totuși se pune întrebarea: care este caracterul vieții înviate și veșnice a persoanei umane? Este tocmai întrebarea pe care au pus-o Apostolii lui Hristos, când Mântuitorul le-a vorbit despre Învierea Sa: “*Ce însemnează a învia din morți?*” (cf. Mc. 9,10).

Despre caracterul trupului înviat sau a vieții înviate, în general, ne vorbește Sfântul Apostol Pavel, deosebind însușirile trupului înviat de cele ale trupurilor de acum. La întrebarea: “*Cum înviază morții?*” (cf. I Cor. 15,35), Sfântul Apostol Pavel răspunde prin două comparații în aplicarea corespunzătoare:

a) – prima comparație este cu sămânța (v. 36–38). Pentru ca sămânța să devină o nouă plantă, ea trebuie mai întâi să moară, adică să putrezească în pământ. Din această sămânță care moare sub glie, Dumnezeu crează o plantă nouă, un trup (*σωμα*) și fiecare plantă cu un trup al ei

b) – a doua comparație, întemeindu-se pe diversitatea fapturilor, relevă diferența dintre “trupurile pământești” și “trupurile cerești” în ce privește „slava” (*δοξα*) lor (v. 39-41).

Aplicând cele două comparații la situația trupului prezent și al celui viitor (v. 42-44) Sfântul Apostol Pavel arată că:

- se seamănă întru stricăciune și înviază întru nestricăciune;
- se seamănă întru necinste și înviază întru slavă (*δοξα*);
- se seamănă întru slăbiciune, înviază întru putere;
- se seamănă trup firesc și înviază trup duhovnicesc.

Deci, trupurile înviate vor fi “**nestricăcioase**”, fără putință de a se mai altera vreodată. Nestricăciunea lor provine din aceea că nu vor mai avea nevoie de hrană naturală pentru a se întreține (cf. Filip. 3,11). Aceasta le va face să fie atât de fine, încât vor putea străbate cu ușurință și repeziciune oriunde, așa cum Mântuitorul Hristos a putut intra la Ucenicii Săi prin ușile încuiate imediat după Înviere (cf. In. 20, 19,26).

Aceste trupuri vor mai fi “**spirituale**”, demne de a vedea fața lui Dumnezeu și de a trăi împreună cu îngerii; dar vor fi și “**nemuritoare**” datorită însușirii lor nestricăcioase, precum și datorită faptului că puterea morții va fi definitiv distrusă odată cu învierea generală (cf. I Cor. 15,26). Dar prin toate aceste însușiri noi nu trebuie să înțelegem că ele vor înceta de a mai fi trupuri sau că trupurile vor ieși din starea lor materială proprie, pierzându-și caracterul lor creat. Ci se vor ridica

⁸⁴ Sfântul Chiril al Alexandriei, *Comentar la Evanghelia după Ioan*, P.G. tomul 73, col 1048, *apud*. Pr. drd. Stelian Tofană, *artic. cit.*, p. 139.

din muritoare în nemuritoare și aceasta datorită faptului că trupul lui Hristos înviat este “Duh de viață făcător”, este trup ceresc și prototipul tuturor celorlalte trupuri înviate după chipul Său în virtutea recapitulării în Sine. Pe această idee merge și Sfântul Simeon Noul Teolog, care spune: “Când va fi reînnoită zidirea nu va fi așa cum a fost adusă de Dumnezeu la existență de la început, căci se seamănă trup suflesc și nu se ridică un trup cum era cel al primului om creat înainte de neascultare, având lipsă de hrană materială, ci se scoală trup întreg înduhovnicit și neschimbăcios, cum era al Stăpânului și Dumnezeului nostru după înviere. În același fel la un semn al lui Dumnezeu, întreaga zidire se va face, nu cum a fost creată, materială și supusă simțirilor, ci va fi prefăcută, la nașterea din nou, într-o locuință nematerială și duhovnicească mai presus de toată simțirea”⁸⁵.

Deci, spre deosebire de trupul pământesc, trupul cel înviat va fi nestricăcios, plin de slavă și de putere, un trup pnevmatizat (σῶμα πνευματικόν). Căci “toți ne vom schimba” (cf. I Cor. 15,51). Acest text Sfântul Maxim Mărturisitorul îl înțelege astfel: “...toți se vor schimba, adică se vor îmbrăca întru nestricăciune”⁸⁶, căci Hristos este „eroul” unei astfel de învieri⁸⁷.

Sfântul Apostol Pavel în Epistola I Corinteni, cap. 15 v. 45–49, explică și diferența dintre trupul “semănat” în pământ și trupul înviat prin opoziția dintre Adam și Hristos. Făcând apel la textul din Facere 2,7 Sfântul Pavel arată: “omul cel dintâi” a fost făcut un “suflet rău” (εἰς ψηχεν ζῶσαν); apoi operând o transpunere a aceluiași text din Facere și transformând pe ψηχε în πνευμα, și pe ζῶσαν în ζοοποιων, el zice că Hristos, “Adam cel de pe urmă”, S-a făcut prin Înviere “Duh dătător de viață (πνευμα ζοοποιουν). Deci, între Adam și Hristos există o opoziție radicală: primul om primește de la Dumnezeu “suflarea de viață” (cf. Fac. 2,7), ca pe un element din afară, de care este privat prin moarte, iar Hristos Cel înviat este “Duh dătător de viață”, adică purtător al întregii puteri dătătoare de viață pe care o exprimă πνευμα în textul din Facere⁸⁸. Astfel, opoziției dintre Adam și Hristos îi corespunde opoziția dintre trupul omenesc moștenit de la Adam și trupul recreat în Hristos (v. 48-49). Dacă acum purtăm

⁸⁵ Cf. Sfântul Simeon Noul Teolog, *Capete teologice și practice*, în trad. rom. de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae în FR, vol. VI, p. 139.

⁸⁶ Cf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, în FR, vol. III, p. 245.

⁸⁷ După Înviere, Mântuitorul este prezentat ca “Om ceresc și Dumnezeu pământesc”. (Vezi Duminica tuturor sfinților, Canonul II, oda IX, stih II –din *Penticostar*)

⁸⁸ În Noul Testament verbul ζοοποιειν = a face viu, este un termen tehnic pentru a desemna învierea, fiind corespondentul formei “nifal” al verbului ebraic “baia”, ce înseamnă a trăi. (vezi Rom. 4,27).

chipul celui pământesc, adică al lui Adam, prin înviere vom primi un trup după “chipul celui ceresc”, adică al Hristosului înviat.

Numai că acest trup ceresc și duhovnicesc, opus celui cu suflet viu și pământesc, nu înseamnă absența materiei din trupul înviat, căci aceasta n-ar mai însemna învierea celui stricăcios întru nestricăciune. Trupul înviat nu se deosebește prin substanță, ci prin calitatea nouă ce i-o dă prezența dumnezeirii în el. Trupul duhovnicesc și ceresc este trupul în care legile de acum ale materiei, apărute după păcat, sunt covârșite de Duhul de viață făcător. Așa cum în trupul natural, materiei i se dau funcții spirituale create care copleșesc în parte legile materiei, în trupul duhovnicesc, materiei i se imprimă funcții duhovnicești sau ale unei spiritualități cerești prin care legile materiei sunt copleșite cu totul. Astfel materia este capabilă să fie mediu și organ al unei vieți mai presus de spiritualitatea naturii omenești în viața ei pământească.

Trupul poate fi îndumnezeit, fără să înceteze a fi trup din materie, trup îndumnezeit prin care omul va cunoaște dumnezeiește, asemeni îngerilor, plenitudinea existenței sau pe Dumnezeu, pentru că va fi întreg și adânc străbătut de Dumnezeu⁸⁹. Aceasta ne-o spune clar Sfântul Simeon: “*Împărăția cerurilor seamănă întreaga unui locaș unic și nu se va arăta decât Împăratului universului. El va fi prezent fiecăruia și fiecare îi va fi prezent Lui. El va străluci în fiecare și fiecare va străluci în El*”⁹⁰.

Materia își va păstra organizarea ei în întregul armonios al întregii creații. Dar pretutindeni va iradia lumina dumnezeirii lui Hristos prin umanitatea Lui sau ea va deveni mediu total transparent al lui Hristos care va deține un loc de Soare central în tot universul spiritualizat și luminos. Iar persoanele iradiante și ele de lumină spirituală vor fi văzute toate de fiecare, distincte unele de altele, dar și ușor de apropiat una alteia. Trupul omenesc nu va avea nevoie atunci să consume materie și s-o elimine, în procese care-l corup. Deși el va fi totuși un trup viu, hrănindu-se din comunicările reciproce de lumină spirituală și de iubire, care fac și materia trupurilor mediu iradiant de lumină. Și această mișcare este mereu nouă.

Acesta va fi “*cerul nou și pământul nou*” (cf. Apoc. 21,11 sau II Petru 3,13). Spiritul dumnezeiesc, prin spiritul uman, în comuniunea desăvârșită între ele, va covârși planul material creat. Toată creația va fi restabilită și înălțată la maxim în funcția ei de revelare a strălucirii și iubirii infinite a lui Dumnezeu, care va iradia din trupul lui Hristos, ca un centru luminos și unificator al dumnezeirii și

⁸⁹ Cf. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Chipul nemuritor a lui Dumnezeu*, p. 374.

⁹⁰ Sfântul Simeon Noul Teolog, *Cuvântul etic I*, colecția franceză „Sources Chretiennes” (S.C.), Editions du Cerf, Paris, nr. 122, p. 223.

creației⁹¹. Totul va fi ca o neîncetată minune, “o, adâncul înțelepciunii lui Dumnezeu!”

Astfel Învierea lui Hristos ne-a revelat chipul actual al lumii ca fiind destinat sfârșitului și transformării; ea ni S-a arătat ca începutul părții finale al acestui chip al lumii, unde Hristos Cel înviat lucrează asupra ei ca să o ridice la starea de mediu potrivit vieții oamenilor înviați cu trupul pentru veșnicie. Învierea lui Hristos “toate le-a umplut de lumină și cerul și pământul și cele de dedesubt”. Ea dă sens și o țintă pornirii de transcedere spre comuniunea trăită de oameni în lume și arată pe Dumnezeu lucrând pentru transparența Sa tot mai luminoasă prin trupurile oamenilor, ducându-le spre eternitatea fericită a deplinei comunicări cu Sine, dar și a lor între ei, prin aceea că duce creația la desăvârșita unire cu Dumnezeu cel Personal prin “Duhul Cel din Dumnezeu” (cf. I Cor. 2,12). Iată care este bucuria Învierii dată fiecăruia în parte. Pentru ca toți, murind păcatului, dezbrăcându-ne de haina cea veche și născându-ne la o viață nouă, înviind în Hristos, plini fiind de conștiința plină a Duhului Sfânt, să putem risipi întinericul morții, teama de judecată, adâncul iadului, îndreptând privirile numai către Domnul, Care vine în Slava Sa.

Această bucurie a învierii și a vieții veșnice se răsfrânge și asupra noastră, a celor care participăm la plinătatea “zilei a opta” care nu va avea sfârșit, dansând veșnic în nemurire cu Dumnezeu Cel Preavesel.

Din cele relatate, în loc de concluzie, putem desprinde câteva idei fundamentale referitoare la taina învierii noastre descoperite și trăite în Domnul nostru Iisus Hristos. Mai întâi, Mântuitorul nostru Iisus Hristos, întrebând fiind odată de către farisei când va veni Împărăția lui Dumnezeu, le spune ucenicilor Săi: “Cine va căuta să-și scape sufletul, îl va pierde; iar cine îl va pierde, acela îl va dobândi” (Lc. 17,23). Desigur că aici nu este vorba de o pierdere, de desființare a conștiinței, a chipului divin din noi, căci “Fiul Omului” n-a venit să piardă sufletele oamenilor, ci ca să le mântuiască (cf. Lc. 9,55), ci este vorba de lepădare și de pierdere a iubirii pătimase de sine, a răului din om și “a ceea ce a devenit stricăcios în noi, pentru ca ceea ce este muritor să fie înghițit de viață” (cf. II Cor. 5,4). Este vorba de răstignirea unei lumi și firi vechi, pentru a obține în schimb “o dobândă”, un “câștig”, mai multă “viață”, sau un plus de existență (cf. Filip. 1,21). Iar “grăuntele de grâu, când cade în pământ, dacă nu va muri, rămâne singur; iar dacă va muri aduce multă roadă” (cf. In. 12,24). Deci învierea este o îmbogățire a persoanei, a vieții depline; este o nouă stare și calitate a ființei, a făpturii, a

⁹¹ Cf. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Chipul nemuritor a lui Dumnezeu*, p. 376.

trupului, care în Hristos Cel înviat devine duhovnicesc, nestricăcios și nemuritor (cf. I Cor. 15,40-43).

Dar, în acest plan duhovnicesc, Crucea este calea și ușa spre această nouă viață, căci prin ea se dă lovitura de moarte morții și egoismului, prin ea se arată victoria generozității, a iubirii și a vieții superioare. Prin Cruce omul adevărat din noi învie la viața fără de moarte, în Dumnezeu⁹².

În al doilea rând, în timpul răstignirii, Domnul Iisus Hristos era supus ultimei ispitiri: *“Dacă ești Fiul lui Dumnezeu coboară-te acum de pe Cruce...”* (cf. Mt. 27,42-43). *“Dar tocmai pentru aceasta nu se coboară de pe Cruce pentru că este Fiul lui Dumnezeu”*, tâlcuiește Sfântul Ioan Gură de Aur. *„El pentru Cruce a venit! Și a învia este cu mult mai mult decât a se coborî de pe Cruce; a se coborî și a se întoarce la un trecut depășit”*⁹³. Crucea ca “pom al vieții” poartă și odrăslește în sine viața veșnică. Căci moartea pe Cruce este urmată de învierea din mormânt, iar învierea vestește o nouă dimineață, dimineața zilei a opta a creației, ca prefigurare a „zilei veșniciei” din Dumnezeu. Astfel, moartea devine pasajul fundamental al vieții și, în loc de zid, o poartă și o deschidere spre “mai multă viață”.

Hristos se coboară în mormânt pentru a reface legătura sufletului cu trupul și pentru a surpa moartea. *“Din adâncul ultim al Dumnezeirii, viața vine în mormânt în care se află trupul, prin sufletul lui Hristos”*⁹⁴. Astfel mormântul din peșteră devine *“purtător de viață”* și *“izvorul învierii noastre”*, pecetluirea morții și, prin aceasta, poartă spre Împărăția veșnică. Căci spune Sfântul Ioan Gură de Aur: *“În Hristos păcatul se mistuie ca flacăra în oceanul iubirii Sale dumnezeiești. Acolo unde este **jertfa**, acolo este nimicirea păcatului, acolo este împăcarea cu Stăpânul, acolo este sărbătoare și bucurie”*⁹⁵. Iar oceanul iubirii dumnezeiești este relatat foarte succint și clar de către Mitropolitul Moscovei, Filaret, care sintetiza zicând: *“Tatăl este iubirea care răstignește, Fiul este iubirea răstignită, iar Sfântul Duh este iubirea care biruie Crucea cu o putere de neînving”*⁹⁶.

Apoi, prin Moartea Domnului pe Cruce, din iubire, s-a omorât moartea însăși, căci pe Cruce în loc să fie ucis Hristos, s-a realizat de fapt o biruință, aceea

⁹² Idem, *Sfânta Cruce ca mijloc de sfințire, de binecuvântare și ca prilej de închinare*, în „Ortodoxia”, nr. 2, 1982, p. 173.

⁹³ Sfântul Ioan Hrisostom, *Cuvântări la praznice împărătești*, în trad. rom. de Pr. prof. Dumitru Fecioru, București, 1942, p. 134.

⁹⁴ Cf. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Spiritualitate și comuniune în Liturgia ortodoxă*, Craiova, 1986, p. 236.

⁹⁵ Sfântul Ioan Hrisostom, *Cuvântări la praznice împărătești*, p. 142.

⁹⁶ Cf. Mitropolitul Filaret al Moscovei, *Oriasons funebres, homelies et discours*, apud. Vl. Lossky, *Teologia mistică...*, p. 113.

că El a ucis moartea și păcatul, prin însăși moartea Sa⁹⁷. Dar Hrisos nu suprimă această lume din care moartea fizică este nu numai o parte, ci însuși principiul vieții și al creșterii. El face infinit mai mult. Retrăgând morții boldul păcatului, abolind moartea ca realitate spirituală, umplând-o de El Însuși cu iubirea și viața Lui, El face din moarte o fericită și strălucitoare *trecere*; un Paște spre o viață mai plină, o comuniune mai totală, o iubire mai absolută. Sfântul Pavel spune senin și cu multă tărie: *“Pentru mine a trăi este Hristos și a muri îmi este dobândă (câștig)”* (Filip. 1,21). El nu vorbește de nemurirea sufletului său, ci de sensul nou, totalmente nou al morții, al morții “de a fi cu Hristos”, în înțelesul în care ea devine manifestare a biruinței lui Hristos. Pentru cei care cred în Hristos și trăiesc în El, nu mai există moarte, ci *“moartea a fost înghițită de biruință”* (cf. I Cor. 15,24) și fiecare mormânt nu mai conține moartea, ci viața⁹⁸.

Numai că sunt *“mulți oameni -cum spunea Sfântul Simeon- care cred în învierea lui Hristos, dar foarte puțini au o viziune clară despre ea”*⁹⁹. A fi în înviere, zice Sfântul Pavel, înseamnă a fi în mormânt cu Hristos și de acolo baptismal a te înălța într-o viață ce stă sub semnul primului salut hristic, de descriere concentrată a condescendenței manifestate în iubirea Prințului păcii: Pace vouă! Aceasta este bucuria atotcuprinzătoare a Învierii, care izvorăște din mormântul săpat în stâncă ce devine “purător de viață” și “începutul învierii noastre”. Căci, așa cum s-a putut vedea, Învieră nu poate fi despărțită de Cruce și nici Crucea de Învieră. Crucea și Învieră se presupun reciproc; jertfa fără înviere ar fi fără rost, iar învierea fără jertfă ar fi imposibilă. În Crucea sau moartea lui Hristos se cuprindea virtual și învierea Lui, iar în slăvita Sa Învieră continuă să fie prezentă puterea biruitoare a Crucii. Nu s-a ajuns la înviere fără Cruce, învierea fiind arătarea deplin actualizată, manifestată de Hristos în suportarea Crucii¹⁰⁰.

Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop și Mitropolit Bartolomeu Anania, subliniind această simbioză, aduce în discuție una dintre cele mai frumoase poezii ale marelui poet creștin Vasile Voiculescu, în care Hristos și Crucea sunt înfățișați ca doi îndrăgostiți, ca doi logodnici. De îndată ce Iisus este pironit pe Cruce, își șoptise unul altuia *“De când te aștept”*¹⁰¹. Aceasta pentru că Crucea este dătătoare

⁹⁷ Cf. Diac. dr. Haralambie Roventă, *Epistola către Efeseni a Sfântului Apostol Pavel*, București, 1929, p. 63.

⁹⁸ Cf. Alexander Schmemmann, *Din apă și din Duh*, în trad. rom. de Pr. prof. Ioan Buga, p. 94-95.

⁹⁹ Sfântul Simeon Noul Teolog, *The discourses, The classic of Western Spirituality*, New York, 1980, p. 193, *apud*. Vl. Lossky, *Teologia Mistică...*, p. 118.

¹⁰⁰ Cf. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Crucea în Teologia și cultul Bisericii Ortodoxe*, p. 405-406.

¹⁰¹ În poezia *“Crucea Mioară”*, *apud* Bartolomeu Anania, *Spumele mării*, Edit. Dacia, Cluj Napoca, 1995, unde la p. 171 citim:

“Și ca-nălțată dintr-un cedru drept

de înviere; Domnul după moarte, trebuia să ajungă la înviere. Or, către Înviere nu există alt drum decât prin Cruce! Iată deci, Cruce și Înviere, Înviere și Cruce – motiv pentru care și viața creștină este simultan moarte și înviere permanentă în Hristos. Căci spune Sfântul Pavel *“precum Hristos S-a jertfit pentru noi, ca om, datori suntem și noi să înfățișăm trupurile noastre ca o jertfă vie, “sfântă” și bineplăcută lui Dumnezeu nemaifăcând voile trupului și gândurilor noastre* (Efes. 2,3). Căci cei ce am murit odată păcatului, cum vom mai trăi în păcat? De aceea *„socotiți-vă de acum înainte morți păcatului, dar vii în Hristos”*. Deci morți și înviați în același timp. Căci numai atunci Paștile Domnului devin cu adevărat Paștile noastre, când sufletul nostru trece cu adevărat de la viața de păcat la viața de sfințenie într-o virtute. *“Atunci se împlinesc cu adevărat Paștile Domnului”* pentru că trecerea noastră din moarte la viață și urcarea noastră de pe pământ la cer nu înseamnă trecerea noastră dintr-un loc în altul, cum au trecut evreii dintr-o țară în alta, ci de la un mod de existență la altul, de la modul de existență “adamic” pământesc, supus păcatului, la modul de existență hristocentric, duhovnicesc. Aceasta presupune că trăim în trup, dar nu după trup, ci în duh; locuim pe pământ, dar în comuniune cu Hristos Cel înviat, ca fii ai luminii și ai învierii.

Așadar, încă de pe acum, de aici, nouă ne este dată biruința morții, în omorârea păcatului prin *μετανοια* în Sfintele Taine ale Bisericii ca întoarcere deplină la Dumnezeu. Căci mai spune Mântuitorul: *“Adevăr, adevăr spun vouă: cel ce ascultă cuvântul Meu și crede în Cel ce M-a trimis are viața veșnică și la judecată nu va veni, ci s-a mutat din moarte la viață”* (In. 5,24). Cât de sublim! Asculți, crezi și parcă deodată îți spui: prin credință ai pășit deja pe calea învierii – se înțelege însoțită de toată fapta bună, de sfintele virtuți. Deci ascultând cuvântul (*“credința vine din auzite”* –Rom. 10,17) și crezând, ai viață veșnică și la Judecată nu vei veni *“ci ai trecut”*, te-ai și mutat din moarte la viață. Din aceasta reiese faptul semnificativ care stăruie pe ideea primirii semnului învierii noastre *încă de aici*, prin care se și arată puterile învierii: *“Adevăr, adevăr zic vouă: vine ceasul și acum este, când morții vor auzi glasul Fiului lui Dumnezeu și cei ce vor auzi vor învia”* (cf. In. 5,25). De observat că aici Mântuitorul întărește cuvântul: *“vine ceasul și acum este”*. Acum este clipa, când morții vor auzi glasul Fiului lui Dumnezeu.

Dar despre ce fel de morți este vorba aici? Oare despre cei din cimitir? Nicidecum, nu despre ei se vorbește! Pentru că despre morții din cimitir va vorbi mai pe urmă, când va zice: *“...vine ceasul când toți cei din morminte vor auzi*

*În brațe prinse pe Iisus la piept
Și osândiții miri se-mbrățișară
Șoptindu-și unul altuia: De când te-aștept! “*

glasul Lui și vor ieși cei ce au făcut cele bune spre învierea vieții, iar cei ce au făcut cele rele spre învierea osândeii” (cf. In. 5,28-29), adică aici este vorba despre învierea trupurilor. Nu despre cei din cimitir este vorba, ci despre noi cei ce încă “trăim” și viețuim în această viață. Și atunci, așa cum este întâi o moarte sufletească aici și acum în această viață, prin păcat și o moarte trupească la sfârșit, la fel este și o înviere duhovnicească aici și acum, iar cea a trupurilor la a doua venire a Mântuitorului. De aceea, după Sfântul Simeon, “...pentru cei care merg mereu în lumină, ziua Domnului nu va veni niciodată, căci ei sunt mereu cu Dumnezeu și în Dumnezeu. Lumina divină devine principiul conștiinței noastre”¹⁰². Iar Sfântul Macarie cel Mare spune asemănător: “Dacă sufletul nu se naște încă de acum pentru patria aceea a celor vii, dacă nu se hrănește cu bunurile de dincolo, dacă nu sporește duhovnicește în Domnul, dacă nu se îmbracă cu veștmântul divin, fără acea haină de o frumusețe cerească, îi este imposibil să trăiască în odihnă și fericirea Aceluia care este Pâinea vieții”¹⁰³.

Trebuie deci reținut că viața cea vie a sufletului și nemurirea ne izvorăsc nouă din slăvita Înviere a Domnului nostru Iisus Hristos, taină de nepătruns prin care minunatul nostru Domn și Dumnezeu ne-a eliberat de absurditate și de deznădejde și ne-a descoperit sensul profund al trăirii și mântuirii noastre. Or, mântuirea înseamnă a asigura pentru suflet și pentru trup nemurirea și viața veșnică¹⁰⁴. Și cum se poate realiza aceasta? Numai prin viața divino-umană, prin viața cea nouă trăită permanent comunitar și eclesial în Biserica lui Hristos – Trupul Său, în calitatea noastră de membre sau mădulare vii ce încorporăm permanent în mod euharistic pe Hristos în noi și astfel noi trăim înnoitor, transfigurator și virtuos viața în/lui Hristos Cel viu și înviat.

BIBLIOGRAFIE

1. CLEMENT Olivier, *Trupul morții și al slavei*, traducere românească de Sora Eugenia Vlad, Editura Christiana, București, 1996.
2. EVDOKIMOV, Paul, *Iubirea nebună a lui Dumnezeu*, traducere românească de Teodor Baconsky, Editura Anastasia.
3. GALERIU, Constantin, *Jertfă și răscumpărare*, Editura Teologică, București, 1991.

¹⁰² Sfântul Simeon Noul Teolog, *op. cit.*, p. 198, *apud*. Vl. Lossky, *Teologia Mistică...*, p. 118.

¹⁰³ Citat după același Vl. Lossky, p. 119.

¹⁰⁴ Cf. Arhim. Iustin Popovici, *Omul și Dumnezeu—Om*, p. 68.

4. **LOSSKY, Vladimir**, *Teologia mistică a Bisericii de Răsărit*, traducere românească de Pr. Prof. Vasile Răducă, Editura Anastasia, București.
5. **MOLDOVAN, Ilie**, Pr. Prof. Dr., *Sensul închinării creștinului în semnul sfintei cruci*, în „*Ortodoxia*”, nr. 2/ 1982.
6. **POPOVICI, Iustin**, *Omul și Dumnezeu–Om*, traducere românească diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 1997.
7. **RADU, Dumitru**, Pr. Prof. Dr., *Învierea Domnului pârgă a învierii și înnoirii noastre*, în BOR, nr. 3-4/1978.
8. **RĂDUCĂ, Vasile**, Pr. Prof. Dr., *Antropologia Sfântului Grigore de Nyssa*, Editura IBM al BOR, București, 1996.
9. **SCHMEMANN, Alexander**, *Din apă și din Duh*, traducere românească de Pr. Prof. Ioan Buga.
10. **SPEYR von Adrienne**, *Misterul morții*, traducere românească de Alex. Șahidian, 1996.
11. **STĂNILOAE, Dumitru**, Pr. Prof. Dr., *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Craiova, 1981.
12. Idem, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I-III, București, 1978.
13. Idem, *Legătura interioară dintre moartea și învierea Domnului*, în „*Studii Teologice*”, nr. 5-6/1956.
14. Idem, *Crucea în teologia și cultul Bisericii Ortodoxe*, în „*Ortodoxia*”, nr. 3/1975.
15. **TOFANĂ, Stelian**, Pr. Lect., *Învierea Mântuitorului nostru Iisus Hristos – chează învierii noastre*, în „*Ortodoxia*”, nr. 3/1983.
16. **WARE, Kalistos**, *Împărăția lăuntrică*, în traducere românească de Sora Eugenia Vlad, Editura Christiana, București, 1996.

**FUNDAMENTAREA CREDINȚEI
PRIN RAȚIUNEA LUMINATĂ DE CREDINȚĂ
ȘI ÎNCĂLZITĂ DE DRAGOSTE
ȘI PRIN DESCOPERIREA DUMNEZEIASCĂ**

Pr. Conf. univ. dr. Ștefan POMIAN
Catedra de Teologie Ortodoxă
și Asistență Socială
Universitatea de Nord, Baia Mare

Abstract

Faith belongs to the gifts which God gives to every human when creates him. Religion is a psychical and an integral phenomena, it is **human ontological** and the most important thing is that to be human means to be religious. **The ration** lighted by faith and warmed by love represents a way of cultivate **the faith**. We could find God through the ration but only when we understand all the things God created, as Moise did.

Through faith we know that God has **life** and **that life** is for the entire universe and moreover God has in within the sourse of life. God mentains everything alive just as He does with His own legacy. **Knowing God** means to communicate with Him. This communication means a plenary life. In teology we know three concepts of life. First of all there is the concept of the biological life which makes the entire universe to rustle. Secondly there is the concept of a **future life** which represents the dream of everybody. But between these two kinds of life there is the third concept of **moral life**. Through the moral life we can reach both the biological and the future lives.

We don't know God as a being, but we adopt our knowledge and we always want to find more and more things about Him. We know that God comes to us to the earth and then He gets up in His entity. This thing is impossible for humans. When it comes the time, God shows in a plenary way to humans as much as the soul of humans can comprehend. In the case of **Revelation** we could talk about discoveries from outside, as there are: hierophans, angelophans, theophans and discoveries from inside the humans called invocations.

However we try to get inside of God, we could never find what He trully is and how is He in His entity. That's why we can say that **the knowledge** about God is: untotally, indirect, analogic, simbolic and dogmatic. But it is enough to could reach at what we called *the stature of a complete man*.

1. Credința este un dar dumnezeiesc

Credința este un dar dumnezeiesc pe care-l primim ca parte din zestrea spirituală ce împodobește sufletul din momentul zămislirii noastre și, prin urmare, ea se dezvoltă în acord cu dezvoltarea noastră psihosomatică și se nuanțează după mediul de viață și civilizația din care facem parte. În această accepțiune, nu-i nimeni fără de credința ca dar aprioric. Această realitate existențială o demonstrează Eliade Mircea în scrierile sale despre credințe și fenomenologia religioasă și o înserează în cuvinte rămase până astăzi fără egal, anume că *a fi om înseamnă a fi religios*.¹ Credința ca dar aprioric este element constitutiv al ființei umane² și se demonstrează ca evidentă prin facultățile spirituale și, în măsura stării acestora, ea poate fi cuantificată logic și psihologic.

În cadrul acestei aserțiuni se pune accentul pe ideea că religia este un fenomen psihic integral, manifest atât în interiorul ființei, cât și-n exteriorul ei, încă de la apariția omului în Eden. Ca dar existențial, ca element ontologic, ea este arătată în cuvintele scripturistice, inserate în Cartea Fapte³ : *”Străbătând cetatea voastră și privind locurile voastre de închinare, am aflat și un altar pe care era scris: ”Dumnezeului necunoscut”. Deci pe Cel pe care voi, necunoscându-L, îl cinstiți, pe Acesta îl vestesc eu vouă. Dumnezeu care a făcut lumea și toate câte sunt în ea, Acesta fiind Domnul cerului și al pământului, nu locuiește în temple făcute de mâini, nici nu este slujit de mâini omenesci, ca și cum ar avea nevoie de ceva, El dând tuturor viață și suflare și toate. Și a făcut dintr-un sânge tot neamul omenesc, ca să locuiască peste toată fața pământului, așezând vremile cele de mai înainte rânduite și hotarele locuirii lor, ca ei să caute pe Dumnezeu, doar L-ar pipăi și L-ar găsi, deși nu e departe de fiecare dintre noi, căci în El trăim și ne mișcăm și suntem, precum au zis și unii dintre poeții voștri: ”căci ai Lui neam și suntem”; și după Epistola către Romani⁴ 2 : 14-15 unde se arată că: ”păgânii care nu au lege din fire fac ale legii, aceștia, neavând lege, își sunt loruși lege, ceea ce arată fapta legii înscrisă în inima lor, prin mărturia conștiinței lor și prin judecățile lor, care îi învinovățesc sau îi și apără”; și desigur că în referatul elohist din Facere 1 : 27 : ”Și a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său”.*

Religia este astfel demonstrată ca un dar aprioric, mai înainte de orice experiență, mai înainte de orice contact cu lumea din afară. Cunoștințele religioase apriorice vin în om odată cu omul. Ele sunt definite de credința din sufletul

¹ Eliade Mircea, *Nostalgia originilor*, Editura Humanitas, București, 1994, pag. 6.

² Eliade Mircea, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, vol. I., Editura Universitas, Chișinău, 1992, pag. VIII.

³ Sfântul Apostol și Evanghelist Luca, *Faptele Apostolilor* 17: 23-28.

⁴ Sfântul Apostol Pavel, *Epistola către Romani* 2: 14-15.

fiecăruia. O credință care, dacă nu este cultivată, poate să rămână la starea sa embrionară, potențială, în așteptare, ca un bob de grâu, semănat de Dumnezeu în brazda sufletului, care așteaptă condiții prielnice să crească și să aducă rod. Evantaiul religiilor o afirmă. Mulțimea religiilor ne demonstrează cum a încolțit, a crescut și ce fel de roade a adus credința religioasă în diferite timpuri și la diferite neamuri. Este aici vizibilă apropierea sau depărtarea de Creator, apartenența sau nu la revelația supranaturală. Comparați de exemplu religia mozaică cu oricare din religiile necreștine și neislamice și veți vedea ce mare este diferența între roadele mozaice aduse în cadrul revelației și roadele altor religii necuprinse în revelația supranaturală.

Conceptual se consideră religia ca o formă apriorică a spiritualității noastre, o formă de bază a organizării conștiinței și cunoașterii umane, care prinde contur pe calea rațiunii prin observarea cosmosului, un cosmos care vorbește fiecărui om despre Dumnezeu, așa cum relevă cuvintele scripturistice din Cartea Psalmilor : *”Cerurile spun slava lui Dumnezeu și facerea mâinilor Lui o vestește tăria. Ziua zilei spune cuvânt, și noaptea nopții vestește știință. Nu sunt graiuri, nici cuvinte, ale căror glasuri să nu se audă. În tot pământul a ieșit vestirea lor, și la marginile lumii cuvintele lor”*(Psalmul 18 : 1-5); și din Epistola către Romani: *”Ceea ce se poate cunoaște despre Dumnezeu este cunoscut de către ei (păgânii); fiindcă Dumnezeu le-a arătat lor. Cele nevăzute ale Lui se văd de la facerea lumii, înțelegându-se din fapte, adică veșnica Lui putere și dumnezeire”* (Romani 1 : 19-20).

Religia este un fenomen dat care ni se impune și în baza lui concepem lumea în raport cu o ființă divină personală cu care purtăm un dialog neîncetat.

În acest concept, un rol important îl are rațiunea, dar ea este însoțită de lumina credinței, care îmbracă în haină luminoasă sufletul dăruit omului de Dumnezeu. Dar nu numai rațiunea, ci și celelalte facultăți spirituale, din sfera voinței și a simțirii. Prin simțire se trăiește sentimentul de *pavor sacer*, acea *teamă sfântă*, care nu-i frica, nici groaza care alungă, care respinge, care te pune pe fugă, ci *este o teamă sfântă* care te atrage, te pune însă și la respect, îți uimește rațiunea, îți impune și-ți mobilizează voința, determinând-o la acțiune și adorare. Argumentarea scripturistică cea mai potrivită o avem în Vechiul Testament la Ieșire 3 : 2-6 unde *“(pe muntele Horeb) i s-a arătat (lui Moise) îngerul Domnului într-o pară de foc, ce ieșea dintr-un rug; și a văzut că rugul ardea și nu se mistuia. Atunci Moise și-a zis: “Mă duc să văd această arătare minunată: că rugul nu se mistuiește”. Iar dacă a văzut Domnul că se apropie să privească, a strigat la el Domnul, din rug și a zis: “Moise, Moise!”. Și el a răspuns: “Iată-mă, Doamne!” Apoi i-a zis iarăși: Nu te apropia aici! Ci scoate-ți încălțăminte din picioarele*

tale, că locul pe care calci este pământ sfânt!” Apoi i-a zis iarăși: “Eu sunt Dumnezeu tatălui tău”. Aici trece Moise prin toate etapele arătate, iar Dumnezeu își descoperă, tot treptat și în simboluri, intimitatea Sa pluripersonală treimică : flacăra Duhului, Îngerul Domnului Cel de mare sfat și glasul cerescului Părinte.

Argumentarea nouetamentară o avem în legătură cu convertirea la creștinism a lui Saul din Tars, despre care aflăm în Cartea Fapte 9 : 3-6 că: *“pe când călătorea el și se apropia de Damasc, o lumină din cer, ca de fulger, l-a învăluit deodată. Și, căzând la pământ, a auzit un glas, zicând: “Saule, Saule, de ce Mă prigonești? Iar el a zis: Cine ești Doamne? Și Domnul a zis: Eu sunt Iisus, pe Care tu Îl prigonești. Greu îți este să lovești cu piciorul în țepușă. Și el tremurând și înspăimântat fiind, a zis: Doamne, ce voiești să fac? Iar Domnul i-a zis: Ridică-te, intră în cetate și ți se va spune ce trebuie să faci!”* În această întâlnire minunată, Saul trece de la teamă la nimicnicie, la o stare de aproape desființat, iar din această stare de smerenie la starea de vas ales, la sentimentul fascinant și atractiv de uimire. Aceste sunt treptele de sublim pe care le parcurge cel care experimentează *sentimentul religios aprioric* în împrejurări deosebite, precum și misticii, dar de ce nu și oricare dintre oameni, dacă se străduiesc suficient la un progres duhovnicesc personal.

2. Dumnezeu e cognoscibil fiecărui om în temeiul chipului și al credinței ca daruri ontologice.

Rațiunea luminată de credință și încălzită de iubire este fundament și mijloc de cultivare a credinței

Istoria atestă credința la toate popoarele, culte sau aliterate, civilizate ori barbare, în toate timpurile și în toate locurile, credința fiind *ceea ce toți oamenii țin în chip instinctiv, dar adevărat, pentru că este un adevăr natural*, pentru că Dumnezeu există.⁵ Acest argument s-a numit *a consensu gentium*, din pricină că se bazează pe consensul tuturor popoarelor. Prin urmare considerăm că este imposibil ca ideii care exista la toate popoarele de pretutindeni și dintotdeauna să nu-i corespundă o ființă care există și în realitate.⁶ În noțiunea greacă de *kosmos se înțelege* universul, lumea, frumusețea creată prin care se constată că lumea este mărginită și contingentă și în mod necesar rațiunea omenească trebuie să admită existența unei ființe absolute, veșnice care este ultima cauză necauzată de nimeni și

⁵ Irineu Mihălcescu, *Teologia luptătoare*, Ed. a II-a, Editura Episcopiei Romanului și Hșilor, 1994, pag. 62.

⁶ Sf. Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, P.S.B., nr. 80, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1983, pag. 227–228.

de nimic a întregii existente.

Luându-se în calcul, pentru cunoașterea lumii și a vieții, două puncte : cel de plecare, adică izvorul și cel urmărit, adică ținta, scopul sau finalitatea se ajunge la argumentarea teleologică, de la termenul grec *teleos* cu sensul de scop, finalitate și prin care Dumnezeu, ca autor al lumii, este și autorul ordinii din ea și Cel care a fixat scopul fiecărui element component al lumii. În tot ce există vedem o armonie și o țintă desăvârșită. Este destul să privim la noi înșine sau la lumea din jurul nostru, spre a ne convinge de ordinea și de scopul sau finalitatea care domnesc pretutindeni.

Dumnezeu este mărturisit de conștiința fiecăruia în care trăiește realitatea legii morale cu îndreptățirile și muștrările ei.

Peste toate acestea se așează lucrarea de restabilire a condiției ontologice și personal umane prin intervenția dumnezeiască în multe rânduri și-n multe chipuri, dar mai ales prin viețuirea umană a dumnezeiescului Mântuitor.

Această viețuire a dat lumii *teologia creștină*, prin care putem avea adevărata cunoaștere care se raportează mai întâi la Dumnezeu și mai apoi la om în legătură cu obiectivul mântuirii sau al vieții veșnice (Ioan 17 : 3)⁷.

De aici și ideea că cel care crede și cunoaște, în sensul termenului grecesc *episteme*, are cunoașterea adevărată⁸, *perceperea sau sesizarea spirituală a adevărului lui Dumnezeu descoperit în Cuvântul Său, întrupat, Iisus Hristos*⁹ Care ne-a arătat că El are viața și este viața pentru întregul univers, având în Sine însuși sursa acestei vieți (Ioan 1 : 4) și El le ține în existență pe toate, ca pe propria Lui moștenire (Evrei 1 : 2).

În alt plan de idei, a-L cunoaște pe Dumnezeu implică posibilitatea comunicării cu El, pornid de la realitatea că Dumnezeu este persoană absolută și este propriu persoanei posibilitatea comunicării, și că omul, care este creat după chipul lui Dumnezeu, este persoană și el și, prin urmare, între Dumnezeu și om există comunicare.

Prezența chipului implică prezența rațiunii. Prin ea, de când se poate constata istoric, se poate spune că omul a încercat să-și explice realitățile înconjurătoare și realitățile transcendente naturii în mijlocul căreia a trăit și trăiește. Setea lui de cunoaștere l-a îndemnat să afle mereu ultima explicație posibilă a lumii în întregimea ei și a vieții. Așa avem azi într-un mod satisfăcător posibilitatea înțelegerii existenței lumii, a vieții și originii acestora, atribuindu-le unei cauze primare, absolute, unice, transcendente, conștiente și active, care nu

⁷ Francis E. Peters, *Termenii filosofiei grecești*, Editura Humanitas, București, 1997, pag. 112

⁸ Ibidem, pag. 92.

⁹ Ion M. Stoian, *Dicționar religios*, Editura Garamond, București, 1994, pag. 73.

poate fi decât Dumnezeu.

În această încercare a omului de a-și explica și organiza explicarea originii lumii și a vieții rezidă formele logice, formulate de filosofi în decursul timpului, începând cu cei greco-romani: Socrate, Platon, Aristotel, Cicero, Seneca și sfârșind cu cei din epoca modernă: Descartes, Leibniz, Kant, Hegel și alții.¹⁰

Cunoașterea prin intermediul rațiunii este comună și celor buni și celor răi, ca și natura noastră înseși, dar cunoașterea lui Dumnezeu este apanajul celor buni, *slaba acuitate a minții omenești n-ar putea fi capabilă să pătrundă într-o lumină atât de strălucită decât numai dacă e purificată prin lumina credinței*. Sfântul Apostol Pavel se referă la aceasta când scrie că *ceea ce se poate cunoaște despre Dumnezeu este cunoscut de către ei, fiindcă Dumnezeu le-a arătat lor* (Romani 1 : 19), cu alte cuvinte, *Dumnezeu e cognoscibil fiecărui om în temeiul chipului și al credinței ca daruri ontologice*, dar nu-i mai puțin adevărat că doar prin rațiune nici un om nu se poate ridica până la forma desăvârșit mântuitoare a cunoașterii lui Dumnezeu. Totuși despre Dumnezeire fiecare poate ști că există și că *Dumnezeu este și pentru el Părinte*.¹¹

După teologia ortodoxă, nimeni nu ajunge la Dumnezeu pe calea indirectă a cunoașterii Lui din lucrurile create dacă nu are aprioric *sentimentul religios* care să-i deschidă ochii minții și fereastra inimii spre cauza tuturor cauzelor și spre orânduitorul tuturor lucrurilor din univers. Raționamentele nu fac să se nască sentimentul religios și nu aduc pe nimeni la credință prin propria lor putere de constrângere rațională, ele pot ajuta sentimentul religios să se trezească și să se intensifice, pentru că acest sentiment există. Pe Dumnezeu L-a cunoscut Moise, cu ajutorul rațiunii din observarea lucrurilor create, (Ieșire 3: 1-15) dar prezența divină era aprioric în sufletul lui omenesc.

În timpul dezvoltării scolasticii apusene, în vremea medievală, s-a ajuns la mai mult de cinci mii de argumente prin care se sprijinea argumentarea rațională a credinței. Sigur că a fost vorba de o exagerare, din care pricină, în timpul nostru se mai face uz doar de câteva, *ca de o mână cu degetele întinse ce-L arată pe Dumnezeu*.

Istoria este foarte tânără în comparație cu omul, și pentru mulți istoria este o poveste pe care unii o cred adevărată. Ea este însă sigur expresia scrisă a organizării societăților omenești în diferite forme : gintă, trib, casă, suită, popor,

¹⁰ Pro Prof. Dr. Isidor Todoran, Arhim. Prof. Dr. Ioan Zegreanu - *Teologie Dogmaticii-Manual de seminarii teologice*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1991, pag. 45.

¹¹ Thomas De Aquino, *Summa theologiae - Despre Dumnezeu*, Editura Științifică, București, 1997, pag. 180, traducerea Gh. Sterpu ~ G. Paul

regat, imperiu, uniune de popoare, etc. Informațiile ce le vehiculează prin secole, din generație în generație sau prin arc peste generații sunt foarte diverse, cu alte cuvinte ele se pot constitui în sfere sau categorii ale cunoașterii și dezvoltării : cronologice, culturale, religioase, tehnice, din care pricină uneori sunt catalogate ca civilizație, alteori ca spiritualitate. O cercetare mai atentă conferă o mulțime de sensuri fiecărei noțiuni, căci noțiuni ca : istorie, cultură, civilizație, religie se cuprind ele însele unele pe altele, neputându-se înțelege o istorie fără cultură, religie, tehnică, nici o cultură fără istorie, religie, tehnică, nici o civilizație fără istorie, cultură și religie.

Filozofi ai antichității, de exemplu Plutarh, reprezentant al Academiei platonice, pe la începutul secolului II al d. Hr. scria: *Priviți la fața pământului ! Veți vedea, poate, cetăți fără întărituri, fără legi, veți întâlni popoare care nu cunosc scrierea și întrebuițarea banilor, dar un popor fără Dumnezeu n-a văzut încă nimeni.*¹² Cu mai puțin de o sută de ani î. Hr. Cicero afirma că: *Nu e nici un popor atât de înapoiat și de sălbatic, ca să nu creadă într-un Dumnezeu, chiar dacă nu știe ce fel este El ... Ceea ce este admis de toți, nu se poate să fie fals pentru că trebuie să-și aibă rădăcina în însăși ființa omului.*¹³

Modul cum este înțeleasă existența lui Dumnezeu e diferit între popoarele omenești și cultul pe care i-L dau este fără îndoială felurit, dar nu există nici un neam de oameni fără credința în Dumnezeu. *Ateismul nu se găsește nicăieri decât în stare eratică. Pretutindeni și întotdeauna masa popoarelor n-a fost atinsă de el. Nicăieri niciuna din marile rase omenești și nici chiar vreo parte oricât de mică din ele, nu este atee.*

Același lucru îl afirmă și preistoria. Însmormantarea, punerea a tot felul de lucruri în mormânt alături de mort și trepanația - o operație chirurgicală, care constă în scoaterea unei bucăți de os din partea frontală a craniului, practică de unele popoare, chiar și în amerindia, precum dovedesc multe fosile omenești, se făcea de teama ca mortul să nu se prefacă în strigoi - sunt dovezi incontestabile, că omul preistoric a avut credința în Dumnezeu și în nemurirea sufletului, întemeiată pe universalitatea credinței în Dumnezeu. Pe acest fond, antropologia modernă face din existența religiei specificul omenească și-l numește pe om, în acord cu unii dintre Sfinții Părinți ai Bisericii, un *antropos religiosus*.

Se poate afirma și azi că în diversitatea credințelor și a cultului religios se poate observa firul roșu al unității, poate tocmai de aceea s-a rânduit expresia liturgică *unitatea credinței*.

¹²Corneliu Sirbu, *Teologia fundamentală ortodoxă românească*, culeasă, corectată, aranjată și editată de diacon Gheorghe Băbuț, Editura Pelerinul Român, Oradea, 2001, pag. 156.

¹³Irineu Mihălcescu, *Op. cit.*, pag. 62.

Au existat erori și vor mai fi. În timp, tot ce a fost eroare s-a dovedit ca atare și a căzut și va cădea, dar religia, cu toate atacurile ce s-au îndreptat asupra ei, dăinuiește și este vie, căci au căzut erorile și au rămas adevărurile proprii ființei religiei.¹⁴ Una din erori a fost enunțarea că religia și-ar putea avea originea în ignoranța, în frica de necunoscut, sau că ar fi inventată de oamenii de stat sau de preoți « *ca cu a ei putere să vă aplece-n jug* » cum se juca-n vers cu ideile Eminescu în poezia *Împărat și proletar* și deci universalitatea ei nu implică și existența reală a lui Dumnezeu, ci religia ar putea avea cauze naturale sau artificiale create de neștiință și de interese de stat sau de castă și s-a perpetuat prin obișnuință sau instrucție. Dacă religia ar avea o astfel de origine, ea nu ar putea fi universală și, îndată ce i s-ar fi dat pe față originea, ar fi trebuit să înceteze. Pe de altă parte, oamenii de cultură ai tuturor timpurilor, în marea lor majoritate, au fost și sunt oameni religioși. Sondajul pe care l-a făcut un naturalist german - Dr. Denert – pe un suport de 300 naturaliști, fizicieni, chimiști, matematicieni, astronomi, medici, ingineri a avut ca rezultat 242 de credincioși, 17 convinși că n-a credea și 41 care s-au abținut.¹⁵

S-a obiectat cu credința politeistă, dar politeismul nu este decât o fărmițare a divinului, oglinda ancestrală a credinței s-a spart și-n fiecare ciob a început să se vadă Dumnezeu. În fiecare bucată s-a văzut același chip, dar în formă diferită, în funcție de mărimea ciobului și în mare măsură în funcție de privitor. Istoria și mitologia, ca și studiul aprofundat al religiei triburilor aliterate de azi dovedesc că monoteismul este forma primitivă a religiei, că deci toate popoarele au crezut la început într-un singur Dumnezeu și că unele din ele au păstrat-o neîntrerupt, fie sub forma de religie oficială și publică, fie sub forma cultelor de mistere.¹⁶

S-a coborât în sfera materială pentru a o supraevalua și a o așeza la baza existențelor, dar s-a observat că materia este în sine inertă, ca și cum ar fi în stare de repaus, iar mișcarea ei este de la Dumnezeu.¹⁷ Așa au gândit Democrit ori Aristotel care au pivotat cu rațiunea în jurul conceptului *primum movens*, Dumnezeu care, fiind în concepția lor forma pură, iar materia forma grosieră, a imprimat materiei primul impuls, El ne fiind supus mișcării, căci mișcarea aparține materiei și nu formei.¹⁸ Dar creștinismul a desăvârșit conceptul prin care mintea lor vorbea despre lucrările dumnezeiești cu aceea că materia însuși este creată de Dumnezeu și-n lucrarea de chemare a ei în existență Dumnezeu a așezat în ea legi

¹⁴ Ibidem, pag. 63.

¹⁵ Ibidem, pag. 64.

¹⁶ Wilhem Schmid, cf. Mircea Eliade, *Nostalgia originilor*, Editura Humanitas, București, 1994, pag. 45.

¹⁷ Psalmul 103.

¹⁸ Ioan Gh. Savin, *Op. cit.*, pag. 10

care-o poartă și-o transformă mereu înnoind-o.

Adeptii materialismului au obiect că mișcarea nu a fost despărțită niciodată de materie, că materia a fost totdeauna în mișcare sau potrivit cu teoria cosmogonică a lui Kant și Laplace lumea s-a produs din nebuloasa primitivă în care materia ar fi fost în stare gazoasă și incandescentă. Legea entropiei demonstrează că mișcarea va avea un sfârșit prin aceea că energiile care se transformă în căldură nu se transformă din nou în energii așa încât căldura va atinge cândva un grad care nu va mai permite nici un schimb de energii și prin urmare mișcarea va înceta și cu ea va pierii și lumea.

Această imagine nu este străină de învățătura creștină, fiind prezentă în Sfiinta Scriptură. Sf. Ap. Petru vorbește despre ea : *«Iar ziua Domnului va veni ca un fur, când cerurile vor pieri cu vuit mare, stihiile, arzând, se vor desface și pământul și lucrurile de pe el se vor mistui. Deci dacă toate acestea se vor desființa, cât de mult vi se cuvine vouă să umblați întru viața sfântă și în cucernicie. Așteptând și grăbind venirea zilei Domnului, din pricina căreia cerurile, luând foc se vor nimici, iar stihiile, aprinse, se vor topi! Dar noi așteptăm, potrivit făgăduințelor Lui, ceruri noi și pământ nou, în care locuiește dreptatea »* (2 Petru 3 : 10-13).

În tot ce există vedem o armonie și o țință desăvârșită. Este destul să privim la noi înșine sau la lumea din jurul nostru, spre a ne convinge de ordinea și de scopul sau finalitatea care domnesc pretutindeni. Fericitul Augustin: *« Observand lumea, simetria din ea, părțile și mișcarea ei, varietatea și frumusețea ei, crede că oricine poate mărturisi că ea n-a putut fi făcută decât de Dumnezeu Cel nespus de mare și frumos »*. Iar dintre filosofi moderni, Emanuel Kant afirmase că: *« Două lucruri m-au minunat: cerul înstelat și legea morală din om »*, arătând că prețuia lucrul mâinilor dumnezeiești. *« Când privim cernul și stelele - zice Cicero - ce poate fi mai clar și mai evident decât că este o ființă superioară, înzestrată cu inteligență desăvârșită, de care sunt cârmuite toate »*.

Pentru cei care cred că lumea este rezultatul hazardului le răspundem hazliu cu cuvintele lui Victor Hugo : *« Hazardul este o mâncare pe care cei șmecheri o servesc proștilor »*. Din punctul nostru de vedere Dumnezeu este ființă personală și spirituală, cu inteligență și voință desăvârșită și Lui îi datorăm ordinea, armonia, frumusețea și finalitatea care există în lume, că El a zidit lumea cu atotputernicia Sa, cu înțelepciune a ordonat-o și cu iubire o păstrează.¹⁹

¹⁹ Sfântul Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaemeron*, I, 7, în P. S. B., 17, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1986, pag. 78. De la Sfântul Vasile cel Mare a rămas celebra frază a existențelor: *“Dumnezeu însuși a creat lumea (a tot ce există) ca bun, a făcut această operă folositoare; ca înțelept, această operă prea frumoasă; ca puternic, această operă*

În teologie există trei concepte despre viață. Mai întâi este conceptul de viață biologică care face ca întregul univers uman să freacă. Apoi este vorba despre conceptul vieții viitoare, visul fiecărui credincios. Dar între aceste două tipuri de viață se intercalează cel mai important tip, viața morală. Prin ea viața biologică este desăvârșită și ținta veșniciei se poate atinge.

Intrarea în viața biologică nu depinde de noi, este planul lui Dumnezeu²⁰ dar intrarea în viața veșnică depinde de noi. Ea se poate face numai prin viața morală care la rândul ei depinde de noi. Deci două din cele trei moduri de viață depind de noi. Dintre toate aceste trei moduri, cel mai important, deși este cel mai scurt ca timp este modul de viață moral. Acest mod de viață este și cel mai pretențios, el se bazează pe norme sau principii. Aceste norme sau principii sunt considerate, la toate religiile, la oricare strat de cultură și civilizație, ca fiind date omului, descoperite ori arătate de către Dumnezeu. Prin ele se urmărește facerea de bine și evitarea răului, atât în viața personală cât și în comunitate. În acest context se poate vorbi de un apriorism moral, de un dat moral dumnezeiesc în sufletul omului și apoi în societate, căci în sufletul omului, care este creat la vremea potrivită a zămislirii, Dumnezeu așează apriori zestrea sfințeniei, adică starea morală și prin ea întinderea spre Dumnezeu, prin care cel credincios se poate sili să se asemene cu El din punct de vedere moral. Pentru aceasta apriori Dumnezeu a așezat în suflet zestrea chipului lui Dumnezeu în care este imprimată conștiința morală, ca o rațiune vie de a fi a omului. Așa se face că legea morală, ca expresie a binelui, nu e în conștiința omului produsul unei experiențe, ci este anterioară oricărei experiențe, încât ea aparține naturii umane în mod structural, constitutiv,

foarte mare. Moise a arătat pe Meșter, Care nu numai că a intrat (prin rațiunile pe care le-a așezat în lucruri) în ființa tuturor celor din lume, dar a și pus toate părțile ei în armonie unele cu altele și a făcut un tot armonios, corespunzător și de acord cu El, ceea ce este redat în cuvintele revelate "El dând tuturor viață și suflare și toate" (Fapte 17: 25) "că în El trăim și ne mișcăm și suntem" (Fapte 17: 28).

²⁰ Mai întâi ele au fost gândite, urmarea a fost așezarea lor într-un plan al existențelor, apoi crearea și susținerea lor în creație. Sfântul Vasile cel Mare judecă aceste existențe după gândul omenesc și arată cum: "Dumnezeu înainte de a fi cele ce se văd acum, a gândit și a pornit să aducă la existență cele ce nu erau; în același timp a gândit și cum trebuie să fie lumea și ce formă să-i dea materiei, ca să fie în armonie cu ea. Cerului i-a rânduit o natură potrivită cerului, iar formei pământului i-a dat o substanță proprie și trebuincioasă lui. Focului, apei și aerului le-a dat forma pe care a voit-o și le-a adus la existență așa cum o cerea rațiunea fiecăreia din cele create. A unit într-o prietenie nesfârșită, într-o singură unitate și armonie, întreaga lume, alcătuită din diferite părți", în Sfântul Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaemeron*, II, 2, în P. S. B., 17, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1986, pag. 86, traducerea Pr. D. Fecioru.

ființial, ontologic.

În vechime, filozoful stoic Zenon atribuia această lege morală rațiunii divine a lui Zeus, care pătrundea toate, iar Cicero credea că legea morală este adevărata lege, este rațiunea cea dreaptă în concordanță cu natura, răspândită la toți oamenii, constantă, veșnică, dată omului de creatorul lui. Dintotdeauna, convingerea oamenilor cu adevărat înțelepți era că legea morală nu e ceva inventat de oameni sau introdus de popoare, ci *este acel ceva veșnic* după care trebuie să se conducă toată lumea. Temelia ei e Dumnezeu, vechimea ei e ca lucrarea creatoare a Duhului Dumnezeiesc. Această lege este imprimată omului prin însuși actul creator.

Sf. Apostol Pavel o atestă în scrisoarea către romani prin cuvintele sublime: « *păgânii care nu au lege, din fire fac ale legii. Neavînd lege, ei singuri își sunt loruși lege, ceea ce arată fapta legii scrisă în inimile lor* » (Romani 2 : 14-15). Se arată că ea ține de înseși natura omenească, fapt pentru care o au absolut toți oamenii normali, chiar și cei lipsiți de orice altă lege, în sensul că omul are de la naștere predispoziția ca, în mod spontan, să-și formeze cu ajutorul gândirii, ideile de bine și de rău și totodată să înțeleagă că binele trebuie făcut, iar răul trebuie evitat și că poate fi evitat. Aceasta se realizează prin conștiința morală care are un caracter personal și subiectiv, și prin care se manifestă legea morală în fiecare om. Cu ajutorul conștiinței morale, omul este în stare să judece și să aprecieze fiecare caz în parte, din experiența lui și a semenilor săi, și aceasta în sensul încadrării cazului respectiv în ideea de bine, sau concordanței lui cu cerințele legii morale. Conștiința morală e dispoziția sufletească de a îndruma activitatea morală a omului, îndemnându-l să se conformeze legii morale.

Conștiința morală face fondul personalității omului. Conștiința morală și legea morală se află într-o strânsă legătură, fără însă a se putea confunda sau identifica. Fără conștiința morală, legea morală ar rămâne ceva exterior omului, lipsindu-i mijlocul de aplicare. Conștiința este și rămâne promulgarea internă a legii eterne, revelația internă a lui Dumnezeu în noi, cu care era de acord și Jean Jacques Rousseau: « *Conștiință, conștiință! Instinct divin, glas nemuritor și ceresc; călăuză singură a unei ființe ignorante și mărginite, dar inteligentă și liberă; judecător infailibil al binelui și al răului, care fac pe om asemenea lui Dumnezeu; tu ești care face superioritatea firii omului și moralitatea actelor lui. Fără tine, eu nu simt nimic în mine, care mă ridică deasupra animalelor, decât tristul prilej de a cădea din rătăcire în rătăcire, ajutat de o minte fără reguli și de o rațiune fără principii.* »

Chipul lui Dumnezeu în om este înțeles ca « *via apriorica* ». Anselm de Canterbury în scrierea « *Proslogium* » dă formula « *Deus est id, quae majus cogitari*

non possit » « Dumnezeu este acela peste care nu pot cugeta ceva mai mare » și prin urmare dacă în intelect există ideea despre Dumnezeu ca Ființă absolută și cea mai înaltă și cea mai perfectă ce se poate cugeta, e necesitate logică ca absolutul să fie și real, ceea ce arată prezența ideii de Dumnezeu apriori în chipul dumnezeiesc din fiecare om. În sfera filosofică, Descartes, un adept al concepției ideilor înnăscute, susține că existența lui Dumnezeu ne este dată printr-o intuiție, nu printr-o cunoștință prelucrată.²¹ Descartes folosește « *dubitatia metodica* » spre a ajunge la cunoștințe sigure, el se îndoiește de tot ceea ce există, deci și de propria sa existență. Dar dacă se îndoiește, înseamnă că el cugetă, iar dacă cugetă, înseamnă că el există: « *Dubito, ergo cogito, cogito, ergo sum* ». După Descartes, orice idee adevărată trebuie să poarte pecetea clarității și a distincției. Dar dintre toate ideile care există, în mintea mea zice el, cea mai clară și mai distinctă este ideea de Dumnezeu. Această idee n-a fost creată de mine, ci este înnăscută în mine de Dumnezeu, care n-ar exista cu adevărat dacă n-ar exista ideea despre El în mine. Acest raționament este un sofism care vrea să dovedească existența lui Dumnezeu prin ideea de Dumnezeu. După el, această idee e sădită în noi de Dumnezeu.

3. Descoperiri dumnezeiești ca fundamente și mijloace de cultivare ale credinței

Descoperirile dumnezeiești nu au ca țință o cunoaștere desăvârșită și eshaustivă a lui Dumnezeu, ci pretenția că putem cunoaște atât cât ne este necesar pentru o viață desăvârșită și o veșnicie fericită. Prin ele se cultivă mai cu seamă dragostea care « *nu cade niciodată* » (1 Corinteni 13 : 8), nădejdea care transcende cele ce sunt trecătoare, și credința că « *petrecând în trup suntem departe de Domnul, căci, pe pământ, umblăm prin credință, nu prin vedere* » (2 Corinteni 5 : 6-7) așa se face că « *vedem acum ca prin oglindă, în ghicitură* » și abia când ne vom muta la Domnul vom vedea *față către față; acum cunosc în parte, dar atunci voi cunoaște pe deplin, precum am fost cunoscut și eu* » (1 Corinteni 13 : 12). Desigur că Apostolul vorbește despre faptul că aici pe pământ nu cunoștem ființa lui Dumnezeu. Dacă am cunoaște ființa lui Dumnezeu de acum, am avea o cunoaștere desăvârșită și n-ar mai fi posibil nici un progres, nici acum și nici în viitor.

Apostolul mai vrea să spună că omul poate cunoaște pe Dumnezeu din ceea ce îi comunică Dumnezeu, nu din iscodirile minții sale. El socotește că descoperirile pe care omul le primește de la Dumnezeu sunt nu despre ființa Sa, ci despre voia Sa și lucrările Sale și despre persoanele dumnezeiești și acestea din

²¹ Nae Ionescu, *Filosofia religiei*, Editura Eminescu, București, 1998, pag. 131.

bunăvoința lui Dumnezeu despre care exclamă « o, adâncul bogăției și al înțelepciunii și al științei lui Dumnezeu! Cât sunt de necercetate judecățile Lui și cât de nepătrunse căile Lui » (Romani 11: 33), și o spunea un om care afirmă cu putere că : « trupul vostru este templu al Duhului Sfânt care este în voi, pe care-L aveți de la Dumnezeu și că voi nu sunteți ai voștri » (1 Corinteni 6 : 19) ; « căci nimeni dintre noi nu trăiește pentru sine și nimeni nu moare pentru sine, că dacă trăim, pentru Domnul trăim, și dacă murim pentru Domnul murim, deci și dacă trăim și dacă murim, ai Domnului suntem » (Romani 14 : 7-8) ; « m-am răstignit împreună cu Hristos și nu eu mai trăiesc, ci Hristos trăiește în mine și viața mea de acum, în trup, o trăiesc în credința în Fiul lui Dumnezeu, Care m-a iubit și S-a dat pe Sine însuși pentru mine » (Galateni 2, 20) ; « prin El avem și unii și alții apropiere către Tatăl, într-un Duh. Deci, dar, nu mai sunteți străini și locuitori vremelnici, ci sunteți împreună cetățeni cu sfinții și casnici ai lui Dumnezeu » (Efeseni 2 : 18-19) ; « pentru mine viață este Hristos » (Filipeni 1 : 21) ; « viața voastră este ascunsă cu Hristos în Dumnezeu » (Coloseni 3 : 3) .

Cunoșterea lui Dumnezeu are ca premisă inițială un act voluntar de revelație a lui Dumnezeu, premiză inițială că a cunoaște pe Dumnezeu înseamnă intrarea omului într-un raport cu Dumnezeu ca de la persoana la persoană, și, prin urmare, implică caracterul personal al lui Dumnezeu și putem spune că în aceasta constă posibilitatea cunoșterii religioase a lui Dumnezeu. Acolo unde se arată un Dumnezeu cu totul pasiv față de inițiativa cognitivă a omului, omul nu poate accesa hotărârile ca expresie a voinței lui Dumnezeu, ci încearcă să acceseze ființa Lui și astfel îl transformă pe Dumnezeu într-o substanță sau lege impesonală, iar aceasta este însă propriu unei cunoașterii filosofice și nu teologice a lui Dumnezeu, cum e de exemplu în hinduism.

Ceea ce cunoaștem despre Dumnezeu rezidă în pogorământul sau aplecarea Sa spre noi și se arată sub aspect pozitiv în posibilitatea de a-L numi cu un nume, potrivit însușirilor Lui descoperite nouă, valabil pentru toți fiind *numele de Tată*, dar se arată și sub aspect negativ în marele adevăr pe care-l simțim în legătură cu ființa Sa ce rămâne mereu mai presus de toată puterea noastră de cunoaștere. Prin urmare, nu suntem cu totul incapabili de divin, dar capabilitatea noastră ține de bunăvoința Sa creatoare și revelatoare.

Dumnezeu ne-a creat cu personalitate prin care individualizăm, fiecare în parte, o parte din ființa umană și această personalitate ne face capabili să-L cunoaștem când se pogoară la noi și ne dă dreptul să ne considerăm înrudiți după

chip²² cu Hristos²³ și prin El cu Treimea. Comunicabilitatea dintre Dumnezeu și noi are ca premiză caracterul personal al omului și caracterul personal al lui Dumnezeu. De aici rezultă că această cunoaștere a lui Dumnezeu e un rezultat al lucrării sinergetice sau teandrice în care se împletesc eforturile noastre cu lucrarea lui Dumnezeu, de aceea se spune că pe Dumnezeu îl cunoaștem atât cât binevoiește El să coboare la nivelul nostru din inefabilul realității Lui, prin actele chenotice, consemnate biblic după Ieșire 3 și Luca 1 : 31-35.

Noi nu cunoaștem pe Dumnezeu așa cum este în ființa Lui, ci oarecum adaptat la nivelul nostru, un nivel fără îndoială dinamic, mereu mișcător spre o mai adâncă cunoaștere care se datorează faptului că Dumnezeu se pogoară la noi, ca să ne înalțe la Sine, pe cât e cu putință și cum noi niciodată n-am putea realiza în solitudinea noastră.

Părinții și strămoșii noștri L-au adorat în felurite moduri, pentru că ei nu L-au cunoscut « *așa cum este* » (1 Ioan 3 : 2). Cei mai înțelepți dintre ei au înălțat « *un altar închinat Dumnezeului Necunoscut* » (Fapte 17 : 23). Dumnezeu este singurul nostru mijloc de acces spre o cunoaștere mai înaltă, după exemplul pe care-l avem din scripturi. Unul din cele mai importante evenimente relatate a fost arătarea lui Dumnezeu pe Muntele Sinai, unde Moise a primit o nouă cunoaștere a Ființei dumnezeiești: « *Eu sunt Cel ce sunt* » - Iahve (Ieșire 3 : 14) și *Decalogul* (Ieșire 20).

Din acel moment, vaste orizonturi s-au deschis înaintea umanității, și istoria a luat o nouă cotitură. Dumnezeu nu mai trebuia căutat, El a ieșit în întâmpinarea omului și i s-a descoperit în modurile în care omul îl putea percepe. Coborând de pe muntele contemplației, cum a făcut Moise, teologia articulează aceste descoperiri prin intrarea minții în lăuntru tainelor lui Dumnezeu, adică, mai bine-zis, prin venirea lui Dumnezeu în inima credinciosului, venire care produce o stare de uimire și de bucurie în care are loc închinarea minții către Dumnezeu în duh și în adevăr și e vremea potrivită tăcerii.

4. Regi și înțelepți precreștini au pretenția teologiei cunoașterii lui Dumnezeu în baza revelației dumnezeiești

În cercurile de specialiști ai sacrului se cunoaște faptul că în Egiptul antic preoții nu au reușit niciodată o adevărată sistematizare a religiei egiptene. Așa se face că ea nu se prezintă ca un tot unitar, ci mai degrabă ca o varietate de mini-

²² Hristos este chipul lui Adam dintâi, iar Adam dintâi în dă, prin Fecioara Maria, firea omenească Mântuitorului (1 Corinteni 15: 22, 45).

²³ Sf. Simion Noul Teolog

sisteme, puse unul lângă celălalt, rareori în armonie, iar elementul armonic aparține cultului. Care să fie cauza? De ce aceste credințe de tip evantai, în cel mai trainic imperiu al tuturor timpurilor? D-l Prof. Dr. Remus Rus este de părere că înainte de anul 4.000, î. Hr. fiecare trib egiptean, fiind independent, își avea credința sa proprie, pe care o definea, în limbaj propriu, și o exprima într-un cult oficiat în propriile temple, de către sacerdoți proprii. După unificare, fiecare trib a păstrat o oarecare autonomie care a fuzionat într-o structură religioasă egipteană caracteristică: au fost păstrați zeii fiecărui trib, formându-se un panteon de peste 73 de zei, adorați în diferite locuri, apoi, treptat, treptat, ei au fost incluși, prin înrudire, într-o ierarhie unitară. Așa a rezultat mulțimea zeilor, context în care zeul creator era la Heliopolis Atum, la Memphis Ptah, la Hermopolis Thot, la Theba Amon, la Edfu Horus, iar la Elefantina Khnum. Tuturor acestor zeități li s-au conferit aceleași atribuții, natură și funcții. Această idee este de altfel vehiculată, de timpuriu, de către literatura poetică egipteană în "Marele imn către Amon" și cu "Marele imn către Aton", în care Amon este slăvit ca unul care este: "Stăpân și rege peste zeii toți / Pe care mulțimea-l sărbătorește / în ziua a șasea și a șaptea"; Amon este oarecum fără de nume, pentru că nu poate fi viu, fie zeu, fie om, căruia zeul i-ar descoperii adevăratul său nume. De aceea el se lasă doar numit, de cei ce nu pot altfel să-l slujească: "Și față de copiii tăi ți-ascunzi adevăratul nume / sub denumirea de Amon.. Slăvit fii zeu fericit și unic!" Sub diferite nume Amon este definit drept creatorul: "Tu ai făcut de unul singur / tot ce se află pretutindeni; / zeu cu desăvârșire unic, / creat-ai tot ce are viață. / Din ochii tăi coboară omenirea, / din gura ta se întrupară zeii. / Ești cel ce iscă iarba păscută de cirezi / și pomii roditori culeși de oameni; / ești cel ce-ndestulează și peștii din pârae / și păsările ce străbat văzduhul. / Tu dai suflare plodului din om / și hrana puișorului de vierme".

În contextul acestei exprimări Eduard Schure ne îndeamnă să privim Egiptul ca pe unul din strămoșii monoteismului iudeu și al politeismului grec, cele două fluvii ale cunoașterii, care curg în aceste două civilizații și care au ajuns să se întâlnească în religia creștină și în conștiința morală, în știința rațională și în artă. Dar aceste sinteze s-au realizat în timp.

La realizarea lor au contribuit: descoperirile divine, lucrarea preoțimii și a regilor deopotrivă.

Este de amintit aici încercarea de reformă monoteistă a faraonului Amenophis IV care, sub influența educației heliopolitane și cea a soției sale, regina Nefertiti, de neam indo-european hurrito-hittit, deși bolnăvicios și aproape diform, a descoperit semnificația religioasă a bucuriei de a trăi și a încercat să impună întregului Egipt o credință cvasi-monoteistă și o slujire participativă. Pentru slăvirea zeului el a compus, după modelul "Marelui imn către Amon", un imn

intitulat “Marele imn către Aton”, și rugăciuni. S-au păstrat doar imnul și fragmente din două rugăciuni. Imnul prezintă o adevărată teologie cvasi-monoteistă exprimată într-un conținut foarte apropiat conținutului Psalmului biblic nr. 103. Ideile mai importante sunt că Aton este singura divinitate. În el se cuprind numirile zeilor: “Aton, cel viu, întâia obârșie a vieții! / De cum te -nalți în partea de răsărit a zării, / tu umpli orice țară cu strălucirea ta (...) căci tu ești Ra și ajungi la granițele lor”; Aton este creatorul: “Zeu fără de pereche, puternic cum nu-i altul, / făcut-ai lumea după placul tău / pe vremea când erai tu singur, / noian de oameni, turme, fiare, / tot ce se află pe pământ și se slujește de picioare, / sau vietățile din cer / zburând cu largi aripi deschise”; Aton este susținătorul și proprietarul tuturor: “L-ai pus pe fiecare la locul cuvenit / i-ai dăruit ce-i trebuiește. Bucate are fiecare. / Dar zilele-i sunt numărate (...) / Ești cel ce iscă plodul în femeie / Și cel ce plămădește sământa în barbat, / cel ce hrănește fătul în pânțele mamei (...) / Aduci pe lume pruncul și, chiar de când se naște, / deschizi plăpânda-i gură, să poată glăsuie (...) / Tu dăruie răsuflarea și-nșuflești făptura / ca să trăiască tot ce ai creat (...) / Când tu cobori sub apuseana zare / în beznă cufundat, pământul-i ca și mort. / Dorm oameni în odăi cu capul acoperit / și ochii lor nu pot zări pe nimeni (...) / Acum domnește bezna și tot pământul tace, / căci ziditoru-i doarme în orizontul lui”. Dar când apar zorile: “Poporul se trezește, se scoală în picioare, / el se deșteaptă mulțumită ție, / își spală trupul și se îmbracă / cu înălțate brațe slăvind venirea ta; / apoi toți oamenii se duc la lucrul lor”. Același lucru se întâmplă și cu vietuitoarele, care deșteptându-se la rîndul lor : ”Pe fiecare pășune pasc turme mulțumite. / Câmpia și copacii înverzesc. / Din cuibul lor ies păsările-n zbor (...) / Sar în picioare fiarele și zburdă / și tot ce zboară în cer și flutură din aripi / se-nșuflește doar când strălucești în slavă”; Aton este cosmocrator: “Făcut-ai cerundepărtat, ca să te-nalți în slava lui / și să cuprinzi cu ochii creațiunea ta, / tu cel deapururi unic./ De câte ori te-nfățișezi sub chipul tău de astru viu / ce arătându-se învăpăiază, și apunând, mereu revine (...) / Ivit-ai anotimpurile spre împlinirea / celor înșuflețiți de tine: iarna să le dea răcoare și vara, vigoarea să-ți cunoască”; Toate acestea au fost făcute pentru faraon: “Ai rânduit întreaga fire și i-ai dat chip / și-nfățișare pentru feciorul tău, cel născut din tine / ca domn al Egiptului de Sus și de Jos (...) / ce viețuiește într-o adevăr (Ma’At) și e / stăpânul celor două țări, Nefer-Khepri-Ra Wa-en-Ra / fiul lui Ra ce viețuiește într-o adevăr, / regele-ncoronat Ih-en-Aton, a cărui viață fie / cât de lungă, iar marea lui soție, mult iubită! / Crăiasa celor două țări, Nefer-nefru-Aton Nefert-Iti / trăiască și-nflorească de-a pururi”.

Alături de acest mare imn, Akhenaton a lăsat, pe sarcofagul său, o rugăciune de o frumusețe rară care, și astăzi, după 33 de secole, își păstrează forța

emoțională în câteva fragmente: “O să respir dulcea suflare a gurii tale / în fiecare zi îți voi contempla frumusețea (...) / Dă-mi mâinile tale, pline de spiritul tău, / ca să te privesc și să trăiesc prin el. / Cheamă numele meu de-a lungul veșniciei: / Niciodată nu va lipsi la chemarea ta!”

Chiar dacă a fost ratată, din motive pe care le cunoaștem, cel puțin în parte, reforma regelui Akhenaton rămâne un punct de referință în Istoria și filosofia religiilor, care mărturisește, pe cât îi stă în putință, că, măcar într-un grup restrâns de oameni, exista conștiința că divinitatea nu poate fi decât una, că ea se descoperă oamenilor care nu pot ajunge la cunoașterea deplină a divinității, nici la exprimarea obiectivă a numelui ei, ci o denumesc diferit și diferențiat, fărmicând unicitatea ei într-un politeism, adesea exagerat.

Moise ne dă exemplul cel mai elocvent al ocrotirii permanente pe care Dumnezeu o are față de o persoană, o familie, un popor.²⁴ Pe când se simțea un pribeag, el n-a fost niciodată singur. Dumnezeu era cu el.

În *civilizația mesopotamiană, contemporană Egiptului*, descoperirile zeilor sunt concretizate în codurile de legi ale orașelor Nippur și Eșnuna²⁵ a căror arie a fost lărgită în vestitul “Cod al lui Hammurabi”, rege asiro-babilonian din perioada 1.792-1.749 î. Hr. Acest cod a fost eternizat pe un stâlp negru, de bazalt. Sus, în partea dreaptă, este reprezentat regele stând înaintea zeului soare “Șamaș”, protectorul justiției, *de la care are pretenția că a primit acest cod de legi*. Sub acest bazoreliev, pe două laturi ale stâlpului, este înscris textul legilor, împărțit în trei părți.

În partea întâi, regele Hammurabi sacralizează suveranul declarând: “zeii mi-au dat stăpânirea, pentru ca cel puternic să nu-l asuprească pe cel slab”.

În partea a doua se înșiră binefacerile pe care regele le-a făcut pentru orașele imperiului său.

Partea a treia cuprinde textul propriu-zis al legilor, împărțit în 282 de articole.

Articolele 2 și 132 implică judecata zeilor în chestiunile de adulter și vrăjitorie. Celelalte articole stau sub influența vremii. Pe scurt ele cuprind:

Articolele:

6-13, constatarea furtului și pedepsele pentru el;

14-20, furtul de copii și sclavi, tănuirea lor, pedepse;

21-25, examinează diferite cazuri de jaf;

²⁴ Sf. Grigore de Nyssa “Viața lui Moise”, în P. S. B. nr. 29/ 1982, trad. Stăniloae, Dumitru ~ Buga, Ioan, pag. 25.

²⁵ *Istoria universală*, vol. I, pag. 285, Editura Științifică, București, 1961, alcătuită de un colectiv coordonat de I. P. Franțev.

26-41, îndatoririle și drepturile soldaților;
42-47, drepturile și îndatoririle persoanelor care arendează pământul;
48-52, stabilesc limita dreptului cămătarului la recoltele de pe ogorul gajat lui;
53-56, prevăd pedepse pentru folosirea neglijentă a rețelei de irigații;
57-58, apără proprietarii ogoarelor împotriva stricăciunilor provocate de turme;
59-66, legile posesiunii grădinilor;
67-100, legile construcțiilor, a stăpânirii caselor și ale cametei;
101-107, legile de negustorie;
108-111, reglementează situația cârciumelor și a caselor de toleranță;
112-126, reglementează dreptul de depozit și cel al datoriilor;
127-195, dreptul familial;
196-225, cuantumul pedepselor pentru vătămări corporale;
226-235, munca arhitecților și a constructorilor de vase și case;
236-277, diferite forme de închirieri;
278-182, dispoziții referitoare la sclavi²⁶.

Aceste coduri de legi au rămas secole de-a rândul gravate pe stâlpi de bazalt, și în inimile oamenilor. Pe vremea lui Moise, o mică parte a lor încă era vehiculată în viață socială.

5. Când a venit plinirea vremii Dumnezeu S-a descoperit oamenilor plenar, cât poate cuprinde sufletul omenesc

Avem în vedere descoperirea pluripersonală a lui Dumnezeu și a lucrării de răscumpărare a omenirii din robia păcatului. Această revelație plenară a fost posibilă într-un-cât Dumnezeu l-a considerat pe om ontologic partenerul Său de dialog, creat după chipul și spre asemănarea cu Sa.²⁷

În acest temei, Dumnezeu, *”în multe rânduri și-n multe chipuri a grăit părinților noștri, prin prooroci, iar în zilele mai de pe urmă ne-a grăit nouă prin însuși Fiul”* (Evrei I : 1) ; iar în privința oamenilor, psalmistul a scris : *”în ce chip dorește cerbul izvoarele apelor, așa Te dorește sufletul meu pe Tine Domne. Înselat-a sufletul meu după Dumnezeu Cel viu; când voi veni și mă voi arăta feței Lui”* (Psalmul 51 : 1-2) ; și ca o concluzie Fericitul Augustin a formulat *”ne-ai făcut pentru Tine Doamne și neliniștit este sufletul meu până se va odihni întru Tine”*.²⁸

²⁶Emil Condurachi ~Vladimir Iliescu, *Crestomație de texte privitoare la Istoria antică*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1963.

²⁷A se vedea referatul Facerii.

²⁸Fericitul Augustin, *Mărturisiri*, I, 1, Migne, P. L. 32, col. 661.

Deci Dumnezeu comunică, iar omul primește conținuturile pe care Dumnezeu i le consideră necesare, că nu se descoperă lucrui fără trebuință. Această descoperire are un caracter unitar, deși, în realizarea ei, vorbim didactic de două căi inseparabile, una naturală și cealaltă supranaturală. Descoperirea naturală se realizează pe baza rațiunii, luminată de credință, iar cea supranaturală prin inspirație divină, în temeiul credinței încălzită de dragoste. Descoperirea dumnezeiască, naturală și supranaturală, este unitară, pentru că natura n-a fost niciodată lipsită de prezența lui Dumnezeu, în plus supranaturalul s-a revelat, de cele mai multe ori, prin natural. De exemplu, revelația primită de Moise pe muntele Horebului (Ieși3 : 3 și următoarele ; Facere 23).

Descoperirea naturală este formată din cunoștințele pe care Dumnezeu, prin natura și firea noastră omenească ni le dă despre existența Sa și despre unele însușiri ale Sale, după mărturia textelor : *"Cerurile spun slava lui Dumnezeu, iar tăria vestește că este făcută de mâna Lui"* (Psalmul 18 : 1-4) ; *"Cele nevăzute ale lui Dumnezeu se văd de la facerea lumii, înțelegându-se din fapte, adică veșnica Lui putere și dumnezeire"* (Romani I : 20).

Sf. Atanasie arată că : *"întreaga faptură arată ca din carte și strigă pe stăpânul și făcătorul ei"*²⁹, Fericitul Ieronim face o interpretare de tip motivație : *"chiar dacă unele popoare se închină la pietre și la lemne, ele știu că este cineva mai mare decât ele"*³⁰, iar Fericitul Augustin ne îndeamnă : *"întreabă lumea, podoaba cerului și vezi dacă nu-ți răspund după înțelegerea lor: Dumnezeu ne-a făcut. Lucrurile acestea le-au cercetat și nobilii filosofi, și din artă au cunoscut pe artist"*.³¹

Iscodind în firea lucrurilor, a vietăților lumii, în armonia și întinderea universului, mintea noastră ne spune că zidirea are un Ziditor, că ordinea și frumusețea desăvârșită a alcătuirii lumii oglindesc lucrarea unui făcător puternic, prea înțelept și iubitor.

Descoperirea supranaturală o face, depășind rânduiala firească a lucrurilor și a existențelor, prin anumiți oameni, printr-un popor, sau direct. La realizarea ei concură factorii divini și umani, Dumnezeu Tatăl, este Cel de la care pornește revelația, inspirația Duhului Sfânt, care face descoperirea, Cuvântul ipostatic care vorbește și omul care o primește sau care este copleșit de revelație. Lucrarea lui Dumnezeu este antecedentă, El fiind izvorul adevărurilor, ce urmează a fi descoperite. Lucrarea lui Dumnezeu este și simultană: *"du-te și arată-te lui Ahab!* (A poruncit Dumnezeu proorocului Ilie, 3 Regi 18 : 1). Lucrarea lui Dumnezeu

²⁹Sfântul Atanasie cel Mare, *Contra grecilor*, Migne, P. G. 25, col. 68.

³⁰Fericitul Ieronim, *Comentariu la Ps. XCV; Anecdota Maredsolana*, 3, 2, 137.

³¹Fericitul Augustin, *Cuvântări*, 141, 2, 2, Migne, P. L., 38, col. 776.

este afirmativă și activă: *"scoală și pornește către cetatea cea mare a Ninivei și vestește-le ceea ce-ți voi spune Eu!"* (Iona 3 : 2). Omul suferă unele prefaceri adecvate³² sub lucrarea divinului, de exemplu Isaia care arată cum *"unul dintre serafimi a zburat spre mine, având în mână sa un cărbune, pe care-l luase cu cleștele de pe jertfelnic. Și s-a apropiat de gura mea și a zis: "Iată s-a atins de buzele tale și va șterge păcatele tale și fărădelegile tale va curăți"* (Isaia 6 : 6-7), de unde rezultă că Dumnezeu ține cont de om, iar uneori îmbunătățește condiția acestuia. Asistența Duhului Sfânt este mărturisită dogmatic în Crez: *"Care a grăit prin prooroci"* (articolul VIII).

Astfel în cadrul revelației supranaturale putem vorbi despre o descoperire din afară: hierofanii, anghelofanii, teofanii³³ și despre o descoperire din lăuntru sau în lăuntru persoanei umane, adică insuflarea sau inspirația divină. Ea este exemplificată de textele: *"Eu voi deschide gura ta și te voi învăța ce să grăiești"* (Ieșire 4 : 12) ; *"Duhul Domnului grăiește prin mine și cuvântul Lui este pe limba mea"* (2 Regi 23 : 2) ; *"Duhul Sfânt vă va învăța chiar în ceasul acela, ce trebuie să spuneți"* (Luca 12 : 12) ; *"în marea Sa înțelepciune Dumnezeu vorbește oamenilor prin oameni, spre a se face înțeles"*³⁴ ; *"profeții care istorisesc facerea lumii n-au fost de față atunci, dar era de față Înțelepciunea lui Dumnezeu (...) și Cuvântul cel sfânt al Lui (...) Acest Cuvânt s-a pogărit asupra profeților și prin ei a vorbit despre facerea lumii și despre toate celelalte. Cuvântul lui Dumnezeu s-a folosit de Moise ca de un organ"*.³⁵

Prin aceste descoperiri, omul are posibilitatea cunoașterii celor duhovnicești și poate deveni duhovnicesc.

Descoperirea adevărilor dumnezeiești s-a făcut treptat, treptat și neîncetat, de la Adam și până la Domnul Iisus Hristos, de aceea și putem vorbi despre timpuri ale revelației și de regulă aceste timpuri sunt considerate în trei părți și anume: revelația primordială, revelația specială și revelația dumnezeiască absolută și universală.

Revelația primordială prin care înțelegem revelația dată primului om în Rai, este revelația păstrată, prin urmașii lui Adam, până la Avraam și, la concret, vorbim despre *amintirile din Rai* sau *datul primordial revelat* care, între neamurile păgâne, are continuitate până la Hristos. Dăm exemplu din această revelație:

³² Metamorfozarea profeților Moise și Iona.

³³ arătarea de la Stejarul lui Mamvre, de pe Horeb, de pe Sinai; de pe Tabor, la schimbarea la față a Domnului; arătările de după înviere, etc

³⁴ Idem, *De civitate Dei*, 17, 62, Migne, P. L. 41, col. 537.

³⁵ Sfântul Teofil al Antiohiei, *Către Autolic*, 2, 10, Migne, P. G. col. 1064; Apologeți de limbă greacă, P. S. B. 2, pag. 302.

Dumnezeu descoperă condiția nemuririi și a morții: *“a dat omului, Dumnezeu, o poruncă și a zis: ”din toți pomii din Rai poți să mănânci, dar din pomul cunoștinței binelui și a răului să nu mănânci, căci în ziua în care vei mânca din el, negreșit vei muri”*(Facere 2 : 16-17).

Revelația specială înțelege în sânul unui singur popor, *poporul evreu* pe care Dumnezeu l-a ales prin Avraam din sânul celorlalte popoare, începe cu Avraam, se continuă cu Isac, Iacov, Iosif, Moise și cu toți proorocii Vechiului Testament până la Mântuitorul Iisus Hristos și în cadrul ei se delimitează perioadele de la Avraam și până la Moise și de la Moise până la Hristos. În prima perioadă se descoperă legea decalogului, *Ieșire 20 : 2-17*, iar în cea de-a doua se descoperă venirea lui Mesia, prin proorocii.

Revelația dumnezeiască absolută și universală este revelația dată prin însuși Fiul lui Dumnezeu, *”căci Dumnezeu așa a iubit lumea încât pe Fiul Său L-a dat, ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică”* (Ioan 3 : 16) și ea începe odată cu bunavestire a nașterii lui Iisus Hristos, numită de Sfântul Apostol Pavel *plinirea vremii* (*Galateni 4 : 4-7*) și se încheie odată cu înălțarea Domnului. Aceasta pentru că deși revelația divină absolută și universală se identifică cu viața Bisericii,³⁶ după înălțarea Domnului nu se descoperă nimic nou, așa cum demonstrează textele: *”Mângăietorul, Duhul Sfânt, pe care-L va trimite Tatăl, în numele Meu, Acela vă va învăța toate și vă va aduce aminte despre toate cele ce v-am spus Eu”* (Ioan 14 : 26) ; *”Iar când va veni Acela, Duhul Adevărului, vă va călăuzi la tot adevărul; căci nu va vorbi de la Sine, ci câte va auzi va vorbi și cele viitoare vă va vesti. Acela Mă va slăvi, pentru că din al Meu va lua și vă va vesti”*(Ioan 16 : 13-14). Conținutul acestei revelații este învățătura despre Dumnezeu, despre om și mântuirea omului în Biserică prin Hristos întru Sfântul Duh și implicit despre viața veșnică.

Cele trei etape principale ale revelației sunt trepte în același urcuș duhovnicesc. Prin cea dintâi se evidențiază lucrarea lui Dumnezeu și strădania firii umane de a cunoaște adevărul despre Dumnezeu; în cea de-a doua se evidențiază pârghiile ajutoare date de către Dumnezeu omului, pentru a-i facilita urcușul duhovnicesc. În cadrul ei Dumnezeu l-a ținut pe Israel legat de Sine cu legături omenești, cu funile dragostei, a fost pentru el ca un părinte care își ia pâinea de la gură și o dă fiilor, S-a plecat adesea spre el și i-a dat de mâncare. În cea de-a treia etapă, cea a plinătății harului, Dumnezeu însuși coboară în mijlocul oamenilor, se face om ca pe om să-l îndumnezeiască, altfel spus să-l facă dumnezeu după har. În

³⁶ Dumitru Radu, *Revelația divină*, în *Indrumări Misionare*, Editura Institutului Biblic și de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1986, pag. 34.

asocierea Sfântului Grigorie Teologul "cele două "Testamente" sunt două cutremure, dintre care unul face trecerea de la idololatrie la legea lui Moise, iar celălalt face trecerea de la legea lui Moise la (legea harului) Evanghelie (...) adausuri parțiale, înălțări, treceri din slava în slavă (...) Duhul Sfânt însuși și-a rânduit lucrarea în chip treptat, măsurând-o după puterea de primire a oamenilor. Astfel la început a lucrat prin minuni (...) după înviere a fost insuflat ucenicilor, iar după înălțare, la Cincizecime s-a arătat în chip de limbi de foc".³⁷

Revelația a fost deci dată progresiv, odată pentru totdeauna. Ea nu se repetă, ci se conservă. Dumnezeu a stabilit și stabilește căile potrivite pentru aceasta. Conservarea și transmiterea revelației divine s-a făcut și se face în Sfânta Biserică, prin Sfânta Scriptură, Sfânta Tradiție și slujirea învățătoarească a ierarhiei, neîncetat prin tradiția harului de la Sfinții Apostoli care, la rândul-le, au primit-o de la însuși Fiul lui Dumnezeu întrupat. Biserica este, astfel, păstrătoarea, propovăduitoarea și interpretul infailibil al revelației divine, prin slujirea sa învățătoarească și prin harurile ei.

Prin aceste cuvinte deslușim căile de transmitere a revelației care sunt Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție.

6. Căile de transmitere a revelației supranaturale sunt Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție

Sfânta Scriptură cuprinde o colecție de cărți ale Vechiului și Noului Testament, scrise sub inspirația Duhului Sfânt într-un răstimp de aproximativ 1500 de ani, de la Moise și până la Sfântul Apostol și Evanhelist Ioan (1400 î. Hr. - 100 d. Hr.). Sfânta Scriptură se mai numește și *Biblia*, de la termenul grecesc, care înseamnă carte, cărți, chiar bibliotecă. Numele de Biblie îi este potrivit, pentru că, în Sfânta Scriptură sunt cuprinse un număr mare de cărți: 39 de cărți canonice și 14 de cărți necanonice alcătuiesc Canonul Vechiului Testament și 27 de cărți alcătuiesc Canonul Noului Testament. Astfel, pe drept cuvânt Biblia este o bibliotecă într-o carte. Această bibliotecă este cuprinsă în fișiere canonice și necanonice. Cele canonice sunt în general acceptate, pe când cele necanonice sunt acceptate doar de unele Bisericii. Cele canonice sunt indispensabile lucrării mântuitoare, pe când cele necanonice sunt bune de citit, conținutul lor moral sprijinind lucrarea mântuitoare. Numele de *canon* este împrumutat din limba ebraică prin intermediul limbii grecești și înseamnă *dreptar* sau *regulă*, înțeles pe

³⁷ Sfântul Grigorie Teologul, *Cuvântări teologice*, V, 25, Migne, 36, col. 160, D, 161, A; 26, col. 16 CD; 164, 5.

care-l găsim în textul: *"și câți vor umbla după dreptarul acesta, pace și milă asupra lor și asupra Israelului lui Dumnezeu"* (Galateni 6 : 16), cu alte cuvinte, cărțile scripturistice cuprind regula de credință și de viață. Acest canon a fost alcătuit de Eusebiu, episcop de Cezarea, în sec. IV. d. Hr., pe două criterii: inspirație și garanția Bisericii.

Termenul de *testament* are, în Sfânta Scriptură, înțelesul de *legământul* făcut între Dumnezeu și oameni, și respectat întocmai: *"El este Mijlocitorul unui nou testament"* (Evrei 9 : 15).

Termenul de *Evangelie* este de origine greacă și înseamnă *veste bună*.

Termenul de *Apostol* este tot de origine greacă și are înțelesul de trimis. Se referă în special la cei doisprezece ucenici, trimiși de Mântuitorul Iisus Hristos să preopovăduiască Evanghelia: *"mergând învățați toate neamurile"* (Matei 28 : 19).

Inspirația divină a Sfintei Scripturi este arătată de Sfântul Apostol Pavel când zice: *"toată scriptura este de Dumnezeu insuflată și de folos spre învățătură, spre îndreptare și spre înțelepțirea cea întru dreptate"* (2 Timotei 3 : 16). Inspirația divină îi dă Sfintei Scripturi o autoritate dumnezeiască. Despre această autoritate vorbește însuși Domnul nostru Iisus Hristos, când zice: *"înainte de a trece Cerul și Pământul, o iotă sau o cirtă din lege nu va trece, până ce vor fi toate"* (Matei 5 : 8) ; *"că nu voi sunteți care vorbiți, ci Duhul Tatălui vostru este Cel care grăiește întru voi"* (Matei 10 : 28) ; *"iar Mângâietorul, Duhul Sfânt, pe care Tatăl îl va trimite, în numele Meu, Acela vă va învăța pe voi toate cele ce v-am spus Eu"* (Ioan 14 : 26).

Sfinții Părinți au avut convingerea inspirației Sfintei Scripturi: *"Sfânta Scriptură este desăvârșită fiindcă este insuflată de Cuvântul și de Duhul lui Dumnezeu"*³⁸ ; *"Gura Domnului, Duhul Sfânt, a rostit cuprinsul Sfintei Scripturi"*.³⁹

Inspirația este înrâurirea specială a lui Dumnezeu asupra autorului sfânt. Prin ea se luminează mintea, se întărește voința, el este îndemnat să scrie ceea ce știe și ceea ce i se va comunica de sus și este ferit de greșală.

Sfinții Părinți spun despre aceasta: *"Duhul Sfânt se servește de gura proorocilor ca de un organ, așa cum flautistul suflă în flaut"*⁴⁰ ; *"Profeții care istorisesc facerea lumii n-au fost de față atunci, dar era de față Înțelepciunea lui Dumnezeu"*.⁴¹ Înțelegerea și tâlcuirea Sfintei Scripturi nu este la îndemâna fiecărui om. Adevărurile pe care le cuprinde sunt dumnezeiești, multe mai presus de

³⁸Sfântul Irineu, *Contra ereziilor*, Migne, P. G. VII, col. 804.

³⁹Clement Alexandrinul, *Cuvânt îndemnător către greci*, 9, 82, 1, Migne, P. G. VIII, col. 192.

⁴⁰Atenagoras, *Solie pentru creștini*, 7, 9, Migne, P. G. VI, col. 904, 908.

⁴¹Teofil al Antiohiei, *Către Autolic*, P. S. B. 2, p. 302.

înțelegerea omenească. Pentru tâlcuire sunt necesare cunoștințe auxiliare și o viață duhovnicească. Apostolul zice despre aceasta: *”înțelepciunea o propovăduim la cei desăvârșiți; dar nu înțelepciunea acestui veac, ci înțelepciunea cea ascunsă, pe care Dumnezeu a rânduit-o, mai înainte de veci, spre slava noastră”* (I Corinteni 2 : 6-7). Eunucul reginei Etiopiei, a recunoscut dificultatea de înțelegere a Sfintei Scripturi. El zice diaconului Filip: *”cum aş putea înțelege, de nu mă va călăuzi cineva”* (Fapte 8 : 31), iar Sfântul Apostol Petru scrie despre epistolele Sfântului Apostol Pavel că *”în toate epistolele sale sunt unele lucruri cu anevoie de înțeles, pe care cei neînvățați și neîntăriți le răstălmăcesc, ca și pe celelalte scripturi, spre a lor pierzare”* (2 Petru 3 : 16).

Sfinții Părinți au arătat la rândul-le greutatea înțelegerii Sfintei Scripturi: *”înțelesul Sfintelor Scripturi nu se descoperă de la început, mai ales celor necunoscători în lucrurile dumnezeiești, sau celor necredincioși și nevrednici. Nu-i de mirare, fiindcă înțelesul Sfintei Scripturi este un lucru supraomenesc”*⁴²; *”părțile neînțelese din Sfânta Scriptură să se apropie de altele, care sunt clare, spre a le pătrunde unele prin altele”*⁴³; *”dacă citim odată, de două ori, și nu înțelegem ce citim, să nu trândăvim, ci să stăruim, să medităm, să întrebăm. Cunoștința scripturii nu este a tuturor”*⁴⁴; *”să nu citești literele în chip simplu, ci să cercetați ideile. Dacă cineva se oprește numai asupra cuvintelor, și nu cercetează nimic mai mult decât cele scrise, multe greșeli va săvârși”*.⁴⁵

Înțelesurile Sfintei Scripturi sunt după: literă sau literar; analogic sau comparativ; după capacitate; duhovnicesc, potrivit cu desăvârșirea spirituală a vieții interpretului.

Condițiile tâlcuirii drepte sunt: viața curată, plină cu virtuți; cunoașterea voii lui Dumnezeu, prin lectura repetată a Sfintei Scripturi; cunoașterea învățăturii Bisericii, a Sfintei Tradiții. Cunoașterea învățăturii Bisericii și a Sfintei Tradiții rezidă în faptul că Biserica are întâietate în timp față de Scriptură, deși nu are această întâietate și față de cuvântul lui Dumnezeu. Cum se explică? La început a fost cuvântul lui Dumnezeu și întemeierea Bisericii, apoi s-a scris Sfânta Scriptură. Biserica este păzitoarea și tâlcuitoarea infailibilă a Sfintei Scripturi.

Dar și între Biserici intervin unele deosebiri, de exemplu, Biserica Ortodoxă consideră infailibilitatea în sobornicitatea ei și nu într-un organ anume al

⁴²Origen, *Despre principii*, 4, 1, 7, C. B. 5. pag. 302-304.

⁴³Fericitul Augustin, *Despre învățătura creștină*, 3, 27, 38, Migne, P. L. 34, col. 80.

⁴⁴Sfântul Ioan Damaschinul, *Dogmatica*, IV, trad. D-tru Fecioru, Buc. 1983, pag. 286.

⁴⁵Sfântul Ioan Gură de Aur, *La celelalte contra ereticilor*, Omilia VIII, P. G. Migne, 48, col. 769; Justin Moisescu, *Sfânta Scriptură și interpretarea ei în opera Sfântului Ioan Hrisostomul*, București, 1942, pag. 95.

ei; Biserica Romano-Catolică consideră infailibilitatea ca fiind a Sfântului Părinte, Papa; Bisericele Protestante, în contrast voit cu Biserica Romano-Catolică, au decretat *Sola Biblia*, și posibilitatea interpretării ei de către oricare credincios. Aceasta a avut ca efect negativ explozia sectară.

Sfânta Tradiție este învățătura dată de Dumnezeu, prin viu grai, Bisericii, și din care o parte s-a fixat în timp în scris. Apostolii însuși ne încredințează despre aceasta: *"sunt și alte multe lucruri, pe care le-a făcut Iisus, și care de s-ar fi scris cu deamănuntul, cred că nici lumea aceasta n-ar fi cuprins cărțile ce s-ar fi scris"* (Ioan 21 : 25) ; *"și alte multe minuni a făcut Iisus înaintea ucenicilor Săi, care nu sunt scrise în cartea aceasta. Iar acestea s-au scris, ca voi să credeți că Iisus este Hristosul, Fiul lui Dumnezeu, și, crezând, viață să aveți în numele Lui"* (Ioan 20 : 30-31).

Mântuitorul însuși n-a scris nimic, nici n-a poruncit ucenicilor Săi să scrie.

Sfântul Apostol Ioan mărturisește că nu le-a scris pe toate: *"multe având a vă spune, n-am voit a le scrie pe hârtie și cu cerneală, ci nădăjduiesc să vin la voi și să vorbesc gură către gură, ca bucuria voastră să fie deplină"* (2 Ioan 12; 1 Petru 5: 12; Efeseni 3: 3; 1 Corinteni 11: 34). La fel face și Sfântul Apostol Pavel: *"o, Timotei, păzește comoara ce ți s-a încredințat!"* (1 Timotei 6: 20) ; *"și cele ce ai auzit de la mine, cu mulți martori de față, le încredințează la oameni credincioși, care vor fi destoinici să învețe și pe alții"* (2 Timotei 2 : 2). Sfânta Tradiție este deci o parte fixată în scris în Sfânta Scriptură, iar cealaltă parte s-a fixat de Biserică până la anul 787 d. Hr., anul ultimului sinod ecumenic recunoscut.

Sfânta Tradiție fiind învățătura dată de Dumnezeu Bisericii, prin Iisus Hristos și întru Duhul Sfânt, prin viu grai, are un aspect statornic, întrucât cele descoperite rămân și devin mereu actuale pentru generații, după generații de credincioși. În timpul vieții Bisericii, nu se adaugă nimic nou, ci doar se interpretează potrivit nevoilor și înțelesului vremii. În aceasta stă posibilitatea fixării în scris, în adevărate "monumente dogmatice" a conținutului Sfintei Tradiții. Păstrarea neschimbată a conținutului Sfintei Tradiții este dovedită prin mărturia apostolică. Sfântul Apostol Pavel scrie episcopului Timotei, din Efes: *"o, Timotei, păzește comoara ce ți s-a încredințat!"* (1 Timotei 6: 20). Păstrarea neschimbată a conținutului Sfintei Tradiții este dovedită prin faptul că Biserica rămâne mereu aceeași și viața ei în Duhul Sfânt nu cunoaște micșorare sau adăugire și prin faptul că în Biserică morala creștină și credința însăși rămân neschimbătoare.

Nu vorbim însă de încremenire, ci de păstrare nestricată a adevărilor dumnezeiești, aceasta cu atât mai mult cu cât putem vorbi și despre un aspect

dinamic al Sfintei Tradiții prin care înțelegem dezvoltarea și adâncirea înțelesului Sfintei Tradiții. Acest aspect este descris de Sfântul Vicențiu de Lerin în cuvintele : *”progresul pentru fiecare lucru înseamnă dezvoltarea acelui lucru din sine însuși. Este cazul cu inteligența, cu înțelepciunea. În cazul teologiei, dogma se poate dezvolta numai în sine însuși, în același înțeles și în aceleași idei. Se poate adăuga înfățișare, distincție, totuși firea va rămâne aceeași”*.⁴⁶

Prin dezvoltare, dogmele ajung a fi formulate de Biserică în mod solemn, în Sinoade Ecumenice sau prin propovăduirea constantă a acelorași adevăruri ; prin dezvoltare se amplifică cultul divin. Acest lucru a adus cu sine înmulțirea numărului cărților de cult, care cuprind, în rugă și cânt, învățăturile mântuitoare tot mai dezvoltate ; prin dezvoltare s-a produs confruntarea interconfesională între Biserici, culte sau comunități religioase, și s-a ajuns la alcătuirea Mărturisirilor de credință și deci a Cărților Simbolice, care interpretează, explică, caută să facă înțeleasă învățătura de credință creștină.

Prin aspectul dinamic al Sfintei Tradiții Biserica trăiește mereu în actualitate, își dezvoltă învățătura de credință potrivit cu problematicile ridicate de fiecare epocă istorică și de civilizație pe care o parcurge. Așa au apărut și s-au dezvoltat învățăturile dogmatice despre: energiile necreate, despre răscumpărare, îndreptare, ecclesiologie, și despre îngerii.

Delimităm așadar, pe de o parte, factori supranaturali și anume: *prezența și lucrarea în Biserică a Mântuitorului Iisus Hristos, întru Duhul Sfânt*, iar pe de altă parte, factori naturali, ca: *poporul cu nevoile lui, Școlile teologice, care au frământat adevărurile de credință, potrivit fiecărei epoci și Sinoadele Ecumenice, care au formulat sub inspirația Duhului Sfânt adevărul în formule dogmatice, după modelul: ”părutu-s-a nouă și Duhului Sfânt” (Fapte 15 : 28).*

Obiectul-conținut al Sfintei Tradiții este format de revelația divină. Cel dintâi și cel mai deosebit document al Sfintei Tradiții este Sfânta Scriptură. În ea se cuprinde chintesența învățăturilor pe care Dumnezeu, în multe chipuri și-n repetate rânduri le-a descoperit oamenilor, prin oameni aleși, iar la plinirea vremii, le-a descoperit prin însuși Fiul Său (Evrei 1 :1;Ioan 3 :16).

Avansând în spațiu și timp istoric, Sfânta Tradiție este propovăduită de Sfinții Apostoli și poate fi numită apostolică, așa cum, în parte, se relevă în Sfânta Scriptură. Dar conținutul Sfintei Tradiții nu se epuizează. Așa se face că în cursul primelor opt veacuri creștine Părinții Bisericii vor formula învățăturile Sfintei Tradiții în documente noi dintre care cele mai semnificative sunt: *Simbolurile de*

⁴⁶Sfântul Vicențiu de Lerin, “*Commonitorium*”, 23, Migne, P. L. 50, col. 667.

credință, iar dintre ele, mai uzuale sunt: Simbolul Apostolic, Simbolul Athanasian, Simbolul Niceo-Constantinopolitan.

Simbolul Apostolic, stă la baza simbolului roman, folosit în Bisericele Apusene (Romano-Catolică și Protestante). Este alcătuit din două formule, trinitară și hristologică. Aceste formule au fuzionat în sec. III, și, în timp, au primit, în sudul Galiei, adaosul “filioque”, după care Simbolul se întoarce la Roma prin în sec.V și este recunoscut ca “Simbol apostolic”.

Simbolul Athanasian, considerat o vreme ca elaborat de Sfântul Athanasie cel Mare. Azi nimeni nu mai crede în originea lui atanasiană. Apare prin sec. V la scriitorul bisericesc Cezarie din Artelate, dar grecii nu-l cunosc până spre anul 1000. După indicațiile lui Cezarie și Fortunas ar fi apărut prin sec. V în Galia, de unde s-a răspândit în Spania, Germania, Anglia, iar în apropierea anului 1000 a ajuns la Roma, unde a fost foarte apreciat și a ajuns să fie cântat în cadrul Sfintei Liturghii. Este un simbol dezvoltat. Cuprinde învățătura trinitară, hristologică, cu adaosul filioque, fără termenul specific atanasian “omousios”. Exceptând adaosul filioque, poate fi considerat ortodox.

Simbolul Niceo-Constantinopolitan a fost alcătuit treptat, după nevoile de precizare a învățăturilor de credință creștină, în Biserica primelor patru secole. Are în fapt două părți, formulate separat la două Sinoade Ecumenice de la Niceea din anul 325 și de la Constantinopol din anul 381. În prima parte, articolele I-VII, se cuprinde învățătura despre Dumnezeu Tatăl și Fiul lui Dumnezeu întrupat, Domnul nostru Iisus Hristos și lucrarea Sa mântuitoare. În partea a doua, articolele VIII-XII, se cuprinde învățătura despre Sfântul Duh, ecleziologia, Sfintele Taine și eshatologia sau viața de veci. La alcătuirea lui s-a ținut cont de simbolurile Bisericilor din Cipru și Ierusalim, la care s-a adăugat contribuția deosebită a Sfântului Vasile Cel Mare. Formulele acestui simbol sunt foarte scurte, însă într-o înșiruire organică, el este un tot unitar, fapt ce l-a impus în aproximativ toate Bisericile Creștine. Comentariile la acesta au devenit Cărți Simbolice, expresie a credinței mărtirisite și trăite.

În ordinea importanței se înscriu *cele 85 de canoane apostolice*, care n-au fost formulate de Sfinții Apostoli, dar pentru că în ele se cuprind rânduielele lor, sunt numite apostolice și au autoritate apostolică.

Urmează *definițiile dogmatice și canoanele celor 7 Sinoade Ecumenice și 9 Sinoade Particulare*, acestea din urmă sunt aprobate de Sinodul Trulan, al VI Ecumenic. Ele împreună cu Simbolul Niceo-Constantinopolitan formează expunerea explicită a dogmelor formulate de Biserică.

Tot în documentele Sfintei Tradiții mai intră: *Actele martirilor*; *Mărturisirile de credință ale martirilor*: Policarp, Ignatie, Justin Martirul și

Filosoful și alții ; definițiile dogmatice împotriva ereziilor, prin care Biserica și-a precizat învățătura, în contact cu aceștia ; scrierile Sfinților Părinți care sunt în consens cu învățătura Bisericii și au avut și au o valoare deosebită pentru viața ei ; cărțile de slujbă ale Bisericii, îndeosebi cele trei Sfinte Liturghii și dogmaticile glasurilor care cuprind învățătura Bisericii ; mărturiile istorice și arheologice care se referă la credință.

Între Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție este un raport de reciprocitate. Una pe alta se completează, în lucrarea aceluiasi Duh Sfânt. Ele sunt împreună comoara aceluiasi așezământ "Biserica". Acest raport este mărturisit de Sfântul Apostol Pavel, care scrie Biserici din Tesalonic *"așadar fraților, stați neclintiți și țineți predaniile, pe care le-ați învățat fie prin cuvânt, fie prin epistola noastră! (2 Tesaloniceni 2 : 15)* precum și de Sfântul Ioan Gura de Aur, când zice *"e limpede că Apostolul nu le-a dat toate prin scris, ci multe pe cale nescrisă. Și cele scrise și cele nescrise sunt deopotrivă de vrednice de credință, încât socotim Tradiția Bisericii vrednică de crezare. Este Tradiția, nu cerceta mai mult!"*.⁴⁷

Totuși Sfânta Scriptură se află într-un raport de preeminență față de Sfânta Tradiție, întrucât din Sfânta Scriptură este de ajunsă argumentarea printr-un text, dar din Sfânta Tradiție se cere consensul sau măcar glasul majorității. Sfânta Scriptură este primită în întregime, iar din scrierile părinților bisericești se primesc doar o parte.

Cu toate acestea Sfânta Tradiție completează Sfânta Scriptură în domeniul liturgic și canonic, dar nu dogmatic, în înțelesul că nu aduce învățături noi, ci numai precizări și formulări noi a adevărilor deja expuse în Sfânta Scriptură. Atât Sfânta Scriptură, cât și Sfânta Tradiție aparțin Bisericii. Cei ce nu sunt în Biserică, ereticii, nu sunt nici în tradiție, și nici nu o respectă, ci contestându-i importanța, se lipsesc de înțelesurile multor adevăruri. Câtă vreme tradiția a fost ținută nealterată, Biserica a fost una și aceasta dovedește o dată în plus că Biserica este păstrătoarea și tâlcuitoarea fără de greș a revelației divine.

Sfântul Irineu ne dă explicațiile necesare și îndeostulătoare *"Biserica, după ce a primit propovăduirea și credința, măcar că e răspândită în toată lumea, le păstrează cu grijă, ca și cum ar locui într-o singură casă. De asemenea ea crede Apostolilor și ucenicilor acestora ca și cum ar avea o singură inimă. Ea predică acestea în armonie cu Apostolii, învață și transmite ca și cum ar avea o singură gură, deși în lume limbile sunt deosebite. Puterea tradiției rămâne una și aceeași, după cum, soarele, zidirea lui Dumnezeu, este unul și același în toată lumea.*

⁴⁷ Sfântul Ioan Gură de Aur, "Omilia la Scrisoarea a II-a către Tesaloniceni", 4, 2, Migne, P. G. LXII, col 488.

*Credința fiind una și aceeași, nici cel care este în stare să vorbească mult despre ea nu o sporește, nici cel care vorbește puțin nu o împușinează. Biserica stă pe Tradiția Apostolilor și o mărturisește ca fiind pretutindeni, în viața și lucrarea ei. Prin episcopii așezați de Apostoli și urmașii acestora, Tradiția se înfățișează ca universală și neîntreruptă. Clement Romanul, care a cunoscut personal pe Sfinții Apostoli Petru și Pavel, avea tradiția în fața ochilor. Sfântul Policarp, un exemplu viu al Tradiției, pe care a primit-o de la Apostoli, a propovăduit totdeauna lucrurile pe care le-a învățat de la Apostoli”.*⁴⁸

Cât privește diferențele interconfesionale, Biserica Romano-Catolică are o poziție apropiată celei ortodoxe, cu unele excepții, care se evidențiază mai ales atunci când se pune în drept întâistătătorul ei să decreteze: ”tradiția”, iar Bisericile Protestante o resping, axându-se pe “Sola Biblia” ca pe singurul izvor al credinței creștine.

Datoria noastră de credincioși ortodocși este de a respecta valoarea deosebită a Sfintei Tradiții, de a păstra cu sfințenie întreaga revelație divină, pentru generațiile viitoare, în contextul credinței care ne spune că “Biserica este stâlp și temelie a adevărului”(1 Timotei 3: 15).

Concluzii

Cu mijloacele minții omenești și ale firii înconjurătoare știm că există Dumnezeu. Pe calea firii, mintea noastră pornește de la cunoaștere, adică de la cele pe care le află, spre a ajunge la credință, ne învață Sf. Vasile cel Mare în *Scrisoarea 235, către Amfilohie, 1*.

Potrivit textelor, după Psalmul 18 : 1-5 și Romani 1 : 20, de la făpturile cele mai mici și până la cele mai mari, de la începutul lumii, zidirea întregă mărturisește înțelepciunea, puterea și bunătatea Creatorului, pentru că “privirea și legea firii ne învață că Dumnezeu există și că El este cauza creatoare și susținătoare a lumii” arată Sf. Grigorie Teologul în *Cuvântul II Teologic, 5, 6*; “ordinea lucrurilor, schimbarea anotimpurilor, a atmosferei, calea armonioasă a elementelor, cursul ordonat al zilelor și al nopților, al lunilor și al anilor dovedesc existența lui Dumnezeu” ne întărește Sf. Ioan Gură de Aur în *Omiliile la Scrisoarea către Romani, 3, 2*.

Cunoaștere naturală, mijlocită nouă prin natură este însă indirectă, analogică, simbolică și în concluzie nedeplină (1 Corinteni 13 : 12), iar cea

⁴⁸Sfântul Irineu, “*Contra Ereziilor*”, 3 (24, 1, 3); 1 (3, 4) Migne, P. G. VII, col. 552 (1, 10, 2), 848, 849, 851).

suprafirească este garanție a vieții veșnice *“aceasta este viața veșnică, să Te cunoască pe Tine”* (Ioan 17 : 3).

Nimeni însă nu poate ajunge să cunoască deplin ființa lui Dumnezeu, nici pe cale firească, nici pe cea mai presus de fire, ci cunoaștem doar manifestarea lui Dumnezeu în lume, lucrările Sale, urmele pașilor Săi, potrivit cărora atribuim lui Dumnezeu o mulțime de nume, care sunt, după învățătura Sf. Dionisie Pseudo-Areopagitul, însușiri ale lui Dumnezeu aflate prin analogie cu lucrările create de El. Însușirile cele mai cunoscute ale lui Dumnezeu sunt: Unitatea: *“există un singur Dumnezeu”* (1 Corinteni 8 : 6); Spiritualitatea : *“Duh este Dumnezeu”* (Ioan 4 : 24); Neschimbabilitatea: *“la Care nu este schimbare sau mutare”* (Iacob 1 : 17); Veșnicia: *“Cel ce este”* (Ieșire 3 : 15); Sfințenia: *“Sfânt, Sfânt, Sfânt este Domnul”* (Isaia 6 : 3); Atotprezența: *“De mă sui la cer, Tu acolo ești, de mă cobor la iad, Tu de față ești, de mă voi sălășlui la marginile mării, mâna Ta mă va ține”* (Psalmul 138 : 8-10); Atotputernicia: *“La Dumnezeu totul este cu putință”* (Luca 18 : 27); Atotștiința : *“adâncul înțelepciunii și al științei”* (Romani 11 : 33); Dreptatea: *“Domnul nu va părăsi pe cei cuvioși”* Psalmul 36 : 28); Bunătatea: *“Nimeni nu este bun, decât numai singur Dumnezeu”* (Matei 19 : 17); Iubirea: *“Dumnezeu este iubire”* (1 Ioan 4 : 8-16); Lumina: *“Dumnezeu este lumină”* (1 Ioan 1 : 5); Desăvârșirea: *“Fiți desăvârșiți precum Tatăl vostru cel din ceruri este desăvârșit!”* (Matei 5 : 48).

Deci, cunoașterea lui Dumnezeu: corespunde revelației ; ea se bazează pe bunăvoința lui Dumnezeu și pe puterile proprii ale omului ; se realizează prin rațiune luminată de credință și încălzită de iubire. Cunoașterea lui Dumnezeu este unitară, dar pentru o mai bună înțelegere o putem delimita în: naturală și afirmativă ; supranaturală și apofatică ; din împrejurările concrete ale vieții. Cunoașterea lui Dumnezeu e analogică, simbolică, indirectă, nedeplină (2 Corinteni 13 : 12) și dogmatică.

Analogică sau prin comparații făcute cu: noi, natura înconjurătoare, cosmosul. De exemplu, vorbind despre Fecioara Maria, facem analogie cu Marea Roșie. Marea Roșie după trecerea poporului evreu, din Egipt către țara făgăduinței, a rămas neumblată, așa Fecioara Maria după nașterea lui Iisus a rămas nepătată (dogmatica de la vecernia glasului V); Domnul Iisus Hristos este comparat cu soarele: *“în soare și-a pus locașul său; și el este ca un mire ce iese din cămara sa”* (Psalmul 18 : 5).

Simbolică acoperind în parte adevărul, pentru că semnul nu este ceea ce reprezintă, dar, ascunzându-l, îl arată și-l reprezintă. De exemplu: mielul este simbol al lui Domnului Iisus Hristos jertfit pe cruce; porumbelul este simbol al Sfântului Duh, pogorât peste Iisus; limbile de foc sunt simbol al Sfântului Duh,

coborât peste Sfinții Apostoli; peștele este, prin semnele sale grafice, simbolul mântuirii.

Indirectă pentru că se pleacă către Dumnezeu prin intermediul naturii, iar Dumnezeu descoperă omului prin natură, prin prooroci, prin îngeri. De remarcat aici modul direct de descoperire prin Fiul Său. Dar nici din Sfintele Evanghelii nu cunoaștem noi, cei de azi, într-un mod cu adevărat direct, pentru că Sfintele Evanghelii, deși sunt “cuvântul lui Dumnezeu”, au fost scrise totuși de ucenici ai Mântuitorului și nu de El însuși, și la depărtare de El, în timp.

Nedeplină așa precum am văzut în textul deja enunțat, 1 Corinteni 13: 12, din care rezultă o cunoaștere în parte pentru că vederea de aici este ca prin oglindă, pentru că Îl vedem acum ca-n ghicitură, urmând ca să-L vedem față către față, după moarte, precum ni se spune în textul de la 1 Ioan 3 : 2 ni se spune că: “*îl vom vedea față către față*”, în viața veșnică.

Dogmatică pentru că învățătura de credință este cuprinsă pe scurt în formule numite dogme, căci *dogma* este un adevăr de credință descoperit de Dumnezeu, formulat de Biserică, sub asistența Sfântului Duh, într-o formă neschimbabilă, necesar mântuirii.

Exemple de dogme: Simbolul Niceo-Constantinopolitan sau Crezul: “*Cred într-unul Dumnezeu, Tatăl atotățiitorul, făcătorul cerului și al pământului, al tuturor celor văzute și nevăzute.*”

Suficientă pentru că prin descoperirea dumnezeiască putem afla tot ce trebuie să știm despre Dumnezeu și om, despre spirite-duhuri, despre natură pentru a trăi în credința adevărată și a avea certitudinea răscumpărării și îndreptării, adică a mântuirii. Dumnezeu dorește să ajungem ceea ce a ajuns omul în Hristos, nu mai mult, 1 Ioan 2 : 6, și aceasta putem, fiecare, depinde doar de noi.

BIBLIOGRAFIE

1. Biblia, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1988.
2. Alexandrinul, Clement, *Cuvânt îndemnător către greci*, 9, 82, 1, Migne, P. G. VIII, col. 192.
3. Atenagoras, *Solie pentru creștini*, 7, 9, Migne, P. G. VI, col. 904, 908.
4. Condurachi, Emil~Vladimir Iliescu, *Crestomație de texte privitoare la Istoria antică*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1963.
5. De Aquino, Thomas, *Summa theologiae - Despre Dumnezeu*, Editura Științifică, București, 1997, traducerea Gh. Sterpu ~ G. Paul.
6. Eliade, Mircea, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, vol. I., Editura

- Universitas, Chișinău, 1992.
7. Eliade, Mircea, *Nostalgia originilor*, Editura Humanitas, București, 1994.
8. Fericitul Augustin, *Cuvântări*, 141, 2, 2, Migne, P. L., 38, col. 776.
9. Fericitul Augustin, *De civitate Dei*, 17, 62, Migne, P. L. 41, col. 537.
10. Fericitul Augustin, *Despre învățătura creștină*, 3, 27, 38, Migne, P. L. 34, col. 80.
11. Fericitul Augustin, *Mărturisiri*, I, 1, Migne, P. L. 32, col. 661.
12. Fericitul Ieronim, *Comentariu la Ps. XCV; Anecdota Maredsolana*, 3, 2, 137.
13. Ionescu, Nae, *Filosofia religiei*, Editura Eminescu, București, 1998.
14. *Istoria universală*, vol. I, Editura Științifică, București, 1961, alcătuită de un colectiv coordonat de I. P. Franțev.
15. Mihălcescu, Irineu, *Teologia luptătoare*, Ediția a II-a, Editura Episcopiei Romanului și Hșilor, 1994.
16. Moiescu, Justin, *Sfânta Scriptură și interpretarea ei în opera Sfântului Ioan Hrisostomul*, București, 1942.
17. Origen, *Despre principii*, 4, 1, 7, C. B. 5.
18. Peters, Francis E., *Termenii filosofiei grecești*, Editura Humanitas, București, 1997.
19. Radu, Dumitru, *Revelația divină*, în *Indrumări Misionare*, Editura Institutului Biblic și de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1986.
20. Schmid, Wilhem, cf. Mircea Eliade, *Nostalgia originilor*, Editura Humanitas, București, 1994.
21. Sf. Grigore de Nyssa "Viața lui Moise", în P. S. B. nr. 29/ 1982, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, traducere Stăniloae, Dumitru ~ Buga, Ioan.
22. Sf. Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, P.S.B., nr. 80, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1983.
23. Sfântul Atanasie cel Mare, *Contra grecilor*, Migne, P. G. 25, col. 68.
24. Sfântul Grigorie Teologul, *Cuvântări teologice*, V, 25, Migne, 36, col. 160, D, 161, A; 26, col. 16 CD; 164, 5.
25. Sfântul Ioan Damaschinul, *Dogmatica*, IV, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, traducerea D-tru Fecioru, București, 1983.
26. Sfântul Ioan Gură de Aur, "Omilia la Scrisoarea a II-a către Tesaloniceni", 4, 2, Migne, P. G. LXII, col 488.

27. Sfântul Ioan Gură de Aur, *La celelalte contra ereticilor*, Omilia VIII, P. G. Migne, 48, col. 769;
28. Sfântul Irineu, “*Contra Ereziilor*”, 3 (24, 1, 3); 1 (3, 4) Migne, P. G. VII, col. 552 (1, 10, 2), 848, 849, 851).
29. Sfântul Irineu, *Contra ereziilor*, Migne, P. G. VII, col. 804.
30. Sfântul Teofil al Antiohiei, *Către Autolic*, 2, 10, Migne, P. G. col. 1064; Apologeți de limbă greacă, P. S. B. 2.
31. Sfântul Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaemeron*, I, 7, în P. S. B., 17, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1986.
32. Sfântul Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaemeron*, II, 2, în P. S. B., 17, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1986, traducerea Pr. D. Fecioru.
33. Sfântul Vicențiu de Lerin, “*Commonitorium*”, 23, Migne, P. L. 50, col. 667.
34. Sirbu, Corneliu, *Teologia fundamentală ortodoxă românească*, culeasă, corectată, aranjată și editată de diacon Gheorghe Băbuț, Editura Pelerinul Român, Oradea, 2001.
35. Stoian, Ion M., *Dicționar religios*, Editura Garamond, București, 1994.
36. Teofil al Antiohiei, *Către Autolic*, P. S. B. 2.
37. Todoran, Isidor, Arhim. Prof. Dr. Ioan Zegreanu - *Teologie Dogmatică-Manual de seminarii teologice*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1991.

FAMILIA CREȘTINĂ ÎN OPERA SFÂNTULUI VASILE CEL MARE

Pr. Lect. univ. dr. Vasile BORCA

Catedra de Teologie Ortodoxă

și Asistență Socială

Universitatea de Nord, Baia Mare

Abstract

The central pillar around which gravitates and is preserved the identity and the balance of the human species is **the family as a holy institution**. Saint Basil the Great according to the biblical instruction, presents the family as a divine institution, pointing his **unity and his indissolubility**. The love and the unity between husbands is based on the **love between Jesus Christ and the Church** (Ef.5, 25-30). The entire harmony of the family is based on the honest relations between his members.

The dignity and the responsibility of spouses descend from that divine face they carry. For the support of the family it is advised to work hardly, and for its maintaining and his prosperity to give priority to the spiritual values. It is highlighted also the threefold interest of the family: the child birth or the immortality of the **human kind**, the mutual assistance and the protection of morality or of matrimonial fidelity as a favourable environment of the family progress. The saint father disapproves then the evil that ruins and destabilise the family which: the immorality, the drunk, violence, the lying, the loquacity. The approached subject is important and present whereas **the family** in the contemporary world **is exposed to multiple and violent traumas**. They just attempt seriously the base of human society and the humane in his essential structure.

A trăi autentic creștinismul înseamnă a-l raporta mereu la «cuvântul lui Dumnezeu...» (Lc. 11, 28) și a se identifica cu «sfințenia, fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul» (Evr. 12, 14), așa cum au trăit-o și ne-au lăsat-o ca model mai marii noastre (Evr. 13, 7), pentru că «Iisus Hristos (și Biserica Sa care este Trupul Lui tainic), ieri și azi și în veci, este același» (Evr. 13, 8). Sfinții Apostoli, aleși și instituiți de Mântuitorul Iisus Hristos ca prieteni și următori ai Săi (In. 15, 14) prin urmașii lor legitimi, printr-o succesiune neîntreruptă de har și dreaptă credință, ne-au transmis până astăzi în cadrul Bisericii celei Una întregul tezaur al ortodoxiei și ortopraxiei (credință și viață).

Pe traseul istoriei și extensiunii Bisericii creștine aceasta a marcat momente cruciale de jertfă dar și de glorie, aidoma traseului Fiului lui Dumnezeu întrupat de la Peștera Bethleemului, până la înălțarea întru slavă la Cer de pe muntele Măslinilor. Și pentru că Biserica este una ca Trup tainic al lui Hristos, cea triumfătoare și cea luptătoare, cea din istorie și cea din prezent, conlucrând și fiind într-o permanentă comuniune și interdependență, evenimentele și momentele remarcabile din istoria Bisericii revin și devin mereu în prezent sau în actualitate. Însăși Sfânta Liturghie este expresia pleneră a acestei conlucrări și comuniuni pe orizontală și verticală, iar anul bisericesc transpune în viața cotidiană această raportare a membrilor și comunității Bisericii cu istoria și eternitatea în relația dintre uman și Divin.

Ne bucurăm și suntem recunoscători mai marilor noștri, respectiv Sfântului Sinod al B.O.R. că, marcând cu înțelepciune evenimentele din istoria Bisericii, anul acesta ne-a prilejuit un nou popas jubiliar, de această dată anul 2009 fiind consacrat ca “Anul comemorativ sau omagial al Sfântului Vasile cel Mare și al tuturor Părinților Capadocieni”. Faptul acesta ne permite să rememorăm o pagină glorioasă din Istoria Bisericii Universale, veacul al patrulea, supranumit, pe bună dreptate, “veacul de aur al Bisericii”, desigur raportat la personalitățile eclesiastice de care Biserica s-a învrednicit și pe care Bunul Dumnezeu le-a hărăzit. Așadar, anul acesta (2009) se împlinesc 1630 de ani de la trecerea la cele veșnice a Sf. Vasile cel Mare, Arhiepiscopul Cezareei Capadociei, supranumit, adesea, de posteritatea bisericească cu sintagme de genul: “împăratul cuvintelor duhovnicești”, “gura de foc a Duhului Sfânt”, “ochiul Bisericii care veghează” etc. “El rămâne până astăzi un apărător al dreptei credințe în Sfânta Treime, un dascăl al vieții liturgice, al vieții de familie, al vieții monahale și al lucrării filantropice a Bisericii, precum și un teolog al înțelepciunii divine, exprimată în Scripturi și în fapte”.¹

S-a născut în anul 329 sau 330 în Cezareea Capadociei din părinții Vasile și Emilia, care au adus pe lume zece copii, dintre care patru au devenit sfinți: Macrina cea tânără, Vasile, Grigorie de Nyssa și Petru al Sebastiei. Tatăl său, cu numele tot Vasile, a fost avocat și profesor de retorică, căsătorit cu o tânără orfană, Emilia, al cărei tată murise de moarte martirică în persecuția lui Liciniu, iar mama ei murise de tânără. Crescut într-o atmosferă familială prielnică virtuții, la care un aport esențial a avut bunica lui după tată, Macrina și mama lui Emilia, confirmată de tatăl său care era recunoscut în Cezareea ca “profesor obștesc al virtuții”,

¹ Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Cuvânt înainte la “Sfântul Vasile cel Mare, închinare la 1630 de ani*, col. Studia Basiliana I, Ed. Basilica a Patriarhiei Române, București, 2009, p. 5.

Sfântul Vasile și-a conturat, așadar, din casa părintească profilul unei personalități puternice care își va consolida verticalitatea pe timpul studiilor și în toată viața, impunându-se și remarcându-se ca un adevărat “profesor al înfrânării”.² Contactul cu studiile celor mai renumite școli ale timpului, între care și Atena care era primejdioasă pentru evlavie și “plină de bogăția cea rea, adică de idoli, mai mult decât restul Greciei”, n-au putut destabiliza și dezarticula “sufletul oțelit și întărit în credință” al lui Vasile, cum mărturisește prietenul său, Sfântul Grigorie de Nazians.³

Întreaga sa viață, Sfântul Vasile a luptat cu fapta, cu cuvântul și cu scrisul. Cea mai mare înfăptuire a lui a fost pe plan practic, creând lângă orașul Cezareea un alt oraș pe care poporul l-a numit pe bună dreptate: Vasiliada. Cu toate că s-a stins doar la 50 de ani (379) viața și activitatea lui a fost densă și complexă acoperind și lăsând amprente adânci, în timp și spațiu, în Biserica creștină, ale căror urme și ecouri ne impresionează până astăzi și vor rămâne mereu vii în memoria creștinătății.

Tema pe care o punem în atenția noastră astăzi, în acest context jubiliar vasilian, deși nu are o abordare expresă în opera Sfântului Vasile, am încercat să o reperăm și identificăm pentru că ea nu lipsește din preocupările, cuvântările și scrierile lui. De aceea, am propus-o și am abordat-o pentru că este o temă de stringentă și maximă gravitate și actualitate. Dacă Sfinții Părinți ai veacului patru se confruntau cu un păgânism în descompunere, dar care mai încearca să-și apere pozițiile, din nefericire vremurile actuale ne postează într-o situație aproape analoagă, dar totuși diferită: creștinismul e asaltat de secularizare și desacralizare, iar neopăgânismul câștigă tot mai mult teren și se impune în mod galopant asupra societății contemporane și postmoderne.

Pilonul central sau axa în jurul căreia gravitează și își menține identitatea și echilibrul specia umană este familia, ca așezământ sacru. Este singura determinare firească și realistă a condiției umane la nivelul microcelulei sociale, dintru începuturile existenței și până astăzi.⁴ A neglija ori a refuza această evidență istorică, etnologică și antropologică înseamnă o crasă îndărătnicie a unei mentalități diluate și distorsionate a omului contemporan sau pur și simplu o situare lejeră pe valul antropologiilor naturiste, la modă azi în lumea seculară.

² Pr. D. Fecioru, *Introducere la Sfântul Vasile cel Mare, Scrieri, partea întâi*, col. P.S.B., nr. 17, Ed. I.B.M. al B.O.R., București, 1986, p. 7-10, 32.

³ Apud ibidem, p. 13.

⁴ Vezi pr. lect. univ. dr. Vasile Borca, “*Omenirea secularizată pe pantă suicidală*”, Ed. Universității de Nord, Baia Mare, 2008, p. 44.

Drama și deznodământul sumbru la care ne conduc toate ideologiile contemporane desacralizate și naturiste se răsfrâng asupra umanității, pe care o postează într-o descentrare spirituală, făcând-o să alunece pe panta pragmatismului îngust în care ideea de transcendență este mutilată sau abolită. Acestea produc, sub ochii noștri, o destabilizare și o degradare iremediabilă a umanului, situându-l pe treapta animalizării și chiar mai jos, pe cea a demonizării, pentru că fără Dumnezeu și fără relația divino-umană, omul rămâne un accident haotic, un nonsens al existenței, o făptură rătăcită în hazard “care vine de nicăieri și merge niciunde”, cum spunea Petre Țuțea,⁵ al cărui destin se termină în moarte sau în neființă.⁶

Iată de ce este astăzi atât de important și necesar să repunem în atenție și valoare entitatea familiei creștine așa cum a instituit-o Dumnezeu, la începutul omenirii, în Edenul primordial, și cum ne-o prezintă în chip autentic și ideal, întreaga Revelație divină, consemnată în Sfânta Scriptură și în Sfânta Tradiție prin autoritatea Sfinților Părinți.

Sfântul Vasile cel Mare, în deplină conformitate cu învățătura biblică ne prezintă familia ca o instituție divină, subliniind unitatea și indisolubilitatea ei. Pe baza textului evanghelic se arată că singurul motiv valabil pentru desfacerea căsătoriei este adulterul sau infidelitatea conjugală (Mt. 5, 31-32) ceea ce nu-i dă dreptul celui divorțat să se căsătorească cu alta (I Cor. 7, 10-11). Invocând apoi textul paulin din “Efeseni”, Sf. Vasile accentuează că iubirea și unitatea dintre soți trebuie să aibă model iubirea dintre Hristos și Biserică: “Se cuvine ca bărbații să-și iubească femeile lor, cu iubirea cu care Hristos a iubit Biserica, dându-se pe Sine pentru ea, pentru ca să o sfințească”⁷ (Ef. 5, 25-30). Ca model de fidelitate între soți este dat ca exemplu “turturica, care dacă se desparte vreodată de soțul ei, nu mai vrea să trăiască cu altul, ci rămâne singură, că în amintirea soțului de altădată refuză orice altă însoțire. Să audă femeile, zice sfântul, cât de cuviincioasă este văduvia chiar la cele necuvântătoare!”⁸

Unitatea și armonia deplină în familie ca o microbiserică o reliefează Sf. Părinte prin rugăciunea practică în comun de membrii familiei.⁹

Asemenea înțeleptului biblic elogiază frumusețea morală a femeii cinstite.¹⁰ Femeia înțeleaptă e capabilă să pună stavilă firii dezlănțuite și sălbătice a soțului

⁵ 322 de vorbe memorabile ale lui Petre Țuțea, Ed. Humanitas, București 2008, p. 83.

⁶ V. Borca, *op. cit.*, p. 216.

⁷ Sf. Vasile, *Regulile morale, Regula 73*, în vol. Scrieri, partea a doua, col. P.S.B., Ed. I.B.M. al B.O.R., București, 1989, p. 187.

⁸ Idem, *Omilia la Hexaemeron, Omilia a VIII-a*, în col. P.S.B., nr. 17, Ed. I.B.M. al B.O.R., București 1986, p. 164.

⁹ *Omilia la Hexaemeron, Omilia a IV-a*, p. 118.

ei: "Chiar dacă soțul ar avea o fire aspră și sălbatică, soția trebuie neapărat să-l suporte și nicio pricină să n-o facă să rupă unirea. Este pornit spre bătaie? Dar îi este bărbat! Este bețiv? Dar este unită cu el potrivit firii! Este aspru și neplăcut? Dar este mădularul tău și cel mai de cinste dintre mădulare!"¹¹

Armonia deplină în familie se realizează pe relațiile juste între membrii ei, în sensul că trebuie respectată porunca divină: "Copiii trebuie să-și cinstească părinții și să li se supună în toate" (Ex. 20, 12; Ef. 6, 1-3), iar "părinții trebuie să-și crească copiii întru învățătura și certarea Domnului, cu toată blândețea și răbdarea, sub niciun pretext care s-ar referi la ei, să nu le producă mânie și întristare"¹² (Ef. 6, 6; Col. 3, 21). Pentru a sensibiliza această relație dintre unii și alții, Sf. Vasile face apel la un alt exemplu din lumea animală: "Dacă leoaica își iubește pe cei născuți de ea, iar lupul se luptă pentru cățelușii lui, ce va spune omul, care nu ascultă de poruncă și strică firea, fie atunci când copilul necinstește bătrânețile tatălui, fie atunci când tatăl, prin a doua căsătorie, uită pe copiii din prima căsătorie. De nebiruit este la cele necuvântătoare dragostea dintre părinți și pui, pentru că Dumnezeu, Cel ce le-a creat, a înlocuit în ele lipsa rațiunii cu bogăția simțurilor".¹³ "Iar grija pe care o au de berzele bătrâne puii lor e îndestulătoare copiilor noștri, dacă ar vrea să vadă, pentru a-i face să-și iubească părinții! Berzele când văd că tatălui lor i-au căzut penele, la bătrânețe, stau în jurul lui și-l încălzesc cu penele, îi pregătesc din belșug hrana, iar la zbor îi dau ajutorul ce-l pot da, ajutându-l și dintr-o parte și din alta cu aripa."¹⁴

Demnitatea și responsabilitatea soțului și a soției în cadrul familiei își au temeiul în creația divină a amândurora, în chipul dumnezeiesc cu care sunt înzestrați ambii în aceeași măsură pentru că «bărbat și femeie i-a făcut pe ei» (Gn. 1, 27), de aceea, cei ce au "aceeași fire au și aceleași lucrări, iar cei ce săvârșesc aceeași faptă, aceia primesc și aceeași plată".¹⁵

Pentru întreținerea familiei sunt recomandate și elogiate munca și hărnicia: "Ai mâini, ai o meserie, muncește.... Multe sunt mijloacele de trai, multe sunt prilejurile. Furnica poate să se hrănească fără să ceară și fără să se împrumute, iar albina dăruiește rămășițele hranei ei reginei, căreia natura nu i-a dat nici mâini, nici

¹⁰ Idem, *Omilia a III-a, VIII*, p. 107.

¹¹ *Omilia a VII-a, V*, p. 154.

¹² *Regulile morale, Regula 76*, p. 190.

¹³ *Omilii la Hexaameron, Omilia a IX-a, IV*, în vol. citat, p. 174-175.

¹⁴ *Omilia a VIII-a*, p. 163.

¹⁵ Sf. Vasile cel Mare, *Omilii la Psalmi, Omilia la Psalmul I, III*, în vol. *Scrieri*, partea întâi, col. P.S.B. nr. 17, Ed. I.B.M. al B.O.R., București, 1986, p. 186.

meserie. Tu, însă, om, viețuitoare care poate deprinde ușor orice meserie, tu nu găsești oare din toate meseriile, una, care să-ți întrețină viața?”¹⁶

Prioritare în viața de familie ca și în cea personală trebuie să fie valorile spirituale, iar dintre acestea un loc special trebuie rezervat rugăciunii. “Trebuie să ne eliberăm de grijile căsătoriei, ca să ne îndeletnicim cu rugăciunea; să ne eliberăm de sângele de a aduna averi, de pofta după slava lumii acesteia, de plăcerile pe care ni le aduce desfătarea, de invidie și de orice gând rău asupra semenului nostru, pentru ca, fiind liniștiți sufletește și netulburați de nicio patimă, strălucirea lui Dumnezeu să fie curată și neîntunecată în noi, ca într-o oglindă”.¹⁷ De asemenea, alături de rugăciune, postul are un rol întăritor și edificator în familie fiind “tovarăș credincios al soților. Bărbatul nu pune la îndoială cinstea casei sale când vede că femeia lui postește; nici femeia nu se topește de gelozie când bărbatul său sfințește postul”.¹⁸ Postul se recomandă tuturor membrilor familiei. “Femeile să postească și ele, că și lor le este postul tot atât de potrivit și de firesc ca și respirația. Copiii să fie adăpați cu apa postului ca și plantele bine crescute. Bătrânilor le este ușor postul pentru că de mult s-au obișnuit cu el”. “Postul păzește pruncii, face curat pe tânăr, umple de vrednicie pe bătrân; părul alb, împodobit cu postul, este mai vrednic de respect. Postul este pentru femei podoaba cea mai potrivită; este frâu pentru oamenii în floarea vârstei, balsamul căsniciei, păzitorul fecioriei. Acestea sunt binefacerile pe care le aduce postul în fiecare casă”.¹⁹

Un rol important acordă Sfântul Vasile cel Mare educației în familie. În procesul educativ părinții trebuie să întrebuițeze mijloacele potrivite și eficiente. Copilul are finețea, simplitatea și inocența specifică. El nu cunoaște mândria, șiretenia, vicleșugurile, ci acestea și le însușește din comportamentul părinților.²⁰ Prin atitudinea părinților față de situațiile fericite și de prosperitatea gospodăriei, precum și din furtunile sau valorile necazurilor și nenorocirilor ce se pot abate peste familie, părinții oferă un model educațional copiilor lor. Prin toate acestea călăuzitoare trebuie să se arate făclia sau lumina credinței.²¹

Necazurile și nenorocirile, moartea unui copil sau a unuia dintre soți, încercări care se pot abate peste familiile noastre, nu trebuie să ne ducă în stări de deznădejde și la întristare peste măsură, pentru că “numai un suflet lipsit de bărbăție, care nu are tăria ce i-o dă nădejdea în Dumnezeu, poate fi sfâșiat și

¹⁶ Ibidem, *Omilia a II-a, la o parte din Psalmul XIV*, p. 219.

¹⁷ *Omilia la Psalmul XLV, VII*, p. 307.

¹⁸ *Omilii și cuvântări, Omilia I despre Post VII*, în col. P.S.B., nr. 17, p. 352.

¹⁹ *Omilia a II-a despre Post, cuvântul II, II*, p. 359, V, p. 361.

²⁰ *Omilii și cuvântări, Omilia a XII-a, La începutul Proverbelor, XI*, p. 479.

²¹ Ibidem, XV, p. 485, XVII, p. 487.

zdrobit de dureri”. “Ai fost batjocorit? Caută la slava pe care o ai păstrată în ceruri pentru răbdarea ta! Ai suferit vreo pagubă? Uită-te la bogăția cea cerească și la comoara pe care ți-ai agonisit-o prin faptele tale bune! Ai pierdut copilul? Ai, însă, înger, împreună cu care vei dănuți împrejurul tronului lui Dumnezeu și te vei veseli cu o veselie veșnică!”²²

Iată doar câteva aspecte edificatoare ce stau la baza unității și indisolubilității familiei creștine, pe care Sfântul Vasile cel Mare le-a remarcat și subliniat ca indispensabile unei vieți familiale armonioase și pentru realizarea întregului scop al căsătoriei:

- nașterea de copii sau perpetuarea neamului omenesc;
- ajutorarea reciprocă;
- ocrotirea moralității sau fidelității conjugale ca mediu prielnic dezvoltării și împlinirii familiei.

Sfântul Vasile, cu aceeași prețuire față de așezământul sfânt al familiei, dar dintr-o poziție mai severă și cu un ton mai apăsător, abordează în opera sa și factorii distructivi sau păcatele și viciile care amenință în mod grav unitatea și indisolubilitatea căsătoriei.

Pătrunderea păcatelor în mediul familial produce o mare dezordine și deviere a scopului sau menirii căsătoriei. “O casă în care au loc mânia, insultă, ocară și batjocuri, petreceri și desfrânări, are o faimă proastă, iar necinstea celor petrecute în ea trece asupra stăpânului casei aceleia. Atunci când iau mădulele lui Hristos și le fac mădule ale desfrânării, am mutat slava de la Cel ce mă mântuie la cel ce mă pierde”.²³

Păcatul cel mai periculos care atentează la subminarea și destabilizarea familiei este desfrâul. În primul rând el întunecă mintea sau discernământul omului, făcându-l pe acesta să-și piardă demnitatea și responsabilitatea umană, care automat duc la destrămarea familiei. Gravitatea acestui păcat o descoperă însuși Mântuitorul, de aceea în Predica de pe Munte, invocând porunca a VII-a din Decalog, care condamnă desfrânarea, El atrage atenția că acest păcat nu e suficient de a fi reprob, doar în practică ci, el trebuie extirpat din rădăcinile lui, din gândul sau pofta păcătoasă care se zămislește în mintea sau imaginația omului (Mt. 5, 28).

Sfântul Vasile aseamănă păcatul desfrânării cu ciurma, datorită influențelor cu care se propagă și contaminează. “Nu vezi oare pe desfrânații care stau în piață, care-și povestesc faptele lor rușinoase și isprăvile întunericului... ca pe niște fapte mari? Aceștia sunt ciurmații... care se străduiesc să ducă la toți păcatul propriu și se

²² Omilii și cuvântări, Omilia a IV-a despre mulțumire, VI, p. 382, VII, p. 385.

²³ Omilie la Psalmul XXVIII, II, p. 225.

ambizionează să facă pe mulți asemenea lor...”²⁴ Sunt condamnate spectacolele care incită la dezmăț, destrăbălare și desfrânare. “Aceste spectacole desfrânate sunt o adevărată școală publică de desfrâu”.²⁵ “Acele femei nerușinate, uitând de frica de Dumnezeu și disprețuind bunul simț..., își fâlfâie părul în vânt, își ridică rochiile și-și arată picioarele; cu ochi ademenitori și cu râs desfrânat atâta spre ele poftele desfrânate ale celor tineri. Ele pângăresc văzduhul cu cântece de rușine..., se dau în spectacol în fața tinerilor cu nerușinare, ca ieșite din minți, cu nimic mai prejos de cele mai mari furii ale nebuniei.”²⁶ Ce imagini sinonime cu spectacolele și manifestările excitante și provocatoare din zilele noastre. În fața acestor provocări demolatoare de suflete, Sfântul Vasile ne oferă ca remediu și model al castității chipul lui Iosif, care “în fața dragostei nebune a desfrânatei lui stăpâne, a preferat curăția castității în locul plăcerii rușinoase, deoarece castitatea lui a strălucit în acele mari încercări”.²⁷

Un alt păcat care face ravagii în familii este beția. “Aceasta, adesea, merge mână în mână cu desfrânarea”. Starea fizică și psihică în care ajunge bețivanul este degradantă. De aceea “demoniacul este vrednic de milă, bețivul însă, care suferă ca și demoniacul, nu-i vrednic nici de milă, căci se luptă cu un demon pe care singur l-a ales”.²⁸ Pacostea beției este grea povară pentru întreaga familie. Ea terorizează soția și copiii, face inefficientă educația și instaurează în familie haosul și infernul. De aceea, Sf. Vasile atrage atenția că numai “postul tămăduiește beția și psalmii acoperă cântecele rușinoase, iar genunchii plecați, pocăința și smerenia alungă dezmăturile și destrăbălările.”²⁹

O altă racilă care amenință pacea și liniștea familiilor, din păcate actuală și astăzi, și pe care o sesiza Sfântul Vasile, fiind strâns legată de beție, este violența. “Mâniosul nu se deosebește întru nimic de demoniac, nici în privința manifestărilor exterioare, nici în privința stării sufletești”.³⁰ “Mânia dă naștere la ceartă, cearta aduce insulte, lovituri, loviturile răni, iar din răni, de multe ori, moartea. Să oprim chiar de la început acest rău, izgonind din suflete, prin orice mijloc mânia.... Te-a insultat? Binecuvântează! Te-a lovit? Suferă! Te scuipă? Și

²⁴ Omilie la Psalmul I, VI, p. 191.

²⁵ Omilii la Hexaameron, Omilia a IV-a, I, p. 110.

²⁶ Omilii și cuvântări, XIV, I, p. 501.

²⁷ Omilii la Psalmi, Psalmul VII, VI, p. 202.

²⁸ Omilii și cuvântări XIV, IV, p. 503.

²⁹ Ibidem, XIV, VIII; p. 508.

³⁰ Omilii și cuvântări X, II, p. 449.

Hristos a fost scuipat! Aceste gânduri să-ți treacă prin minte, ca să-ți înfrânezi iuțeala.”³¹

Destabilizarea și destrămarea familiei pot avea de cauză și aplecarea exclusivă sau căutarea prin orice mijloace a bogățiilor și plăcerilor materiale. De cele mai multe ori banii, luxul și averile “sunt puse în slujba desfrânării, iar sărăcia și necazurile i-a cumînțit pe mulți care mergeau pe căi greșite”. De aceea, îndeamnă Sf. Vasile: “Nu vă bizuiți pe puterea trupului! Nu umblați după strălucirea slavei omenești! Nici una dintre ele nu te mântuie! Toate-s trecătoare, toate-s înșelătoare! O singură scăpare e sigură: Dumnezeu, că zice proorocul: «Blestemat este omul care își pune nădejdea în om» sau în cele omenești”.³² În cadrul tendințelor de lux și îmbogățire și în compania plăcerilor și desfătărilor păcătoase, se numără și dorința pătimașă a unor femei după pietre prețioase, bijuterii și haine luxoase, după parfumuri și coafuri. Oare la toate aceste femei, se întreabă Sf. Vasile, le mai rămâne vreme sau acordă vreme și pentru sufletele lor?³³

Pacea în familie mai poate fi tulburată prin limbuție, prin flecăreală, prin glume de prost gust, prin bârfe, vorbe ușurate, jurăminte false, mărturii mincinoase, care produc tulburări și umbresc liniștea, seninătatea și risipesc harul sfințeniei. În consecință, “oprește-ți limba de la rău, și buzele tale să nu mai grăiască viclenii! Fie ca mădularul tău, ce ți-a fost dat spre slujba cuvântului, să se îndepărteze de la orice lucrare rea!”³⁴

Am reliefat doar câteva din racilele care amenință și destabilizează familia din totdeauna, dar în zilele noastre cu mai multă virulență ca niciodată. De aceea, cuvintele Sf. Vasile cel Mare sunt deosebit de actuale, atât în ceea ce privește pericolul dar și în ceea ce privește soluția sau remediul de a apăra și vindeca familia de urmările nefaste ale acestor patimi.

M-am oprit asupra acestei teme fundamentale și centrale pentru existența și devenirea umană, reliefând-o succint și parțial în opera Sfântului Vasile cel Mare, cu ocazia acestui jubileu. Consider că a fi în tonul Sf. Vasile și a-l actualiza cu deplină responsabilitate înseamnă să denunțăm și să avertizăm lumea în care trăim și mai întâi să ne conștientizăm pe noi înșine că familia umană este astăzi grav amenințată și periclitată în însăși structura ei ontologică. Decadența morală a lumii în care trăim atinge cote alarmante și de neînchipuit cu câteva decenii în urmă.

³¹ Ibidem, X, III, p. 451, IV, p. 453.

³² *Omilii la Psalmi*, XLV, I, p. 300.

³³ *Omilii și cuvântări*, VII, IV, p. 413, 414.

³⁴ *Omilii la Psalmi*, Ps. XXXVI, IX, p. 275.

Realitatea destrămării și disoluției familiilor în lumea contemporană e cea mai sumbră cu care ne confruntăm. În ultimii ani, divorțurile depășesc ca număr căsătoriile. Mariagele cu greu depășesc 10 ani. Un raport publicat de Parlamentul European arată că în statele din Uniunea Europeană, la fiecare 30 de secunde se destramă o căsnicie și se produce un avort. Parlamentul European avertizează că viața de familie în Europa este în pragul unui colaps.³⁵

Nici la nivelul țării noastre lucrurile nu stau mai roz. Dacă în jurul anului 2000, rata divorțurilor era de aproximativ 1,5 la 1000 de locuitori, iar la o populație de 21,5 milioane aveam 810.000 de divorțuri și aproximativ 830.000 de inși care trăiau în uniune consensuală, adică concubinaj,³⁶ în ultimul timp situația s-a schimbat galopant. Numai în județul Maramureș, în cursul anului 2008, s-au înregistrat aproximativ 1.200 cereri de divorț, cu aproximativ 41 la sută mai mult față de anul precedent și în tot județul peste 8.900 de cupluri trăiesc în concubinaj.³⁷ Ultima și cea mai recentă achiziție sodomică sau babilonică cu care ne-am înzestrat palmaresul erotic românesc și care numără aproximativ 40 de mii de adepți, este cunoscută sub numele de swingeri, care practică sexul în grup.³⁸

În concluzie, în calitate de slujitori și responsabili cu mântuirea neamului omenesc, în fața acestor realități sumbre nu putem rămâne insensibili. Biserica trebuie să conștientizeze lumea contemporană că familia trebuie repusă la locul și demnitatea ei primordială, unde însuși Dumnezeu a așezat-o ca fundament al societății umane. Traumele la care este supusă familia în lumea contemporană sunt multiple și violente. Ele atentează și subminează grav tocmai temelia societății umane, a umanului în structura lui esențială. Specia umană, dacă nu-și va reconsidera atitudinea față de familie, în cadrul și cu ajutorul căreia a reușit să-și consolideze propria devenire și să realizeze toate progresele pe plan material și spiritual în decursul atâtor milenii de existență, se află în fața unui colaps ontologic, care-i va fi fatal și care va naufragia voit în abis sau va comite un act de suicid ori genocid universal.

³⁵ Apud "Formula AS", anul XVII, nr. 794 (12-19 nov.), 2007, p. 15.

³⁶ Apud Gerardo D. Berthin și un colectiv coordonat de Alin Teodorescu, *Raportul național al dezvoltării umane, România 2001-2002, editat de Programul Națiunilor Unie pentru Dezvoltare, România*, p. 98-100; *România - Recensământul populației și al locuitorilor - 18 martie 2002, vol. IV - Populația, Structura etnică și confesională*, Institutul Național de Statistică, 2003, p. 384.

³⁷ Apud "Informația zilei de Maramureș", în nr. 2190, din 1 decembrie 2008, p. 20 și "Informația zilei", nr. 2096, din 8 august 2008, p. 10.

³⁸ Apud, rev. CANCAN, anul III, nr. 629, din 7 mai 2009.

Nădăjduim că omenirea contemporană și factorii responsabili vor da dovadă de atâta înțelepciune și prezență de spirit încât să nu abandoneze cu dezinteres “lumina vieții” și să prefere “a umbla în întuneric” (In. 8, 12).

BIBLIOGRAFIE

1. VASILE CEL MARE, *Sfântul, Scrieri, partea întâia, Omilii la Hexaemeron, Omilii la Psalmi, Omilii și cuvântări*, traducere, introducere, note și indici de Pr. D. Fecioru, în col. P.S.B., nr. 17, Ed. I.B.M. al B.O.R., București, 1986.
2. IDEM, *Scrieri, partea a doua, Asceticele*, traducere, introducere, indici și note de prof. Iorgu D. Ivan, col. P.S.B. nr. 18, Ed. I.B.M. al B.O.R., București, 1989.
3. IDEM, *Scrieri, partea a treia, Despre SFÂNTUL DUH; CORESPONDENȚĂ (EPISTOLE)*, traducere, introducere, note și indici de pr. prof. dr. Constantin Cornițescu și pr. prof. dr. Teodor Bodogae, în col. P.S.B., nr. 12, Ed. I.B.M. al B.O.R., București, 1988.
4. COMAN I.G., preot, *Patrologie*, Ed. I.B.M.O., București, 1956.
5. TIMUȘ Gherasim, episcopul Argeșului, *Dicționar agiografic cuprinzând viețile Sfinților de la A-Z*, București, Tipografia cărților bisericești, reeditat după 100 de ani de Mănăstirea “Portărița”, județul Satu Mare, 1998.
6. ”SFÂNTUL VASILE CEL MARE – Închinare la 1630 de ani”, ediția a II-a, tipărită cu binecuvântarea P.F. Daniel, patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Ed. Basilica a Patriarhiei Române, București, 2009.
7. PAPADOPOUL Stelian, prof., *Mersul gândirii teologice a Sf. Vasile cel Mare*, traducere de prof. T. Bodogae, în rev. M.A., nr. 1-3/1979.
8. VASILESCU Emilian, diac. prof., *Sfinții Trei Ierarhi și cultura vremii lor*, în rev. S.T. nr. 1-2/1961.

EDUCAȚIA PERSONALULUI CLERICAL ÎN EPARHIA MARAMUREȘULUI ȘI SĂTMARULUI

Pr. lect. univ. dr. Teofil STAN

Catedra de Teologie Ortodoxă
și Asistență Socială
Universitatea de Nord, Baia Mare

Abstract

For a long time in our past, **education** was practiced only by **the Church** for its need to form servants and to prepare the faithful to the teaching of knowledge **of faith**. That happened in **the old Maramures**, if we consider the organization of the church that existed at **the monastery of Peri** in the late fourteenth century, or at other monasteries: Ieud, Giulești, Moisei, Cuhea (now Bogdan Voda), Barsana, Budești and Dragomirești.

After the forced dissolution of **Orthodox Diocese** in the early part of the eighteenth century, Greek-Catholic candidates for the priesthood are sent to study at Catholic seminars at colleges Propaganda in Rome, Vienna, Ruthenian Greek Catholic seminary in Lwow, the seminar units from Uzhhorod, or within the country, the Greek Catholic Seminaries in Oradea, Blaj or Gherla. After 1989, were established in Maramures **theological schools**, which teaches musical culture of **the Byzantine tradition**.

The role of theological schools, in addition to train ministers of the altars, or the departments **of religion**, is to be standard practice in **the liturgy** and singing in the church.

Pentru multă vreme în trecutul nostru, învățământul se practica doar de către Biserică, pentru nevoia ei de a-și forma slujitori și de a-i pregăti pe credincioși în vederea cunoașterii adevărurilor mântuitoare. Chiar copiii domnitorilor sau ai boierilor învățau carte pe lângă vreun preot sau călugăr cărturar. În preajma mănăstirilor mai importante sau a bisericilor mari din orașe apar și primele forme de învățământ organizat, așa numitele școli mănăstirești. *“Pe la 1300 – spunea marele istoric Nicolae Iorga – nu era altă școală decât a mănăstirilor și a bisericilor. Călugării aveau nevoie de slujbă; mănăstirile aveau nevoie neconținut de călugări noi, țării îi trebuiau vlădici, în bisericile mari se cereau dascăli cu bun meșteșug de cetire și cântare. Pentru cetire și pentru cântare /.../ au fost cele dintâi școli ale noastre. În aceste școli se începea învățătura pe de rost a rugăciunilor cuprinse în Orologiu sau Ceaslov, venea la*

rând Cartea de cântări pe opt glasuri, așa numitul Octoih și Psaltirea."¹ De fapt, întreaga cultură feudală s-a dezvoltat în strânsă legătură cu monopolul pe care îl deținea Biserica în societate; s-a petrecut aceasta nu numai la noi, ci în întreaga lume creștină a Evului Mediu.

Așa trebuie să se fi întâmplat și în Maramureș, și asta destul de timpuriu, dacă ținem cont de organizarea bisericească care exista aici la mănăstirea din Peri încă de la sfârșitul secolului al XIV-lea și începutul celui de-al XV-lea. În mod sigur a existat acolo și o școală organizată, de vreme ce egumenul mănăstirii este numit în documentele cancelariei regale "*graeci fidei professor*".² În plus, mănăstirea avea posibilitatea să întrețină o asemenea școală, dacă ținem seama de averea cu care au înzestrat-o Drăgoșeștii: „*3577 iugăre pădure și 182 iugăre arabil, o moară cu două roți pe Tisa, la care se adăugau veniturile din exarhat.*”³ Această școală s-a putut dezvolta odată cu mănăstirea, pe parcursul a aproximativ 400 de ani, până pe la mijlocul secolului al XVIII - lea, când mănăstirea este distrusă. Aici s-au pregătit pentru preoție un număr de preoți amintiți de diplomele maramureșene: Miroslov din Giulești, Popa Balothă din Apșa de Mijloc, diacul Luca din Oncești și alți preoți, călugări și dieci români.⁴

Din păcate, nu cunoaștem proveniența călugărilor, dar e de presupus că, datorită apartenenței sale la Patriarhia Ecumenică, patriarhul să fi trimis aici temporar sau chiar permanent, reprezentanți ai săi pentru a superviza activitatea din mănăstire. În mod evident, aceștia trebuie să fi fost oameni învățați, cunoscători a cel puțin două limbi.

Alături de studiul în limba slavonă, în școala mănăstirii a început să se studieze și în limba română. Aici se fac primele traduceri de cărți liturgice. În mănăstire trebuiau să existe mai mulți traducători, cărțile erau voluminoase, traducerea nu le putea face un singur călugăr, el își forma ucenici cu care lucra apoi probabil și la copiatul cărților. Unii dintre acești călugări erau persoane erudite care traduceau sau copiau cărți nu doar cu conținut religios, ci uneori chiar laic, în funcție de cererile pe care le primeau.

Despre școala mănăstirii din Peri Maramureșului ne vorbește și unul dintre martorii de la procesul privind distrugerea mănăstirii, care a avut loc în anii 1761-

¹ Cf. Mihail G. Poslușnicul, *Istoria muziceii la români. de la Renaștere până-n epoca de consolidare a culturii artistice*, prefată de Nicolae Iorga, București, 1928, p. 17.

² Ștefan Pascu și colectivul, *Istoria învățământului românesc*, vol. I, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1983, p. 95

³ Nicolae Iorga, *Istoria Bisericii Românești*, ed. II, vol. I, București 1929, p. 227.

⁴ Ioan Mihalyi, *Diplome maramureșene din sec. XIV - XV*, Tipografia lui Mayer și Berger, Sighet, 1900, p. 606, doc. 45.

1762, anume iobagul Francisc Szilagyi în vârstă de 75 de ani, al cărui străbunic Gherasim învățase la mănăstire, ajungând după dărâmarea ei preot în sat. El și alți martori au recunoscut că sfântul lăcaș a fost dărâmat de soldații „în revoluție”, iar călugării au fost alungați.

Ce se predă la această școală atunci? Cu siguranță, citirea cărților sfinte în slavonă și română, scrierea, cântările bisericești, ritualul (Tipicul bisericesc și noțiuni de Liturgică), predicarea învățaturii creștine cel puțin după o carte omiletică (Cazania), copierea cărților sfinte, într-o vreme în care încă nu era cunoscut tiparul. Așadar școala avea un caracter slavo-român, în sensul însușirii slavonei bisericești, concomitent cu folosirea și cizelarea limbii române. Cei mai mulți dintre elevi trebuie să fi fost români, abia mai târziu apărând și câțiva ruteni. Este sigur că unii monahi ai acestei mănăstiri cunoșteau și limba latină și greaca, prima limbă oficială a statului maghiar stăpân, în care egumenul Ilarie în anul 1494 înaintă regelui Ladislau o copie a „crisobului” patriarhal de la 1391 – scris în greacă, prin care și-a susținut drepturile uzurpate de episcopul Ioan de la Muncaci. Vreme de trei secole, egumenii de la Peri aveau și titlul de „*graeci fidei professor*”, adică învățător și mărturisitor al limbii grecești, iar mănăstirea era „*de graeci ritu fundato*” adică întemeiată după ritul grecesc.

La școala de pe lângă mănăstirea Peri s-au format și unii dintre preoții amintiți în Diplomele maramureșene: Miroslav din Giulești, popa Balotă din Apșa de Jos, Luca diacul din Oncești, și o mare parte a preoțimii românești din aceste ținuturi.⁵

Fără teama de a greși, susținem că această școală a dat și primele texte în limba română, care au devenit mai apoi bază a limbii literare. Codicele Voronețean a cuprins și cele patru Evanghelii, Epistolele Sf. Pavel și Apocalipsa, așadar o lucrare amplă, complexă, opera unei școli și a unor călugări pricepuți în greacă, latină, slavonă și română, dintre care unii au trecut la copiere și la difuzarea acestor manuscrise în alte părți ale teritoriului românesc, ajungând peste un secol și jumătate la Brașov, unde diaconul Coresi le-a tipărit, dându-ne astfel limba literară tipărită. Este foarte probabil ca unul dintre acești traducători sau copişti români să fi fost acela care în anul 1404 să fi redactat actul prin care Dumitru și Alexandru, fiii lui Baliță, confirmau mănăstirii Peri satele dăruite de părintele și unchiul lor Drag.⁶

Pe lângă mănăstirea din Peri a funcționat periodic și o tipografie care a imprimat nu doar cărți în limba slavonă ci și două cărți în română, un Moliftelnic

⁵Idem, p. 53, doc. 352, 26/1364, nr. 159/1428, nr. 313/1479.

⁶Grigore Nandriș, *Despre mănăstirea Peri*, în “Graiul românesc”, an II, nr. 2, București, 1928, p. 21.

și un Evangheliar, între 1490-1491, prin tipograful Svoipold Fiol.⁷ Tot aici s-au tipărit pe la 1680 un *Bukvar* (în ruteană) și un *Pentecostarion*.⁸ Un exemplar al acestei bucoavne l-a deținut canonicul Gheorghe Koszegi, vicar al Maramureșului, iar un exemplar al Penticostarului se afla în strana bisericii din Giulești prin 1762.

Potrivit părerii istoricului Nicolae Iorga, s-a format la Peri o adevărată tradiție a scrisului în limba română, încât pe la 1530 și în anii următori, locuitorii Bistriței corespundau în limba română cu juzii și jurații cetățeni și locuitori din Maramureș.⁹ Reiese acest fapt și din *Literele de împărțire a moșiilor*, scrise în limba română, rămase după Pop Lazăr din Budești și publicate de I. Mihaly în Diplome (doc. nr. 366/1593).

O altă școală se găsea pe lângă mănăstirea de la Ieud, datând de pe la sfârșitul secolului al XIV-lea, școală care a pregătit numeroși preoți și dieci pentru satele maramureșene. Între ei sunt și unii amintiți în Diplomele publicate de Ioan Mihaly: diaconul Iuga din Ieud, preotul David din Leordina ș.a. În anul 1579, principele Transilvaniei, Christofor Bathory, a ridicat la rangul nobiliar pe preotul român Georgiu Pop alias Fuczago, parohul Ieudului, pentru înalta sa știință de carte și activitatea sa cultural-religioasă din parohie.¹⁰

Alte mănăstiri însemnate ale vremii erau la Giulești, Moisei, Cuhea (azi Bogdan Vodă), Bârsana, Budești, Dragomirești; în Chioar la Fericea, Curtuiuşu Mare, Mănăstur, Merişor, Habra ș.a.¹¹, unde călugării se îndeletniceau cu scrisul. Multe dintre acestea au fost distruse de cumplita intervenție a generalului austriac Buckow, în dorința de a elimina Ortodoxia de pe aceste locuri, dar și de invazia tătarilor de la 1717.

Pe lângă mănăstirea de la Moisei erau construite chilii destinate școlii, lucru confirmat la 10 august 1694.¹² Mai târziu, în actul fundațional al mănăstirii din anul 1762, se prevede în mod expres și funcționarea unei școli pe lângă mănăstire.¹³ Faptul că aici, ca și în alte sate maramureșene au activat școli în jurul acestei date ne este confirmat în procesul verbal al adunării Comitatului Maramureș din 31 august 1709, în care se notează că populația din părțile de jos (Hust) și de sus (Iza-Vișeu) nu își plătește obligația în natură în contul salariului

⁷ Ștefan Pascu, *op.cit.*, p. 95.

⁸ Zenovie Păclișanu, *Câteva contribuții la istoria culturii mănăstirii Perii-Maramureșului*, în „Închinare lui Nicolae Iorga, Cluj, 1931, p. 334.

⁹ Nicolae Iorga, *Documente românești din Arhivele Bistriței*, București, 1899.

¹⁰ Tit Bud, *Date istorice despre protopopiatele, parohiile și mănăstirile din Maramureș*, Gherla, 1911, p. 19.

¹¹ Idem, *Disertațiune despre episcopii și vicarii români din Maramureș*, Gherla, 1891, p. 21.

¹² Idem, *Date istorice*, p. 94.

¹³ „Dumineca”, an IV, nr. 56, Sighetu Marmației, 1927.

învățătorilor și de aceea obligă pretorii să adune acest salariu în natură.¹⁴ De asemenea, în 18 octombrie 1709 se acordă școlii din Sighet o anumită sumă de bani, iar un oarecare Abraham Hoștiu își lăsa o parte din avere pentru nevoile aceleiași școli.¹⁵

La mănăstirea din Budești exista pe la începutul secolului al XVIII-lea o școală românească, la care au învățat între alții și Ioniță Comorzanul și Gavril al lui Toader din Tirean, (localitate lângă Carei), nepot al popii Ștefan și al popii Ionaș din Budești, amândoi ajunși mai târziu dascăli și copişti de manuscrise.¹⁶ Călugării acestor mănăstiri făceau dese deplasări în localitățile din jur, cu un dublu scop: de predicare a învățăturilor de credință, dar și economic. Mergând prin sate, ei se încadrau în viața religioasă a localității, participând la liturghii, la vecernii ori paraclise, ținând predici, cântând la strună, participare observată de întreaga comunitate. Acești călugări care plecau pe sate erau în general oameni învățați, erau cititorii puținelor cărți care existau la vremea respectivă, cunoșteau aspectele vieții religioase, dădeau sfaturi preoților în parohii, interveneau pentru reglementarea unor conflicte ivite prin satele pe unde treceau. De multe ori se opreau pentru un timp mai îndelungat învățându-i pe copiii satelor scrisul și cititul ca și rugăciunile obișnuite. Asemenea călugări pelegrini primeau daruri de la preoți și credincioși pentru servicii aduse comunităților pe unde treceau, daruri cu care se întorceau în mănăstiri pentru a-și asigura existența. Tot ei îi instruiău pe cei veniți în mănăstire ca novici, pe călugării mai vechi dar neștiutori de carte ori pe cei care veneau pentru a fi hirotoniți ca preoți. Aceștia din urmă trebuiau să rămână la mănăstire mai multă vreme pentru a se deprinde în rânduielile tipiconale ale slujbelor, în practicarea cântărilor, precum și în învățarea scrisului și cititului.

Istoricul Octavian Bârlea vorbește de existența unor prime școli sătenești în Transilvania, chiar de prin secolul al XVII-lea. Sigur, ele erau foarte puține, organizate pe lângă mănăstirile mai mari, dar și în unele sate mai înstărite și pe lângă bisericile mari, care aveau mai mulți preoți, diaconi și cântăreți (dascăli) cu preocupare mai aparte față de învățătură. Din păcate, o caracteristică a acestor școli era scurta lor durată de funcționare, în funcție de așezarea vreunui dascăl dispus să petreacă un anume timp într-un loc.

Scopul acestor prime forme organizate de învățământ românesc era pregătirea candidaților la preoție, a cântăreților de strună (dieci/cantori), precum și

¹⁴ *Prothocollum Incliti Comitatus Maramorusiensis*, vol X, (1705 – 1712), p. 276, la Arhivele Statului Sighetu Marmației.

¹⁵ *Ibidem*, p. 284.

¹⁶ Darius Pop, *Mărturii strămoșești. Note paleografice pe margini de cărți bisericesti sătmărene*, Editura Athenaeum, Satu Mare, 1938, p. 61.

a copiștilor de manuscrise liturgice. Metodologia de lucru în aceste școli era preponderent orală, punându-se accent pe însușirea prin memorare a cunoștințelor.¹⁷ Rezultatele unui asemenea sistem de învățământ erau precare: elevii știau să citească, însă cunoștințele de scriere le dobândeau mai ales cei care doreau să devină copiști de manuscrise. Nici chiar preoților nu li se cereau cunoștințe de scris, ci în primul rând să poată citi, să cunoască tipicul slujbelor, cântarea bisericească și catehismul.

Cu timpul, interesul pentru învățământ și foloasele lui a crescut. Pentru a înfrunta altercațiile cu stăpânirea, în rezolvarea litigiilor de moștenire a moșiilor, familiile erau nevoite să cultive știința scrisului. Actul scris era socotit un document inestimabil, care asigura certitudinea posesiunilor, dar și a demnității câștigate cu prețul sângelui. Documentul scris era considerat un lucru „sfânt”, drept pentru care actul scris era pus „după icoană”. Mărturie ne sunt documentele publicate în anul 1900 de Dr. Ioan Mihalyi de Apșa, în inestimabilul volum *„Diplome maramureșene din secolele XIV-XV”*, pentru care a fost răsplătit cu titlul de membru corespondent al Academiei Române.

În anul 1624 în Dieta din 23 iunie de la Alba Iulia, principele Transilvaniei Gabor Bethlen susține o hotărâre prin care se acceptă ca fiii românilor să frecventeze școlile care începuseră a lua ființă, *„dar nu cei ce doresc să se elibereze de iobăgie, ci numai cei ce cu gând curat vor să ajungă preoți, învățători și dieci.”*¹⁸

În secolul al XVII-lea, calvinizarea românilor era în plină desfășurare, motiv pentru care Suzana Lorantffy, soția principelui Rakoczi Gyorgy I, înființează școala românească de la Făgăraș, în anul 1657, unde elevii vor primi cunoștințe generale despre cântare și vor învăța cântece în limba română. De asemenea, s-a prevăzut ca în satele românești *„să nu se trimită maestru ... până ce acesta nu va cunoaște deplin scrisul și cititul românesc, până când nu știe bine a cânta.”*¹⁹

În anul 1663, principele Apaffi Mihaly îi cere mitropolitului ortodox de la Alba Iulia, Sava Brancovici, să înființeze câteva școli românești în districtele Hunedoara, Maramureș și Cetatea Chioar, unde să se predea scrisul și cititul în limba română.

¹⁷ Ion Gh. Stanciu, *O istorie a pedagogiei universale și românești până la 1900*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1977, pp. 200–209.

¹⁸ Nicolae Albu, *Istoria învățământului românesc din Transilvania până la 1800*, Tipografia Lumina, Blaj, 1944, p. 44.

¹⁹ Lupaș Ioan, *Documente istorice transilvane*, vol I, Cluj, 1940, p. 270-276.

Pe la anul 1700 în Maramureș existau școli în mai multe localități. Într-o conscripție școlară din acel an, găsim o întreagă rețea de școli satești în localități care astăzi fac parte din județul Maramureș, astfel: la Ardușat exista școală din anul 1698, învățător fiind Ioan Budău, la Arieș și Buzești din 1699, la Fărcașa, Sârbi și Tămaia din 1698, etc.²⁰

Date mai concrete avem însă abia după 1770. Astfel, în plasa Baia Mare (la vremea respectivă făcea parte din comitatul Sătmar), existau 28 de școli, după cum este notat în conscripția școlilor din plasa Baia Mare la 1770²¹: școala din Cicârlău funcționa de un an, la Cetățele de un an, Dumbrăvița de 10 ani, la Chechiș de un an, în Firiza de 10 ani, la Groși de 12 ani, în Recea de 6 ani, Satu Nou de Sus de 7 ani, Șindrești de 6 ani, Șișești de 11 ani, la Tăuții de Jos de 7 ani, Unguraș de un an, etc.

Majoritatea acestor școli erau susținute de parohiile respective. Câteva beneficiau de susținerea „domeniului minier”, ca și cele din Dumbrăvița, Firiza, Groși și Satu Nou de Sus, localități care dădeau muincitori pentru minele Băii Mari.

În unele școli se învăța doar citirea („lecturam”) și religia („catechismul”). Altele aveau un plan de învățământ mai diversificat, învățându-se scrierea, citirea, aritmetica, catechismul și cântările bisericești.²² În cele mai multe cazuri dascălul era și diacul bisericii, el fiind remunerat în natură, dându-i-se o locuință, așa numita „iclejie” = pământ pentru dascăl, cu o anumită cantitate de grâu și porumb, cu lemne de foc, plus 1/3 din venitul patrafirului (=stola).

Reiese așadar că am avut școli parohiale satești active, încă înainte de apariția legii școlare „*Ratio educationis*” din anul 1777. Între „grămăticii” veniți la Școala Românească de la Blaj pentru a se pregăti ca învățători pentru satele care i-au trimis, erau mulți din părțile Maramureșului și Sătmarului care puteau deja citi bucoavna și cărțile bisericești. Așa au fost Filip Pătruțean din Recea, Ion din Fersig, Pop Toader din vidicul Chioarului, Mihalca Ion și Pop Simion din Mănăsturul Chioarului, Miclea Costan și Giți Ioan din Copalnic ș.a.²³

²⁰ Bota Ioan, *Contribuții la istoria învățământului românesc din nord-vestul Transilvaniei*, în „Marmația”, IV, Baia Mare, 1978, p. 94.

²¹ Documentul manuscris 47/1770, nr. act 419, Fond Comitat Satu Mare, la Arhivele Statului din Cluj-Napoca.

²² ***, *Istoria învățământului din România*, vol I, București, 1983, p. 275.

²³ Zenovie Pâclișanu, „*Documente privitoare la istoria școlilor din Blaj*”, în „*Revista Arhivelor*”, an II, nr. 4, București, 1926, p. 403.

Pe la anul 1794 episcopul greco-catolic din Muncaci Andrei Bacinski, menționează într-un document și existența școlilor din Baia Mare, Baia Sprie, Băița, Mocira, Șurdești și Seini.

Reformele politico-sociale aduse în imperiul habsburgic de împărăteasa Maria Tereza și de fiul său Iosif al II-lea au vizat și învățământul, care prin legea „Ratio educationis” (Planul de învățământ) din anul 1777 a devenit o problemă politică de stat în virtutea căreia tineretul trebuie să fie educat în limba sa maternă, pentru a ajunge un cetățean creștin devotat statului multinațional habsburgic. Pe baza acestei legi, teritoriul Ungariei din vremea respectivă era împărțit în 9 districte literare: Buda, Bratislava, Pécs, Banca-Bistrița, Kassa, Ungvár, Győr, Zagreb și Oradea, în fruntea cărora se afla un director superior de studii, supus direct comisiei literare a Consiliului Locotenential Regal, care conducea întreaga rețea școlară. Comitatele Maramureșului, Ugocei și Sătmarului se găseau în această perioadă cuprinse în cercul literar al Oradiei.

Conducerea școlilor naționale, era însă încredințată clerului națiunii respective. După anul 1733 românii din Maramureș, Sătmar și Ugocea se găseau sub sub jurisdicția canonică a Episcopiei greco-catolice rutene de la Muncaci. Majoritatea episcopilor de acolo erau adepții rutenizării asupra populației românești din subordinea preoților lor. S-a ajuns curând ca sate întregi ca Bedeu, Dolha, Lipcea, Peri, Uglea ș.a., să-și piardă populația majoritar românească și limba română.

În anul 1778 se deschide la Oradea o „școală capitală” pentru pregătirea viitorilor învățători, atât de necesari școlilor satești ce se înființau. Instruirea candidaților uniți și neuniți se făcea de către un „professor preparandorum”, predându-li-se după *metodul normal*, în limba română.²⁴ În anul 1791 s-a deschis la Carei o școală preparandială româno-ruteană, pentru pregătirea învățătorilor necesari școlilor satești române și rutene din comitatele Sătmarului, Maramureșului, Ugocei, etc., sub conducerea profesorului Ioan Molnar.²⁵ Acesta era în același timp și inspector al școlilor greco-catolice române și rutene din districtul Careiului și autor al unor manuale școlare în manuscris.

Un mare rol în dezvoltarea școlilor românești a avut Gheorghe Șincai, care a fost numit director al acestora din anul 1782. A fost cel care a înființat circa 370 de școli românești în Transilvania. Tot în această perioadă apar școli superioare la Oradea, Beiuș și Năsăud, care vor fi frecventate și de mulți fii de români maramureșeni.

²⁴ Documentul Manuscris Latin nr. 25/1778, Fond Școli naționale – Oradea, la Arhivele Statului Cluj-Napoca.

²⁵ Manuscris Latin nr.1533/1791, la Arhivele Statului Sighetu Marmăției.

Date despre școlile și elevii din Maramureș se găsesc într-o conscripție imperială din anul 1787 „*Tabella super consignatione Iuventutis eruditionis capacis haud fuentis non fuentis Locorum Processus...*”²⁶. În acel an se găseau 8 școli cu 588 de elevi în plasa Sighetului, 17 școli cu 1067 elevi în plasa Cosăului, 9 școli cu 1341 elevi în plasa Vișeuului și 15 școli cu 1409 elevi în plasa Iza. Tot în acel an era încă activă Școala normală din Sighet a călugărilor piariști, școală frecventată și de elevii români din zona Sighetului.

Din ordinul împăratului Iosif al II-lea, în anul 1784 se înființează 12 școli „împărătești”, în limba română, între ele fiind cea din Șomcuta Mare, avându-l învățător pe Anton Papp, și cea de la Copalnic Mănăstur.²⁷

Și la Baia Mare au existat preocupări pentru dezvoltarea învățământului în limba națională. Astfel, în anul 1793, inspectorul școlar districtual Iacob Werner îi raporta directorului Gh. Tokody faptul că românii din cetatea liberă a Băii Mari doresc să aibă școală națională separată de cea a rutenilor. În acest scop au și obținut un local pentru viitoarea școală, în casa senatorului orășenesc Mihail Vankai, aflată în apropierea bisericii românești de aici.²⁸ Motivul invocat în susținerea cererii era numărul mare de copii români de vârstă școlară. Cererea a fost aprobată, iar școala a funcționat în prima jumătate a secolului al XIX-lea, fiind des amintită în șematismele vremii., care notează și existența școlilor de la Recea, Satu Nou de Jos și Satu Nou de Sus.

La începutul secolului al XIX-lea guvernul de la Viena se implică din nou în organizarea școlilor românești, aprobând apariția unor instrucțiuni destinate acestora. Astfel, în anul 1804 vor apare „*Regulele scolasticești ... pentru ținerea și procopseala școalelor românești celor din Țara Ungurească și părțile ei împreunate*”, iar în 1809, la Buda, va apare „*Instrucție pentru școalele românești din Banat*”. Tot atunci se va publica la Sibiu „*Învățăături către dascălii normalicești*”.²⁹ Aceste măsuri vor duce la o revigorare a școlilor românești, mai ales că în fruntea lor vor ajunge dascăli bine pregătiți.

În anul 1824 un număr de 72 de parohii sătmărene aflate în stânga Someșului au fost luate de la episcopia Muncaciului și alipite celei greco-catolice de la Oradea, fapt binefăcător pentru întreținerea românismului prin ele. Restul parohiilor din Satu Mare vor mai rămâne la Muncaci până în anul 1854, an în care

²⁶ Ion Bota, „Din istoricul învățământului românesc în Maramureș”, în Contribuții la istoria învățământului românesc, București, 1970, pp.149-160.

²⁷ Lucia Protopopescu, *Contribuții la istoria învățământului românesc din Transilvania*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1966, p. 170.

²⁸ Doc. Mss. Nr.73/1793, *Fond Școli naționale* – Oradea, la Arhivele Statului Cluj-Napoca.

²⁹ Onisifor Ghibu, *Școala românească din Transilvania și Ungaria*, București, 1915, p.12.

sunt alipite episcopiei de la Gherla. Printre acestea din urmă se aflau și satele de pe Fisculaș, inclusiv Șurdești, Dănești, Șișești, Cetățele și celelalte.

Ca urmare a ridicării la luptă a poporului român din Transilvania pentru drepturi egale cu celelalte naționalități din Imperiu, a evenimentelor politice de la 1848, trebuie înțeleasă și numirea canonicului Iosif Selegianu în funcția de director al școlilor românești din diecezele Oradea Mare și Muncaci³⁰. De aceste dieceze aparțineau toate parohiile greco-catolice din Maramureș și Satu Mare până în anul 1853, când se înființează Episcopia Unită de la Gherla.³¹ Imediat după instalarea sa, noul director Iosif Selegianu trimite un impresionant apel intitulat „Iubiților români”, în care militează pentru dezvoltarea învățământului românesc în comitatele din nord-vestul Transilvaniei, prin înființarea de școli românești „în tot satul”. Fiind conștient de greutatea unui asemenea început, și dorind ca învățământul sporadic de până atunci să fie înlocuit cu o largă mișcare generală de extindere a învățământului românesc, noul director face apel la sentimentele patriotice ale conaționalilor săi, încercând să le trezească mândria descendenților strămoșești, amintindu-le că sunt „*nepoții vestiților romani, care pentru înțelepciune, știință și virtuți au fost cinstiți în toate limbile pământului*”³²

Apelul adresat „Poporului român...” cuprinde și îndemnul pus în circulație de atât de cunoscutul „Răsunet” al lui Andrei Mureșanu, maramureșan de origine³³: „*Deșteaptă-te dară române, stârnește din adâncul somn în care și acum zaci...*”, iar pentru a fi și mai mobilizator, face legătura cu situația celorlalte popoare, a căror prosperitate o scoate în evidență, evident într-un spirit mobilizator: „*Caută în prejur la alte neamuri și limbi, cu cari împreună locuiești pe pământul acesta, cum sunt ele mai luminate, mai învățate, pentru aceea sunt și mai puternice, mai fericite și mai cinstite decât tu, Române*”³⁴

1. Educația personalului clerical în perioada Uniației

Dacă înaintea trecerii la Uniație, educația clerului se făcea pe lângă mănăstirile mari ale Maramureșului, la Peri, Moisei sau la Ieud, ori peste munți, la

³⁰ Direcția Județeană Maramureș a Arhivelor Naționale, Fond. Protopop. gr.cat. Baia Mare, dos.75/849.

³¹ Idem, Fond. Protopop. Gr. Cat. Baia Mare, dos.151/1855.

³² Ibidem, dos 75/1849.

³³ Vasile Iuga, *Poetul Andrei Mureșanu fiu al Maramureșului – schiță biografică*, în vol. Maramureș – vatră de istorie milenară, vol V, Ed. Dragoș Vodă, Cluj-Napoca, 2004, pp.267 – 294.

³⁴ Direcția Județeană Maramureș a Arhivelor Naționale, Fond. Protopop. greco-catolic Baia Mare, dos.75/850.

marile centre monahale din Moldova, după desființarea forțată a Episcopiei Ortodoxe, în prima parte a secolului al XVIII-lea, candidații greco-catolici la preoție sunt trimiși să studieze la Seminariile catolice, la Colegiile Propagandei din Roma, Viena, la Seminarul rutean greco-catolic din Lemberg (Lwow), la Seminarul unit de la Ujgorod (Ungvar), ori în țară, la Seminariile greco-catolice de la Oradea, Blaj sau Gherla.

La Roma a studiat, între alții, Ioan Ciceronescu (1867–1874), ajuns mai apoi preot paroh la Borlești (azi localitate în județul Satu Mare). La Seminarul greco-catolic „Sf. Barbara” din Viena, fondat pe la 1775, a studiat și Gavril Lazar din Purcăreț, profesor și protopop al Sanislăului. În Seminarul central din Budapesta și-au făcut studiile Ioan Iepure, ajuns apoi profesor la Liceul de stat din Baia Mare și Gheorghe Hetcou, care a ajuns director al aceleiași Liceu. Amintim aici că tot la acest Seminar a studiat și vestitul compozitor Francisc Hubic, ajuns apoi profesor la Academia Teologică din Oradea.

Între tinerii care au studiat la Seminarul Sfânta Barbara din Viena, 61 erau ruteni, veniți din patru dieceze. Doi dintre ei erau români, fiind trimiși de Episcopia Muncaciului. Este vorba despre Mihail Teodor și Mihail Teodorovici din satul Rona de Sus. Se crede că și alți tineri trimiși la Seminarul din Viena de către dieceza de Muncaci ar fi fost români: Grigore Maghiar, Iosif Pop, Ioan Șorban și Simion Vaszony, toți din județul Satu Mare.³⁵

Pe la anul 1744 episcopul Manuel Olsavszky a înființat o școală teologică la Muncaci. În lipsa unui seminar propriu, aceasta avea rostul de a asigura instruirea și calificarea tinerilor care aspirau la preoție, mai exact „în slujirea rituală și știința teologico-moralicească”. Se pare că majoritatea celor care optau pentru cler erau fii de preoți, trimiși spre învățătură timp de trei ani. Prin „Constituțiile” vlădicești din 7 aprilie 1752, episcopul Manuel îi anunța pe toți cei interesați că nu vor fi hirotoniți preoți până când nu-și vor însuși în școala de la Muncaci toate lucrurile pe care trebuia să le știe un sacerdot și nu vor dovedi că sunt vrednici de acel statut.³⁶ Acolo a studiat și Toma Pop, fiul popii din Turț (sat aflat în comitatul Ugocea, învecinat cu Sătmarul), care a fost hirotonit preot pe la 1758 pentru parohia Gherța Mică. În paralel, a luat sub tutela sa 20 de tineri români din regiune, hotărâți să se pregătească pentru preoție, pe care i-a învățat în propria sa locuință tainele slujirii, îndeosebi în perioada de iarnă, când nu erau prinși cu muncile agricole.

³⁵ Lucia Protopopescu, *op.cit.* p. 337.

³⁶ Ovidiu Ghitta, *Nașterea unei Biserici. Biserica greco-catolică din Sătmăr în primul ei secol de existență* (1667-1761), Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2001, p. 256.

Episcopul unit Inochentie Micu (1700-1768), a studiat la Facultatea de Teologie a Universității iezuite din Târnavia (în Slovacia), iar noviciatul monahal l-a făcut în mănăstirea ruteană unită din Muncaci (1728-1729).

Pentru Episcopia Ruteană Unită a Muncaciului, episcopul Andrei Bacinskyj (1773-1809), a fondat în anul 1793, la Ujgorod³⁷ o *Școală Pregătitoare pentru cantori și învățători*. Într-o însemnare din anul 1782 aflăm că: „*Păstoriceasca teologie ... alcătuită prin osteneala și sârguiala c.d. Toma Haina, în chesariu – împărăteasca fundație a episcopii Muncaciului pe parte românească profesor a Teologhii în Ungvar. S-a scris de Ioan Stanca, în Seminariumul Ungvarului alumnus și înt`al 3-lea an teolog*”.³⁸ La seminarul greco-catolic de la Ujgorod a predat între anii 1803–1809 și profesorul Vasile Kovary-Chioreanul. De asemenea, vicarul episcopal Petru Anderco, român de origine din comitatul Satu Mare a predat la aceeași școală. A îndeplinit și funcția de vicar timp de 54 de ani, din 1815 până în 1869, decedând la Sighet în 2 iunie 1869, la vârsta de 93 de ani. Protocolul preoților „repausați” (morți), de la Ujgorod, îl pomenește ca fiind un preot iubit de popor și stimat, astfel încât „păstoria” lui s-a bucurat de o mare autoritate în mijlocul românilor.

Episcopul rutean Andrei BACINSKI în mai multe documente emise în anul 1794 cerea ca învățătorii pregătiți la Seminarului Teologic de la Ujgorod, secția română, să știe bine limba română, căci altfel va refuza hirotonisirea lor.³⁹

Mulți dintre tinerii români din Maramureș care doreau să ajungă preoți, trebuiau să meargă pentru studii la Seminarul Teologic de la Ujgorod. Între ei îl amintim pe viitorul episcop Mihail Pavel, născut la 6 septembrie 1827 în comuna Recea, județul Maramureș, lângă Baia Mare. Tatăl său, Constantin, a fost învățător și cântăreț bisericesc. Cinci clase gimnaziale le-a urmat la călugării minoriți din Baia Mare, iar cele două de liceu sau filosofia în Satu Mare și Cașovia. A fost trimis de către episcopul Muncaciului - de care ținea atunci Recea - la Institutul

³⁷ Orașul Ujgorod (Uzhorod în ucraineană sau Ungvar în limba maghiară), numit astfel după râul Uzh care îl străbate, se află în sud-vestul Ucrainei, la 180 km de Baia Mare, lângă granița cu Slovacia și numără astăzi peste 115 000 locuitori. Este capitala regiunii Transcarpatia, fiind de fapt centrul său cultural și economic. Orașul a fost întemeiat în sec. al VIII –lea de slavi, aparținând Imperiului Kievean Rus. Spre sfârșitul secolului al XI-lea este cucerit de maghiari, sub care va rămâne până în 1867, când este trecut la Austro-Ungaria. În anul 1775 se înființează aici Episcopia Bisericii Catolice Uniate Ucrainene. În sec XIX și începutul secolului XX a fost centru al mișcărilor naționale ucrainene și rusofile. În anul 1919 orașul a fost cedat Cehoslovaciei, până în 1938-1944 când se găsește din nou sub maghiari. După al doilea război mondial aparține Ucrainei.

³⁸ Ion Bîrlea, op.cit, p.22.

³⁹ Arhivele Statului Sighet, mss. 747, fasc. 69 din 1790 și Direcția Arhivelor Statului Baia Mare, Doc. Nr. 14/1799.

"Sf. Barbara" din Viena, pe care în 1848, din cauza revoluției, a trebuit să-l părăsească înainte de terminarea studiilor. A absolvit teologia la Seminarul din Ujgorod, în anul 1851. A fost hirotonit preot de episcopul Muncaciului, Vasile Popovici. După hirotonire a fost numit notar consistorial la Episcopia Muncaciului și referent pentru credincioșii români din acea eparhie. În anul 1852 a fost trimis paroh în Apșa de Jos (azi în Ucraina). Luând ființă Episcopia Gherlei, la care au trecut o parte din parohiile românești din eparhia ruteană a Muncaciului, Mihail Pavel a fost chemat în 1856 la Gherla și numit notar consistorial, iar din 1860 protopop al Slatinei (azi în Ucraina), doi ani mai târziu ajungând vicar al Maramureșului. În anul 1870, călătorind la Roma, a reușit cu ajutorul mitropolitului Ioan Vancea, care era la Roma cu ocazia Conciliului Vatican I, să obțină dezmembrarea parohiei române unite Sighetu Marmăției de la eparhia ruteană a Muncaciului și anexarea ei la eparhia Gherlei. Confirmarea trecerii parohiei de la Muncaci la Gherla făcându-se prin decretul Nunțiatunii Apostolice din Viena abia la 18 aprilie 1881, arată cu câtă greutate s-a putut face acest transfer.

Marele memorandist Vasile Lucaciu, născut la 21 ianuarie 1852 în comuna Apa din actualul județ Satu Mare, a urmat școala confesională și ciclul gimnazial romano-catolic între anii 1858-1866 la Baia Mare. După absolvirea gimnaziului a urmat prima clasă de liceu la Ujgorod (1866-1867), unde fratele mamei sale, Nicolae Toth, episcop rutean, i-a asigurat întreținerea. Aici și-a însușit temeinic maghiara, deoarece toate materiile școlare se predau în această limbă.

Între cei care au studiat la Ujgorod, îi amintim și pe Sigismund Catoca, protopop în Borlești, Alexandru Nuțiu și Gheorghe Sălăjan, preoți parohi în Lipău, Augustin Pele, protopop în Pomi, ș.a.⁴⁰ Circulau în epocă chiar poeme despre viața din Seminarul de la Ujgorod. Unul dintre acestea a fost scris la 1801 de „Ioan C. Coman, în al teologiei al doile` an și rescris din litere cirilice în litere latine cu verșuri frumoase de preotul Nicolae Doroș din Brebi și teologul Alexandru Doroș, la 4 iulie 1905”.⁴¹

Amintim că Seminarul de la Ujgorod s-a transformat în Academie Teologică și a continuat să funcționeze până după venirea la putere a comuniștilor în 1944, când a fost închis.

Și la Satu Mare a existat un Seminar latin, în care s-au format Pop Alexa, protopop de Sanislău și Gheorghe Șula, fost protopop al Borleștilor, ambii foarte

⁴⁰ Petru Tămăian, *Istoria Seminarului și a educației clerului diecezei române unite din Oradea*, Oradea, 1930, p. 83.

⁴¹ L-am descoperit într-o colecție de documente vechi aflată în posesia familiei Pipaș din localitatea Tisa, în apropiere de Sighetu Marmăției.

activi președinți regionali ai Asociației culturale „Astra”, Pamfil Osian, protopop al Someșului și preot paroh în Roșiori, Liviu Sălăgian, paroh în Ardușat, Ioan Silaghi, în Valea Vinului ș.a.⁴²

Din păcate, în Seminariile de rit latin menționate „clericii nu și-au putut însuși cunoștințele tipicale, rituale și ceremoniale ale Bisericii noastre răsăritene și nici cântările bisericești, numai foarte defectuos. Precum văzurăm, în cânt și tipic nici la Oradea nu se făcea decât foarte slab progres...”⁴³.

Între ani 1732 și 1853 Maramureșul se găsea sub jurisdicția Episcopiei rutene unite de la Muncaci, fapt care a întârziat mult promovarea elementului românesc în această parte de țară. Materializarea dorinței românilor de a se separa ierarhic de Dieceza Muncaciului începe la 24 august 1776, când împărăteasa Maria Tereza a decretat înființarea Vicariatului Român Unit (în cadrul aceleiași dieceze de Muncaci), cu sediul la Sighet.⁴⁴ Cu toate acestea, episcopii de Muncaci au continuat să promoveze ruteni la conducerea Vicariatului nou înființat pentru a stopa dezvoltarea și impunerea naționalismului românesc.

Profesorul Ioan Corneli (n.1754), ajuns director al școlilor naționale și profesor al preparanzilor români de la Oradea, a studiat la Liov. Îi va urma Ion Molnar, învățătorul Școlii Naționale din Carei, care a exercitat funcția de director al școlilor naționale atât în dieceza ruteană a Muncaciului cât și în cea greco-catolică a Oradiei (avea așadar sub jurisdicție și școlile din Maramureș).

În perioada 1848 – 1870, la Școala Preparandială din Oradea au studiat un număr de 177 de elevi din Satu Mare și Sălaj, precum și trei maramureșeni.⁴⁵

2. Învățământul muzical-bisericesc după perioada comunistă

La scurtă vreme după reînființarea Episcopiei Maramureșului și Sătmarului, aprobată de Sfântul Sinod în ședința din 12 februarie 1990, s-a simțit și nevoia înființării unor școli teologice, în care să se pregătească viitorii slujitori ai Bisericii – preoți și dascăli de religie, dar totodată să dea și un duh nou orașului Baia Mare, atât sub aspect didactic, cât și sub aspect cultural.

Pentru concretizarea acestei idei a fost nevoie de inițiativa Prea Sfințitului Justinian Chira, noul episcop ortodox al Maramureșului și Sătmarului. Visul a devenit realitate la data de 10 mai 1991, când Sfântul Sinod a aprobat înființarea Seminarului Teologic Liceal Ortodox din Baia Mare, primindu-se apoi autorizația

⁴² Petru Tămâian, op.cit., pag. 69 – 88.

⁴³ Ibidem, pag. 93.

⁴⁴ Alexandru Filipașcu, op.cit. p. 162

⁴⁵ Vasile Bolca, *Școala Normală din Oradea*, Beiuș, 1938, p. 226.

din partea Secretariatului de Stat pentru Culte. Cursurile au început din anul școlar 1991 – 1992, cu anul I de studii, anul al II -lea fiind adus de la Seminarul din Cluj, prin strămutarea fiilor duhovnicești aparținători Eparhiei. Tot de la Cluj au venit și majoritatea profesorilor pentru disciplinele teologice.

În primii ani Seminarul Teologic și-a desfășurat activitatea în clădirea Grupului Școlar de Industrie Ușoară Nr. 6 din Baia Mare, iar din anul 1995 a primit un corp de clădire la Colegiul Tehnic "Anghel Saligny", din strada Progresului, nr. 43, unde activează și în prezent. Clădirea are în componență zece săli de clasă, un cabinet de informatică, o capelă pentru practica liturgică, iar în apropierea școlii se află clădirea internatului, cu o capacitate de 120 de locuri și cantina.

În anul 1997, Consiliul de administrație al Seminarului Teologic a făcut demersurile necesare pe lângă Episcopia Maramureșului și Sătmarului, precum și pe lângă Inspectoratul Școlar Județean Maramureș, ca această instituție de învățământ teologic să primească numele „Sfântul Iosif Mărturisitorul”, punându-se astfel și sub ocrotirea marelui ierarh maramureșean.

Cântările bisericești se predau după culegerea lui Dimitrie Cunțanu *Cele opt glasuri bisericești*, reeditată la Alba Iulia în 1997, sub îngrijirea Pr. Prof. Dr. Vasile Stanciu, iar Sfânta Liturghie se cântă uniformizat, după *Cântările Sfintei Liturghii și alte cântări bisericești*, lucrare apărută la Editura Institutului Biblic și de Misiune al B.O. R., București, 1992.

Între profesorii de muzică bisericească care au activat aici îi amintim pe Iustin Podăreanu, Simion Vaida, Teofil Stan și Petrică Covaciu.

Profesorul **Iustin Podăreanu**, născut în anul 1940 în localitatea Adâncata, județul Ialomița, predă muzica liniară și pregătește corul Seminarului Teologic încă de la înființarea acestuia, în anul 1991. A absolvit Conservatorul de Muzică „Gh. Dima” din Cluj-Napoca în anul 1975 la specializarea pedagogie muzicală.

Preotul Petrică Covaciu s-a născut la 23 iunie 1974 în localitatea Baia Mare, iar Școala Generală a urmat-o la Bârsăul de Jos, județul Satu Mare. A absolvit Seminarul Teologic „Sfântul Iosif Mărturisitorul” din Baia Mare în anul 1995, iar între 1995–1999 a urmat cursuri de teologie pastorală la Facultatea de Teologie Ortodoxă și muzicale la Facultatea de Muzică din cadrul Universității din Oradea. Din 2001 a fost numit profesor de muzică bisericească și dirijor la Seminarul Teologic Liceal „Sfântul Iosif Mărturisitorul” din Baia Mare. În anul 2004 a început studiile doctorale la Facultatea de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj Napoca, la specializarea muzică bisericească și ritual.

O latură specifică a activității Seminarului, care a adus rezultate deosebite, atât pe plan național, cât și internațional, este activitatea corală, susținută prin corul bărbătesc „*Angelli*”, dirijat de profesorul Iustin Podăreanu și de preotul profesor Petrică Covaciu. Dintre succesele înregistrate, amintim: opt locuri I la festivaluri naționale și internaționale; participări internaționale: în Ungaria – 1993, Polonia – 1994, Marea Britanie – 1995; invitații de participare la Festivalul Interortodox de Coruri de Tineret, organizat de Biserica Ortodoxă a Greciei, cu ocazia Marelui Jubileu (2000), Festivalul Internațional de Tineret și Muzică de la Viena (2000).

Din anul școlar 2006–2007 s-a înființat la Satu Mare un **Liceu Teologic Ortodox**, care poartă numele vestitului monah și om de cultură Nicolae Steinhardt de la Rohia. Cântările bisericești și Ritualul au fost predate la început de preotul profesor Alexandru Nuszer, fost paroh la Culciu Mare.

3. Departamentul de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității de Nord - Baia Mare

Învățământul teologic superior există la Baia Mare din anul universitar 1992–1993, când se deschide Secția de Teologie Ortodoxă cu două specializări, *Teologie–Litere* și *Teologie–Asistență Socială*, în cadrul Facultății de Litere din Universitatea de Nord.

În primii ani de funcționare secția s-a bucurat de implicarea și sprijinul unor renumiți profesori ai unor Facultăți de Teologie Ortodoxă de prestigiu: Arhid. prof. dr. Constantin Voicu și Pr. prof. univ. dr. Ilie Moldovan (Universitatea Lucian Blaga - Sibiu), Pr. prof. univ. dr. Alexandru Moraru, Conf. univ. dr. Valer Bel și Pr. Conf. Univ. dr. Vasile Stanciu de la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca.

În prezent aceste specializări au dobândit acreditarea finală, respectiv Teologia Ortodoxă Didactică-Litere în 1998 și 2004 (redenumită azi Teologie Ortodoxă Didactică), iar Teologia Ortodoxă - Asistență Socială în 2000 și 2005 (redenumită azi Asistență Socială).

Specializarile Teologie Ortodoxă Didactică - Limba și literatura română, și Teologie Ortodoxă - Asistență Socială, create în cadrul Universității de Nord din Baia Mare, au dat deja primele 10 promoții de absolvenți, care s-au încadrat în procesul de învățământ și de asistență socială din municipiile Baia Mare și Satu Mare și în alte localități ale județului Maramureș sau în județele limitrofe.

Din anul universitar 2000-2001, Senatul Universității de Nord a aprobat înființarea Catedrei de Teologie Ortodoxă, fiind numit șef de catedră Pr. lect. univ. dr. Dani Dorinel. Din 2003 și până în prezent, conducătorul Catedrei de Teologie

Ortodoxă este Pr. conf. univ. dr. Ștefan Pomian. Încă din primii 10 ani de învățământ teologic s-a constatat un real interes din partea tinerilor, și nu numai, de a studia teologia. În acest context, din anul universitar 2000-2001 s-a înființat și specializarea Teologie Ortodoxă Pastorală care a dobândit autorizație de funcționare din partea C.N.E.A.A., în prima grupă fiind înscriși un număr de peste 30 de tineri.

Planurile de învățământ ale specializărilor teologice sunt corelate în așa fel încât au la unele discipline cursuri comune cu alte specializări din cadrul Facultății de Litere și chiar din Universitate.

Cântarea bisericească și Ritualul au fost predate la început de vrednicul de amintire Pr. Marius Lazăr, Consilier cultural al Episcopiei, căruia i-a urmat Pr. Profesor dr. Vasile Stanciu, de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca. Din anul universitar 1999–2000 disciplina Muzică bisericească, ca și organizarea corului mixt al studenților au fost preluate de asistent universitar Teofil Stan.

Rolul școlilor teologice, pe lângă acela de a forma slujitori ai altarelor ori a catedrelor de religie, este și de a fi etalon în ce privește practica liturgică și cântarea bisericească pentru zona în care își desfășoară activitatea. Elevii sau studenții teologi, recrutați din toate părțile episcopiei, devin implicit misionari și sprijinitori ai ortodoxiei în localitățile de unde provin și unde se întorc în vacanțe.

Ei sunt cei care reprezintă viitorul credinței, pe ei și pe felul în care sunt pregătiți se clădesc speranțele Bisericii.

BIBLIOGRAFIE

1. Albu, Nicolae, Istoria învățământului românesc din Transilvania până la 1800, Tipografia Lumina, Blaj, 1944.
2. Bolca, Vasile, Școala Normală din Oradea, Beiuș, 1938.
3. Bud, Tit, Date istorice despre protopopiatele, parohiile și mănăstirile din Maramureș, Gherla, 1911.
4. Ghibu, Onisifor, Școala românească din Transilvania și Ungaria, București, 1915.
5. Iorga, Nicolae, Istoria Bisericii Românești, ed. II, vol. I, București, 1929.
6. Iorga, Nicolae, Documente românești din Arhivele Bistriței, București, 1899.
7. Pascu, Ștefan și colectivul, Istoria învățământului românesc, vol. I, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1983.
8. Pop, Dariu, *Mărturii strămoșești. Note paleografice pe margini de cărți*

- bisericești sătmărene*, Editura Athenaeum, Satu Mare, 1938.
9. Poslușnicul, Mihail G., *Istoria muzicii la români. de la Renaștere până-n epoca de consolidare a culturii artistice*, prefață de Nicolae Iorga, București, 1928.
 10. Protopopescu, Lucia, *Contribuții la istoria învățământului românesc din Transilvania*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1966.
 11. Stanciu, Ion Gh., *O istorie a pedagogiei universale și românești până la 1900*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1977.
 12. Tămâian, Petru, *Istoria Seminarului și a educației clerului diecezei române unite din Oradea*, Oradea, 1930.

UNITATEA ȘI COMPLEXITATEA PENTATEUHULUI

Asist. univ. drd. Eusebiu BORCA

Catedra de Teologie Ortodoxă

și Asistență Socială

Universitatea de Nord, Baia Mare

Abstact

The Pentateuch, also known as **the Tora** or Five Books of Moses (Genesis, Exodus, Leviticus, Numbers and Deuteronomy), constitutes the first and most important division of the **Old Testament**. The word derives from greek language. From the beginning, **the Pentateuch** was regarded as having the highest authority, higher even than that of the Prophets and the Writings. Traditionally, the Pentateuch was thought to be the **work of Moses**. Chronologically, the Pentateuch covers the period of time from the creation to the end of the Mosaic era.

The books of the Pentateuch are not “books” in the modern sense of independent, self-contained entities, but were purposefully structured and intended as part of a larger unity. A careful reading of the Pentateuch will reveal, beside a definite **unity** of purpose, plan, and arrangement, a diversity and **a complexity**, that is equally striking. This has given rise to many and varied theories as to the Pentateuch’s origin. Literary evidence for complexity: the historical narrative constantly cuts across and interrupts the legislations (a dual character); differences in vocabulary, syntax and style; the variable use of the divine names; duplication.

Upon examining the evidence of text and tradition few things need to be stressed. **The biblical sources** and various streams of tradition concur that Moses wrote narrative, legislative and poetic literature. The complexities of the text and distribution and growth of the evidence for its origin must be taken into account. These literary phenomena reveal that the Pentateuch is a composite, complex work with a long and involved history of transmission and growth. Faith affirms that this development was superintended by the same Spirit of God that prompted Moses to write and speak in the first place.

The overarching unity so creatively and powerfully formed out of its component parts is surely far more important than **the existence** of whatever sources (complexities). The real danger of literary **analysis and criticism** is that it necessarily denies the reality of the biblical affirmation that these words and deeds are from God himself, and the fact that it denies **the spiritual values** of the Old Testament revelation. When such analysis becomes the concern of biblical scholarship, it tends to reduce the Pentateuch to unrelated fragments.

Introducere

Încă de la întemeierea Bisericii, Sfânta Scriptură a fost, este și va fi cinstită pentru că este Cuvântul cel viu și spre mântuirea noastră, lucrător al lui Dumnezeu. Cultul, teologia, viața duhovnicească, iconografia, întreaga viață bisericească este o dumnezeiască rodire a Sfintei Scripturi, așa cum ne-a fost ea încredințată de Sfinții Apostoli¹.

Biblia sau Sfânta Scriptură este Cartea despre care Dumnezeu spune, prin gura Sfântului Său Prooroc Moise: “ea nu-i pentru voi doar o vorbă goală, ci este însăși viața voastră, și prin cuvântul acesta vă veți îndelunga zilele...” (Deut. XXXII,47).

Același adevăr ni-l descoperă Mântuitorul Iisus Hristos: “Cuvintele pe care Eu vi le-am grăit, ele duh sunt și viață sunt” (In. VI,63).

Scrierea este descoperirea cea mai revoluționară a umanității. Simplitatea materialelor, răspândirea în diferite sectoare și caracterul permanent al mesajelor o făceau să îndeplinească un rol hotărâtor. Mai mult decât oricare altă tehnică, scrierea îl definește pe om, face să dăinuie legile, relatează istoria, cuprinde o altă lume, adesea mai frumoasă, scoate la iveală aspecte necunoscute ale lucrurilor și închide în sine taine ascunse de veacuri².

La început n-a fost cartea ci Cuvântul (In I,1). La izvoarele experienței religioase a Israelului cât și a Bisericii stă Revelația nu Biblia. Așa cum istoria precede istoriografia, tot așa un popor nu-și începe istoria citind cărți. Prin citirea Bibliei se caută rădăcinile propriei istorii, memoria, ca apoi printr-o rememorare să ne putem orienta spre viitor. Scriptura este o memorie-profeție care leagă trecutul de viitor³.

Biblia este Cartea care cuprinde cărțile. Biblia, așadar, este Biblioteca; Biblioteca prin excelență, singură și singulară în dumnezeiasca ei omenitate. Orice bibliotecă din lume poate avea cuvinte despre Dumnezeu; Biblia este însăși rostirea lui Dumnezeu, anume pentru oameni și prin oameni. Inspirată de Duhul Sfânt, ea este Cartea devenită cărți⁴.

¹ Bartolomeu Valeriu Anania, „Precuvântare”, în Biblia sau Sfânta Scriptură, Ediție jubiliară a Sfântului Sinod, versiune diortosită după Septuaginta, redactată și adnotată, Ed. I.B.M.B.O.R., Buc., 2001, p. 5

² Fernand Comte, „Cărțile Sfinte”, traducere de Dumitru Purnichescu, Ed. Enciclopedica, Buc., 1994, p.7

³ Pr. Dr. Ioan Mitrofan, „Introducere în Vechiul Testament- note de curs”, (uz intern), Cluj-Napoca-Blaj, 2001, p. 10

⁴ Pentateuhul sau Calea Cinci Cărți ale lui Moise, versiune revizuită după Septuaginta, redactată și comentată de Bartolomeu Valeriu Anania, Ed. I.B.M.B.O.R., Buc., 1997, p. 7

Așa stă Biblia în fața cititorului: ca o prescură care poate să rămână pâine dospită, poate deveni anafură sau se poate transfigura în trupul euharistic⁵.

I. Preliminarii

Înainte de a intra în tema propriu-zisă, propusă, sunt necesare câteva cuvinte preliminare și generale cu privire la ceea ce înseamnă și reprezintă Pentateuhul pentru creștinătate și nu numai. Înainte de toate trebuie să identificăm noțiunea, adică la ce se referă termenul acesta, de unde și de la ce provine această denumire și care este componența Pentateuhului.

Mântuitorul Iisus Hristos a spus: „Cercetați Scripturile, că voi socotiți că în ele aveți viață veșnică; și ele sunt cele ce mărturisesc despre mine” (In. V,39). Când Mântuitorul a rostit aceste cuvinte, „Scripturile” cuprindeau doar cărțile Vechiului Testament, primele cinci dintre ele, care împreună alcătuiau Legea, bucurându-se de o cinstire aparte. Aceasta pentru că, Legea dată de Dumnezeu prin Moise întemeiase și susținuse viața religioasă și comunitară a poporului ales, dăruindu-i acestuia o identitate spirituală unică și pregătindu-l astfel pentru primirea, „la plinirea vremii”, a lui Mesia-Hristos. Cu conștiința că istoria cea una a mântuirii nu poate fi frântă, Biserica a păstrat în canonul Sfintelor sale Scripturi și cărțile vechi-testamentare, ai căror autori fuseseră insuflați de același Duh Sfânt ca și cei ai cărților nou-testamentare⁶.

Scrierile lui Moise au generat foarte multe discuții cu privire la geneza lor. Parcă se uită cu prea multă ușurință ceea ce spunea poporul ales lui Moise, pe când era în pustie, zicând: „Și au zis către Moise: Vorbește-ne tu, dar Dumnezeu să nu vorbească spre noi, ca nu cumva să murim”. (Exod XX,19), adică faptul că generația pustiei avea conștiința clară că Dumnezeu le vorbește, că nu este un Dumnezeu tăcut, ci mai degrabă un Dumnezeu, însă, care nu poate fi văzut cu ochii fizici. Se trece foarte ușor atenția de la Cel Transcendent, asupra celui căruia îi este destinată transcenderea. Omenirea tinde spre umanizarea totului, spre postarea sa ca unic și definitiv etalon al tuturor. Modernitatea și postmodernitatea tinde mereu să-L oblige pe Dumnezeu să se exprime și să lucreze în criteriile logicii umane, că necăutând ilogica divinului ea maximalizează antropomorfizările până la a-L deposeda pe Dumnezeu de propria-I divinitate⁷.

⁵ Bartolomeu Valeriu Anania, „Cuvânt lămuritor asupra Sfintelor Scripturi”, în Biblia sau Sfânta Scriptură, ... , p. 7

⁶ Pentateuhul sau Cale Cinci Cărți ale lui Moise, ... , p. 5

⁷ Ioan Chirilă, „Repere Teoretice pentru o exegeză trans-confesională a Pentateuhului”, în rev. „Studia Universitatis Babeș-Bolyai- Theologia Orthodoxa”, nr. 1/2007, p. 3

Ideea teocrației caracterizează istoriografia Vechiului Testament. Această idee îndreaptă și pătrunde atât materia cât și forma acestei istoriografii. Literatura istorică a Vechiului Testament se deosebește deci foarte tare de cea profană. Ea n-a avut numai scopul de a istorisi faptele și întâmplările unui popor, ci a vrut să arate cum Dumnezeu, prin poporul Israel a pregătit mântuirea omenirii după sfatul înțelepciunii Sale. Istoria Vechiului Testament este deci, înainte de toate o parte din istoria iconomiei⁸ dumnezeiești și numai în al doilea rând este și istoria poporului Israel⁹.

Cărțile Sfinte reprezintă spiritul poporului evreu, după cum s-a spus: „Căci ele sunt viața și durerea noastră”. Ele reprezintă sursa sacră a istoriei poporului, a credinței acestuia, a modului său de viață și a culturii sale. Datorită lor evreii s-au constituit ca neam și tot datorită lor poporul evreu există până în prezent. Nu numai evreii, ci întreaga lume civilizată recunoaște faptul că TaNaK-ul¹⁰ este o operă divină, creația lui Dumnezeu, care a pus viață în această carte, numită de toate popoarele „Cartea” cunoașterii sau „Cartea Cărilor”, iar poporul evreu este numit de toată lumea „poporul cărții”. Încă din antichitate era recunoscută valoarea acestei cărți și ea a fost tradusă în toate limbile civilizate, cucerind în cele din urmă aproape întreaga umanitate¹¹.

Pentateuhul lui Moise constituie prima și cea mai importantă diviziune a Bibliei evreiești; deține un loc de cinste în canonul iudaic și a fost privit ca având cea mai mare autoritate, mai presus de Profeți și Scrieri. Pentateuhul nu este o istorie particulară a poporului Israel, ci el istorisește originea teocrației Vechiului Testament și a legii teocratice, care a dat-o Dumnezeu poporului Israel¹².

⁸ Istoria iconomiei divine nu poate fi înțeleasă deplin, nu poate fi explicată total prin erudiție, știință sau dovezi arheologice. Istoria este de două feluri: istoria ca fapte obiective, externe și verificabile (ex. Iisus a fost un om care a trăit în primul secol, este o afirmație a unui fapt istoric, verificabil prin aceleași criterii cu care orice fapt din trecut este verificat); și istoria ca semnificație, internă și neverificabilă (ex. Iisus este Fiul lui Dumnezeu, acest fapt nu poate fi verificat, este o afirmație interpretativă care privește semnificația omului Iisus, a cărei valabilitate este susținută doar prin credință), (cf. Carine Plamada, „Termeni exegetici importanți în limba germană pentru studul Vechiului Testament”, <http://www.geocities.com/Athens/Academy/5490/VTGerman.htm>, accesat la 09.02.2009). Soluția cea mai bună și ultimă (după ce le epuizăm pe cele intelectuale) de a desluși iconomia divină este credința (încrederea în puterea nemărginită a lui Dumnezeu de a face lucruri care nu pot fi înțelese de oameni)

⁹ Dr. Victor Szmigelski, „Introducere specială în Cărțile Vechiului Testament”, Tipografia Seminarului arhiepiscopesc, Blaj, 1889, p.2

¹⁰ TaNaK este un nume construit sub formă de acronim: Tora, Neviim și Ketuvim

¹¹ Menachem Hacohe, „Cartea vieții omului”, Ed. Hasefer, Buc., 2005, p. 120

¹² Dr. Victor Szmigelski, op. cit., p.4

Expunerea legii este scopul principal, iar istoria servește ca motivare, explicare ori ilustrare a legislației. Așa se explică lacunele de ordin istoric care se află în Pentateuh. Pentateuhul este o operă bine plănuită și bine compusă, toate acestea arătând unitatea și originea sa de la un singur autor¹³.

Pentateuhul este uvertura (deschidere premergătoare, dar și o sinteză) operei mântuitoare a lui Dumnezeu¹⁴.

a) Denumire (termenul “Pentateuh”)

Numele de “Pentateuh” nu este original; termenul nu apare nicăieri în cuprinsul Sfintei Scripturi. De fapt este vorba de două cuvinte grecești πέντε = “cinci”, τευχος = “carte, volum”, deci, “η πεντατευχος” înseamnă “Cele Cinci Cărți”, o denumire generică a scrierilor care îl alcătuiesc. Vechii iudei nici nu cunoșteau, nici nu foloseau denumirea aceasta. Rabinii au adoptat acest termen mult mai târziu, când au denumit cărțile lui Moise: “cele cinci cincimi ale Legii”, în limba ebraică: חמשה חומשי תורה (cinci cincimi ale Torei)¹⁵, חמשה חומשים (cele cinci cincimi) sau simplu חמס (cinci). Termenul apare transcris și în limba latină “pentateuchus”, având sensul de “liber” = “carte”¹⁶.

Deși nu se știe precis dacă termenul original “Pentateuh” era un adjectiv al substantivului omis “βιβλος”, sau substantivul propriu-zis, înțelesul lui literal “cinci părți”¹⁷ pare că se referă la felul în care sururile sau cărțile erau ținute, separat, învelite cu acoperăminte sau huse. Data exactă când a avut loc împărțirea Legii în Cele Cinci Cărți nu o știm, cercetătorii n-au putut stabili dacă aceasta este anterioară sau nu traducerii alexandrine¹⁸.

Cea mai veche atestare cu privire la existența acestei împărțiri o găsim la Filon din Alexandria, care pomenește despre primele două cărți: “Prima din cele

¹³ ibidem, p. 5

¹⁴ Bartolomeu Valeriu Anania, „Introducere la Pentateuh”, în Biblia sau Sfânta Scriptură, ... , p. 21

¹⁵ The New Jewish Encyclopedia, Edited by David Bridger in association with Samuel Wolk, Behrman House, Inc. Publishers, New York, 1976, p. 374

¹⁶ “La Genese”, traduite par R. de Vaux, O.P., (2e édition revue), Les Editions du Cerf, 29, boulevard Latour-Maubourg, Paris, 1962, p.7

¹⁷ substantivul το τευχος, -εος, - ους se poate traduce prin: vas, lădiță, cutie, teacă, husă, rulou, sul, carte, volum cf. Rev. John Groves, „A Greek and English Dictionary”, J.H. Wilkins & R.B. Carter, Boston, 1842, p. 558 (în lucrarea „A Greek-English Lexicon based on the german work of Francis Passow”, alcătuită de Henry George Liddell, Robert Scott, Franz Passow, Henry Drisler, Harper & Brothers, Publishers 82 Cliff Street, New York, 1848, pp. 1489-1490 se arată o oarecare evoluție a termenului, care, era folosit și în medicină cu sensul de corp, carcasă umană, cel ce susține intestinele: „τευχος νεοσσων λευκον”, iar după perioada alexandrină, termenul primește și sensul de: „carte”).

¹⁸ „Pentateuch”, în „The Catholic Encyclopedia”, vol. XI, online edition, 2003, p. 1

cinci cărți în care Sfintele Legi au fost scrise poartă numele: Geneza” (των ιερων νομων εν πεντε βιβλοις αναγραφεντων η πρωτη καλειται και επιγραφεται Γενεσις)¹⁹, “... Ghidul Sacru a numit o întreagă sfântă carte a Legii: Exod, Ieșire ...” (παγκαλως ουν ο ιεροφαντης μιαν της νομοθεσιας ολην ιεραν βιβλον Εξαγωγην ανεγραψεν)²⁰.

Această delimitare se pare că provine din împărțirea unui sul foarte voluminos în cinci suluri mai mici, de dimensiuni aproximativ egale. Denumirea generică “pentateuh” poate fi tradusă literal: “cinci huse”, și poate fi întâlnită, în varianta greacă, în scrisoarea valentinianului Ptolemeu (150-175) către Flora, în lucrarea “Împotriva ereziilor” a Sfântului Epifanie, Sfântul Atanasie în “Epistola către Marcelin”. Termenul latin, “Pentateuchus” (forma masculină), îl întâlnim la Tertulian în lucrarea “Împotriva lui Marcion”, cât și “Pentateuchum” (forma neutră) la Isidor de Sevilla²¹.

Referirile la Pentateuh pot fi găsite în întreg cuprinsul Sfintelor Scripturi. Atât în Vechiul Testament cât și în Noul Testament, cartea este recunoscută sub diferite denumiri:²²

“Lege²³”, „Legea” și „Legi”, în limba ebraică : תורה²⁴, התורה, respectiv תורת²⁵, iar în limba greacă: ο νομος, του νομου²⁶,

¹⁹ Philo, “De Abrahamo”, în col „Loeb Classical Library”, vol. VI, trad. F.H. Colson, William Heinemann Ltd, London, 1966, p. 5

²⁰ idem, “De Migratione Abrahami”, în col „Loeb Classical Library”, vol. IV, trad. F.H. Colson, William Heinemann Ltd, London, 1968, p. 139

²¹ „Dictionaire de la Bible”, publie par F. Vigouroux, troisieme triage, tome quatrieme, deuxieme partie, Paris – VI, 1928, p.50

²² în urma traducerilor dintr-o limbă în alta, observăm că unii termeni au fost modificați, fără însă a periclita mesajul autorului hagiograf; câteva exemple de astfel de traduceri (din limba ebraică în cea greacă) sunt exemplificate în „Septuaginta”, vol. 1, Ed. Polirom, Iași, 2004, pp. 16-32

²³ Tora este denumirea ebraică, ce se referă la cuprinsul lucrării, la centrul de greutate al acestei colecții, Cele Zece Porunci, Legea Morală dată pe Muntele Sinai. Traducerea acestui termen prin “lege”, a dat impresia că lucrarea se referă în principal la chestiuni legale. Pentateuhul nu se referă doar la legi în sensul secular sau ritual al termenului. Deci, termenul ebraic, este tradus impropriu: lege, o traducere mai fericită ar putea fi: învățământ, instruire, direcție (Gordon J. Wenham, „Exploring The Old Testament”, volume 1: A Guide to the Pentateuch, Downers Grove, Inter Varsity, 2003, p.4), îndrumare, sau revelație (pentru că întâmplările lui Avraam, Iacov, Iosif și Moise arată cum Dumnezeu S-a făcut cunoscut pe Sine primelor generații de iudei, și cum au învățat să-I slujească Lui cf. David F. Hinson, „Old Testament Introduction 2 The Books of the Old Testament”, revised edition, TEF Study Guide 10, Typeset by J&L Composition Ltd, Filey, North Yorkshire, Printed in Great Britain by The University Press, Cambridge, 1992, p. 39). Substantivul provine de la verbul ירה (folosit doar de șase ori: la Ex. XV,4 cu sensul de „a arunca” în mare, în schimb, în Ex. XIX,13;1 Regi XX,36-37; 4 Regi XIII,17 are sensul: „a săgeta”, iar la Iov XXXVIII,6 termenul se poate traduce prin „a pune temelie”), aceasta fiind forma qal a verbului,

“Cartea Legii”, adică ספר התורה²⁷, iar în Noul Testament : ο βιβλιον του νομου²⁸. Cu privire la autorul omenesc, această carte a fost denumită: „Legea lui Moise”, pentru evrei: תורה משה²⁹, pentru elini: ο νομος Μωυσεως³⁰, sau „Legea prin Moise”: ο νομος δια Μωυσεως.³¹

timpul trecut și poate fi tradus prin: el a tras (cf. Pr. Prof. Dr. Emilian Cornițescu, Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan, „Limba ebraică biblică”, E.I.B.M.B.O.R., Buc., 2002, p.278). Apoi, la modul infinitiv, לירות (întâlit doar de două ori: Ps. XI,2, LXIV,5, în traducerea românească Ps. X respectiv LXIII, este tradus „a săgeta”), însă sensul este: a pune piatra fundamentală, a pune temelie. Întâlnim și forma de hifil indicativ, הורה (4 Regi XII,3, tradus „a fost îndrumat”, Iov VI,24 „învățați-mă”, „fiți-mi didascoli”), cu sensul: „a preda”, „a instrui” cf. Dr. Alfred Hârlăoanu, „Dicționar explicativ ebraic-român literele alef-lamed”, ediția a II-a, Ed. Neemira, Buc., 2002, p. 249. Este întâlnit și termenul מורה, formă de hifil, participiu masculin și care poate fi tradus: a arunca (1 Regi XX,36), a învăța (4 Regi XVII,28, Isaia IX,14). În sistemul verbal ebraic, în cele șapte forme de conjugare, בנינים, forma unui verb poate fi simplă (qal-activă și nifal-pasivă), intensivă (piel-activă, pual-pasivă și hitpael-reflexivă) și cauzativă (hifil-activă și hofal-pasivă). De remarcat este faptul că, la forma simplă, în cazul de față, verbul are un sens, iar la forma cauzativă altul. Forma de hifil reprezintă cauzarea unui eveniment, nuanța unui astfel de verb devine cauzativă, și exprimă cauza stării sau acțiunii descrisă de verbul aflat la qal. De exemplu: מלך, vb. Qal = a domni, המליך, vb. Hifil = a cauzat să domnească, a întronat, שמע, vb. Qal = a auzit, השמיע, vb. Hifil = a informat, a profețit (cf. Timothy Crow & Silviu Tatu, „Curs de Ebraică Biblică”, Editura Institutului Biblic „Emanuel” Oradea, 1999, p.129-130). Poate astfel am înțelege mai mult ce reprezintă acest termen, astfel: Tora a fost „aruncată”/dată de Dumnezeu oamenilor, iar El a făcut această „aruncare” pentru/cu scopul de a-i instrui, a-i învăța pe oameni. Folosirea termenului doar la forma activă, arată atitudinea pe care trebuie să o aibă omul față de învățătură, adică nu una pasivă. Iată cauza, scopul Torei, al „aruncării” ei, iată cum am putea să dăm o explicație etimologică acestui termen. ירד = a coborât (Iosua II,23), a emigra din Israel, הורד = a lăsat în jos, יורה = devreme, מורה = învățător (2 Cron. XV,3, Iov XXXVI,22), = legiutor (Ps. IX,21), = dătător de lege (Ps. LXXXIV,7, în trad. românească LXXXIII,6), ploaie devreme (de primăvară), sunt câțiva termeni din aceeași familie de cuvinte, care ne pot ajuta pentru o mai bună explicare etimologică.

²⁴ Ex. XII,49, Lev. VII,7,37, XIV,54 Num. V,30, XV,16,29, XIX,2,14, XXXI,21, Deut. I,5, IV,8,44, XVII,11,18,19, XXVII,3,8,26, XXVIII,58,61, XXIX,18,20,28, XXX,10, XXXI,9,11,12,24,26, XXXII,46, XXXIII,4, Iosua I,7,8, VIII,34, XXII,5, 4 Regi XVII,13, XXI,8, XXII,8,11, XXIII,24, 2 Cron. XIV,3, XV,3, XIX,10, XXXI,21, XXXIII,8, XXXIV,15,19, Ezdra X,3, Neemia VIII,2,3,7,9,13,14, IX,34, XII,44, XIII,3, Iov XXII,22, Prov. XXVIII,4,7,9, Isaia II,3, VIII,16, XLII,21, LI,4, Ier. II,8, XVIII,18, Plângeri II,9, Miheia IV,2, Avacum I,4, Sofonie III,4, Agheu II,11, Zaharia VII,12

²⁵ termenul apare în Vechiul Testament și în forma de plural: Exod XVI,28, XVIII,16,20, Neem. IX,13

²⁶ Mt. V,17, XII,5, Lc. XVI,16-17, In. VII,19, F.A. VII,53, 1 Cor. IX,8-9. Tot prin acest cuvânt este tradus termenul חקה = „adoptare, ordonanță” (Exod XII,43, XIII,10), iar la Num. XIX,2 apar cei doi termeni: תורה și חקה, traduși diferit: ο νομος, respectiv η διαστολη = „distincție, diferență”

²⁷ Iosua I,8, , 4 Regi XXII,8, Neemia VIII,3

²⁸ Gal. III,10

²⁹ Iosua VIII,31-32,34, 1 Cron. XVI,40, 2 Cron. XXIII,18, 3 Regi II,3, 4 Regi XXIII,25, Dan. IX,11

„Cartea Legii lui Moise”, ספר תורה משה³²,
 „Cartea lui Moise”, în limba ebraică: ספר משה³³, în limba greacă: η βιβλος
 Μωυσεως³⁴,

„Legea lui Moise, robul lui Dumnezeu” = תורה משה עבד־האלהים³⁵,
 „Legea lui Moise, robul Meu” = תורה משה עבדי³⁶.

Cu privire la autorul principal au numit-o:

„Legea Domnului”: תורה יהוה³⁷, o νομος κυριου³⁸,

„Legea lui Dumnezeu” = אל־תורהך - o νομος σου³⁹,

„Cartea Legii lui Dumnezeu” = ספר תורה האלהים și o νομος Μωση παιδος του
 Θεου⁴⁰,

„Cartea Legii Domnului” = ספר תורה יהוה, o βιβλος νομου κυριου⁴¹,

„Cartea Legii Domnului, Dumnezeului lor” = ספר תורה יהוה אלהיהם, o βιβλος νομου
 κυριου Θεου⁴².

Nu se poate afirma cu precizie dacă aceste pasaje din scrierile istorice se referă la
 întregul Pentateuh sau la anumite părți ale Legii lui Moise. Descrierea
 Pentateuhului prin aceste denumiri subliniază faptul că autorul lui era atât
 Dumnezeu cât și omul.

A desemna, astfel, Pentateuhul drept “Tora” implică idea că acesta este o singură
 operă, redactată de către Moise, al cărei conținut, în general, exprimă natura
 Legământului între Dumnezeu și poporul Său, Israel.

Alte denumiri: אוריתה = „Învățătură” (în limba targumelor), “Instrucție”, כתר תורה
 = “Coroana Torei”, sau pur și simplu: כתר = “Coroana”⁴³.

În ciuda structurii narative, partea cea mai extinsă a Pentateuhului e
 alcătuită din legi (de aici apelativul ebraic), care au fost concepute ca parte

³⁰ Lc. II,22, XXIV,44, In. VII,23, F.A. XV,5

³¹ In. I,17

³² Iosua XXIII,6, 4 Regi XIV,6

³³ Neemia XIII,1, 2 Cron. XXXV,12

³⁴ Mc. XII,26

³⁵ Dan. IX,11

³⁶ Maleahi IV,6

³⁷ 1 Cron. XVI,40, 2 Cron. XXV,4, XXXI,3, XXXV,26, Ezdra VII,10, Neemia IX,3, Iosua
 XXIV,26

³⁸ Lc. II,23-24

³⁹ Neemia IX,29

⁴⁰ Iosua XXIV,26, Neemia VIII, 8,18

⁴¹ 2 Cron. XVII,9, XXXIV,14

⁴² Neemia IX,3

⁴³ Menachem Hacoheh, op. cit., p. 121

importantă a revelației divine făcută lui Moise și, prin urmare, inserată în colecție⁴⁴.

Pentateuhul nu poate fi restrâns doar la lege, atât în sensul secular cât și de ritual al termenului. Caracteristica specială a acestei părți a Bibliei este conținutul ei narativ, și cu siguranță, și datorită acestui material narativ, Pentateuhului i se datorează recursul său universal. Termenul Tora, înțeles lege, nu exprimă cuprinsul lucrării și deci nu redă înțelesul exact al lui. Termenul este folosit adesea în cuprinsul lucrării, dar având numeroase conotații. Atât având sensul principal, derivat de la rădăcina verbală: a învăța, a ghida, Exod XXIV,12 (Și a zis Domnul către Moise: Suie-te la Mine în munte și stai acolo, că am să-ți dau tablele de piatră; legea și poruncile pe care Eu le-am scris ca să le pun lor lege.), cât și în forme derivate, având diferite înțelesuri, de la ritualuri specifice pentru lepră (Lev. XIII,59: Aceasta este rânduiala..., XIV,2: Iată legea...,54,57: Aceasta este legea), până la precepte generale și ziceri. In Deut. XXXI,26 termenul se referă la un întins poem de îndemn (hortativ) ce urmează: Luați Cartea acestei Legi și puneți-o alături de chivotul legământului Domnului, Dumnezeului vostru, și va fi ea acolo spre mărturie... Când același termen, se aplică Divinității, conotația lui este extinsă pentru a înfățișa o modalitate de viață ce trebuie prețuită. (Exod XIII,9: Să fie aceasta ca un semn pe mâna ta și ca o aducere aminte-n fața ochilor tăi, pentru ca legea Domnului să fie-n gura ta...) Astfel, prin uzitarea termenului lege, nu trebuie să-l înțelegem numai din perspectiva unui termen exclusiv juridic, și nici ca un titlu literar. Uneori Pentateuhul vorbește explicit despre o Tora scrisă. In Exod XXIV,12, documentul în discuție este Codul Legământului, care au fost scrise pe două table de piatră. In Deut. XXXIX,20, pe de altă parte, scrierea conține sancțiuni specifice, care sunt scrise într-o carte. Deut. XVII,18 (... el să-și scrie pentru sine această A Doua Lege⁴⁵ din cartea ce se află la preoții-leviți) și XXX,10 (... poruncile și hotărârile și rânduielile care sunt scrise în cartea acestei Legi ...) , face aluzie doar la instrucții și dispoziții generale. Singurul pasaj din Pentateuh, care se referă just la o Tora scrisă este Deut. XXXI,9 (Cuvintele acestei Legi le-a scris Moise într-o carte, pe care a dat-o preoților...). Pentateuhul a fost prima

⁴⁴ În Pentateuh se observă o relație strânsă între lege și istorie, toate obligațiile legale nu sunt altceva decât răspunsul lui Israel la intervenția istorică a Domnului în favoarea sa. Această Lege arată cum Dumnezeu și-a ales, în istorie, un popor al său, o națiune teocratică (A. Robert, cf. Raymond E. Brown, S.S. Joseph A. Fitzmyer, S.J. Roland E. Murphy, O. Carm, „Introducere și comentariu la Sfânta Scriptură”, vol. I, traducere și prelucrare în limba română P. Dumitru Groșan, Galaxia Gutenberg, Târgu-Lăpuș, 2004, p. 496).

⁴⁵ Ebr: „va scrie pentru sine, într-o carte, o copie de pe această Lege”. Expresia „A Doua Lege” (Deuteronomion) e specifică Septuagintei, devenind titlul întregii cărți. Cf. Bartolomeu... în Biblia... nota b, p. 222

porțiuni a Vechiului Testament care a fost acceptată drept sacră și canonică. Aceasta înseamnă că opera a fost în final, atribuită lui Dumnezeu, și astfel, a rezultat un corp de învățături, care cuprinde singura Tora, deasupra tuturor celorlalte. Pentru a rezuma, vom spune că Tora nu este strict numai lege⁴⁶.

b) Conținutul și componența Pentateuhului

Limitările resurselor și metodelor actuale fac imposibil să descoperim originile precise ale Pentateuhului. Tradițiile iudaice și creștine îl asociază pe Moise drept autor, sau cel puțin responsabil de formarea acestor cărți.

La început, Pentateuhul forma o singură carte, împărțirea fiind făcută în sec. III î. Hr. de către traducătorii Septuagintei, fără ca prin aceasta să se fi știrbit ceva din unitatea operei. Astăzi, atunci când spunem Pentateuh⁴⁷ ne referim la primele cinci cărți ale Vechiului Testament. Fiecare carte poate fi înțeleasă ca un întreg, dar împreună, cele cinci formează un întreg mai larg, mai amplu, formează o unitate.

Tora lui Moise conține mai multe colecții de legi, care au fiecare, structura lor literară, istorică și socială, încadrate în mari cicluri de povestiri, care ne amintesc grija lui Dumnezeu pentru constituirea poporului ales⁴⁸.

Geneza (în limba greacă: Γενεσις = „origine”, iar în ebraică⁴⁹ בראשית = „la început”, ספר יצירה = Cartea Creației⁵⁰), sau Facerea relatează crearea lumii și a neamului omenesc, bazele teocrației, binecuvântările, promisiunile divine asupra urmașilor și prin aceștia asupra tuturor oamenilor.

⁴⁶ „The Anchor Bible Genesis”, introduction, translation and notes by E.A. Speiser, Doubleday & Company, Inc. Garden City, New York, 1964, p. XVIII-XX

⁴⁷ Începând cu anul 160 d.Hr., primele cinci cărți ale Bibliei sunt cunoscute sub numele acesta: Pentateuhul. cf. Mihail Handaric, „Introducere în Vechiul Testament”, Ed. Carmel Print, Arad, 2009, p. 34

⁴⁸ „La Bible”, traduction oecumenique, edition integrale TOB, Les Editions du Cerf 29, Bd Latour-Maubourg, Paris / Societe Biblique Francaise 30, Av. Lenine, Pierrefitte, 1988, p. 35

⁴⁹ Dacă autorii greci și latini au denumit cărțile Bibliei după conținutul lor, iudeii le-au numit, după obiceiu lor, cu cuvintele cu care aceste cărți se deschideau. Titlurile prin incipit erau curențe în Mesopotamia (de exemplu, babilonienii și-au intitulat tratatul despre crearea lumii: „Enuma elis” = „când sus...” (cf. Mircea Eliade, Ioan P. Culianu, „Dicționar al religiilor”, cu colaborarea lui H. S. Wiesner, trad. de Cezar Baltag, Ed. Humanitas, Buc., 1993, p. 230) și Epopeea lui Gilgameș: „Sa nagba imuru” = „el, care a experimentat toate; el, care a văzut nagba/totalitatea/abisul”)

⁵⁰ Aceste denumiri dovedesc că titlurile din Septuaginta nu erau necunoscute în Palestina, ba chiar și-ar fi putut avea originea acolo.

Exodul (Εξοδος = “drum afară”, וואלה שמות „și⁵¹ acestea sunt numele”, ספר הגאולה = Cartea eliberării) sau Ieșirea istorisește eliberarea poporului ales din robia egipteană, arătând transformarea triburilor iudaice într-o națiune unitară cu o constituție.

Leviticul (Λευιτικον = “ceea ce aparține leviților”, וייקרא „și a chemat”, תורה הכוהנים = Doctrina preoților) prezintă referințe asupra funcțiilor preoțești, exercitate de tribul leviților, legământul cu poporul israel, stabilit ca un manual pentru a ajuta pe oameni să se apropie de Dumnezeu, Care trăiește în mijlocul poporului Său.

Numeri (Αριθμοι = “numere”, במדבר „în pustiu”⁵², חמש הפקדים = a cincea parte), așa cum o arată titlul, descrie numărătoarea sau recensământul făcut asupra poporului evreu în pustie.

Deuteronomul (Δευτερονομιον = „a doua Lege”, וואלה הדברי „și acestea sunt cuvintele”, משנה תורה = Repetarea Legii) este o reluare și detaliere a Legii primite de Moise pe Muntele Sinai.

Deși fiecare carte este un întreg, împreună formează un întreg mai mare și o unitate. Cărțile conțin o progresie cronologică și teologică. Pentateuhul este temeiul teocrației, întemeierea domniei lui Dumnezeu pe pământ prin oameni, asupra răului și a celorlalte creaturi.

Pentateuhul poate fi împărțit în șase secțiuni: 1) Gen. I-XI, descrie creația, căderea în păcat, începuturile civilizației, potopul, lista națiunilor, Turnul Babel.

2) Gen. XII-L, zugrăvește chemarea lui Avraam, legământul avraamic, viața lui Isaac, Iacov, Iosif, stabilirea în Egipt.

3) Exod I-XVIII, ni-l prezintă pe Moise și ieșirea di Egipt.

4) Exod XIX,1- Num. X,10, include expunerea Legii, zidirea cortului întâlnirii, stabilirea sistemului levitic, călătoria de la Sinai spre Canaan.

5) Num. X,11- XXXVI,13, călătoria prin pustie, plecarea de la Sinai, raportul iscoadelor, judecata lui Dumnezeu venită ca o consecință, Balaam, numirea lui Iosua ca succesor al lui Moise, împărțirea țării celor 12 seminții.

6) Deut. I-XXXIV, cuprinde cuvântările finale ale lui Moise, care sunt o recapitulare a evenimentelor exodului, o repetare și elaborare a poruncilor de la Sinai, o clarificare a problemelor legate de ascultare și neascultate, apoi se rostește

⁵¹ Această conjuncție arată că înaintea acestei cărți mai este un text, acesta continuând ideile textului anterior (Cartea Facerii), cele cinci cărți alcătuind la început un singur volum. (Mihail Handaric, op. cit., p. 28)

⁵² acesta este al cincilea cuvânt din text, cuvânt care se potrivește mai bine cu conținutul cărții, primul cuvânt al cărții este: וידבר = „și El a vorbit”

binecuvântarea asupra semiților, care sunt pe punctul de a intra în Canaan, se încheie cu descrierea morții și îngropării lui Moise⁵³.

Pentateuhul este înnodat în jurul a două planuri: caracterul narativ al povestirilor amestecat cu trunchiuri de material legal. Lucrarea se aseamănă cu genul tratatelor între suzeran-vasal, în care se combină istoria (prologul istoric) și legea (în stipulații)⁵⁴.

Obiectivul esențial urmărit de Moise în Pentateuh constă în relatarea salvării lui Israel din robia egipteană, culminând cu primirea Legii pe Muntele Sinai și intrarea poporului în Canaan, toate acestea fiind temeluite pe ideea mesianică a unui izbăvitor promis de Dumnezeu (Gen. III,15)⁵⁵.

Prezentarea Pentateuhului pe scurt poate fi găsită la Deut. XXVI,5-10, Iosua XXIV,2-13, F.A. XIII,17-41, "cărmizile" care construiesc această operă, asemenea unor pise de lego, care alcătuiesc un puzzle sunt : promisiunea, alegerea, trimiterea, porunca, legea și pământul.⁵⁶

Având la bază critica literară și a surselor, câțiva teologi, au ignorat împărțirea tradițională, și vorbesc de un «Tetrateuh» (Pentateuh - Deuteronom), un «Hexateuh» (Pentateuhul + Iosua), «Heptateuh» (Pentateuh + Judecători), de un «Octateuh» (Pentateuh + Samuel), «Enneateuh» (Pentateuh + Regi)⁵⁷.

II. UNITATE ȘI COMPLEXITATE

A) Unitatea Pentateuhului

Canonicitatea acestui grup de cărți n-a fost nici o dată pusă la îndoială nici de evrei , nici de creștini, ele stau în capul listei cărților canonice ale Vechiului Testament. Privite ca o unitate literară, ele sunt baza atât a Vechiului cât și a Noului Testament, adică la baza Bibliei stă Pentateuhul⁵⁸.

⁵³ Dicționar Biblic, Ed. "Cartea Creștină", Oradea, 1995, p. 1000-1001

⁵⁴ William Sanford LaSor, David Allan Hubbard, Frederic Wm. Bush, "Old Testament Survey. The Message, Form, and Background of the Old Testament", William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan, 1981, p. 54

⁵⁵ Pr. Dr. Teodor Baba, "Introducere în Studiul Vechiului Testament (aspecte generale)", Ed. Universității Aurel Vlaicu, Arad, 2005, pp. 60-61

⁵⁶ William Sanford LaSor, David Allan Hubbard, Frederic Wm. Bush, op. cit. p.55-56

⁵⁷ "The Eerdmans Bible Dictionary", William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan, 1987, p. 810

⁵⁸ "The New International Dictionary of the Bible", Pictorial Edition, J.D. Douglas, Merrill C. Tenney, Regency Reference Library, Zondervan Publishing House, Grand Rapids, MI, USA, Marshall Pickering, 3 Beggarwood Lane, Basingstoke, Hants, UK, 1987, p. 763

O singură idee, un singur spirit pătrund Pentateuhul și-l transformă într-o operă unitară: Legea, a cărei relatare alcătuiește unitatea lui desăvârșită. Când vorbim de unitatea Pentateuhului, nu trebuie să ne gândim la unitatea lui într-o problemă sau alta. Problema unității lui nu stă în faptul dacă în toate cele cinci cărți este relatat unul și același lucru, ci în faptul că ele conțin aceleași idei care se pot reduce la o unitate istorică: pregătirea mântuirii neamului omenesc prin Mesia⁵⁹.

Vechimea acestei diviziuni în cinci părți este atestată de Pentateuhul Samaritean și de Septuagintă, această împărțire a fost făcută după considerații topice și practice (tradiția evreiască cerea ca în fiecare săptămână să fie citită în sinagogă o secțiune din Lege): sulurile de papirus puteau conține numai aproximativ o cincime din Tora.

Aceste cărți conțin o progresie cronologică și teologică. Descrierea Pentateuhului subliniază faptul că autorul lui era atât Dumnezeu cât și omul, că autoritatea lui este Legea și că forma lui de prezentare este o carte⁶⁰.

Cărțile Pentateuhului nu sunt "cărți" în sensul modern al cuvântului, adică să fie entități independente și de sine stătătoare, ci ele au fost structurate și gândite ca părți a unui mai mari întreg, de aceea, termenul "Pentateuh" nu este doar util, ci necesar. Datorită acestei unități a marelui corpus, convenționala împărțire în cinci părți, de la Geneză la Deuteronom, este importantă nu doar pentru o mai exactă referire la material, ci pentru că, există dovezi clare editoriale că doar aceste "cinci cărți" sunt subdiviziuni naturale ale materialului⁶¹.

Această împărțire în cinci părți nu întrerupe unitatea de ansamblu, unitate care se manifestă și prin continuitatea care poate fi observată de la o carte la alta. Astfel, cartea Exod se deschide cu o scurtă recapitulare a genealogiei lui Iacov, dezvoltată anterior în Gen. XLVI fiind o reluare a ultimului verset din prima carte a Bibliei. Leviticul prelungește revelarea Legii de pe Muntele Sinai, care începe în Exod XX și se încheie cu Numeri X. Cu privire la Deuteronom, este un discurs patetic al lui Moise în care codul din Exod XX-XXIII este reînnoit, pentru moment și pentru oamenii, de curând instalați în țara promisă, și care se aflau în pericolul de a uita cerințele Dumnezeului lor⁶².

Unitatea Pentateuhului se vedește și din următoarele:

a) întreg materialul este grupat în jurul a trei idei principale: ideea mesianică (izbăvitorul va veni: Geneză III,15, El se va naște din neamul lui Sem:

⁵⁹ Pr. Prof. Nicolae Ciudin, „Studiul Vechiului Testament. Manual pentru seminariile teologice”, Ed. I.B.M.B.O.R., Buc., 1978, p. 51

⁶⁰ Dictionar Biblic, ... p. 1000

⁶¹ William Sanford LaSor, David Allan Hubbard, Frederic Wm. Bush, op. cit., p.54

⁶² „La Bible”, traduction oecumenique, ..., p. 35

Gen. IX,25-26, din descendentul acestuia, din Avraam: Gen. XII,3, din Iacov, nepotul lui Avraam: Num. XXIV,17, și din Iuda, fiul lui Iacov: Gen. IL,10, și El va fi marele legislator ca Moise: Deut. XVIII,15), separarea poporului biblic de alte neamuri (pentru păstrarea trează a ideii mesianice și pentru ferirea poporului ales și a monoteismului) și dreptul divin (i-a fost promisă de Însuși Dumnezeu lui Avraam și urmașilor lui) și istoric (pentru că acolo s-au zămislit strămoșii acestui popor, cele 12 seminții) al lui Israel asupra Canaanului(țara îmbelșugată unde poporul e stăpân, unde e ferit de contactul cu lumea păgână și unde e apărât de elementele naturale)⁶³.

b) felul de istorisire al autorului (deși unele evenimente sunt tratate mai pe larg iar altele mai sumar, firul istorisirii se păstrează, se insistă asupra Legii, expunerea e genetică, autorul nu omite nimic din ceea ce este necesar pentru cunoașterea legislației, dar nici nu face digresiuni inutile)⁶⁴.

c) caracterul lingvistic (în Pentateuh se întâlnesc particularități și arhaisme în forme gramaticale și în însemnarea cuvintelor, care nu pot fi explicabile dacă se admit mai mulți autori, ex: în loc de forma feminină a pronumelui personal, היא, în cartea Genezei se pune de 195 de ori forma masculină הוא, iar în Deuteronom de 26 de ori; substantivul masculin singular נער, =copil, încă nu are formă feminină נערה; dacă totuși stilul din Deuteronom diferă puțin de cel din cărțile anterioare, aceasta se poate explica prin faptul că Moise tratează aici probleme diferite în comparație cu cărțile anterioare, sau prin diferența de timp care a existat între scrierea primei cărți și cea din urmă)⁶⁵.

Unitatea lucrării presupune și unitatea autorului.

B) Complexitatea Pentateuhului

Pentateuhul, în ansamblu, este o carte, cu un conținut atât istoric, cât și legislativ, care povestește istoria poporului Israel de la crearea lumii și până la moartea lui Moise și care reproduce legislația civilă și religioasă a acestui popor pe parcursul vieții acestui legislator. Ținând cont de subiectul tratat și de asemenea și parțial de forma literală, putem împărți lucrarea, în mod natural în trei părți. Geneza, cu subdiviziunile sale genealogice, care servește de introducere la alte patru cărți, și povestea istoriei evreilor de la origini până la ieșirea din Egipt.

⁶³ Pr. Prof. Nicolae Ciudin, op. cit, p. 52

⁶⁴ Pr. Prof. Vladimir Prelipcean, Pr. Prof. Nicolae Neaga, Pr. Prof. Gh. Barna, Pr. Prof. Mircea Chialda, „Studiul Vechiului Testament pentru Institutele teologice”, Ed. I.B.M.B.O.R., Buc., 1985, p. 110

⁶⁵ “Studiul Vechiului Testament”, Manual pentru Facultățile de Teologie, ediția a III-a, îngrijită de Pr. Conf. dr. Ioan Chirilă, Cluj-Napoca, 2003, p. 103

Deuteronomul, compus în principal din discursuri, ce conțin recapitularea legislației din Sinai, făcută în ținutul Moabului, și încheierea istoriei lui Israel sub conducerea lui Moise. Exodul, Leviticul și Numerii, numite cele trei cărți de mijloc, prezintă aceleași caracteristici: sunt amintite peregrinările lui Israel prin deșert și conțin legislația dată evreilor. Acest plan general prezintă deci o unitate de ansamblu de netăgăduit⁶⁶.

Fiecare din aceste trei mari subdiviziuni, deși are propria ei introducere: Gen. I,1-II, Ex. I,1-II, Deut. I,1-5, conținutul subiectului distinct, terminațiile literare: Lev. XXVII,34, Num. XXVI,13, Deut. XXXI-XXXIV, forma actuală a Pentateuhului dă dovadă atât de o unitate literară, cât și de o divizare în cinci părți⁶⁷.

Împărțirea în cinci cărți poate fi explicată datorită unor motive tehnice, ca de exemplu, lungimea unui sul nu trebuia să fie de așa natură, încât să permită citirea acestuia. Trebuie, de asemenea, să recunoaștem că împărțirea nu este pur una externă, ci inerentă. Așadar, Geneza este o carte separată prin meritele ei de natură extraordinară (se descrie istoria evreilor ca familie și nu ca popor); Exodul are un prolog și un epilog (I,1-7; XL, 36-38) care o separă de celelalte cărți; Leviticul se ocupă cu problemele de natură legislativ-preoțească și are o concluzie clară; în timp ce Numeri îmbină problemele personale ale evreilor cu evenimentele din deșert. Deuteronomul este separată de celelalte prin stil, retorică și conținut⁶⁸.

O citire atentă a Pentateuhului va dezvălui, pe lângă o unitate definită de scop, plan și aranjare, o diversitate, o complexitate, la fel de impresionantă. Aceasta din urmă a dus la apariția multor și variatelor teorii cu privire la originea Pentateuhului. Multe din aceste teorii, din păcate, oferă puncte de vedere despre originea, data și autoritatea lucrării, evaluând totodată valoarea istorică și teologică foarte negativ⁶⁹.

- Evidențe literare ale complexității Pentateuhului

Problema originii textelor biblice și a autenticității lor nu se pusese înainte, căci, nu aceasta era preocuparea celor dintâi veacuri creștine. Credința și tradiția erau mai puternice decât chestiunile dogmatico-polemice, cu timpul, ierarhia se schimbă. Studiile privitoare la text și cele exegetice nu constituiau o preocupare majoră. „Reforma” începută de Luther a dus pe linia întâi studiul cărții sfinte, tăgăduind

⁶⁶ apud „Dictionaire de la Bible”, ..., p. 52

⁶⁷ „The Catholic Encyclopedia”, vol. XI, Online Edition, 2003, p.2

⁶⁸ „Encyclopedia Judaica”, vol. 13, Keter Publishing House Jerusalem Ltd., 2007 Israel, p.232

⁶⁹ William Sanford LaSor, David Allan Hubbard, Frederic Wm. Bush, op. cit., p.57-58

puterea și valoarea tradiției, căutau să înțeleagă cuprinsul și cuvintele Scripturii numai prin ele însele⁷⁰.

De îndată ce cineva începe să cerceteze natura literară a Pentateuhului, poate observa că acesta este atât o colecție de legi, cât și o lucrare istorică. În nici un alt cod de legi, vechi sau modern, nu găsim ceva asemănător: narațiunile istorice, în mod constant, taie și întrerup legislația, formând în același timp o introducere pentru legea mozaică. Acest caracter dual (dublu) trebuie recunoscut și identificat drept propriu Pentateuhului. Pentateuhul arată cum Dumnezeu, nu numai că promulgă un cod de lege, sau cum răscumpără un popor printr-o serie de acte salvatoare. Dumnezeu le-a făcut pe amândouă: a ales un popor, pe care l-a „legat” de El prin Lege. Deci, Pentateuhul are un caracter dublu: o parte narativă amestecată cu părți (blocuri) de material legislativ. Pentateuhul este alcătuit în genul tratatelor de suzeranitate-vasalitate, formă care presupunea combinarea istoriei (existența unui prolog istoric) cu legea (stipulații)⁷¹.

De exemplu, Deuteronomul a fost scrisă după modelul tratatelor hitite din mileniul 2 î.Hr., perioadă în care a trăit Moise⁷².

Această este o trăsătură definitorie a formei Pentateuhului, alcătuit din părți narative și legi mozaice, ceea ce arată că această dualitate literară nu poate fi accidentală. Alte complexe literare devin normale, explicabile în urma unor analize atente a textului. De exemplu:

1) Atât partea narativă cât și cea legislativă n-au continuitate și nici ordine în ceea ce privește subiectul. Deci, nu există continuitate între Gen. IV,26 și V,1; de fapt, Gen. II,4b-IV,26 rupe firul istoric al I,1-II,4a cu V,1 și următoarele. Gen. XIX,38 și XX,1 arată o discontinuitate certă. La fel, Exod XIX,25 și XX,1, de fapt Decalogul, cuprins în XX,1-17, e o discontinuitate în cadrul narațiunii XIX,1-25 și XX,18-21. Codurile de legi nu sunt grupate într-o ordine logică⁷³.

2) Având în vedere aceste lucruri, nu este deloc surprinzător să găsim diferențe semnificative în ceea ce privește vocabularul, sintaxa, stilul și compoziția generală a diferitelor secțiuni. Asemenea diferențe se pot vedea clar, de exemplu, în compararea codurilor din Levitic și Deuteronom.

⁷⁰ Pr. I. Popescu Mălăești, „Valoarea Vechiului Testament pentru creștini”, fascicula VI, Tipografia Cărilor Bisericești, Buc., 1932, p. 15

⁷¹ William Sanford LaSor, David Allan Hubbard, Frederic Wm. Bush, op. cit., p.58-59

⁷² popoarele supuse de hitiți trebuiau să respecte un anumit tratat între suveran și supus, care conțineau șase capitole importante, și anume: -prezentarea vorbitorului (Deut. I,1-5); -prologul istoric (I,6-III,29); -stipulări (IV-XXVI); -instrucțiuni referitoare la document (XXVII,2-3); -martorii prezenți la încheierea tratatului (XXX,19); -blesteme și binecuvântări (XXVII-XXVIII, XXX), cf. Mihail Handaric, op. cit., p. 67

⁷³ William Sanford LaSor, David Allan Hubbard, Frederic Wm. Bush, op. cit., p.59

3) Altă dovadă a complexității este folosirea variabilă a numelor divine (Yahveh „Domn”- Elohim „Dumnezeu”). Chiar dacă aceste nume sunt folosite în ambele forme fără un motiv anume pentru a denumi o persoană; un număr de capitole, sau secțiuni ale capitolelor, mai ales în Gen., folosesc exclusiv sau predominant un nume sau pe celălalt, și o corelare poate fi observată între numele ales și conceptele teologice și caracteristicile literare ale pasajelor.

În Pentateuh, termenul Iahveh este întâlnit de 1782 de ori, iar Elohim, de 241 de ori. Cartea Genezei este singura în care Elohim este folosit mai des decât Iahveh (165-145), în celelalte cărți ale Pentateuhului raportul se schimbă (Ex. Iahveh = 393, Elohim = 56; Lev. 310-0; Num. 187-10, Deut. 547-241). Cei doi termeni sunt folosiți și împreună de 21 de ori în cuprinsul Pentateuhului (Gen. = 20, Ex. = 1)⁷⁴.

Termenul Elohim, pentru prima dată, este folosit în legătură cu creația, și arată cu această ocazie sensul acestui termen, acela de Creator. Termenul indică relația Lui cu omenirea, adică, Creator – creatură. În acest sens este el folosit de către patriarhii Vechiului Testament. Termenul Iahveh desemnează tot pe Dumnezeu, în ceea ce privește legământul. Termenul înseamnă Eternitatea, Cel Neschimbat, Cel Ce a fost, este și va veni, „Dumnezeu – Cel - Veșnic” (Gen. XXI,33). Acest termen desemnează pe Dumnezeul lui Israel. Iahveh este adesea combinat cu alte nume: Gen. XXII,12 (Iahveh – ire = „Domnul vede”), Ex. XV,26 (Domnul Care te vindecă), Ex. XXXI,13 (Domnul, Cel ce vă sfințește), Jud. VI,12 (Pacea Domnului), 1 Reg. I,3 (Domnul Atotțiitorul), Ieremia XXIII,6 (Domnul – dreptatea - noastră), Iezechiel XLVIII,35 (Domnul este acolo), Ps. VII,17 (Domnul Cel Preaînalt), Ps. XXII,1-3 (Domnul – Păstorul meu)⁷⁵.

Numele divin Iahve (tetragrama) = Domn, este introdus pentru prima dată în Gen. IV,26 (... de atunci au început oamenii să cheme numele Domnului Dumnezeu), aceasta îi plasează originea în timpul lui Enos, fiul lui Set, fiul lui Adam. O altă părere îi atestă o apariție mult mai târzie, în vremea lui Moise (Ex. III,15-16). Pe lângă acesta, celălalt nume, des folosit este Elohim = Dumnezeu. La început, Iahveh era un nume propriu, dar din piozitate, preferau să nu-l citească și foloseau un substitut: Adonai = Domn⁷⁶.

⁷⁴ Ioan Vasile Botiza, “Introducere în Studiul Sfintei Scripturi”, Galaxia Gutenberg, Târgu-Lăpuș, 2005, p. 126

⁷⁵ “The Companion Bible”, Geoffrey Cumberlege. Oxford University Press, London, New York, Toronto & Melbourne, în “Appendixies” (nr. 4, “The divine names and titles”), p. 6

⁷⁶ Bartolomeu Valeriu Anania, ..., nota h, la “Facere”, în Biblia..., p.22-23

Acest fenomen, al folosirii variabile a numelor divine, este izbitor și incontestabil, în special de la Gen. I,1- Exod VI, unde Dumnezeu se revelează prin numele său: Iahveh, termen care nu este clar dacă predomina⁷⁷.

Conform lui Wellhausen, secțiunile care folosesc Elohim sunt: Gen. I,1-II,3, V, XVII, XXIII, XXV,7-17; iar Yahweh este întâlnit în capitolele: XI,1-9, XII, XVIII⁷⁸.

4) materialele duble sau triple nu sunt simple repetiții a unui material identic, ci doar o repetare a subiectului, a chestiunilor de bază, abundând în trăsături comune, dar de data acesta având clare diferențe. Acest fenomen a fost dezbătut, afirmat și negat deopotrivă.

Adepții zeloși ai teoriei surselor documentare, le-au denumit pasaje duble, dublete: de exemplu în Gen. XXXVII,27-28 diferă doar persoanele cărora le-a fost vândut Iosif: Ismaeliți (v. 27) sau Madianiți (v. 28), și apoi diferă persoanele care l-au vândut în Egipt: Ismaeliți (v. 28 și XXXIX,1) sau Madianiți (XXXVII,36); mai departe, Ruben (XXXVII,21,29) și Iuda (26) au acelaș rol. Se pretinde că istorisirile duble adesea sunt confuze: în una Iuda îl salvează pe Iosif, aranjând vânzarea lui Ismaeliților, care l-au dus în Egipt, în cealaltă, Ruben îl salvează de la moarte aruncându-l în fântână, de unde îl vor scoate madianiții.

Acestea pot explicate cu ușurință. De exepu, în Jud. VI,1-3 și VIII,24 aflăm că termenii ismaeliți și madianiți se suprapun, se referă la aceleași persoane, termenul ismaelit, urmașul lui Avraam și al slujnicei egiptene Agar, trebuie înțeles cu sensul de „nomad” sau „beduin”, madianit desemnează un trib din descendența lui Avraam, din Madian. Dacă ținem cont de acestea, rolurile lui Ruben și Iuda pot fi potrivite într-o narațiune consistentă (atât Ruben cât și Iuda vor să-și salveze fratele de la moarte; primul, auzind de la frații lui că vor să-l omoare pe Iosif, „ca să-l scape din mâna lor”, propune varianta aruncării într-o fântână fără apă, de unde, probabil, ulterior, l-ar fi eliberat; fără știrea lui Ruben, Iuda, văzând o caravană, își îndeamnă frații să-l vândă pe Iosif, nu să-l omoare, convingându-i: „e fratele nostru și carnea noastră”; acest lucru se și întâmplă, Iosif este scos din fântâna în care fusese aruncat la îndemnul lui Ruben și vândut apoi nomazilor la propunerea lui Iuda).

De două ori, Avraam riscă onoarea Sarei, prezentând-o drept sora sa (Gen. XII,13 și XX,2), interesant este faptul că și la Isaac întâlnim un episod similar (XXVI,7). Numele Beer-Șeba („Fântâna Jurământului”) amintește atât de

⁷⁷ William Sanford LaSor, David Allan Hubbard, Frederic Wm. Bush, op. cit., p.59

⁷⁸ pentru mai multe informații despre concepțiile sale vezi “Prolegomena to the History of Israel, With a Reprint of the Article Israel from the Encyclopaedia Britannica”, translated from the german by J.Sutherland Black and Allan Menzies, PGCC Collection, World eBook Library, 2003

legământul dintre Avraam și Abimelec (Gen. XXI,22-31), dar și o alianță între Isaac și Abimelec (XXVI,26-33). Astfel de relatări întăresc concepția conform căreia evreii aveau o concepție ciclică asupra timpului. Apoi, este vorba și despre o apelare la memoria strămoșilor, în sensul în care cei ce se confruntau cu o situație asemănătoare cu a înaintașilor nu pregetau să se comporte asemenea lor (caracter imitativ), ex: Iosua și Moise.

În Gen., atât la XXVIII,19 cât și la XXXV,7 Iacov schimbă numele orașului Luz în Betel, dar, în XXVIII, 10-19 el face acest lucru venind de la Haran, pe când în XXXV,9-15 Iacob se reîntorcea din călătoria amintită.

Pasajul despre curat și necurat din Lev. XI este dublat la Deut. XIV, pasajul despre sclavi îl găsim în trei versiuni: Exod XXI,1-11, Lev. XXV, Deut. XV,12-18. Evidențele adiționale din text sugerează o istorie lungă de transmitere și dezvoltare a textului.

Un număr izbitor de pasaje sugerează în mod clar un timp mai vechi decât cel al lui Moise. Exemple reprezentative pot fi citate: declarații ca „Pe atunci trăiau în țara aceea Canaaneeni” (Gen. XII,6, XIII,7) și „fiii lui Israel au mâncat mană timp de patruzeci de ani, până ce au ajuns în țară locuită... în hotarele țării Canaanului” (Exod XVI,35) presupune că Israel deja a ocupat Canaanul.

Gen. XIV,14 indică faptul că Avraam a urmărit pe cei ce l-au capturat pe Lot până la cetatea Dan, dar cetatea nu purta acest nume în acea perioadă, abia mai târziu seminția lui Dan cucerește cetatea (Iosua XIX,47, Judecători XVIII,29). Aceștia cred că Pentateuhul a fost alcătuit după epoca lui Saul.

Aceste exemple de complexitate întâlnite în text variază fie în claritate fie în ambiguitate. Unele sunt simple fapte literare, altele sunt mult mai ambigue și evaluarea lor este mai subiectivă și dependentă de punctul de vedere al interpretului. Pentru a evalua corect natura literară și originea Pentateuhului, trebuie cercetate cât mai serios aceste complexități⁷⁹.

Conștiința ancorării într-o tradiție literară este reflectată în modul în care scriitorii fac apel la vechile texte biblice. E firesc ca, atunci când trec în revistă viețile și faptele unor personaje importante din istoria poporului lor, scriitorii să recurgă la comparații. Deși „nu s-a mai ridicat prooroc ca Moise” (Deut. XXXIV,10-11), acest lucru nu-i împiedică pe scriitorii de mai târziu să încerce măcar unele comparații. Astfel, când Iosua, căruia Moise i-a încredințat sarcina de a conduce poporul pe Tărâmul Făgăduinței, ajunge cu chivotul legământului la apa Iordanului, aluziile la traversarea Mării Roșii sunt clare. În ambele cazuri, oamenii se opresc în fața apelor și apoi pornesc în zori. În ambele situații, apele se despart

⁷⁹ William Sanford LaSor, David Allan Hubbard, Frederic Wm. Bush, op. cit., pp.58-59

în mod miraculos, formând câte un zid de-o parte și de alta (Exod XIV,21-22), „se înalță grămadă” (Iosua III,13,16). Totuși, în acest exemplu, Iosua procedează așa cum i-a spus Moise iar poporul „se teme de el, așa cum se temuse de Moise în toate zilele vieții lui,, (IV,14).

Comparații similare se pot face între episodul chemării lui Ghedeon din Jud. VI și chemarea lui Moise din Exod III. În Judecătoria face în mod explicit referire la Exod în VI,7-10,13. există situații similare și în limbaj: „Eu voi fi cu tine” (Jud. VI,16, Exod III,12). Mai mult, sunt chiar și analogii structurale între cele două povești: supunerea Israelului, chemarea eliberatorului, distrugerea zeităților străine, războiul sfânt. Aceste comparații vor fi extinse ori de câte ori aceste episoade vor fi repovestite. Procesul nu ia sfârșit o dată cu scrierile Vechiului Testament. Se continuă prin reluarea acestor povestiri în literatura ebraică și greacă, dar și în Noul Testament. Relatările despre copilăria lui Iisus ale evanghelistului Matei conțin citate sau trimiteri indirecte la povestea nașterii lui Moise. Scriitorii biblici apelează adesea, pentru propriile relatări, la vechi motive narative și literare (ex: legăturile strânse dintre Exod IV,19-21 și Mt. II,19-20). Toate acestea demonstrează existența unei tradiții religioase vii, în care textele biblice se află în dialog cu ele însele. Ceea ce este considerat ca revelație într-una dintre cărți este preluat și interpretat în scrierile ulterioare. Dimensiunile acestui tip de interacțiune literară sunt cu siguranță mai mari decât poate fi ilustrat aici. Figura lui Moise străbate întreaga Biblie, modelând felul în care sunt spuse poveștile, criteriu de apreciere a celorlalte personaje epice. În mod similar, povestea exodului, rătăcirea prin pustie și sosirea pe Pământul Sfânt se vor repeta, dând forma materialului legic, profetic și liturgic. Marile evenimente din trecut relatate în Sfânta Scriptură influențează inevitabil modul în care este trăit prezentul și în care este văzut viitorul⁸⁰.

Numirile diferite ale lui Dumnezeu nu înseamnă că avem mai mulți autori, ci întăresc convingerea că autorul este Moise, care a trăit în Egipt și a cunoscut mai multe noțiuni de exprimare a divinității absolute, a unui singur Dumnezeu, exprimând, în același timp, natura și însușirile Sale divine⁸¹.

Chiar și în eventualitatea în care, la origine, aceste texte au fost redactate de școli diferite (mă folosesc de metoda reducerii la absurd!), și în consecință sunt disticte, ele au fost treptat asimilate organic în trupul perfect articulat al semnificațiilor specifice conștiinței eclesiale. Astfel, ele pot sta și mai departe,

⁸⁰ John Riches, “Biblia Foarte scurtă introducere”, Ed. Allfa, Buc., 2003, pp. 32-33

⁸¹ Isaia folosește diferite titluri pentru a-l descrie pe Mesia: “Miel” (LIII,7), “Prunc” (IX,5), “Unsul” (LXI), pentru mai multe detalii vezi: Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, “Sfânta Treime și creația lumii din nimic în timp”, în rev. M.O. nr. 3/ 1987, pp. 42

nestingherit, sub numele lui Moise, „subiectul eponim al Legii”⁸², al cărui patronaj are rolul de a indica natura profetică a textului⁸³.

Astfel de diferențe, determină cercetarea biblică modernă, interesată aproape exclusiv de arheologie și istorie, de tradițiile redacționale și de chestiuni lexicale, să considere cele două versiuni ca piese autonome. În consecință, școala istoric-critică refuză organicitatea „orizontală” a Scripturii, coerența sa teologică infrastructurală (spiritul, viziunea) și suprastructurală (aranjamentul colecției)⁸⁴.

Rezultatul acțiunii analitice asupra Scripturii seamănă frapant cu cel al exersării oricărei științe moderne asupra unui oarecare obiect, după exemplul: „nu se vede pădurea din cauza copacilor!”. Medicina modernă știe cu exactitate din ce este alcătuit corpul uman, dar este incapabilă să perceapă sensul pe care acest întreg (omul) îl are, compoziția materiei poate fi analizată, dar capacitatea ei de transfigurare depășește posibilitățile noastre de analiză rațională. Deci, atunci când Sfânta Scriptură spune că va fi un cer nou și un pământ nou, vom putea analiza sau înțelege acestea cu rațiunea? Se știe în detaliu din ce „cărămizi” este alcătuită Scriptura, dar omul modern a pierdut interesul pentru natura liantului acestor „cărămizi” și sensibilitatea față de mesajul pe care Biblia îl propune⁸⁵.

Cercetătorul motivat științific caută obstinat stabilirea cu exactitate a apartenenței unui text la o tradiție sau alta, pe când interpretul eclesial (care se bazează în primul rând pe caracterul inspirat al Septuagintei), chiar și avertizat în această privință, nu este nevoit să opereze cu ipoteza eterogenității⁸⁶.

Renunțarea la metoda sintetică, interogatoare, proprie Bisericii, care este rodul unei perspective unitare a realității, în favoarea „împrumutării” metodei

⁸² Totalitatea legislațiilor pe care le disting și detaliază exegeții sunt atribuite unui intermediar, unui mesager, Moise, care, oricare ar fi fost dimensiunea sa istorică, considerabilă desigur, nu este autorul Legii, în sensul în care, de exemplu, profeții scriitori au fost pentru profețiile lor. Cf. Paul Ricoeur, „Experiență și limbaj în discursul religios”, în „Fenomenologie și teologie”, Ed. Polirom, Iași, 1996, pp. 28-29

⁸³ Teofil al Antiohiei, „Trei Cărți Către Autolic”, cartea a doua, XIII, în col. P.S.B. nr.2, E.I.B.M.B.O.R., Buc., 1980, p. 305

⁸⁴ Doru Costache, „Preliminarii la Poemul Biblic al Facerii: Aspecte de Hermeneutică eclesială (I)”, în rev. Tabor, 6/2008, p. 23

⁸⁵ ibidem, p. 24

⁸⁶ În sensul acesta se poate vedea diferența dintre Filon din Alexandria, pe de o parte, și Sfântul Iustin și Sfântul Ambrozie, pe de altă parte. Deși amândoi sunt influențați de Filon (Sfântul Ambrozie, de o așa manieră, încât i se spunea „Filon latinul”), și deși erau adepții alegoriei, există diferențe majore între felul de abordare și interpretare a Scripturii. Filon era doar filozof, pe când cei doi erau teologi ai Bisericii. Georges Florovsky, „The Fathers of the Church and the Old Testament”, în „Aspects of Church History”, http://www.fatheralexander.org/booklets/english/aspects_church_history_florovsky.html#_Toc101740039, accesat 21.01.2010

analitice, disjunctive, care separă, autonomizează, rupe de context este tot mai întâlnită azi⁸⁷.

Modul secular sau religios de lectură al Bibliei este o „cheie” cu care omul încearcă să „deschidă” sensurile Cuvântului. Primul, ființă estetică, abordează această colecție ca pe o operă literară, în schimb ce, omul religios citește Biblia ca pe un text sacru⁸⁸.

Trebuie să ne preocupe nu litera ci mesajul Bibliei. „Scriptura nu este citire ci înțelegere” (Sf. Ilarie). Nu întâmplător, diverse scrieri, compuse în perioade de timp diferite, de mai mulți autori, au ajuns să fie o singură carte. Biblia este un termen care desemna la început un plural (cărți), dar odată ce a fost folosit pentru a desemna Scrierile Sfinte, se transformă într-un singular (Cartea). Scripturile sunt într-adevăr „O Sfântă Scriere”. Cu toate acestea, alogenitatea componentelor Scripturii nu trebuie ignorată⁸⁹, însă Duhul Sfânt (factorul divin inspirator sesizat de Biserică dincolo de semnătura umană care pecetluiește scriitura) integrează versiunile dăruindu-le unitate asemeni ființei umane (trup și suflet) și complementaritate semantică. Lucrarea Duhului Sfânt nu poate fi limitată doar la inspirația autorului biblic, sfera Sa de influență este mult mai extinsă, acționând și asupra evenimentelor istorice, asupra interpretării și a actualizării acelor evenimente în cadrul predicării și slujirii liturgice a Bisericii. Sensul adevărat al Sfintei Scripturi este unul spiritual prin faptul că izvorăște din lucrarea Duhului Sfânt⁹⁰. Duhul Sfânt asigură puntea hermeneutică dintre text și interpretul

⁸⁷ Pr. Dr. Constantin Coman, “Biblia în Biserică”, Ed. Bizantină, Buc., 1997, pp. 99-100

⁸⁸ Mirela Roznoveanu, „Civilizația Romanului”, [http://www.respiro.org/Issue16/ Non fiction /non_fiction_roznoveanu1.htm](http://www.respiro.org/Issue16/Non_fiction/non_fiction_roznoveanu1.htm), accesat 12.10.2007

⁸⁹ Există o temă principală și un mesaj principal în cuprinsul narațiunilor Scripturii. Drept pentru care avem o narațiune, adică Biblia este nararea (descrierea) planului lui Dumnezeu și a acțiunilor Sale cu oamenii. Așadar, avem un început („La început...” Gen.I,1) și un sfârșit („...Vino, Doamne Iisuse!” Apoc. XXII,20) sau un scop. Deci, de la Geneză la Apocalipsă distingem un proces care se deplasează între cele două puncte terminale. Dumnezeu S-a revelat de-a lungul veacurilor, nu o dată, ci în mod constant. De câte ori a fost nevoie, Și-a condus poporul spre Adevăr, în urma acestor intervenții divine se poate observa etape diferite ale revelării. Această diversitate și varietate nu trebuie ignorată sau trecută cu vederea. Având în vedere că același Dumnezeu vorbește în tot cuprinsul Scripturii, mesajul Său este de fiecare dată, deși superior și mai complex, același. Identitatea mesajului dă variatelor cărți sau pasaje, adevărta lor unitate. Cf. Georges Florovsky, “Bible, Church, Tradition: an Eastern Orthodox view”, volume one, Nordland Publishing Company, Belmont, Massachusetts, 1972, p. 20

⁹⁰ John Breck, “Puterea Cuvântului în Biserica dreptmăritoare”, E.I.B.M.B.O.R., Buc., 1999, p.37

Scripturii: „același Duh Sfânt este ...în Sfânta Scriptură, și în sufletele care-l iubesc pe Dumnezeu”⁹¹.

Concluzii

Din aceste date, cu privire la originea și dezvoltarea Pentateuhului se disting câteva aspecte. În primul rând, trebuie să lăsăm Biblia să vorbească, nu să impunem concepte personale, subiective. Apoi, după ce examinăm textul, două lucruri trebuie evidențiate.

1. Sursele biblice și numeroasele tradiții afirmă că Moise a scris literatură narativă, legislativă și poetică. Rolul lui Moise în formarea Pentateuhului trebuie afirmat cu tărie. Tradiția este de asemenea credibilă în desemnarea lui ca autor al Pentateuhului, cel puțin în sensul în care, atât partea narativă, cât și materialul legislativ, îl atestă pe Moise drept începător literar și reflectă în mod autentic atât circumstanțele cât și evenimentele epice care sunt relatate. Deși este puțin probabil ca Moise să fi scris Pentateuhul așa cum există în forma de azi, conexiunile și uniformitatea evidentă afirmă cu tărie că el este inițiatorul, începătorul și figura cea mai importantă a activității literare produse⁹².

Se afirmă, deci, existența acestui întreg sau edificiu unitar, ce nu numai că trebuie păzit cu sfințenie, ci și considerat și evaluat ca atare. Această abordare unitară a Bibliei (și implicit și a Pentateuhului) o întâlnim în literatura patristică și în cea liturgică, dar din păcate teologia modernă a abandonat-o.

2. Complexitatea textului și de distribuție și creșterea elementelor de probă pentru originea sa, trebuie luate în considerare. Aceste fenomene literare arată că Pentateuhul este un compozit, o lucrare complexă cu o istorie lungă și care implică transmitere și creștere. Credința susține că această dezvoltare a fost păzită de același Duh al lui Dumnezeu, care i-a cerut lui Moise să scrie și în primul rând să vorbească. Deși acest proces este dificil de urmărit în detaliu, principalele sale contururi sunt, cu siguranță, rezonabile. Narațiunile patriarhilor au fost păstrate, în primul rând pe cale orală, în timpul perioadei de sclavie în Egipt și probabil prima dată puse în scris în perioada mozaică. Aceștia le-au fost adăugate însemnările poetice și în proză ale Exodului și ale peregrinării, probabil, pentru prima dată redactate în scris în perioada timpurie davidică⁹³.

Confruntându-se cu noua stare de viață, monarhia și națiune-stat, conservarea evenimentelor și înțelegerea perioadei de formare a lui Israel, a devenit

⁹¹ Sfântul Siluan, “Între iadul deznădejdiei și iadul smereniei”, http://sfantulioancelnou.trei.ro/carti/Sfantul_Siluan/Intre_iadul_deznadejdii_si_iadul_smereniei1.htm, accesat 20.01.2010

⁹² William Sanford LaSor, David Allan Hubbard, Frederic Wm. Bush, op. cit., p. 62

⁹³ ibidem, p. 63

de primă importanță. Adunate în mai multe compilații, documentele din perioada mozaică, e posibil să fi fost, strânse, într-o formă finală, într-o singură colecție, de către Ezdra, în perioada de restaurare de după Exil (sec. V î.Hr.)⁹⁴.

Această sugestie se bazează pe următoarele considerente: textul biblic în sine prezintă pe Ezdra drept scrib prin excelență, învățat în Legea lui Moise (Ezdra VII,6, 11, ș.u.), a cărui sarcină era să învețe Tora și să reglementeze respectarea ei în Iuda și Ierusalim (Ezdra VII,14, 25, ș.u.). Tradiția iudaică este unitară în atribuirea lui a formei finale a Torei (cf. Neemia VIII,2-3 și 8: „... preotul Ezdra a adus legea în fața adunării, a bărbaților, a femeilor și a tuturor care aveau pricepere s-o asculte. Și a citit din ea..., iar aceia înțelegeau... citeau din Cartea legii lui Dumnezeu, iar Ezdra învăța și tâlcuia cu limpezime cunoașterea Domnului; iar poporul înțelegea ceea ce se citea”). Tradiția iudaică este de părere că Ezdra a copiat Scriptura folosind caractere siriene⁹⁵.

Mai mult, această conjunctură din istoria lui Israel, când babilonienii au transformat toate instituțiile lor anterioare, transformându-le viața într-o ruină, ducându-i în exil, reprezintă, logic, momentul precis, “instigarea” pentru colectarea și fixarea scrierilor, ultima rămașiță din viața lor. Conținutul Pentateuhului este, în general, mult mai timpuriu decât data la care a fost editat, noi descoperiri confirmă acuratețea istorică a antichităților literare, a detaliilor. Chiar și atunci când este necesar să își asume adaosuri ulterioare nucleului original al tradiției mozaice, acestea reflectă o dezvoltare normală a instituțiilor și a practicilor străvechi, sau efortul făcut de scribii ulteriori de a salva, pe cât posibil, tradițiile existente despre Moise⁹⁶.

Pentateuhul trebuie privit ca un produs literar complex, o lucrare compusă, cu o lungă și complexă istorie în ceea ce privește transmiterea și dezvoltarea. Cu toate acestea, de fapt, Pentateuhul are o structură unitară, imposibil de trecut cu vederea. Cum a avut loc procesul transmiterii și al dezvoltării sau data la care Pentateuhul a ajuns la forma lui finală (prezentă), sau cine a/au fost scriitorul/scriitorii care a/au pus împreună marea narațiune istorică, sunt informații auxiliare, superficiale, cu siguranță, mai importantă este lucrarea finală în sine. Pentateuhul este produsul (direct al lui Dumnezeu și indirect al) unei societăți tradiționale, care apelează la posibilitățile expresive ale unui imaginar de factură mitică, drept pentru care înțelegerea lui este (și) o provocare hermeneutică (dar în

⁹⁴ ibidem, pp. 62-63

⁹⁵ “Babylonian Talmud”: “Tractate Sanhedrin” translate into English with notes, glossary and indices by Jacob Shachter, H.Freedman, B.A., Ph.D., under the editorship of Rabbi Dr I.Epstein B.A., Ph. D., D.Lit., folio 21b-22a, <http://www.come-and-hear.com/sanhedrin>, accesat 07.01.2010

⁹⁶ William Sanford LaSor, David Allan Hubbard, Frederic Wm. Bush, op. cit., p.63-64

special de credință) pentru cititorul contemporan. Așadar, preliminar oricărui angajament interpretativ, se cer imperios câteva precizări privind natura textului și metoda de lucru adecvată pentru explorarea acestuia.

Înțelegerea scrierilor biblice trebuie să țină cont de o dublă caracteristică a textelor. Pentru că textul aparține unui trecut foarte îndepărtat și provine dintr-un context istoric foarte diferit, acesta este incomod prin limbă și logică internă. Așadar, cititorul (trebuie spus că subiectivitatea care stă la baza oricărui act de citire și înțelegere mai mult împiedică decât ajută înțelegerea a ceea ce se citește) de azi se află într-o situație diferită de înțelegere; trăiește în alte condiții de viață și dispune de o mentalitate diferită față de primii cititori ai textului. O astfel de distanță temporală și culturală poate crea obstacole de înțelegere (în același timp însă, oferă și un aspect pozitiv, întrucât anumite texte își dezvăluie numai în timp întreaga lor bogăție de semnificație și importanță)⁹⁷.

O a doua particularitate a textului Sfintei Scripturi ca și „Cuvânt al lui Dumnezeu”, este faptul că avem de-a face cu o scriere de o valoare normativă pentru creștini. Lectura Bibliei ca și „cuvânt al lui Dumnezeu” presupune credința în revelație și disponibilitatea de a accepta un astfel de cuvânt ca directivă pentru interpretarea și organizarea propriei vieți⁹⁸.

Narațiunile Pentateuhului conțin analogii nu tocmai semnificative pentru conștiința omului contemporan, a cărui sensibilitate față de simbolurile existențiale (foarte prezente în societățile tradiționale) este dramatic atrofiată, în condițiile în care reliefurile interioare par a fi încetat să mai fascineze, fiind aproape complet substituite de figurile lumii exterioare⁹⁹.

Pericolul real al analizei literare și critice este acela că, în mod necesar, aceasta neagă realitatea biblică și afirmația că aceste cuvinte și fapte sunt de la Dumnezeu Însuși, negând în felul acesta valorile spirituale ale revelației Vechiului Testament. Apoi, totul degenerază, atunci când o astfel de analiză devine preocuparea bibliștilor pentru excluderea unor pasaje, aceasta tinde apoi să reducă Pentateuhul la fragmente independente și, prin urmare, duce la pierderea de orice înțelegere reală a unității într-adevăr prezente în ea. Tendințele recente de cercetare ale Vechiului Testament, din ce în ce mai mult recunosc acest fapt. Studiul Vechiului Testament s-a dedicat într-o manieră covârșitoare preocupărilor literare diacronice (istoricitatea, reconstrucția de origine și procesul de transmitere al textului), în

⁹⁷ Wilhelm Egger, „Metodologia Noului Testament”, Galaxia Gutenberg, Târgu-Lăpuș, 2006, p. 241

⁹⁸ ibidem

⁹⁹ Doru Costache, op. cit., p. 22

schimbul unei analize sincronice, de interpretare și de aflarea semnificației a textului propriu-zis¹⁰⁰.

Cele mai multe, dacă nu chiar majoritatea, preocupărilor în domeniul Vechiului Testament au pornit de la principiul că textul (singurele date obiective disponibile) poate fi doar corect interpretat și înțeles după și pe baza unei anchete asupra procesului prin care aceasta a luat ființă, proces care va rămâne întotdeauna ipotetic. Multe studii vechi testamentare referitoare la Pentateuh, nu numai că au lucrat de la premisa că o ipoteză diacronică (teoria clasică a surselor: JEDP), este necesară înainte ca textul să poată fi interpretat, dar a rupt textul în mai multe părți, pe baza acestor ipoteze și apoi aproape exclusiv și-au fundamentat aceste interpretări pe aceste secțiuni ipotetice¹⁰¹.

Dezvoltându-se tot mai mult cercetarea în domeniul Vechiului Testament, aceasta și-a îndreptat atenția spre analiză, descriere și evaluare a textului ca un scop în sine, nu doar ca un mijloc de a cunoaște istoria sa. Studiul diacronic, cum ar fi investigația spre origini, spre începuturi, este, desigur, o cale validă, meritorie, și, adesea o metodă indispensabilă de cercetare în sine, dar rămâne problema evaluării și a priorității acestui mod de abordare. Pledăm pentru o alternativă post-critică, aceasta trebuie să ia în serios rezultatele cercetării istorice critice, și să încerce să determine rolul pe care forma canonică a textului, a jucat-o în credința lui Israel. Formarea. Pentru editorii biblici primele cinci cărți au constituit motivele de viață ale lui Israel în cadrul Legii lui Dumnezeu și au furnizat o normă critică a modului în care tradiția mozaică a fost înțeleasă de oamenii legământului. În consecință, procedura și metoda de bază și este de a permite Pentateuhului să stea așa cum este, la propășirea finală a lui Israel ca martor la ceea ce a făcut Dumnezeu în numele lor în timpul patriarhilor și a lui Moise, marea perioadă formativă, de creație din viața lor¹⁰².

Contemporanul adesea se plânge că mesajul despre Dumnezeu îi este oferit într-o formă arhaică, în „limbaj biblic”, care nu-l mai reprezintă și pe care nu și-l poate apropia spre a-l folosi. Acesta cere (sugerează) o demitologizare radicală și o modernizare a Scripturii. Comentatorii contemporani sesizează pe bună dreptate, în aceste condiții, o anumită straniețate a Scripturii, o discontinuitate între universul său mental și al omului modern. Suntem în pericol de a pierde unicitatea Cuvântului lui Dumnezeu dacă vom continua acest proces de „reinterpretare”. E

¹⁰⁰ William Sanford LaSor, David Allan Hubbard, Frederic Wm. Bush, op. cit., p.65

¹⁰¹ ibidem

¹⁰² ibidem, pp.65-66

nevoie de o schimbare, una radicală, o schimbare a minții, a atitudinii, o metanoia¹⁰³.

Pentru interpretarea unui text antic cum sunt cele biblice, percepțiile omului contemporan și instrumentele cu care el operează azi (cultura ne-/anti-tradițională) se dovedesc irelevante. Odată conștientizată lipsa proximității temporale și distanța existențială dintre experiența omului contemporan și trăsăturile contextului mental în care a fost formulat inițial și reconfigurat în istorie mesajul Scripturii, identificarea celui mai potrivit cadru hermeneutic pentru descifrarea semnificației textului devine urgentă. Aceasta rămâne însă o exigență imposibil de realizat în afara tradiției și/sau comunității în interiorul căreia textul a fost redactat și resemnificat¹⁰⁴.

Cu alte cuvinte, pentru o interpretare corectă a textului sacru e nevoie de o viziune și o conștiință eclesială. E nevoie de un anumit tip de lectură a textului, care ia în calcul ansamblul Scripturii și înțelegerea tradițională a acesteia de către Biserică, singura pentru care aceste scrieri au sens. Procesul explorării Bibliei de către Biserică indică dimensiunea spiritual-formativă a textului. Despriderea de Scriptură (infidelitatea față de Cuvântul lui Dumnezeu rostit în istorie) reprezintă pentru Biserică o opțiune inacceptabilă. Sarcina interpretului eclesial va fi aceea de a indica existența unui plan sub-/supra-/trans-textual, la nivelul căruia Scriptura încetează a mai fi străină, nu mai vorbind pentru noi, despre noi, ci cu noi¹⁰⁵.

Relația „Biblie-Rugăciune în Biserică” este esențială. Biblia își are centralitatea în viața Bisericii, iar Biserica a trăit întotdeauna din Cuvântul lui Dumnezeu. Numai în Biserică Cuvântul lui Dumnezeu, Biblia, devine rugăciune, „extra Ecclesia” rugăciunea ia locul analizelor, lectura rămâne intelectuală și sociologică, incapabilă de a avea acea eficacitate ce produce schimbarea și creșterea staturii duhovnicești în Hristos¹⁰⁶.

Pentru a putea pătrunde Cuvântul lui Dumnezeu, oamenii primesc înțelepciune și priceperea celor ascunse. Pilda profetului (Cuvântul lui Dumnezeu) va fi receptat de cel înțelept, de cel ce știe și în, special, de cel ce iubește pe Domnul¹⁰⁷.

Pentru înțelegerea Scripturii este esențială o abordare dialogică, în care textul și exegetul devin interlocutori. Deși este un text al trecutului, exegetul trebuie să-l trateze cu toată seriozitatea, în care trebuie să se țină cont de prioritatea

¹⁰³ Georges Florovsky, op. cit., p. 10

¹⁰⁴ Doru Costache, op. cit., p.22

¹⁰⁵ ibidem, pp. 22-23

¹⁰⁶ Enzo Bianchi, “Cuvânt și Rugăciune”, Ed. Deisis, Sibiu, 1996, pp. 17

¹⁰⁷ “Epistola zisă a lui Barnaba”, VI,10, în col. P.S.B., vol. 1, E.I.B.M.B.O.R., Buc., 1979, p.120

autoritativă a Scripturii, dialogul trebuie să se desfășoare după reguli precise deoarece este vorba de mesajul divin, care este adresat deopotrivă prezentului și viitorului. „Cuvântul lui Dumnezeu”, în sens deplin, nu este numai scrierea în sine, ci mesajul lui Dumnezeu, care trebuie să ne atingă propria viață. În acest sens se vorbește despre împătritul sens al Sfintei Scripturi: sensul literal, litera (citit ca o scriere a trecutului prin metode științifice: sincronice și diacronice); „alegoria”, „analogia credinței” (plasarea evenimentului în contextul întregii Scripturi, din perspectiva credinței); sensul moral, învățătura pentru viață (textul devine aproape o oglindă în care omul se poate vedea pe sine însuși); anagogia, sensul orientativ (cititorul descoperă indicații despre scopul ultim al istoriei și al propriei vieți)¹⁰⁸. Înțelegerea Pentateuhului (Cuvântul lui Dumnezeu) depinde de măsura duhovnicească a fiecăruia. Înțelesurile adânci ale Bibliei (deci și ale Torei) nu trebuie iscodite cu mintea, ci e nevoie de curățirea inimii prin înfrânare, rugăciune curată și ascultare.

„Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu” (Mt. V,8).

„Scrie este: Nu numai cu pâine va trăi omul, ci cu tot cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu” (Mt.IV,4).

„De ce nu vă dedicați timpul liber citirii Scripturii? Voi nu mai vorbiți cu Hrisos? Nu-L mai vizitați, nu-L mai ascultați? ... Noi Îl ascultăm pe Hristos citind Scripturile” (Sf. Ambrozie).

BIBLIOGRAFIE

1. „*Biblia sau Sfânta Scriptură*”, Ediție jubiliară a Sfântului Sinod, versiune diortosită după Septuaginta, redactată și adnotată de Bartolomeu Valeriu Anania, Arhiepiscopul Clujului, Ed. I.B.M.B.O.R., Buc., 2001
2. „*Biblia Hebraica Stuttgartensia*”, quae antea cooperantibus A.Alt, O. Eißfeldt, P.Kahle, editat R. Kittel, Gedruckt mit Unterstützung der Deutschen Forschungsgemeinschaft, 1967/77, Deutsche Bibelstiftung Stuttgart
3. „*La Bible*”, traduction oecumenique, edition integrale TOB, Les Editions du Cerf 29, Bd Latour-Maubourg, Paris / Societe Biblique Francaise 30, Av. Lenine, Pierrefitte, 1988
4. „*La Genese*”, traduite par R. de Vaux, O.P., (2^e sdition revue), Les Editions

¹⁰⁸ Teologii medievale au rezumat experiența lor bazată pe ideea unui împătrit sens al scripturii : litera (sensul literal) ne învață faptele ; „alegoria” ceea ce trebuie să credem, sensul moral ceea ce trebuie să facem, „anagogia” (înălțarea) scopul spre care țiintești cf. Wilhelm Egger, op. cit., pp. 250, 252 și 258

- du Cerf, 29, boulevard Latour-Maubourg, Paris, 1962
5. „*Novum Testamentum Graece*”, cum apparatus critico curavit D. Eberhard Nestle, edition vicesima, Stuttgart, Privilegierte Wurttembergische Bibelanstalt, 1950
 6. „*Septuaginta*”, Id est Vetus Testamentum graece iuxta LXX interpretes edidit Alfred Rahlfs, Editio minor, Duo volumina in uno, Deutsche Bibelstiftung Stuttgart
 7. „*Pentateuhul sau Cale Cinci Cărți ale lui Moise*”, versiune revizuită după Septuaginta, redactată și comentată de Bartolomeu Valeriu Anania, Ed. I.B.M.B.O.R., Buc., 1997
 8. Baba Teodor Pr. Dr., „*Introducere în Studiul Vechiului Testament (aspecte generale)*”, Ed. Universității Aurel Vlaicu, Arad, 2005
 9. Barnaba, „*Epistola zisă a lui Barnaba*”, în col. P.S.B., vol. 1, E.I.B.M.B.O.R., Buc., 1979
 10. Bianchi Enzo, „*Cuvânt și Rugăciune*”, Ed. Deisis, Sibiu, 1996
 11. Botiza Ioan Vasile, „*Introducere în Studiul Sfintei Scripturi*”, Galaxia Gutenberg, Târgu-Lăpuș, 2005
 12. Breck John, „*Puterea Cuvântului în Biserica dreptmăritoare*”, E.I.B.M.B.O.R., Buc., 1999
 13. Brown E. Raymond, Fitzmyer A. Joseph S.S., Murphy E. Roland S.J., Carm O., „*Introducere și comentariu la Sfânta Scriptură*”, vol. I, traducere și prelucrare în limba română Pr. Dumitru Groșan, Galaxia Gutenberg, Târgu-Lăpuș, 2004
 14. Chirilă Ioan, „*Repere Teoretice pentru o exegeză trans-confesională a Pentateuhului*”, în rev. „*Studia Universitatis Babeș-Bolyai- Theologia Orthodoxa*”, nr. 1/2007
 15. Ciudin Nicolae Pr. Prof., „*Studiul Vechiului Testament. Manual pentru seminariile teologice*”, Ed. I.B.M.B.O.R., Buc., 1978
 16. Coman Constantin Pr. Dr., „*Biblia în Biserică*”, Ed. Bizantină, Buc., 1997
 17. Comte Fernand, „*Cărțile Sfinte*”, traducere de Dumitru Purnichescu, Ed. Enciclopedica, Buc., 1994
 18. Cornițescu Emilian Pr. Prof. Dr., Abrudan Dumitru Pr. Prof. Dr., „*Limba ebraică biblică*”, E.I.B.M.B.O.R., Buc., 2002
 19. Costache Doru, „*Preliminarii la Poemul Biblic al Facerii: Aspecte de Hermeneutică eclesială (I)*”, în rev. Tabor, 6/2008
 20. Crow Timothy & Tatu Silviu, „*Curs de Ebraică Biblică*”, Editura Institutului Biblic „Emanuel” Oradea, 1999
 21. Egger Wilhelm, „*Metodologia Noului Testament*”, Galaxia Gutenberg,

- Târgu-Lăpuș, 2006
22. Eliade Mircea, Culianu P. Ioan, „*Dicționar al religiilor*”, cu colaborarea lui H. S. Wiesner, trad. de Cezar Baltag, Ed. Humanitas, Buc., 1993
23. Florovsky Georges, „*Bible, Church, Tradition: an Eastern Orthodox view*”, volume one, Nordland Publishing Company, Belmont, Massachusetts, 1972
24. Georges Florovsky, „*The Fathers of the Church and the Old Testament*”, în „*Aspects of Church History*”, http://www.fatheralexander.org/booklets/english/aspects_church_history_florovsky.html#_Toc101740039
25. Groves John Rev., Wilkins J.H. & Carter R.B. „*A Greek and English Dictionary*”, , Boston, 1842
26. Handaric Mihail, „*Introducere în Vechiul Testament*”, Ed. Carmel Print, Arad, 2009
27. Hârlăoanu Alfred Dr., „*Dicționar explicativ ebraic-român literele alef-lamed*”, ediția a II-a, Ed. Neemira, Buc., 2002
28. Hinson F. David, „*Old Testament Introduction 2. The Books of the Old Testament*”, revised edition, TEF Study Guide 10, Typeset by J&L Composition Ltd, Filey, North Yorkshire, Printed in Great Britain by The University Press, Cambridge, 1992
29. LaSor Sanford William, Hubbard Allan David, Bush Wm. Frederic, „*Old Testament Survey. The Message, Form, and Background of the Old Testament*”, William B. Eerdmans Publishing Company, Gggrand Rapids, Michigan, 1981
30. Mălăești Popescu I.Pr., „*Valoarea Vechiului Testament pentru creștini*”, fascicula VI, Tipografia Cărilor Bisericești, Buc., 1932
31. Menachem Hacoheh, „*Cartea vieții omului*”, Ed. Hasefer, Buc., 2005
32. Mitrofan Ioan Pr. Dr., „*Introducere în Vechiul Testament- note de curs*”, (uz intern), Cluj-Napoca- Blaj, 2001
33. Philo, „*De Abrahamo*”, în col „*Loeb Classical Library*”, vol. VI, trad. F.H. Colson, William Heinemann Ltd, London, 1966
34. IDEM, „*De Migratione Abrahami*”, în col „*Loeb Classical Library*”, vol. IV, trad. F.H. Colson, William Heinemann Ltd, London, 1968
35. Plamada Carine, „*Termeni exegetici importanți în limba germană pentru studul Vechiului Testament*”, <http://www.geocities.com/Athens/Academy/5490/VTGerman.htm>
36. Prelipcean Vladimir Pr. Prof., Neaga Nicolae Pr. Prof., Barna Gh Pr. Prof., Chialda Mircea Pr. Prof., „*Studiul Vechiului Testament pentru Institutele teologice*”, Ed. I.B.M.B.O.R., Buc., 1985

37. Riches John, *“Biblia Foarte scurtă introducere”*, Ed. Allfa, Buc., 2003
38. Ricoeur Paul, *“Experiență și limbaj în discursul religios”*, în *“Fenomenologie și teologie”*, Ed. Polirom, Iași, 1996
39. Roznoveanu Mirela, *„Civilizația Romanului”*, http://www.respiro.org/Issue16/Non_fiction/non_fiction_roznoveanu1.htm
40. Siluan Sfântul, *“Între iadul deznădejdi și iadul smereniei”*, http://sfantulioancelnou.trei.ro/carti/Sfantul_Siluan/Intre_iadul_deznadejdii_si_iadul_smereniei1.htm
41. Stăniloae Dumitru Pr. Prof. Dr., *“Sfânta Treime și creația lumii din nimic în timp”*, în rev. M.O. nr. 3/ 1987
42. Szmigelski Victor Dr., *„Introducere specială în Cărțile Vechiului Testament”*, Tipografia Seminarului arhidiecezan, Blaj, 1889
43. Teofil al Antiohiei, *“Trei Cărți Către Autolic ”*, cartea a doua, XIII, în col. P.S.B. nr.2, E.I.B.M.B.O.R., Buc., 1980
44. Wellhausen Julius, *“Prolegomena to the History of Israel, With a Reprint of the Article Israel from the Encyclopaedia Britannica”*, translated from the german by J.Sutherland Black and Allan Menzies, PGCC Collection, World eBook Library, 2003
45. Wenham J. Gordon, *„Exploring The Old Testament”*, volume 1: A Guide to the Pentateuch, Downers Grove, Inter Varsity, 2003
46. __, *„A Greek-English Lexicon based on the german work of Francis Passow”*, alcătuită de Henry George Liddell, Robert Scott, Franz Passow, Henry Drisler, Harper & Brothers, Publishers 82 Cliff Street, New York, 1848
47. __ *“Babylonian Talmud”*: “Tractate Sanhedrin” translate into English with notes, glossary and indices by Jacob Shachter, H.Freedman, B.A., Ph.D., under the editorship of Rabbi Dr I.Epstein B.A., Ph. D., D.Lit., folio 21b-22a, <http://www.come-and-hear.com/sanhedrin>
48. __, *„Dictionaire de la Bible”*, publie par F. Vigouroux, troisieme triage, tome quatrieme, deuxieme partie, Paris – VI, 1928
49. __, *„Dicționar Biblic”*, Ed. “Cartea Creștină”, Oradea, 1995
50. __, *„Encyclopedia Judaica”*, vol. 13, Keter Publishing House Jerusalem Ltd., 2007 Israel
51. __, *„Septuaginta”*, vol. 1, Ed. Polirom, Iași, 2004
52. __ *“Studiul Vechiului Testament”*, Manual pentru Facultățile de Teologie, ediția a III-a, îngrijită de Pr. Conf. dr. Ioan Chirilă, Cluj-Napoca, 2003
53. __ *“The Anchor Bible Genesis”*, introduction, translation and notes by E.A. Speiser, Doudleday & Company, Inc. Garden City, New York, 1964
54. __, *„The Catholic Encyclopedia”*, vol. XI, „Pentateuch”, online edition,

2003

- 55. ____ „*The Companion Bible*”, Geoffrey Cumberlege. Oxford University Press, London, New York, Toronto & Melbourne, în “Appendixies” (nr. 4, “The divine names and titles”)
- 56. ____ „*The Eerdmans Bible Dictionary*”, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan, 1987
- 57. ____ „*The New International Dictionary of the Bible*”, Pictorial Edition, J.D. Douglas, Merrill C. Tenney, Regensy Reference Library, Zondervan Publishing House, Grand Rapids, MI, USA, Marshall Pickering, 3 Beggarwood Lane, Basingstoke, Hants, UK, 1987
- 68. ____ „*The New Jewish Encyclopedia*”, Edited by David Bridger in association with Samuel Wolk, Behrman House, Inc. Publishers, New York, 1976

**DESPRE REALISMUL TEOLOGIEI ȘI SLUJIRII
SFÂNTULUI VASILE CEL MARE
- EXPRESIE A STĂRUINȚEI ÎN TREZVIE ȘI ÎN
MĂRTURISIREA ADEVĂRULUI BISERICII**

Drd. Stelian GOMBOȘ

Teologia și Slujirea Sfântului Vasile cel Mare reprezintă un model cuprinzător și mereu actual în ceea ce înseamnă asumarea concretă a identității credinței creștine mărturisitoare. Dimensiunea cuprinzătoare a teologiei Sfântului Vasile cel Mare este concretizată prin gândirea profundă în ceea ce privește învățătura de credință, prin abordarea cu realism și echilibru a unor aspecte practice referitoare la viața creștină, prin slujirea sa misionară și pastorală copleșitoare.

Realismul teologiei și slujirii Sfântului Vasile cel Mare derivă din faptul că teologia sa reprezintă o mărturisire consecventă și concretă a Adevărului Bisericii, fiind strâns legată de viață și răspunzând nevoilor efective ale credincioșilor. Nu este o teologie sterilă, abstractă și generală, ci o mărturisire vie a Adevărului întrupat în viața Bisericii care împărtășește convingeri existențiale.

Mai ales în contextul actual în care teologia riscă să fie înțeleasă doar ca rezultat al rațiunii analitice, ca discurs format prin cuvinte meșteșugite, este esențială recuperarea și valorificarea aspectului existențial și eclesial al teologiei. Gândirea teologică a Sfântului Vasile cel Mare nu se epuizează în manipularea abilă a conceptelor, nu se încrede în puterea rațiunii autonome. Teologia Sfântului Vasile cel Mare este expresia modului său de a crede și de a fi. Într-o astfel de teologie puterea de convingere a cuvântului se fundamentează pe forța de viață a credinței și făptuirii întru Adevăr.

În societatea contemporană influențată de domnia relativismelor generalizate, de o mentalitate bazată pe laxism, tendințe echivoce și confuzii, asumarea dimensiunii mărturisitoare a teologiei Sfântului Vasile cel Mare este o șansă de întărire a convingerilor trăite pe calea credinței Bisericii. Exigențele mărturisirii presupun tărie de caracter, consecvență, luciditate și forța de exprimare a cuvântului Adevărului.

În acatistul său, Sfântul Vasile cel Mare este numit „*turn preaînalt al privirilor cerești*”, „*înțeleptul tâlcuitor al celor teologicești*”, „*mărturisitor fără de frică al adevărului*”. În acatist rostim următoarele cuvinte: „*Pusu-te-a pe tine, Sfinte*

Vasile, Dumnezeu-Cuvântul, tărie bună Bisericii Sale, cel ce cu tunetul cuvintelor tale amuțești gurile ereticilor”.

1. Trezvie și discernământ în slujirea teologică și pastorală a Sfântului Vasile cel Mare

Luciditatea și realismul gândirii și acțiunii Sfântului Vasile cel Mare sunt roade ale efortului său susținut în dobândirea trezviei. Lucrările impresionante în planul concret al existenței ale Sfântului Vasile cel Mare nu sunt rezultate ale unui activism exagerat, ci materializări ale unei minți lucrătoare a virtuții trezviei, atentă în permanență la taina lucrării lăuntrice. Într-o lume caracterizată de o dispersie între cele exterioare, de o risipire în superficial și insignifiant, este imperativă și de mare actualitate virtutea trezviei. Aceasta presupune un efort constant de luare aminte la noi înșine.

Este mult mai facilă o concentrare spre cele exterioare, decât lupta interioară cu propriile neputințe. Taina lucrării lăuntrice presupune o confruntare cu sinele, o sinceritate cu noi înșine și un efort existențial pentru biruirea patimilor personale. Este mai comodă orientarea înspre cele exterioare (chiar atunci când ea implică lucrări și performanțe deosebite ca rezultate ale unei logici bazată pe eficiență și pragmatism) decât lucrarea susținută a trezviei. Sfântul Vasile cel Mare arată: *„fiecăruia îi place să se intereseze mai mult de treburile altuia decât de propriile lui griji. Și ca să scăpăm de acest cusur, porunca spune: Încetează de a te interesa de păcatele altuia! Nu mai da răgaz gândurilor să se ocupe de cusururile altora, ci <<Ia aminte de tine însuși>>, adică : întoarce-ți ochiul sufletului spre cercetarea propriilor tale cusururi”*.¹

Întreaga teologie și slujire a Sfântului Vasile cel Mare ne indică faptul că lucrările sale misionar-pastorale, slujirea sa socială covârșitoare sunt în strânsă legătură cu lucrarea lăuntrică permanentă pentru întărirea trezviei. Misiunea socială și pastorală este dublată de viață ascetică, duhovnicească și liturgică.

Sfântul Vasile cel Mare îndeamnă spre luarea aminte la cele lăuntrice. Astfel se poate dobândi măsură și discernământ în toate. Sfântul Vasile cel Mare afirmă: *„Nu lua seama nici la cele ale tale, nici la cele din jurul tău, ci numai la tine însuși. Nu lua aminte la trup, nici nu urmări cu orice chip binele trupului: sănătatea, frumusețea, desfătarea cu plăceri; viața lungă; nu admira averile, slava și puterea; nu socoti mare lucru pe cele ce sunt în slujba acestei vieți*

¹ Sfântul Vasile cel Mare, *Omilia a III-a la cuvintele <<Ia aminte de tine însuși>>*, în colecția *Părinți și Scriitori Bisericești* 17, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1986, pag. 371.

*trecătoare, ca nu cumva prin râvna pentru ea să disprețuiești viața ta cea adevărată, ci ia aminte de tine însuși, adică de sufletul tău. Cercetează-te pe tine cine ești, cunoaște-ți firea ta! Nu te alipi de cele muritoare, ca și cum ar fi veșnice, nici nu disprețui pe cele veșnice, ca și cum ar fi trecătoare. Ia seama cu toată luarea aminte de tine însuși, ca să știi să împarți fiecăruia ce-i de folos: trupului, hrană și îmbrăcăminte; sufletului, dogmele credinței, creștere bună, deprinderea virtuții, îndreptarea patimilor”.*²

Prin luarea aminte la noi înșine sunt identificate în mod adecvat prioritățile. Trezvia cultivă o atitudine prin care toate sunt raportate la Hristos. Gândul, cuvântul și fapta sunt expresii ale relaționării constante a acestora cu Hristos. Astfel condiția creștină ca moarte și înviere întru Hristos, ca naștere de sus, ca o „dezbrăcare de omul cel vechi, dimpreună cu faptele lui și o îmbrăcare în omul cel nou, care se înnoiește spre deplină cunoștință, după chipul Celui care l-a zidit” reprezintă autentica identitate a modului creștin de a fi.

Sfântul Vasile cel Mare arată că asumarea acestei condiții creștine este posibilă prin trezvie. „Ce este propriu celor care mănâncă pâinea și beau potirul Domnului? Să păstreze fără întrerupere amintirea Celui Care pentru noi a murit și a înviat. Ce este propriu celor care păstrează o astfel de pomenire? De a nu mai trăi deloc pentru ei, ci pentru <<Cel ce a murit și a înviat pentru ei>>... Ce este propriu creștinilor? să se iubească unii pe alții, după cum și Hristos ne-a iubit pe noi. Ce este propriu creștinului? Să-L vadă pe Domnul înaintea și pururea. Ce este propriu creștinului? Să vegheze în fiecare zi și ceas și să fie gata prin desăvârșirea străduinței de a fi plăcut lui Dumnezeu, știind că în ceasul în care nu gândește, vine Domnul”.

³ Sfântul Vasile cel Mare arată că asumarea acestei condiții creștine este posibilă prin trezvie. „Ce este propriu celor care mănâncă pâinea și beau potirul Domnului? Să păstreze fără întrerupere amintirea Celui Care pentru noi a murit și a înviat. Ce este propriu celor care păstrează o astfel de pomenire? De a nu mai trăi deloc pentru ei, ci pentru <<Cel ce a murit și a înviat pentru ei>>... Ce este propriu creștinilor? să se iubească unii pe alții, după cum și Hristos ne-a iubit pe noi. Ce este propriu creștinului? Să-L vadă pe Domnul înaintea și pururea. Ce este propriu creștinului? Să vegheze în fiecare zi și ceas și să fie gata prin desăvârșirea străduinței de a fi plăcut lui Dumnezeu, știind că în ceasul în care nu gândește, vine Domnul”.

Trezvia ne ferește de amăgiri și de trufie. Sfântul Vasile cel Mare recomandă: „Fii treaz, sfătuiește-te, păzește cele prezente, poartă de grijă de cele viitoare! Nu părăsi, din pricina lenei, cele de față și nici nu-ți închipui că ai în mână cele ce nu sunt și poate nici nu vor fi”.

² Ibidem, pag. 367-368. Precum animalele fac din instinct cele ale firii, Dumnezeu a rânduit ca omul prin luare aminte să facă ceea ce este bine. „Dumnezeu învățătorul nostru”. Ibidem, p. 366-367.

³ Episcop Sofian Brașoveanul, *Martiri, martiriu și mărturie după Sfântul Vasile cel Mare*, Editura Teognost, Cluj-Napoca, 2005, pag. 170-171.

⁴ Sfântul Vasile cel Mare, *Omilia a III-a la cuvintele <<Ia aminte de tine însuși>>*, în colecția *Părinți și Scriitori Bisericești 17*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1986, pag. 370. Luarea aminte conduce la o cunoaștere a lui Dumnezeu, precum și a celor existente. „Luarea aminte și studierea atentă a propriei tale persoane te va conduce și la cunoașterea lui Dumnezeu. Dacă iei aminte la tine însuși nu mai ai nevoie să descoperi pe Creator în celelalte creaturi; vei contempla în tine însuși, ca într-un microcosmos,

Exersarea trezviei, și a nădejzii inclusiv în depășirea încercărilor și a necazurilor favorizează întărirea discernământului. „Sufletul nu trebuie să privească neconținut la cele ce pricinuesc întristare, nici să se alipească de nenorocirile prezente, ci să-și plimbe privirea spre contemplarea adevăratelor bunătăți. Și vei reuși să te bucuri pururea, dacă vei privi neconținut la Dumnezeu; iar nădejdea răsplătirii va ușura necazurile vieții. Ai fost batjocorit? Caută la slava pe care o ai păstrată în ceruri pentru răbdarea ta! Ai suferit vreo pagubă? Uită-te la bogăția cea cerească și la comoara pe care ți-ai agonisit-o prin faptele tale bune! Ai fost alungat din patrie? Dar ai patrie Ierusalimul cel ceresc! Ai pierdut copilul? Ai, însă, înger, împreună cu care vei dănuți împrejurul tronului lui Dumnezeu și te vei veseli cu o veselie veșnică! Astfel, punând în față necazurile prezente cu bunătățile”.⁵

Discernământul este o virtute esențială a vremurilor noastre marcate de tendințe totalitare, lipsite de nuanțe. Prin discernământ, Sfântul Vasile cel Mare a reușit să echilibreze rațiunea și credința, cuvântul și slujirea, contemplația și făptuirea. El a reușit să depășească pozițiile unilaterale și reduționiste. Astfel discernământul este o măsură a realismului gândirii și acțiunii Sfântului Vasile cel Mare.

Inclusiv, în efortul înaintării pe calea cunoașterii, deși Sfântul Vasile cel Mare este o persoană cu deschideri semnificative către cultura profană, el arată că nu trebuie să ne risipim exagerat într-o astfel de cunoaștere. Sfântul Vasile mărturisește: „nu este de puțină importanță pentru mântuire de a nu dori dobândirea oricărei cunoștințe la întâmplare, ci de a cunoaște cea mai folositoare învățătură. De pe acum unii au disprețuit învățătura dată de cuvintele dumnezeiești și s-au ocupat cu geometria, pe care au descoperit-o egiptenii, sau cu astrologia, în mare cinste la haldeenii, sau în general cu cunoștința zadarnică despre forme și umbre. Pe mulți i-a preocupat poetica, retorica și descoperirea sofismelor, a căror materie este minciuna; nici poezia nu poate exista fără mit, nici retorica fără arta vorbirii și nici sofistica fără false raționamente. Așadar, pentru că mulți au neglijat cunoștința despre Dumnezeu, în râvna lor după dobândirea acestor cunoștințe, îmbătrânind în cercetarea unor învățături

marea înțelepciune a Creatorului tău. Tot așa și Dumnezeu; nu căuta să-L înțelegi cu ajutorul ochilor, ci, îngăduindu-i minții credința, caută să ai o înțelegere spirituală despre El!”. Ibidem, pag. 373-374.

⁵ Ibidem, Omilia a IV-a despre mulțumire, pag. 384-385.

*zadarnice, este necesară cunoașterea învățăturii, pentru a alege învățătura cea folositoare și a evita pe cea zadarnică și vătămătoare”.*⁶

Trezvia întărește discernământul duhovnicesc prin care se dobândește o cunoaștere autentică a realității. Această cunoaștere presupune consecvența în cuvânt și faptă. Nu este o cunoaștere bazată pe dialectică și retorică, exprimată prin cuvinte meșteșugite și idei complicate. Mai ales în societatea contemporană în care inconsistența în planul ideilor profunde este mascată de formulări pretențioase, este semnificativă atitudinea prin care se cultivă mărturisirea clară și în formulare simplă a cunoștinței dătătoare de viață.

Erodarea reperelor în societatea actuală determină un mod de a fi și de a gândi, aliniat și interșanjabil cu părerea interlocutorilor. Sfântul Vasile cel Mare, pledând pentru consecvență, afirmă: *„Cuvântul adevărat, care iese dintr-o minte sănătoasă, este și grăiește totdeauna la fel despre aceleași lucruri; dar cuvântul felurit și meșteșugit este foarte întortochiat și lucrat cu grijă; ia nenumărate forme și drumuri nebănuite, schimbându-se după gustul ascultătorilor. Deci, când faptele sunt într-un chip, iar cuviintele le prezintă în alt chip, atunci avem o întorsătură de cuvinte, dar, mai bine spus, o stricare a adevărului, pricinuită de cuvânt. Iar omul, care este unul în aparență, dar altul în realitate, face uz de cuvinte meșteșugite, înșelând pe cei cu care are legături. Antitezele falsei cunoștințe sunt și ele întorsături de cuvinte. Că oamenii care nu se mulțumesc cu simplitatea învățăturii duhovnicești și care din pricina dialecticii sunt porniți spre contradicție, adeseori reduc la neant puterea adevărului prin verosimilitatea sofismelor”.*⁷

Mai ales cei cu responsabilități mari trebuie să-și întărească un mod consecvent de a gândi, de a vorbi și de a fi. Luciditatea și realismul provin din acest efort constant de cultivare a consecvenței. Sfântul Vasile cel Mare arată că un adevărat conducător trebuie să fie un exemplu de consecvență. Pentru dobândirea unei consecvențe autentice este importantă dobândirea și cultivarea conștiinței a ceea ce este trecător, precum și a realităților statornice.

⁶ Ibidem, Omilia a XII-a La începutul Proverbelor, pag. 473-474. Discernământul presupune prudența. „Prudența adevărată, însă, este însușirea de a cunoaște cele ce trebuie făcute și cele ce nu trebuie făcute. Omul care urmează această prudență niciodată nu se va depărta de faptele virtuozitate, dar nici nu va fi prins de prăpădul păcatului. Așadar, cel care înțelege <<cuvintele de prudență>> cunoaște pe de o parte pe vicleni și înșelători, iar pe de altă parte cele ce trebuie făcute în viață. Prudența se dăruiește celui care-și clădește luiși casă și pune temelia ei pe piatră, adică o fixează trainic pe credința în Hristos, încât să rămână neclintită în fața ploilor, vânturilor și revărsărilor apelor. Prin astfel de cuvinte, spuse în pilde, Domnul ne-a învățat să rămânem neturburați în ispite, atât în cele omenești cât și în cele ce ne vin de sus.” Ibidem, pag. 474.

⁷ Ibidem, pag. 475.

Conștientizarea efemerității situațiilor lumești ajută ca mintea conducătoare să fie consecventă și echilibrată în diferitele împrejurări ale existenței. Sfântul Vasile cel Mare arată: „Căci ce este conducerea decât o știință a sufletului despre nestatornicia lucrurilor omenești, cu ajutorul căreia învățăm cum se cuvine să o traversăm? Pentru aceasta conducătorul trebuie să se aștepte la schimbări de situații în momente liniștite ale vieții, când totul i se întâmplă după gustul său, dar nu trebuie să-și piardă nădejdea în momentele grele, ca și cum ar rămâne veșnice, și nici să se ducă la fund, înecat de o tristețe exagerată. Nu dăinuiește mult timp nici sănătatea trupului, nici floarea tinereții, nici prosperitatea gospodăriei și nici una din situațiile fericite ale vieții; ci, când ești într-o astfel de stare fericită a vieții, așteaptă-te și la furtună. Așadar, conducător inteligent este omul care se comportă față de evenimente potrivit naturii lor, rămânând totdeauna identic cu sine însuși, fără să se mândrească în situațiile fericite ale vieții și fără să fie doborât în necazuri și nenorociri.”⁸

2. Sfântul Vasile cel Mare – mărturisitor al Adevărului Bisericii

Puterea de mărturisire a adevărului în cazul Sfântului Vasile cel Mare este elocventă. Modul său de a mărturisi adevărul de credință și de viață al Bisericii este un exemplu sugestiv pentru fiecare generație. El a căutat cu stăruință acest adevăr și l-a mărturisit în fața întregii lumi, pentru cei simpli și cei învățați, pentru puternicii lumii sau pentru cei de diferite condiții sociale.

Sfântul Vasile cel Mare nu a căutat să folosească Sfânta Scriptură sau Sfânta Tradiție pentru a-și legitima propriile idei, pentru o afirmare persoanlă. El a căutat să exprime puterea adevărului de viață, indiferent cât de incomodă ar fi fost această mărturisire. „Sfântul Vasile se dedica neobosit exprimării adevărului și susținerii lui. Vasile era totdeauna expresia autentică a Tradiției. Stăruia mult pe aceasta, tot atât cât stăruia pe faptul de a trăi. Busolă și temelie îi era Scriptura. O avea neîncetat deschisă înaintea lui, pe tetrapodul de lemn. Doar că Scriptura nu-i era un text cu ajutorul căruia să-și susțină propriile concepții, ci cartea cea preasfântă o avea spre a arăta cât de autentică este Tradiția Bisericii, teologia ei, ethosul ei, viața ei. Cartea îi era ca o măsură în susținerea și îndreptățirea adevărului trăit de Biserică. Nu-i erau dragi alegoriile. Era de un realism total”.⁹

⁸ Ibidem, pag. 484-485.

⁹ Stelianos Papadopoulos, *Viața Sfântului Vasile cel Mare*, Editura Bizantină, București, 2003, pag. 161, 169.

Adevărul se exprimă în cuvânt concentrat, fără meșteșuguri artificiale. Sfântul Vasile cel Mare arată: „*Greu de prins este cuvântul adevărului și lesne poate scăpa celor ce nu sunt cu luare aminte. De aceea Duhul a rânduit ca el să fie scurt și strâns, să spună mult în puține cuvinte, ca prin scurtimea lui să poată fi ușor de ținut minte. Că firesc este ca o cuvântare bună să nu-și ascundă ideile în cuvinte obscure, dar nici să aibă idei de prisos și goale, care să nu atace tema în miezul ei*”.¹⁰

Există o foarte strânsă legătură între stăruința în trezvie și mărturisirea Adevărului Bisericii. Puterea de mărturisire nu există în absența unei lucrări lăuntrice de mărturisire nu există în absența unei lucrări lăuntrice și duhovnicești constante, prin care Duhul să copleșească mintea și inima. Cel care trăiește în Duh și adevăr este un ostenitor în cele ale vieții duhovnicești. Adevărul nu este convingerea dobândită ca rezultat al demonstrației sau al erudiției.

Martiriul și slava Bisericii se manifestă adesea prin cele considerate firave și slabe în fața lumii. Și în cazul Sfântului Vasile cel Mare, deși slăbit și cu neînsemnate puteri ale trupului, acesta va mărturisi cu o forță copleșitoare puterea duhovnicească a adevărului de credință. Sfântul Vasile cel Mare arată că adunarea lăuntrică este o măsură preliminară pentru mărturisirea adevărului, că este o măsură preliminară pentru mărturisirea adevărului, că este esențială stăruința în trezvie și viață duhovnicească pentru trăirea întru Adevăr.

În fața ereziei susținută și de împărat, în contextul confruntărilor iminente, Sfântul Vasile cel Mare se adâncește mai mult în lucrarea trezviei pentru a putea mărturisi cu mai multă putere cuvântul de viață al adevărului. „*Cu cât mai mult se apropia înfricoșătorul ceas al confruntării, cu atât mai veghetor devenea Marele Vasile. Trupul lui epuizat îndura încă și mai multă rugăciune și priveghere: „Vezi-mă, Hristoase al meu!” Întărește-mă să pot sta drept, să Te mărturisesc, să nu dau înapoi nici o clipă. Nu din mândrie. Zdrobește-mă, batjocorește-mă înaintea întregii lumi – nu mă împotrivesc, o primesc cu bucurie. Pier, de voiești. Nu caut ale mele. De altfel, oare mult voi mai putea trăi astfel? Ceea ce voiesc e să stau cu tărie înaintea satanei; să se întărească credința ortodoxă cea întru Tine. Ajută-mi, așadar. Ține-mă drept, neplecat. Slava Ta îmi doresc s-o dobândesc, nimic altceva...*”.¹¹

¹⁰ Sfântul Vasile cel Mare, *Omilia a III-a la cuvintele <<Ia aminte de tine însuși>>*, în colecția Părinți și Scriitori Bisericești 17, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1986, pag. 365.

¹¹ Stelianos Papadopoulos, *Viața Sfântului Vasile cel Mare*, Editura Bizantină, București, 2003, pag. 221. Pentru a sesiza puterea se mărturisire a adevărului de credință este elocventă confruntarea dintre Sfântul Vasile cel Mare și eparhul Modest (acesta fiind susținut de împăratul Valens). Stelian

Concluzie

Realismul teologiei și slujirii misionar-pastorale ale Sfântului Vasile cel Mare este de maximă actualitate pentru cei de astăzi. Cuvintele marelui ierarh din Capadocia mărturisesc Adevărul veșnic al Bisericii asumat în contextul concret al felurilor împrejurări istorice. Sunt cuvinte cuprinzătoare izvorâte dintr-o minte și inimă căutătoare de adevăr și viață.

În încheiere redau cuvintele marelui teolog român Teodor M. Popescu care afirma despre Sfântul Vasile cel Mare: „*Cu un simț al realităților , ce i-a fost recunoscut de toți biografii și comentatorii, un bun simț care este una din marile lui calități, el evită excesele retorice, nu cade în exagerări inutile, temperează impresiile. Apostolul idealist privește înțelegător la realități sociale și nu ia atitudini de tribun; el ceartă pentru a îndrepta, și conștiința lui creștină îi dă întotdeauna cuvântul potrivit. Ceea ce interesează și prețuiește într-adevăr mai mult decât calitățile literare și oratorice ale predicatorului nsotru, este grija și dragostea lui de părinte pentru popor, dorința lui de preot sau de episcop de a face din creștini oameni mai buni, mai drepți, mai fericiți. Mântuirea lor îi stă la inimă, la inima lui iubitoare, mare și curată, care cuprinde durerile tuturor și crea binele tuturor. Cuvintele lui, uneori vehemente, patetice sau lirice, sunt întotdeauna calde și sincere, expresia unui suflet vibrant; sunt glasul unui ierarh în slujba lui Iisus Hristos. El vorbește nu pentru a căuta succese personale; el vorbește pentru a face bine altora; nu pentru a-i încânta, ci pentru a-i mișca și îndrepta. Câtă deosebire, în această privință, între retorii profani ai timpului și între predicatorul creștin. <<Stați în jurul meu ca niște judecători, nu ca niște discipoli>>, zice el către auditorii săi. <<Cu toate acestea veți auzi nu ceea ce vă place, ci veți auzi adevărul>>”.*¹²

Papadopoulos redă sugestiv această confruntare: „- Vasile, cum cutezi – singur tu – să mergi împotriva voii împăratului nostru? Cine ești tu de cutezi să-l disprețuiești? Va fi simbolul verticalității Bisericii în fața puterilor lumii acesteia – Pentru care lucru mă învinuiești, care e greșeala pe care nu mi-o știi? – Pentru care lucru mă învinuiești, care e greșeala pe care nu mi-o știi? – Nu ai credința împăratului.. – Fac astfel fiindcă Împăratul meu nu consimte cu credința lui Valens, care se înclină unei făpturi.. Mă înclin deci Fiului ca lui Dumnezeu, nu ca unei făpturi. – Și atunci ce suntem noi cei care credem precum împăratul? – Nimic, câtă vreme socotiți drept astfel de lucruri!”. Ibidem, pag. 224. Modest își recunoaște înfrângerea în fața împăratului: „Am fost biruiți, împărate al meu, de episcopul acestei Biserici. Nu se teme de amenințări. E mai tare decât vorbele noastre, mai puternic decât puterea noastră de convingere. Pe oricine putem amenința, însă pe Vasile nu”. Ibidem, pag. 227.

¹² Studia Basiliana 2, Sfântul Vasile cel Mare, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2009, pag. 301.

BIBLIOGRAFIE

1. **Episcop Sofian Brașoveanul**, *Martiri, martiriu și mărturie după Sfântul Vasile cel Mare*, Editura Teognost, Cluj-Napoca, 2005.
2. **Sfântul Vasile cel Mare**, *Omilia a III-a la cuvintele <<Ia aminte de tine însuși>>*, în colecția *Părinți și Scriitori Bisericești* 17, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1986.
3. **Stelianos Papadopoulos**, *Viața Sfântului Vasile cel Mare*, Editura Bizantină, București, 2003.
4. **Studia Basiliana** 2, *Sfântul Vasile cel Mare*, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2009.

NOSTALGIA PARADISULUI ȘI TRAGICUL EXISTENȚIAL ÎN VIZIUNEA LUI NICHIFOR CRAINIC

Masterand
Emanuel Bogdan CHEZAN¹

Abstract

„**Nostalgia for paradise**”, is the title of one of the most profound books of this prolific orthodox romanian theologist. **Nichifor Crainic** is well known for his **orthodox writings**, for his **christian poems**, for his essays regarding mysticism and for his original point of view, in concordance to our Church Tradition, regarding the subjects that have always concerned in a special way philosophers, theologians and poets.

As the title of the book suggests, we all have a feeling of **nostalgia** for our lost **paradise** that our ancestors have lost through their disobedience. We still have the images and we still feel that we are in a world which is not our home, that we belong to **another place**, the kind of place that we have never ended wishing to recreate in **this life**.

Even if we have the freedom to choose how to live our lives, we are still enclosed by death and by the unhappiness of being exiled from the place that God made specially for us. The sad **story of Adam and Eve** is reiterating in all our **personal lives**. The religious conscience of feeling the antinomy between the imperfections of this world and **the perfection** of God is making us stronger in accepting the fact that we all are „**passengers**” in this life from which death is the „door” to accede to our lost paradise which is **the communion** with our Lord.

Crainic emphasizes the idea that human nature is able to find signs of the paradise even in this life and that we can start rebuilding it through love, with the help of the **divine grace**.

1. Nichifor Crainic - *considerații generale*

Personalitate complexă, reprezentativă pentru destinul culturii române și europene, personalitate ilustrată în domeniul teologiei mistice unde a dat lucrări capitale, a dezbaterilor pe teme literare, artistice și spirituale și îndeosebi a

¹ Acest studiu reprezintă referatul meu susținut în cadrul cursurilor profunde de Masterat ale Facultății de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj Napoca, sesiunea februarie 2009, sub coordonarea Prof. univ. dr. Mircea Muthu, care ne-a și dat acordul pentru publicare.

creației lirice în care s-a afirmat ca făuritor și îndrumător de școală, Nichifor Crainic este pe lângă poet, unul dintre cei mai autorizați teoreticieni ai tradiționalismului, un punct de legătură între valorile creștine și cultură, în întreaga istorie a spiritualității europene².

Caracterizându-l într-unul din articolele sale, părintele profesor Dumitru Stăniloae spune despre Nicolae Crainic că este cel dintâi teolog român din epoca modernă a istoriei noastre care scoate teologia din cercul strâmt și ocolit al specialiștilor, prezentându-o, într-o formă impunătoare atenției generale a lumii intelectuale; el înnoind prin reactualizarea tradiției o teologie care se mulțumea cu câteva “coji” din această tradiție primite pe calea și de multe ori prin interpretarea ocolită a teologiilor apusene, săvârșind astfel o adevărată restaurare a teologiei românești în duhul ortodox.

Opera sa lirică nu poate fi înțeleasă adecvat fără apelul consecvent și sistematic la operele sale teologice, la viziunea sa teoretică în problemele generale ale culturii și îndeosebi la concepțiile estetice pe care le-a promovat. George Călinescu, în *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, dedică un amplu capitol liricii lui Nichifor Crainic, arătând că în *Nostalgia Paradisului*, acesta *dovedește un puternic simț constructiv și pune bazele unei estetici ortodoxiste*.³

Opera sa cuprinde eseuri politice și estetice, publicate în volumele: *Ortodoxie și Etnocrație*, *Puncte Cardinale în Haos și Nostalgia Paradisului*, pagini memorialistice regăsite în: *Zile albe-Zile negre*, *Memorii*, volume de poezii: *Poezii alese*, *Șoim peste prăpastie*, *Versuri inedite din temnițele Aiudului* și amintim *Cursul de Teologie Mistică și Mistica Germană*, susținut de către Crainic la București în anul 1939.⁴

Crainic a realizat o operă vastă, o sinteză lirică profund originală, profund creștină, și un moment distinct în istoria literaturii române și universale.

În ceea ce privește crezul său artistic, Nichifor Crainic a reluat din noi perspective și cu noi demonstrații doctrina ortodoxă a frumuseții lumii ca ecou și ca urmă a Frumuseții Divine Absolute, Arhetipale, Atotcuprinzătoare, ca umbră și reflex a Luminii Sfinte, increate și orbitoare, argumentând de la înălțimea unei riguroase situări teologice și estetice faptul că în *Frumusețea Divină își au sursa, lumina și frumusețea văzute, perceptibile prin simțuri*. În scrierile sale, teologia

² Constantin Jinga, *Biblia și sacrul în literatură*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2001. pg. 45;

³ Mihail Diaconescu *Prelegeri de estetica ortodoxiei*, vol. I: *Teologie și estetică*, Editura Porto-Franco, Galați, 1996, pg. 237;

⁴ Constantin Jinga, *op.cit.*, pg. 46;

apofatică și mistică ortodoxă a lumii converg într-un stăruitor elogiu al frumuseții întregii lumi, viziunea estetică a lui Crainic fiind în egală măsură, pancalică și dinamică.

Bazându-se pe anghelologia lui Sfântului Dionisie Areopagitul, el susține că nu doar persoanele ci și *unitățile naturale ale neamurilor participă la viața ierarhică a spiritualității creștine*, nevăzând nici o contradicție între această concepție și doctrina referitoare la sobornicitatea Bisericii. Referitor la Ortodoxie el afirmă că *ea localizează ceea ce e universal, că Hristos ca fire dumnezeiască, e prezent pretutindeni și în orice loc, fiind centrul și focarul vieții noastre*.⁵ Crainic susține că *între divinitate și lume există o relație globală și tainică, că în același timp între divinitate și fiecare popor în parte există o relație specifică, particulară și că singura relație privilegiată se stabilește între divinitate și om în lume*.⁶

El concepe cultura ca bun spiritual, aproape religios iar atunci când se referă la menirea culturii române în special, el își construiește discursul pe baza ideilor lui Berdiaev și Herman Keyserling, astfel opinia lui fiind că, *cultura nu poate fi decât autohtonă și națională, iar cultura română trebuie să fie neapărat ortodoxă, pentru că în România cultura s-a dezvoltat în Biserică, iar creațiile populare sunt străbătute de un puternic spirit bizantin*. De asemenea susține că *o cultură este vrednică să fie luată în seamă numai în măsura în care simbolizează în forme superioare proprietățile ființei neamului*.⁷

Referitor la *frumos*, sprijinindu-se pe concepția lui Dionisie Areopagitul, Crainic consideră că *este chemarea adresată omului de către Dumnezeu, iar despre artă că aceasta este meșteșugul priceput în indicarea acelor forme, obiecte ce țin de frumos și care ne călăuzesc ființa spre Dumnezeu*.⁸ În lumea căzută dominată de rău (absența binelui) și de urât, (absența frumuseții paradisiace perfecte), Biserica tinde să anuleze un gol spiritual, iar arta ca fiică a Bisericii, unul estetic, în concepția lui arta având o misiune de *suplinire mângâietoare*, fiind *o expresie a nostalgiei noastre după bunurile cerești pe care le-am pierdut prin căderea în păcat*. Fraza cheie pentru a înțelege opera lui Nichifor Crainic este că *întreaga creație omenească se naște din nostalgia paradisului*.⁹

⁵ Nichifor Crainic, *Ortodoxie și Etnocrație*, Editura Cugetarea, Georgescu-Delafras, București, 1940, pg. 62;

⁶ Constantin Jinga, *op.cit.*, pg. 48;

⁷ Nichifor Crainic, *Sensul tradiției în Puncte cardinale în haos*, Editura Cugetarea București, 1998, pg. 69;

⁸ Idem., *Nostalgia Paradisului*, Editura Cugetarea Georgescu--Delafras, București, 1940, pg. 357;

⁹ Ibidem, pg. 242;

Concepția sa estetică este tributară unor idei de sorginte romantică și modernă, decât exigențelor creștine tradiționale, chiar dacă își sprijină în repetate rânduri crezul său pe afirmațiile unor Sfinți Părinți ai Bisericii pe care-i citează adesea, totuși concluziile sale nu satisfac întru totul recomandările Apologeților creștini sau ale Părinților din Bizanț, unii din aceștia manifestându-se în repetate rânduri critic chiar la adresa unor concepții despre artă, tot bizantine, dar care nu aveau multe în comun cu spațiul ecleziastic. Pe când unii dintre Părinți, cum ar fi: Clement Alexandrinul, Tertulian și chiar Ioan Damaschinul asociază artele vizuale cu podoaba, cu luxul și prin extensie cu desfrâul, literatura și teatrul amendate ca *producătoare de iluzii care impresionează imaginația și încarcă mintea cu preocupări inutile*, iar contemplarea naturii socotită ca păguboasă, Părinții spre deosebire de Crainic, vorbesc mai degrabă despre necesitatea ca *mintea să se retragă spre interior, din cele cunoscute pe cale senzorială, și nicidecum în afara ei*.¹⁰

Referitor la *menirea poeziei*, Crainic o face raportându-se la strămoși iar România prezentată în poeziile sale este văzută ca un *tărâm mistic, pe care îl descrie în forme simbolice*, chiar descrisă ca o Biserică amplă, *ca un spațiu liturgic prin excelență*.¹¹

Lirica lui Nichifor Crainic comportă elemente religioase, unele poezii putând fi citite ca *adevărate meditații teologice în versuri*; semnificativă pentru întrepătrunderea valorilor religioase cu cele estetice, precum în credința populară, ca și pentru modul în care poetul transfigurează liric concepția despre frumos ca realitate pancosmică este poezia *Cântecul Potirului*¹², unde poetul nu utilizează un simbol creștin fundamental doar în titlul poeziei, ci întreaga distribuție a strofelor este ca o înșiruire de abundente simboluri care sugerează frumusețea întregii lumi, a pământului, a roadelor sale, relația dintre frumusețe ca atribut al lui Dumnezeu și frumusețea roadelor, desfășurarea solemnă a liturghiei ortodoxe cu semnificațiile ei eclesiologice: epifanice, euharistice, eshatologice și universaliste: „*Și iată potirul la gură te-aduce, / Iisuse Hristoase, Tu jertfă pe cruce/Adapă-mă sevă de Sfânt Dumnezeu./Cu bobul în spice și mustu-n ciorchine/Ești totul în toate și toate prin Tine,/Tu vinul de-a pururi al neamului meu.*”

La fel se poate menționa poemul *Iisus prin grâu*, poem bazat pe versetul de la Matei 12,1-8 (unde este descrisă polemica dintre Iisus și farisei referitoare la Sabat), Crainic, sugerează că poezia ne poate aduce în proximitatea divinului,

¹⁰ Constantin Jinga, *op.cit.* pg. 53;

¹¹ Ibidem, pg. 57;

¹² Mihail Diaconescu, *op.cit.*, vol.I, pg. 103;

dar ne lasă să întrezărim că nu suntem cu totul acolo, ceea ce nu poate suplini textul, trebuind să desăvârșească omul printr-un gest liturgic, doxologic: „Și-ți caut urma luminoasă/în lutul moale s-o sărut”.¹³

Numeroase alte creații din opera lui Crainic ilustrează concepția ortodoxă despre frumos ca realitate universală.¹⁴ În I *Paradis* și II *Trudă* poetul descrie în versuri starea paradisiacă, păcatul originar și starea postlapsariană a omului. Poetul este Adam care suferă ispitirea și căderea; sunt prezente elementele care îi deșteaptă și îi întrețin nostalgia Paradisului: omul creator descoperindu-l pe Dumnezeu în semeni: „E Însuși Dumnezeu multiplicat/În frații mei, în faurii vieții”, dar la fel și în semenii aflați în suferință.¹⁵

Poeziile-rugăciune ale lui Crainic, dramatice și profunde mai ales cele scrise în penitenciarul de la Aiud, mărturisesc despre acel *super nos* al Fericitului Augustin, acea *căutare de pace și liniște deasupra noastră*, o nostalgică avântare deasupra omenescului către frumusețea și armonia divină.¹⁶

Nicolae Crainic obsevă că trăirea noastră în contemplația sensibilă, se aprofundează și se nuanțează, prin contemplația imaginativă, argumentare pornită de la ceea ce Sfântul Dionisie Areopagitul numește: *senzație nesensibilă*. Contemplația imaginativă susține actul meditației ca modalitate de examinare deosebit de atentă a unei probleme. În acest sens Crainic recomandând nu numai experiența marilor trăitori sihaștri răsăriteni ci și a lui Ignatiu de Loyola (1491-1556), fondator la Paris al ordinului Iezuiților și autor al celebrelor *Exerciții spirituale*, considerat de unii ca un veritabil ghid al contemplației imaginative și al meditației sistematice.¹⁷

Prin rolul său determinant, trăirea religioasă structurează nu numai gândirea ci întreaga personalitate umană, ceea ce este mai uman în om putând fi înțeles numai prin raportarea la credința în Dumnezeu, Creatorul său.¹⁸

Vorbind despre eseurile sale, descoperim relația dintre trăirea religioasă și creația artistică, dar și treptele cunoașterii și ale urcușului spiritual. Pentru a desemna menirea artistului și a operei sale în lume, Crainic a creat sintagma „*profetismul artei*”, această concepție ajutându-l să stăruie, din noi perspective, asupra funcției sociale a artei și îndeosebi asupra demnității și valorii ei. Profetismul artistic care pulsează în conștiința tuturor creatorilor de geniu,

¹³ Nichifor Crainic, *Poezii alese 1914-1944*, Editura Roza Vânturilor, București, 1990, pg. 60;

¹⁴ Mihail Diaconescu, *op.cit.*, vol.I, pg. 106;

¹⁵ Nichifor Crainic, *Șoim peste prăpastie*, Editura Roza Vânturilor, București, 1990, pg. 101;

¹⁶ Gheorghe Vrabie, *Gândirismul*, Editura Cugetarea Georgescu-Delafras, București, 1940, pg. 20;

¹⁷ Mihail Diaconescu, *op.cit.*, vol.I, pg. 169;

¹⁸ Ibidem, pg. 170;

rânduindu-le vârful de orientare spre lumină, închide în el și o valoare morală, unele din ideile acestui eseu fiind reluate, aprofundate și nuanțate în alte scrieri ale sale: *Nostalgia Paradisului*, *Paradisul posibil*, *Simbolul androgin*, *Profetismul artei*, *Ortodoxie și clasicism*, scrieri în care întâlnim principii estetice de maximă generalitate, în organizarea cărora sesizăm drept fir conducător o înaltă concepție despre progresul continuu al spiritului uman și al lumii spre sensuri tot mai înalte.¹⁹

Nichifor Crainic se exprimă pe sine ca autor liric și teolog mistic; totodată ne formează, ne instruiește și ne răscolește disponibilități sufletești, pe care fără el le-am ignora; experiența sa spirituală este adăugată setei noastre de Divinitate, poezia lui conferind noi dimensiuni cunoștințelor și educației noastre religioase estetice, morale și civice.²⁰

Exemplele de creații lirice ale operei lui Crainic arată că în Ortodoxie, arta este trăită ca rugăciune, respectiv ca dialog și comuniune divino-umană, ca transcendent care coboară, ca eliberare de patimi, ca dorință de înaintare spre Dumnezeu (anabasis) și aspirație către îndumnezeire (theosis).²¹

Pornind de la Sfântul Dionisie Areopagitul, Nichifor Crainic prezintă extazul ca modalitate de evadare din condițiile de cauzalitate, timp și spațiu, de smulgere din lume și din noi înșine și de aruncare în noianul strălucirii divine. În extaz, *Dumnezeu se descoperă cu atâta strălucire și putere covârșitoare, apărându-ne disproporționat cu nimicnicia noastră, fiind cu neputință să cuprindem în minte și în cuvinte această experiență*. Vederea extatică a lui Dumnezeu orbește spiritul, făcându-ne să înțelegem cu adevărat că *Dumnezeu este, și că este mai presus de lume, mai presus de toate afirmațiile și negațiile noastre (Curs de teologie mistică)*.²²

Ca trăire pe treptele cunoașterii și ale urcușului spiritual, contemplația transfigurează umanul din om sub acțiunea Dumnezeirii Care Se lasă astfel împărtășită și trăită de cei mai buni dintre semenii noștri.

În *Teologie și Estetică*, Crainic insistă în mod deosebit asupra relației dintre trăirea religioasă, creația artistică, Biserică și reflecția sistematică asupra categoriei fundamentale a frumosului, menționând că pentru teologie, contrar esteticii moderne, *natura, adică făptura lui Dumnezeu, e frumoasă în mod real și*

¹⁹ Ibidem, pg. 251;

²⁰ Mihail Diaconescu, *Prelegeri de estetica ortodoxiei*, vol.II., Editura Porto-Franco Galați, 1996, pg. 141;

²¹ Ibidem, pg. 38;

²² Ibidem, pg. 186;

obiectiv, fiind oglinda din care se răsfrânge strălucirea de dincolo de lume a Creatorului.²³

Problema fundamentală a esteticii din perspectiva dogmaticii ortodoxe a scrierilor Sfinților Părinți, precum și a cugetării unor mari scriitori, filozofi și teologi: Homer, Platon, Fericitul Augustin, Sfântul Vasile cel Mare, Sfântul Maxim Mărturisitorul, Sfântul Ioan Damaschin, Sfântul Grigorie Palama, Lucian Blaga, precum și din cugetarea mistică a Orientului și Occidentului creștin, a teologilor ruși Pavel Florenski și Serghei Bulgakov, este dezbătută în eseul *Sensul teologic al frumosului*, numeroase alte personalități și opere fiind invocate pentru a demonstra pe de o parte că frumusețea inteligibilă (transcendentă) este Dumnezeu Însuși Care este *frumusețea perfectă și absolută*, iar pe de altă parte că *făpturile lui Dumnezeu participă în frumusețe la asemănarea cu El, rămânând totuși altceva decât El, tot așa cum opera de artă este o expresie a personalității artistului, rămânând totuși altceva decât el.*²⁴

Ideea *frumosului natural* pe care mulți esteticieni o exclud din sfera preocupărilor lor, pe motiv că nu intră în sfera cunoașterii artistice, este preluată de Crainic în eseul *Frumusețea naturii* combătând opiniile esteticianului Charles Lalo (1877-1953) care susținea în lucrările sale *Estetica experimentală contemporană*, *Introducere în estetică* că estetica adevărată, pură de orice compromisuri cu știința sau cu morala, nu are ca obiect direct decât arta.

Crainic subliniază în mod deosebit *existența reală a frumosului natural*, menționând că *orice element al naturii are calități care pot emoționa*, calități care provoacă și întrețin *sensibilitatea estetică subiectivă*.²⁵ Constatarea cu privire la caracterul ontologic al frumosului natural și la primatul său în raport cu arta îl duce însă pe Crainic mai departe, *la evaluarea raporturilor de mare complexitate dintre autor și operă, dintre autor și firea contemplată, și îndeosebi dintre omul religios și firea întreagă ca dar al lui Dumnezeu*. Crainic susține că de la contemplarea frumuseților naturale sufletul se ridică la contemplarea celor mai presus de fire, la *fuziunea mistică cu ele*, natura întreagă având o destinație liturgică, credinciosul adorând frumusețea arhetipală, revelată parțial, incomplet, în frumusețea naturii, el trecând de la frumusețea schimbătoare, efemeră, a firii, la Frumusețea nepieritoare denumită în Ortodoxie *contemplație transcendentă*.

Viziunea omului creștin asupra universului este mult superioară, se admite că emoția estetică nu este altceva decât o *bucurie dezinteresată*, omul creștin gândind, vorbind și iubind ca și Dumnezeu. Există o estetică a sfinților, o

²³ Ibidem, pg. 239;

²⁴ Ibidem, pg. 241;

²⁵ Nichifor Crainic, eseul *Frumusețea naturii*, în vol. *Nostalgia Paradisului*, pg. 166;

filocalie, adică o iubire de frumusețea suprafirească, sub numele căreia ortodoxia cunoaște *arta practică a contemplației transcendente*²⁶.

Arta în general și cu deosebire arta creștină, transcede natura spre orizonturi noi și nebănuite, spre revelație. Pentru că omul este făptura lui Dumnezeu, arta este făptura făpturii lui Dumnezeu însetată de Absolut. Crainic nu admite ideea de artă ca imitație a naturii, vechiul principiu al *mimesisului*, conform căruia arta este o imitație a realului, apărându-i profund eronat, susținând că *arta este altceva decât natura*, prin artă o lume nouă, cu legile, universul, scopul și frumusețea ei adăugându-se celei existente, misiunea ei fiind proiectarea artistului și a publicului în transcendent, *arta neimitând ci transfigurând realitatea*²⁷.

Valoarea creației umane este subliniată în eseul *Despre artă*, arta bizantină fiind tratată, ca născută în Biserica lui Hristos, situată pe un plan antinatural ca modalitate de revelare a *tainelor celor de sus*, apelul la teologia dogmatică ortodoxă conferind demonstrației sale o ținută aparte, strâns legată de ideea de mister și măreție a artei.

Nichifor Crainic vorbește despre semnificația dublă a Tainei în Ortodoxie, semnificații de proveniență spirituală divină: primul înțeles referindu-se la *crearea și evoluția lumii, a întregului neam omenesc aflat sub semnul Proniei Divine*, al doilea referindu-se la *modul în care ne apare realitatea Sfințeniei*. Crainic pornește de la caracterul ontologic și eclezial al Tainelor, de la puterea lor sfințitoare, *care leagă în mod invizibil creația de Logosul divin, partea cu întregul, microcosmosul cu macrocosmosul, istoria cu eternitatea, planul existenței umane cu planul teandric*, ajungând în planul diferit și paradoxal al artelor,

Geniul în artă, prin sensul pe care-l dă creației lui, este definit ca și *chip al lui Dumnezeu în această lume trecătoare*, el plămăind după asemănarea divină, cu elemente luate din această lume, *superbul simulacru al veșniciei* (eseul *Arta în artist*).²⁸

2. Paradisul -eterna nostalgie din sufletul omenesc

Nostalgia paradisului e sentimentul antinomiei noastre existențiale, de făpturi libere în spirit dar contrazise de limite ce ne par fatale; de făpturi sfâșiate de chin dar care concepem o liniște

²⁶ Ibidem, pg. 171;

²⁷ Mihail Diaconescu, *op. cit.*, vol. II, pg. 244;

²⁸ Ibidem, pg. 248;

cerească; de fapte menite morții dar care ne cugetăm în nemurire; de fapte nefericite dar care ardem de setea fericirii absolute -zice Nichifor Crainic²⁹.

În lucrările sale, Nichifor Crainic vorbește de o existență în spiritul omenesc a unei stări de tristețe și de neîmpăcare cu orice condiții de timp și de spațiu în care s-ar găsi, motivându-l să se încordeze în gigantice strădanii spre alte moduri de existență, *fericirea* fiind pentru el *un cuvânt fără substrat real în viața pământească*. Asemănându-se cu o stafie lipsită de consistență existând într-o zare depărtată și dispărând pe măsura apropierii de ea, *fericirea* este *acea nălucă strălucitoare, ce se arată când în urmă, când înaintea noastră, când deasupra, păstrându-se totdeauna la o distanță încât să nu poată fi atinsă niciodată*.³⁰

Fericirea este *setea cea mai adâncă și cea mai neistovită a vieții omenești*, e tot avântul gigantic al spiritului omenesc, căutată mereu într-un galop nebun și fără odihnă, sau portretizată cu o furie sacră în minunile de frumusețe care sunt capodoperele artei. Cum nici o idee pozitivă din câte zac în posibilitatea spiritului, nu se naște fără obiectul corespunzător, așa și *substratul ideii de fericire* pare a fi din perspectiva religiei *o realitate veșnică*, deși pierdută cândva ea poate fi cucerită din nou, fiind *o altă ordine de viață* pe care Hristos a afirmat-o de nenumărate ori în Evanghelia Sa.³¹

Prin alcătuirea sa, omul este cea mai complexă făptură a lui Dumnezeu, ca trup material și muritor fiind înclinat către pământ și lucrurile lui, iar ca spirit nemuritor având înclinarea către Cer și binefacerile Lui, Dominat de una sau cealaltă din aceste înclinări, omul conceput ca ființă natural liberă, acceptă lumea căutând să o stăpânească, sau o refuză căutând să o depășească în viziunea desăvârșirii cerești.³²

Căderea omului din starea primordială a echivalat cu o catastrofă, omul ieșind dintr-o *ordine* pentru a coborî într-alta; s-a realizat astfel tragica ruptură a comuniunii dintre om și Dumnezeu, păcatul originar influențând în rău starea întregului neam omenesc. Amintirea stării paradisiace a rămas însă nespus de vie în conștiința oamenilor de pretutindeni și din toate timpurile, amintirea reactualizând prin reproducere imperfectă, *fapte și realități de odinioară*. Contrastul dintre trecut și prezent este trăit ca *sete de împlinire*, sete care devine

²⁹ Nichifor Crainic, *Nostalgia Paradisului*, pg. 347;

³⁰ Ibidem, pg. 344;

³¹ Ibidem, pg. 345;

³² Ibidem, pg. 359;

gest, atitudine evocatoare, amintire, acțiune sistematică de lungă durată, creație, capodoperă, *aspirație spre transcendent*.

Cruciala întâmplare edenică s-a petrecut pentru că: “este în noi o mișcare spre virtute, dar nu virtutea”³³, pentru că Adam: “nu a fost desăvârșit, dar era liber de a-și alege destinul”³⁴, doar de voința sa depinzând continuarea unui destin edenic, sau alunecarea în biologic și în istorie.

Legat de ideea paradisului, sentimentul nostalgiei capătă o perspectivă *dincolo de lume și dincolo de moarte*, din omenesc el devenind sentiment fundamental religios al supranaturalului, universalitatea credinței în Dumnezeu vorbindu-ne de *un destin originar și de un destin final al omenirii*, însuși termenul de *paradis* în concepția primă fiind legat de un anume loc de frumusețe și fericire ce nu-și găsește perechea în lumea de azi, el fiind echivalent cu Edenul biblic.³⁵

Legat de făgăduința lui Dumnezeu din Biblie, Cerul nu dorește distrugerea vieții de pe pământ, această făgăduință adevărată prin Întruparea Domnului nostru Iisus Hristos ridicând prima idee a raiului terestru pe planul transcendent al paradisului spiritual și ceresc. Mărturisind credința în nemurirea sufletului, toate neamurile pământului fără excepție, își înalță nădejile din adâncul mizeriei omenești în *paradisul de dincolo de moarte*.³⁶

Suferința din lume e adânc simțită de ființa omenească de pretutindeni și de oricând, tragica experiență a lui Adam care numai din restriștea haotică a decadenței a putut să priceapă frumusețea, desăvârșirea și fericirea raiului din care a fost alungat, se repetă în fiecare muritor, care nu se poate bucura de lumina vieții din plin, câtă vreme blestemul vremelniciei împregnate de durere îi contrazice cel mai intim și mai neînduplecat sentiment, care e acela al nemuririi.³⁷ Sentimentul amar al tuturor imperfecțiunilor din care este alcătuită viața noastră există în om, el fiind umbra acelei conștiințe religioase superioare despre realitatea transcendentă a perfecțiunii absolute, a cărei imagine divină și a cărei viziune ne înverșunează să acceptăm condiția mizeriei terestre numai ca un provizorat, din care suntem destinați să ieșim prin moarte. *Nostalgia paradisului*

³³ Gabriel Petric, *Tragicul și creștinismul*, Editura Emia, București, 2005, pg.146, sursa citată Clement Alexandrinul *Stromatele*, în colecția P.S.B, nr.5;

³⁴ Pr.prof.dr. Dumitru Stăniloae, *Paradoxul libertății*, în Teologia Dogmatică Ortodoxă, vol. I. Editura IMB al BOR, București, 2003, pg. 432;

³⁵ Nichifor Crainic, *Nostalgia Paradisului*, pg. 350;

³⁶ Ibidem, pg. 354;

³⁷ Ibidem, pg. 356;

devine astfel dorul de-a înfrânge distanța blestemată de la imperfecțiune la perfecțiune și de la moarte la nemurire.³⁸

Există un asalt continuu și gigantic al omenirii de a „recuceri”, de a reface pe fața pământului pierdutul paradis ceresc. Astfel, cultura în cea mai înaltă și mai spirituală semnificație a ei, e plăsmuirea unui simbol al frumuseții ideale al cărei arhetip putem să-l identificăm în paradisul ceresc, unde se dorește sufletul nemuritor. Pentru gândirea teologică întemeiată pe realitatea universală a sentimentului paradisiac, *civilizația își are impulsul primar în memoria paradisului terestru iar cultura își are impulsul primar în aspirația către paradisul ceresc.*³⁹

Nostalgia are rol compensator devenind o forță în acțiune, determinându-l pe om să acționeze pentru *a recâștiga starea pierdută. Întreaga creație omenească*, scrie Crainic, *se naște din nostalgia Paradisului*, în această nostalgie noi vedem sentimentul adânc și universal omenesc, din a cărui substanță își trag vigoarea toate operele de cultură și de civilizație ale spiritului. Nostalgia Paradisului este un sentiment fundamental și complex, care intră în alcătuirea vieții noastre sufletești ca un element neînduplecat ce nu ne îngăduie să acceptăm pacea și seninătatea unei existențe zoologice oarecare. Totodată, este acel sentiment că suntem din această lume și totuși nu-i aparținem, că lumea din spiritul nostru nu e identică cu lumea care ne înconjoară, că suntem în mijlocul ei ca niște *rămași pe dinafară dintr-o ordine înaltă de existență* ce ni se refuză. Tot ceea ce în ființa noastră rimează în chip tainic cu veșnicia ne împinge la depășirea modelului actual de existență și *la cucerirea unui mod superior și desăvârșit*, conceput în antinomie cu cel de acum și de aici.

Paradisul este acea stare de fericire cu sensul „cel mai pozitiv” și cu substrat transcendent și veșnic, care *absoarbe dincolo de lume supremele aspirații ale sufletului omenesc*, reminiscență a unei stări pierdute sau aspirație către o stare viitoare, el *este un suspin adânc și universal omenesc.*⁴⁰ El s-a închis undeva *deasupra noastră, cândva în neprecisul început al timpului, cu porțile zăvorâte, păzit cu săbii de vâlvătaie*, această legendă trăind ca o realitate în memoria popoarelor, deliciile lui nemaigustate *amărând vremelnicia noastră muiată în durere*, marea durere a existenței terestre născându-se și sporind din lipsa lui. Crainic pomenește de acel sentiment de *rămași pe dinafară*, toată creația umană nefiind altceva, în ultimă semnificație, decât simularea frumuseții inaccesibile a

³⁸ Ibidem, pg. 357;

³⁹ Ibidem, pg. 358;

⁴⁰ Ibidem, pg. 345;

acestui rai rămas în memoria ancestrală a omenirii și veșnica dorință de înălțare către el.⁴¹

În viziunea lui Crainic, lupta pe viață și pe moarte împotriva puterilor haotice care stau vrăjmașe între cer și pământ, între noi și arhetipul de frumusețe și de perfecțiune către care ne împinge tot adâncul ființei noastre este determinată de mărturisirea adevărului din Dumnezeu. *Toată noblețea omului stă în refuzul haosului și în aspirația năvalnică spre lumina de departe*, spre acea fulgerare de Paradis ce arde în adâncul memoriei noastre ca o imagine ce vrea să fie realizată neapărat, triumful acestui adevăr cerând prăbușirea minciunii în neant, provocând inevitabil suferința.⁴²

Există o tragedie a geniului omenesc: aceea de a nu putea să descopere singur adevărul absolut, ci numai să-l viseze, să-l presimtă, să-l imagineze⁴³. Budismul, marea construcție religioasă care ajunge la „golul” Nirvanei fără să poată contura în acest gol chipul lui Dumnezeu, este suprema expresie a acestei tragedii. *Religiile naturale* (numite impropriu religii în viziunea lui Crainic), adică produse de geniul omenesc sub impulsul amintirii obscure despre o fericită stare primordială pierdută, *visează pe Dumnezeu*, în vreme ce creștinismul îl trăiește aievea.

Creștinismul este un raport precis între om și Dumnezeu viu și adevărat, pe când în religiile naturale este vorba de un raport între om și imaginea aproximativă pe care și-o plăsmuiește el despre Dumnezeu. Originea creștinismului e supranaturală, el fiind revelat în Fiul lui Dumnezeu întrupat în om istoric, acest caracter extraordinar de revelație dând creștinismului *valoarea universală de religie unică a Dumnezeului absolut*, Iisus întrupat fiind centrul istoriei omenești, din care iriază norma universală de cunoaștere⁴⁴.

Păcatul, ca definiție a omului căzut, *cuprinde ideea degenerării*, în creștinism el îndeplinind trista funcție negativă a limitei de jos de la care pornește opera pozitivă a regenerării omului prin Hristos Mântuitorul. Păcatul este explicația întemeiată a tragediei geniului omenesc de a nu putea cuprinde adevărul prin propriile-i puteri.

Starea tragică a limitei puterilor omenești, recunoscută sub lumina cunoștinței revelate, este acel sentiment de umilință care însă nu cuprinde ca și păcatul ideea degenerării, ci este dimpotrivă, începutul regenerării, singura care

⁴¹ Nichifor Crainic, *Puncte cardinale în haos*, pg. 96;

⁴² Ibidem, pg. 98;

⁴³ Nichifor Crainic, *Pentru o teologie a neamului*, Editura Christiana, București, 2003, pg. 61;

⁴⁴ Ibidem, pg. 61;

deschide porțile spiritului spre cunoașterea adevărului revelat.⁴⁵ În concepția ortodoxă, viața spirituală ține de natura omenească exprimând sensul și direcția ei, este participare la viața dumnezeiască, e un act omenesc de lansare în divin sau de absorbție a divinului.

Refacerea naturii omenești căzute se face prin ajutor de sus, ținta spre care tind creștinii fiind *sudarea deplină a puterii de sus cu starea lor deteriorată*, pentru a nu fi în două zone, ci un întreg, care nu este altceva decât *natura omului restabilită, așa cum a fost cugetată și creată de Dumnezeu*, harul și voia omului nemaifiind ca două principii de acțiune, ci ca unul singur, voia luminată și întărită spre bine.⁴⁶

Crainic recunoaște că, lumina adevărului relevat al Bisericii și a conștiinței noastre religioase adâncește și mai mult amarul sentiment al înstrăinării, al *rămânerii pe din afară*, al distanței dintre *ceea ce este și n-ar trebui să fie* și dintre *ceea ce nu este încă și ar trebui să fie*.⁴⁷

Raiul înseamnă în viziunea lui Crainic acel *acord perfect între om și Dumnezeu*, sfărâmarea acestui acord fiind acel haos dramatic pe care îl trăim, conștiinței creștine fiindu-i greu să se acomodeze unor condiții contradictorii cu adevărul revelat.

Un criteriu universal pentru nesiguranțele noastre de inși singuratici pot fi lămuritoare prin aspirațiile primordiale și obscure ale sufletului către izvorul transcendent al vieții, istoria culturilor omenești vorbindu-ne de existența în timp și în spațiu a acestor aspirații prin care *sufletul năzuiește la recunoașterea de sine însuși în Dumnezeu*, fiind ceea ce se numește în termen teologic *necesitatea mântuirii*. Aceste aspirații își au sediul în străfundurile nemăsurate ale sufletului, unde țipă în beznă și spaimă, în păcat și în vremelnicie, *instinctul de salvare a vieții noastre*.⁴⁸

Nostalgia Paradisului este un sentiment fundamental religios al supranaturalului, e un *dor de patria cerească a spiritului nemuritor*, ideea Paradisului, adică a unui loc, care a fost sau care va fi al fericirii veșnice, e universal omenească, legat de ideea Paradisului, sentimentul nostalgiei capătă o perspectivă dincolo de lume și dincolo de moarte.⁴⁹

În dezvoltarea demonstrațiilor sale, în eseul *Nostalgia Paradisului*, Crainic pornește de la concepția Bisericii despre *Rai sau Paradis*. Raiul, numit și „sânul

⁴⁵ Ibidem, pg. 62

⁴⁶ Nicolae Crainic, *Pentru o teologie a neamului*, pg. 106;

⁴⁷ Idem, *Puncte cardinale în haos*, pg. 97;

⁴⁸ Ibidem, pg. 95;

⁴⁹ Nichifor Crainic, *Nostalgia Paradisului*, pg. 348;

lui Avram” (Luca 16,22), „Împărăția cerurilor” (Matei 5,3-10), „Casa Tatălui Ceresc” (Ioan 14,2), sau „ceruri noi și pământ nou, în care locuiește dreptatea” (II Petru 3,13), mai înseamnă și întreaga sferă a puterii divine în care se realizează comuniunea omului cu Creatorul său la începuturile Lumii, locul unde omul a convorbit cu Dumnezeu. Raiul mai este și o stare de biruință, Biserica rugându-se ca toți membrii ei să devină cetățeni ai lui.⁵⁰

În viziunea lui Crainic, există o melancolie a ființei creștine purtată de valurile vieții muritoare și ale istoriei care cuprinde în miezul ei semnificativ un gust al irevocabilului. Drama edenică evocată în restriști de suflet prevede retroactiv nu atât ce s-ar fi putut întâmpla dacă Adam n-ar fi păcătuit și ar fi dăinuit în Eden, ci ceea ce s-ar fi întâmplat dacă ființa creștină, *cugetând și trăind în minte cele întâmplate în „illo tempore”*, ar fi fost în locul protopărintelui. În ascunzișul sufletului se ridică bănuiala că și ea, la rândul ei, ar fi gustat din pomul oprit. *Căderea ar fi avut loc oricum, chiar și în indulgenta condiție a refacerii scenariului edenic*, inocența nu există nici măcar în șansa pe care ar acorda-o un timp reversibil.⁵¹

Dintre toate ființele universului, omul singur are privilegiul excepțional și gloria tragică de a-și alege modul existenței, *nesiguranța alegerii propriei sale vieți provoacă frământări și furtuni neistovite în sufletul omenesc*. Adăugând la acestea că, în cadrul stilului său de viață ales omul e continuu nemulțumit de locul pe care-l deține și e consumat profund de nostalgia desăvârșirii, niciodată și de nimeni atinsă între muritori, putem înțelege tragismul gloriei de a alege modul existențial. „A fi” înseamnă a interpreta existența prin cunoaștere și trăire proprie, iar a interpreta înseamnă a descoperi sau a pune probleme, adică a suferi de bucurie sau durere, o bucurie și o durere care depășesc cadrele naturii obișnuite.⁵²

Omul, în viziunea teologului român Nicolae C. Buzescu, este o ființă tragică, tensionată paradoxal între bine și rău și ale cărei contradicții interioare nu sunt întotdeauna conciliabile, în el existând o unitate a contrariilor; el este supus legilor mecanice și inconștiente ale instinctelor biologice, dar și legilor spiritului, care se concentrează în libertate și în viziunea binelui, în conștiința binelui și răului, într-o libertate creatoare infinită. Punct de intersecție între vizibil și invizibil, între materie și spirit, *omul apare ca o ființă tragică cu tendințe contrarii, uneori ireconciliabile*.⁵³

⁵⁰ Ibidem, pg. 360;

⁵¹ Gabriel Petric, *op.cit.*, pg. 147;

⁵² Pr.prof. Ioan G.Coman, *Probleme de filosofie și literatură patristică*, Editura IMB al BOR, București, 1995, pg. 130;

⁵³ Gabriel Petric, *op.cit.*, pg. 56;

Contrarietățile și contradicțiile tragice originare din relațiile Dumnezeu-om sunt depășite prin Hristos, care împacă cele cerești și cele pământești, în persoana Sa, învingând puterea iadului, adică a neantului și a morții, a rupturii primordiale dintre Dumnezeu și Adam, învingând deci păcatul originar. Ființa a biruit neființa, energia spiritului a învins răul, găsim aici rațiunea pentru care *conștiința creștinului are o dublă structură: tragică, dar și optimistă, Golgota fiind pentru noi un sfârșit tragic simultan cu un început fericit.*⁵⁴

Purificarea pasiunii creștine întărește ethosul făpturii, atingându-se în cele din urmă, în cea mai bună tradiție teologică morală, limanul virtuții supreme, ethosul orientat spre împlinire, spre *theosis*, întărit în încleștările lumii și astfel purificat, se reculege în slava divină⁵⁵. Din meditația și experiența tragicului izvorăsc *smerenia, bărbăția, altruismul, cumpătarea, credința, nădejdea și iubirea*, sufletul mergând din putere în putere, din slavă în slavă, din virtute în virtute spre Dumnezeu care este iubire absolută, dobândind astfel desăvârșirea conform poruncii lui Hristos: *Fiți desăvârșiți precum Tatăl vostru cel ceresc desăvârșit este*(Matei 5,48).

În lucrarea *Crist și condiția umană* de Ernest Bernea, prezența morții este se pare premisa care deschide dimensiunea tragicului uman. Aspirația la nemurire, mai exact zbuciumul pământesc căruia i se deschide un orizont al mântuirii prin comprehensiunea spiritului a cărui împărăție se află în transcendent, constituie temeiul omului creștin. Privită cu îngustime terestră, *moartea* e un fenomen incontestabil, este *o tragedie care consumă cotidian și pe dimensiuni universale*; respingerea ei nu influențează cu nimic felul necesar și categoric în care ea apare, în mod natural ea încheie viața omului și din această poziție nu există cale de salvare. Conflictul dintre conștiința finitudinii și năzuința salvagărdării spiritului întru eternitate determină situația specifică în care se află prinsă ființa umană, prin natura sa bipolară *materie și spirit*, omul se află într-o situație de criză, încercarea de a depăși criza, de a se salva, expunându-l unei condiții eroice, sfîntitoare, *existând un loc de răspântie care favorizează tragicul*. Condiția sa agonală este de fapt și condiția sa tragică.

Cu venirea lui Iisus Hristos, *natura și istoria* au intrat în contact cu Spiritul, tocmai această întâlnire fiind cea care *a creat condiția unei tragedii*, dar a făcut posibilă manifestarea spirituală a omului care trebuia reabilitat. *Lupta creștinului este o stare de tensiune cu un pronunțat caracter tragic*⁵⁶.

⁵⁴ Ibidem, pg. 57;

⁵⁵ Ibidem, pg. 58;

⁵⁶ Ibidem, pg. 59;

Dezbătând problema creștinismului în cartea sa *Problema fericiri*, Petru Andrei susține că acesta este mai mult un *eudemonism transcendent*, deoarece susține existența fericirii supreme în viața de dincolo, în transcendent, aceasta explicând constanta raportare a creștinismului la sensul preponderent optimist și considerarea răului și aspectelor tragice existențiale ca accidente, care sunt puse în umbră de substanța virtuții supreme, a Absolutului etern binevoitor.

La o atitudine *dincolo de optimism și pesimism*, pe care o numește *optimism tragic* (căci depinde de libertatea omului dacă spune da Parusiei) se referă și Paul Evdokimov în „Ortodoxia” sa, secondând cugetarea lui A.Kartahov și Soloviev.

În *Jurnalul fericirii* și în predicile sale, Nicolae Steinhardt a reliefat *tragedia autentic umană, necontrafăcută, a lui Iisus Hristos*. Dacă, în ceea ce privește figura hristică nu a pregetat în a o proiecta în lumina tragediei, există suficiente elemente în gândirea sa care să ateste și o *concepție a tragicului paradoxal la nivel global creștin*. După concepția creștină, atât lumea actuală, cât și viața omului au un scop final, scopul lumii fiind înnoirea ei prin Dumnezeu, iar scopul vieții fiind fericirea de veci în lumea nouă, menirea omului constând în a tinde conștient și liber spre Dumnezeu, ca spre *adevărul, binele și fericirea absolută*, prin aceasta preamărind pe Dumnezeu și totodată realizându-se la maximum pe sine.

3. Viziunea frumuseții spirituale ideale

Condiția creației este libertatea și dragostea; nimeni nu poate fi creator decât în libertatea spiritului și nimeni nu poate crea fără dragoste. Ceea ce numim în logica omenească necesitatea legilor universului nu este decât un mod immanent de a înțelege libertatea transcendentă a spiritului creator care își imprimă cugetarea în făptură; și ceea ce numim *finalitatea lumii* nu este altceva decât *dragostea divină* care o îmbrățișează și-i poartă de grijă, precum artistul opera sa.

Creatorul divin este mâhnit că făptura sa, abătută de la destinația ei, provoacă tulburare și nefericire în armonia universului creat.⁵⁷ Păcatul sau răul în lume a apărut ca un accident în limitele creaturii, din propria libertate de voință, prin acest păcat producându-se o desfigurare a frumuseții și armoniei cosmice.

Creștinismul crează lumea din nou asociind pe om la lucrarea divină, principiul acesta apărând în Întruparea Fiului lui Dumnezeu, care ridică pe om și odată cu el cosmosul la destinația divină din planul veșnic al creației, Dionisie

⁵⁷ Nichifor Crainic, eseul *Modul Teandric*, în volumul *Nostalgia Paradisului*, pg. 8;

Areopagitul denumind lucrarea adusă de Iisus Hristos în lume *modul teandric* sau *modul divinomenesc*.⁵⁸

Pentru cine nu admite că lumea eate opera lui Dumnezeu, sensul ei întreg va rămâne de-a pururi o taină, fiindcă lumea în sine nu are unul, ci mii de sensuri după mintea care vrea s-o tălmăcească, astfel existând o tragedie a cunoașterii omenești, ea stând în varietatea religiilor naturale și a sistemelor filosofice. Cine admite principiul revelat al creației, pentru acesta lumea apare în dependență de Dumnezeu, sensul ei strălucind dincolo de marginile ei în dumnezeiescul artist care l-a imprimat în operă.⁵⁹ Părerea lui Crainic este că *activitatea gândirii noastre și raportarea ei, constă în a pipăi în inima neamului nostru care a deschis ochii în lumina adevărului revelat, dărele luminoase ale revelației reflectate în ea*.⁶⁰

Pascal remarcă că, *masivitatea nemăsurată a universului ne depășește*, dar la rândul nostru *îl putem depăși prin puterea spiritului*, situându-ne dincolo de marginile lui *în perspectiva gândirii divine*.⁶¹ Astfel, orice mare creație de cultură este însuflețită de avântul transcenderii limitelor terestre, nostalgia paradisului fiind impulsul fundamental al plăsmuirilor omenești, Crainic afirmând că de fapt *arta este o schimbare la față pe muntele Taborului*, puterea ei transformând realitatea particulară într-o făptură nouă, în trăsăturile căreia recunoaștem imaginea a ceea ce a fost, dar dogorită cu înțelesuri vaste de lumina misterioasă a înălțimilor, astfel arta devenind o salvare a particularului în universal și a vremelnicului în etern.⁶²

Fiecare operă nobilă a mâinilor omului este o treaptă în asaltul Ierusalimului ceresc, și ea este cu atât mai nobilă și generoasă în semnificație cu cât din ființa ei misterioasă fulgeră mai tare fâșii din lumina Paradisului. Ea este acea strălucire dumnezeiască din capodoperele geniului omenesc, în care se regăsește *nostalgia paradisiacă*, toate înălțările și închegările acestor capodopere pornind din adâncimile inimii unde zace *durerea rămânerii în afară, a înstrăinării de cer, dar unde freamătă obscur bucuria vecinătății dumnezeiești și în care hăuie țișătul după salvare al instinctului vieții*.⁶³

Există un singur adevăr care ia aspectul binelui în practica dragostei și aspectul frumosului în plăsmuirile artei. El nu se impune samavolnic, ci se îmbrățișează cu credința în virtutea libertății ontologice a omului, *doar prin*

⁵⁸ Ibidem, pg. 9;

⁵⁹ Ibidem, pg. 10;

⁶⁰ Nichifor Crainic, *Puncte cardinale în haos*, pg. 97;

⁶¹ Idem, eseul *Modul Teandric*, pg. 11;

⁶² Idem, *Nostalgia Paradisului*, pg. 361;

⁶³ Idem, *Puncte cardinale în haos*, pg. 97;

Dumnezeu putem ajunge la esența vieții și a lumii. În lumina concepției creștine, toate facultățile creatoare de cultură și de civilizație, ne apar inspirate și îndrumate de puterea dumnezeiască, astfel *misiunea creatorilor de cultură* asemănându-se cu aceea dată lui Adam, de a fi *colaboratori și continuatori ai creației divine*, în ordinea finalității, pe care Dumnezeu a încredințat-o acestei lumi.⁶⁴

În concepția lui Dionisie Areopagitul, doctrinarul estetic prin excelență al creștinismului, *divina dragoste a frumuseții transcendente* este nu numai un reflex de strălucire a luminii de sus peste lume, dar și *un apel, o chemare, o atracție permanentă a lucrurilor către obârșia lor comună de dincolo de timp și spațiu.*⁶⁵

Frumusețea divină e lumină, și cea dintâi imagine a ei e lumina pe care a creat-o Dumnezeu în prima zi a creației, lumină care este substanța primordială a lumii, ea fiind *frumusețea și podoaba întregii creații văzute*, zice Sfântul Ioan Damaschinul, iar Sfântul Maxim Mărturisitorul exclamă: *fericită este mintea care trecând peste toate cele ce sunt, se bucură neîncetat de dumnezeiasca frumusețe.*⁶⁶ Astfel a apărut caracterul sofianic al frumuseții, expresia de *frumos sofianic* apărând prima dată în românește în eseul *Sensul teologic al frumosului* a lui Crainic publicat în revista Gândirea în anul 1932, *izvoarele principale ale doctrinei sofianice* fiind: *Psalmii, Proverbele lui Solomon, Înțelepciunea lui Solomon și Înțelepciunea lui Isus Sirah.* „Sofia” este termenul grecesc pentru înțelepciune, filozofii ruși care au actualizat-o văzând în ea *frumusețea dumnezeiască manifestată în cosmos.* Pavel Florenski spune că: *Sofia este frumusețe*, iar Serghei Bulgakov spune că: *Sofia se descoperă lumii ca frumusețe, care e caracterul sofianic sensibil al lumii.*⁶⁷

Participând la creație, *Sofia* se revarsă în universul întreg, îi imprimă formele mărețe, ea este *suflul puterii lui Dumnezeu, este curata revărsare a celui Atotputernic*, toate lucrurile din lumea creată participând la Sofia ca la rațiunea lor de a fi, Dumnezeu zidindu-o și revărsându-o peste toate lucrările Sale, la toată făptura, hărăzindu-o doar celor ce-L iubesc pe El. Desfășurarea puterii și acțiunii sofianice asupra făpturii se oprește îndeosebi la suflete, pe care le inspiră, le luminează și le călăuzește spre Dumnezeu. Astfel, Sofia ne apare ca acțiune a Duhului Sfânt, *de sfințire și desăvârșire a creaturii.* Participând la înțelepciunea

⁶⁴ Idem, eseul *Cultură și civilizație*, în volumul *Nostalgia Paradisului*, pg. 55;

⁶⁵ Idem, eseul *Sensul Teologic al frumosului*, pg. 151;

⁶⁶ Ibidem, pg. 153;

⁶⁷ Ibidem, pg. 154;

divină făptura se îndumnezeiește,⁶⁸ Sfântul Vasile cel Mare arată că din *frumusețea lucrurilor văzute, cunoaștem Sublimul*⁶⁹.

În creștinism prelungirea universului în om, prin care culminează creația văzută, și înrâurirea lui asupra mediului cosmic e un adevăr. Păcatul lui Adam a desfigurat paradisul, a introdus dizarmonia între viețuitoare, a făcut ca pământul să dea spini și pălămidă; transpus din morală în estetică, răul ia aspectul urâtului, este o anumită imperfecțiune de care suferă și suspină cosmosul din pricina omului, după cum se exprimă Apostolul Pavel.⁷⁰

Preluând ideea teologilor ruși, Nichifor Crainic spune ca *ortodoxia are viziunea frumuseții spirituale ideale*, de care sufletul caută să se apropie, este împărăția cerească a ideilor, a imaginilor lumii îngerești, a cerului spiritual care se oglindește în apele pământului. Ea este *un ideal religios*, situat dincolo de bine și de rău, ca entități separate, un ideal care ne cheamă dincolo de marginile vieții noastre, *la transfigurare*⁷¹.

Sub forma ei cea mai înaltă, *contemplația creștină* este îmbrățișarea extatică a dragostei lui Dumnezeu față de om și a omului față de Dumnezeu, contemplația sensibilă fiind acea *actualizare a dogmei despre prezența de imensitate a lui Dumnezeu în lume*, prezență creatoare și providențială. Această prezență de imensitate, reflectată sofianic în univers, este obiectul magnific pe care-l contemplă David și-l preamărește în poezia Psalmilor, sau lauda cosmosului sofianic, întraripată de cea mai arzătoare simțire, întâlnită în Cartea înțelepciunii lui Isus Sirah.⁷²

Cu elemente smulse din lumea vremelniceii noastre, din lumea imperfecțiunilor noastre, *arta* combină după legi proprii imaginea unei alte lumi, *de armonie perfectă și nemuritoare; ea este o imagine a perfecțiunii și o imagine a nemuririi*. Realitatea artei stă în frumusețea ei incontestabilă, care ne atrage cu sine în regiuni superioare, ea nu ne determină să fim fericiți dar ne sugerează fericirea, *ea este imaginea sensibilă a posibilităților de dincolo de lume*.⁷³ Prin natura ei simbolică, *arta se situează la intersecția dintre timp și veșnicie*, ea făcând parte din lume prin materialitatea sensibilă, dar participă într-un fel la viața de dincolo de lume prin idealitatea pe care o degajează.

⁶⁸ Ibidem, pg. 156;

⁶⁹ Ibidem, pg. 157;

⁷⁰ Nichifor Crainic, eseul *Frumusețea naturii*, în volumul *Nostalgia Paradisului*, pg. 170;

⁷¹ Ibidem, pg. 171;

⁷² Ibidem, pg. 177;

⁷³ Nichifor Crainic, eseul *Despre artă*, în volumul *Nostalgia Paradisului*, pg. 190;

Arta religioasă este amintirea sensibilă a acestui adevăr de credință, ea nu evadează în vagul unei idealități posibile, ci în cerul populat cu formele pure ale existențelor îndumnezeite, ea are un *caracter sofianic*, prin chipurile modelate concret, actualizându-ne bucuria regăsirii în rădăcinile lor transcendente, în arhetipurile cerești. *Scopul artei* în sensul ei înalt *e revelația în forme sensibile a tainelor de sus*, în vraja ei reușind să participăm simbolic la lumea transfigurată sofianic în ordinea veșnică.⁷⁴

În ordinea naturală a vieții, *arta e un dar divin* care ne amintește actul creației cosmice, o funcție religioasă și morală i s-a destinat de la început artei preînchipuind în strălucitoare forme sensibile realitățile transcendente ale credinței, în *geniul creator* putând contempla *chipul Ziditorului din ceruri*.⁷⁵

Omul determină toate aspectele relațiilor din natură, cultură și civilizație, ca unitate între corp și suflet, dar și ca ființă ireductibilă și incomparabilă el introduce în ordinea generală a firii propriile sale idealuri, norme și exigențe. În ordinea imanentă și transcendentă, în conformitate cu planul lui Dumnezeu, omul are un rol unic în lume și un destin suprafiresc, starea sa paradisiacă, primordială, starea deplinei libertăți trăite în ambivalența nestrăciunii și a nemuririi, caracterzându-se prin indistincția dintre legea naturală și legea supranaturală⁷⁶.

4. Rezidirea Paradisului prin Iubire

Raiul este zona spirituală a iubirii universale, sub această formă de perfecțiune lăuntrică a inimii, el ar fi posibil chiar în această lume.

Dumnezeu este iubirea, iar *rodul acestei iubiri este cosmosul paradisiac*. A face parte integrantă din acest cosmos înseamnă a iubi după modelul dumnezeiesc. Pentru aceasta s-a dat viața pământească, pe care omul nu a înțeles-o, fiindcă a voit s-o cugete cu propria-i inteligență în loc s-o iubească din toată inima și din tot cugetul. *Orgoliul de a cugeta viața*, opus trăirii ei în iubire, este după Dostoievski: *izvorul iadului din această lume și din lumea cealaltă*⁷⁷. *Eu sunt și iubesc* este lozincă pe care el o ridică în fața formulei lui Descartes: *cogito ergo sum!* Primând cugetarea, iar noi oamenii ca ființe mărginite cugetând viața fiecare în felul lui (cu o capacitate diferită de înțelegere), ajungem în orgoliul minții noastre la o izolare de cosmos, fărâmițându-se astfel *prin cugetare individuală sensul unic și primordial al vieții*, distrugându-se armonia cosmosului

⁷⁴ Ibidem, pg. 195;

⁷⁵ Nichifor Crainic, eseu *Arta în public*, în volumul *Nostalgia Paradisului*, pg. 218;

⁷⁶ Pr.prof.dr. Dumitru Stăniloae, *op.cit.*, pg. 418;

⁷⁷ Nichifor Crainic, eseu *Paradisul posibil*, în volumul *Nostalgia Paradisului*, pg. 368;

spiritual, și prăbușindu-l astfel în haosul în care e lumea păcatului. Orgoliul este cel care izolează pe oameni și distruge iubirea. Identitatea dintre ființă și iubire exclude izolarea eului care iubește, obiectul acestei iubiri rămânând întreaga existență cosmică. *Iadul*, spune Dostoievski prin gura starețului Zosima *este durerea de a nu mai putea iubi*, durerea de a nu mai putea iubi, e tortura sufletului în veșnicie, când orice putință de reparație e exclusă⁷⁸.

După Dostoievski, esența vieții este spiritul pe care-l vede până în profunzimile abisului într-o demonică înstrăinare de Dumnezeu. Eroul nuvelei sale *Visul unui om ridicol*, un sinucigaș străbate în vis un tărâm fericit asemenea Edenului biblic, unde o armonie perfectă îmbrățișa oamenii și natura, *iubirea spontană, nedeliberată era identică cu însăși existența*. Sufletul sinucigașului otrăvește prin apariția sa armonia acestei lumi fericite sfărâmându-o în *clocot de patimi*, astfel ura care desparte, înfrânge iubirea care unea, păcatul străpunge inima inocenței iar rațiunea veștejește sentimentul fraged. Cunoașterea este proclamată ca fiind *superioară sentimentului, conștiința vieții ca superioară vieții*, logica ducându-i la clădirea unei societăți raționale, asemănătoare celei din lumea reală a personajului nostru. Întrega sa zbatere de a încerca să împiedice clădirea unei astfel de societăți este zadarnică, trezirea din vis îl face să constate *că a văzut adevărul, și că oamenii pot fi frumoși și fericiți fără să piardă facultatea de a trăi pe pământ*.⁷⁹

Educația cu adevărat creștină ar fi dezvoltarea și păstrarea purității copilărești în omul de mai târziu. Ideea că, în natura copilăriei se ascunde paradisul viitor, *copilărie și sfințenie*, o întâlnim la Dostoievski care descoperă fărâmele frumuseții veșnice în frunzele fragede, în flori, în raze, în păsări, dar mai ales în făptura fără păcat a copiilor.⁸⁰

Spiritul omenesc, biciuit de nostalgie, descoperă urmele paradisului chiar în această viață, care se zbate sub imperiul păcatului, ideea acestor urme ale gloriei din care a căzut omul nefiind o născocire a fanteziei ci o proprietate a doctrinei creștine, care atestă că fondul adânc al naturii create a rămas totuși bun sub păcat și e capabil de o nouă biruință, când îl redeșteaptă și-l aprinde fulgerul harului divin⁸¹, acea *energie spirituală* cu care punându-ne în permanent acord putem să ne transformăm viața, ridicându-o pe culmile desăvârșirii. Modelul acestei desăvârșiri, după care au suspinat în singurătatea lor geniile omenirii din afara creștinismului, avându-l în persoana Mântuitorului: *prin El, cea mai înaltă și mai*

⁷⁸ Ibidem, pg.369;

⁷⁹ Ibidem, pg.371;

⁸⁰ Ibidem, pg. 374;

⁸¹ Ibidem, pg.378;

abstractă idee, aceea de Dumnezeu, devine putere vie și comunicabilă întregii omeniri.⁸²

BIBLIOGRAFIE

1. **COMAN**, pr.prof.dr. Ioan G. *Probleme de filosofie și literatură patristică*, Editura IMB al BOR, București, 1995
2. **CRAINIC**, Nichifor, *Nostalgia Paradisului*, Editura Cugetarea Georgescu-Delafras, București, 1940
3. Idem, *Pentru o teologie a neamului*, Editura Christiana, București, 2003
4. Idem, *Poezii alese 1914-1944*, Editura Roza Vânturilor, București, 1990
5. Idem, *Șoim peste prăpastie*, Editura Roza Vânturilor, București, 1990
6. Idem, *Ortodoxie și etnocrație*, Editura Cugetarea Georgescu-Delafras, 1940
7. Idem, *Puncte cardinale în haos*, Editura Cugetarea, București, 1998
8. **DIACONESCU**, Mihail, *Prelegeri de estetica ortodoxiei*, vol.I, *Teologie și estetică*, Editura Porto-Franco, Galați, 1996
9. Idem, Mihail, *Prelegeri de estetica ortodoxiei*, vol.II, *Ipostazele artei*, Editura Porto-Franco, Galați, 1996
10. **LOSSKY**, Vladimir, *Teologia mistică a Bisericii de Răsărit* Editura Anastasia, București, 1993
11. **JINGA**, Constantin, *Biblia și sacrul în literatură*, Editura Universitatea de Vest Timișoara, 2001
12. **PETRIC**, Gabriel, *Tragicul și creștinismul*, Editura, Emia, 2005
13. **STĂNILOAE**, pr. prof. dr., Dumitru, *Teologia dogmatică Ortodoxă*, vol.I, Editura IMB al BOR, București, 2003
14. **VRABIE**, Gheorghe, *Gândirismul*, Editura Cugetarea Georgescu-Delafras, București, 1940

⁸² Nichifor Crainic, *Ortodoxie și etnocrație*, Editura Cugetarea Georgescu-Delafras, București, 1940, pg. 50.

V. ASPECTE ALE ASISTENȚEI SOCIALE

ROLUL ASISTENTULUI SOCIAL IN MANAGEMENTUL TULBURĂRILOR LEGATE DE CONSUMUL DE SUBSTANȚE INTERZISE

Lect. univ. drd. Ioan Ștefan TOHĂȚAN
Catedra de Teologie Ortodoxă
și Asistență Socială
Universitatea de Nord, Baia Mare

Abstract

Nowadays each and everybody talks about drugs, from teenagers to old men or from simple workers to **exclusive managers**, but we ask ourselves how many of them really know about what they are talking. We all face **many risks**, including drug abuse, violence and HIV/AIDS and appears to be very difficult for us to give a response to these risks before they become problems. One of my goals in writing this paper work is to wide up the knowledge of those who try to find different answers to their challenge, because either it's about themselves problem or anyone's in **the family** or simple friend's problem, we most know that drug abuse concern us all.

It has serious consequences in our homes, **schools** and **communities**, this is why the first step we must make is to prevent drug addiction knowing that **every child** is a potential drug addict and of course the cost-benefit balance that we're talking about in a prevention case or a treatment one, the cost being larger in second case. Having several examples of cases about where is leading this vice, which we can take from the media, internet or maybe of our own life experience, I believe that the advisory methods of drug consumer and the preventing strategies of drug abuse that I talked about in here, or maybe just the drug informations from the first chapter will surely give you reasons to go further with **the documentation**.

Studies show that addiction causes permanent and irreversible changes to the brain biologically, chemically and physically so **that victims** continue to have an urge to use drugs for the rest of their lives. This is a fact and it creates an incurable disease that can strike anybody despite their heredity. When I say "**drug problem**", I think about abusing legal drugs or using **illegal drugs**, such as marijuana, ecstasy, cocaine, LSD, crystal meth and heroin, because these cause important damage to the brain, heart and other organs. The benefits of drug prevention are real but our approach to prevention has not been successful, it seems to be hard not only to change a habit but to make it happen as well. Drugs don't solve problems, in fact they create problems of their own, it's a pity

that so many people can not learn from other's experience and have to live one of their own.

In this paper work I explained some issues related to drug problem, I talked about **the causes**, consequences, **risk** and **protective factors**, drug types. The second and third chapter have the major importance because I presented there like I previously said, the advisory methods and preventing strategies, which are basically the key of stopping this scourge to take larger proportions. The last two chapters are about the care assistant's role in the disorders related to the consumption of prohibited substances management and the legal treatment of drugs in our country. The practical piece, study case of advising a teenager about the risks of drug consume, is also very important for anybody who wants to know how exactly this information applies on a specific case. I stop right here giving you reason to start this lecture and see for yourself the content.

Pe fondul unui ritm alert al existenței, al bombardamentului informațional, al concurenței, al transformărilor socio-economice, al accentuării poluării sau deteriorării sănătății se declanșează adesea crize de mare intensitate care fac din persoanele labile emoțional, și nu numai, victime ale viciilor ispititoare din societatea contemporană precum drogurile.

În România mileniului III, consumul acestor substanțe psihotrope reprezintă un fenomen imposibil de ignorat (tocmai din cauza neputinței stopării lui), acesta luând o amploare considerabilă, ceea ce face ca politicile sociale și personalul specializat din această arie să fie neîndestulător.

Dincolo de certitudinea statisticilor și mediatizarea flagelului este simțitor faptul că în ultimii ani, dintr-o țară de tranzit, România a devenit o țară consumatoare de droguri. Nu putem vorbi despre practici culturale străvechi de folosire a drogului în scop ritual sau ceremonial. În ceea ce privește națiunea română, consumul de stupefiante „este recent și se suprapune tradițiilor unei culturi producătoare și consumatoare de alcool”¹.

Sunt ignorate totuși consecințele asociate consumului, atât cele la nivel individual cât și la nivel comunitar, în momentul folosirii, consumatorul concentrându-se asupra satisfacției iluzorii și efemere în detrimentul conștientizării mai degrabă a riscului la care se expune pe baza unei simple trebuințe de bunăstare psihologică pasageră.

Studiile efectuate demonstrează rapiditatea de răspândire a consumului de substanțe active cu prioritate în țările cu condiții precare, unde populația

¹ Doina Cosman, Horia Coman, *Management și tratament în toxicomanii*, Editura Medicală Universitară „Iuliu Hațieganu”, Cluj-Napoca, 2005, p.5;

vulnerabilă la acest viciu este cea formată din adolescenți și tineri, care aderă la tot ceea ce este nou. Ei vor să experimenteze senzații noi, sunt mai permeabili în asumarea riscului în ideea „carpe diem”, dar, totodată și din pricina unor informații insuficiente, lacunare, în sfârșit periculoase prin potențialul manipulativ pe care-l au.

Potrivit Raportului anual 2008 privind situația drogurilor în Europa, aparținând Observatorului European pentru Droguri și Toxicomanie, România înregistrează unele dintre cele mai scăzute prevalențe la consumul unor importante categorii de droguri precum cannabisul (2,9%), amfetaminele (0,2%), ecstasy (0,3%), cocaină (0,4%), în timp ce Regatul Unit și Danemarca dețin locuri fruntașe. În ceea ce privește decesele cauzate de consumul de droguri, România se află pe locul 10 cu 16 cazuri, într-o listă de 28 de țări, Estonia și Luxemburg înregistrând 73 respectiv 60 de cazuri de deces, se află în capul listei. Prevalența consumului de diferite droguri ilegale în rândul populației de 15-64 ani de-a lungul vieții este de circa 1,7%. Extrapolând, acest procent ne indică faptul că din populația României în vârstă de 15-64 ani, aproximativ 300.000 de persoane au consumat cel puțin o dată un drog. Dacă punem în calcul și medicamentele (tranchilizante, sedative, antidepresive) acest procent ajunge la 8,6% (1.300.000 de persoane). Dintre drogurile ilegale, cel mai consumat este cannabisul – 1,5%, urmat de ecstasy – 0,4%, heroină – 0,1%, cocaină – 0,1%.²

Fără dorința de a insista prea mult din punct de vedere statistic, intenția mea a fost aceea de a aduce câteva date concrete, pentru a evidenția încă o dată actualitatea și importanța temei alese. Pentru a încerca să diminuăm uzul acestor substanțe nocive este necesar înainte de toate ca întreaga populație și în special, cei naivi sau cu precădere puerili, adolescenții și tinerii să fie informați corect cu privire la efectele care le generează această utilizare aparent inofensivă.

Asta se poate realiza prin strategii de prevenire și tehnici de consiliere pentru asistarea consumatorilor de droguri ținând cont de unicitatea fiecărei persoane și având încrederea că pot să-și depășească condiția prin lucrarea cu răbdare și grijă asupra voinței lor, prin administrarea tuturor informațiilor pe care poate nu i le-au acordat nimeni sau nu în acest mod comprehensibil și făcându-i să conștientizeze că oricare ar fi decizia, le va fi respectată ca atare, subliniind proverbul românesc: „Răul ce și-l face omul cu mâna lui, nimenea altul n-ar putea să i-l facă”.

Dacă nu ar exista consumatorii, nu s-ar produce droguri, iar problema drogurilor ar fi doar un coșmar din care să ne trezim speriați, dar atâta timp cât

² <http://www.emcdda.europa.eu/publications/annual-report/2008>

încă mai există cineva care cumpără droguri înspre uzul individual sau în vederea traficului, cercul vicios va continua.

O definiție unanim acceptată a noțiunii de asistent social accentuează faptul că acesta este un profesionist ce deține cunoștințe, deprinderi și abilități necesare în munca cu persoanele dezavantajate social și aflate în risc de marginalizare și excludere socială.

Ca prim element structural în triunghiul bazic (asistent social-beneficiar-context social) asistentul social își asistă clienții în rezolvarea propriilor probleme, asigurându-le cel puțin un minim decent de viață. În procesul de rezolvare a problemelor acesta îndeplinește mai multe roluri: consilier, formator, facilitator, mediator, manager de caz, supervizor, etc.

Împreună cu beneficiarul (care poate fi un individ, un grup social sau chiar colectivitatea în ansamblu) alcătuiește planul de intervenție. Din paleta grupurilor țintă ale asistenței sociale mă opresc asupra laitmotivului lucrării de față și anume, consumatorii de droguri.

Managementul de caz reprezintă „planificarea și coordonarea unui pachet de servicii de sănătate și servicii sociale individualizate pentru a răspunde necesităților particulare ale pacientului (Moore, 1990)”³

Întrucât dependența afectează variate fațete ale vieții consumatorului, un continuum complex de servicii promovează recuperarea și permite clientului să se integreze în societate ca individ sănătos, liber de drog.

Setul de servicii de asistență trebuie creat astfel încât să răspundă adecvat nevoilor depistate în urma evaluării, solicitând angajament și motivație în special din partea beneficiarului. Asistența trebuie structurată în vederea asigurării unei tranziții ușoare de la un serviciu la altul sau de la un nivel de intensitate la altul, evitând astfel apariția golurilor ocazionate de aceste schimbări și să răspundă rapid la potențialul de risc de recădere.

Managementul de caz este necesar fiindcă, în cele mai multe medii, serviciile sunt fragmentate și inadecvate în îndeplinirea nevoilor populației consumatoare de substanțe.

Un principiu fundamental al managementului de caz este acela de a oferi clientului un unic punct de contact cu sistemul de servicii medicale, psihologice și sociale, înlocuind procesul dezorganizat sau complicat de trimiteri cu un singur serviciu bine structurat. Managerul de caz este pilonul de bază, el trebuie să mobilizeze resursele de care este nevoie, pentru acest lucru fiind necesare abilități

³ Denis Richard, Jean-Louis Senon, *Op. cit.*, p. 345;

de negociere în sistemele formale, de schimb informal între ofertanții de servicii și de a urmări constant rețelele informale (grupurile de auto-suport, vecinii).

Managementul de caz orientează clientul și este orientat de necesitățile acestuia. De aici putem puncta dreptul clientului la auto-determinare. Odată luată o decizie de acesta, managerul de caz îl va ajuta să acceseze acele servicii, înțelegerea experiențelor beneficiarilor și a lumii în care aceștia trăiesc fiind atuurile unui profesionist.

Toți profesioniștii care oferă servicii persoanelor cu consum abuziv de substanțe trebuie să dețină cunoștințe, abilități și atitudini specifice acestui domeniu, care să le permită particularizarea, adecvarea și răspunsul consecvent la evoluția fiecărui caz. Cerințele de bază ale practicii efective includ abilitatea de a stabili rapid un raport, o relație, o conștientizare a modalităților de menținere a legăturilor adecvate în relația managementului de caz, capacitatea de a nu judeca clienții, și anumite „competențe transdisciplinare”, ca de exemplu:

- Înțelegerea modelelor și teoriilor explicative ale dependenței și altor probleme asociate consumului de substanțe;
- Abilitatea de a descrie principiile, practicile, politicile și rezultatele modelelor de tratament, recuperare, prevenirea recăderilor general acceptate;
- Recunoașterea importanței familiei, rețelelor sociale și sistemelor comunitare în procesul de asistență și recuperare;
- Înțelegerea diversității de resurse disponibile, a rolului acestora și capacitatea de a ajuta clienții să le acceseze;
- Înțelegerea valorii unei abordări interdisciplinare în asistența dependenței.⁴

Rolul asistentului social ca și consilier în vederea prevenirii consumului și abuzului de droguri, este acela de a se asigura că nu se va ajunge la situația implementării unui management de caz, acesta din urmă primind contur ca urmare a identificării unei probleme în materie de droguri cauzată pe fondul eșecului unui set de activități preventive.

Tulburările legate de consumul de substanțe pot fi considerate ca un fenomen cronic, cu posibile și dese recăderi, dar nu incurabil. Detectarea precoce a acestora conduce la succesul serviciilor puse la îndemâna victimelor drogurilor. Atitudinile negative față de persoanele consumatoare nu vor aduce un plus calității vieții acestora pentru care pledează atât de mult asistentul social.

⁴ Denis Richard, Jean-Louis Senon, *Op. cit.*, p. 346-349;

Prejudecățile asociate consumatorilor de droguri (drogați, alcoolici - epave, scursuri, eșecuri ale naturii) nu fac decât să întărească autoculpabilizarea și să încetinească vindecarea acestora, nu de puține ori arătându-se că tratarea cu succes a acestor probleme ceea ce necesită și sprijin comunitar, are ca rezultat o reducere substanțială a mortalității, morbidității și a costurilor îngrijirilor medicale.

Când în ciuda eforturilor de prevenire se instalează totuși o situație ce solicită ajutor extern, profesionist, calea de urmat este aceea a mobilizării unei echipe multidisciplinare sau cel puțin a unuia dintre actorii comunității, lider formal sau informal, care poate fi: asistentul social, medicul, preotul, polițistul, în vederea soluționării cazului.

Acceptarea în comunitate este printre primele lucruri de care are nevoie o persoană care se confruntă cu o problemă de consum de droguri întrucât stigmatizarea conduce la amplificarea fricii pe care o induce marginalizarea ca efect a stigmatizării și atunci consumatorul este într-o oarecare măsură împins spre consum pentru a ignora părerile celorlalți și a se centra pe un grup de prieteni care consumă și ei fiindcă între aceștia nu va fi judecat. Trebuie să-l vedem ca pe un om normal care suferă de o boală caracterizată prin incapacitatea de a-și echilibra emoțional balanța realizări-eșecuri, cantonându-se mereu pe eșec. Toți avem un viciu, mai mare sau mai mic ca însemnătate și influență, însă ne considerăm oameni normali, de aceea așa cum procedăm cu noi înșine, să dăm o șansă și celui alt când vântul vrea să-l dărâme și chiar dacă e deja la pământ, să nu uităm că pentru a te înălța, trebuie mai întâi să cobori.

În ultimii ani, analiștii consideră că cei care abuzează de droguri nu sunt „bolnavi”, ci persoane raționale care încearcă „să-și croiască o existență semnificativă într-un mediu aspru și rigid”⁵.

Membrii comunității și cei care activează la nivelul autorităților publice locale pot face multe pentru consumatorii de droguri, mai precis pentru schimbarea comportamentului lor față de drog dar asta în nici un caz prin reticență sau ignoranță.

Cel mai frecvent asistentul social interacționează cu o persoană consumatoare de droguri atunci când aceasta sau un membru al familiei acesteia dorește să obțină prestațiile sociale prevăzute de lege ca urmare a încadrării într-un grad de declin social. În această situație, asistentul social de la primărie sau din Serviciul Public de Asistență Socială (SPAS), trebuie să arate empatie, înțelegere pentru problemele clientului, să se adapteze la nivelul de înțelegere al acestuia, să

⁵ Cristina Dâmboeanu, Sorin M. Rădulescu, *Op. cit.*, p. 259;

îl trateze cu respect. Pentru a pune bazele unei relații de încredere, primul pas este acela al asigurării confidențialității cazului și respectarea acesteia. Pentru a preveni situațiile de divulgare accidentală a problemei, uneori chiar în familie, este necesară consultarea clientului în privința celor care știu de aceasta, iar la referirea cazului către alți specialiști, pentru a respecta confidențialitatea, este nevoie de acordul prealabil al persoanei respective.

După evaluarea inițială, identificând împreună cu clientul un deficit de participare socială, asistentul social poate interveni la nivelul comunității.

Când problema clientului este ținută sub interzis de acesta sau familia acestuia din diferite motive, se recomandă acțiunile cu caracter de informare, conștientizare a problematicei în discuție de către membrii comunității. Împreună cu un medic din comunitate sau de la nivel județean (Autoritatea pentru Sănătate Publică, Spitalul Județean/de Boli Infecțioase) ori cu specialiști din organizații nonguvernamentale active în domeniu se pot organiza sesiuni de informare la școală (cu elevii, profesorii, părinții), la primărie cu ceilalți angajați și cu, consilierii locali. În orașe, întâlnirile pot fi publice sau în locuri frecventate de tineri (ex. discotecă), cu ocazia unor evenimente locale și nu numai, iar impactul va fi cu mult mai mare dacă se vor folosi și materiale informative (pliante, broșuri, afișe). În cadrul acestor întâlniri nu se va particulariza ci se va menționa că este posibil să existe persoane consumatoare de droguri chiar și printre participanți, unii să nici nu poată conștientiza și altora să le fie teamă să o spună cu voce tare.

Când însă problema clientului este cunoscută în comunitate dar nu este acceptată, se va interveni în funcție de sfera în care se manifestă respingerea: familie, vecinătate, școală, loc de muncă. Misiunea asistentului social este și de această dată aceea de a calma spiritele pentru ca beneficiarul să capete încredere în el și în cei din jur, evident în avantajul recuperării sale din mrejele drogurilor. În cazul în care vecinii ar fi reticenți cu acesta pentru că și ei au copii și n-ar vrea pentru nimic în lume să-i influențeze și pe aceștia, asistentul social ar gândi câteva ședințe de consiliere pentru a le explica poziția clientului său și a-i face să înțeleagă cât de mult rău îi fac denigrându-l. Chiar dacă ajunge să mintă și să fure pentru a se aproviziona cu marfă, consumatorul este împins tot mai mult spre a consuma dacă se simte urmărit, ponegriț sau privat de libertate. Decizia de întoarcere pe calea cea dreaptă trebuie să-i aparțină pentru că altfel procesul de recuperare este anevoios și adeseori imposibil. Sprijinul familiei este de maximă importanță pentru parcurgerea acestui fel de proces, dacă nu ai parte de acesta cel mai probabil clachezi. Asistentul social poate, alături de cadre didactice sau alți

specialiști să organizeze întâlniri cu părinții clienților și colegii acestora, pe teme legate de educația pentru sănătate, educația sexuală, igienă personală etc.

Pentru asigurarea bunăstării integrale ale beneficiarului nu trebuie să ne axăm doar pe problema pentru care ni se adresează, un asistent social profesionist analizează cu atenție familia, grupul de prieteni, colegii de serviciu, colegii de studii, toate persoanele cu care acesta intră în contact pentru ca astfel să descopere și alte probleme secundare. Rezolvarea acestora poate duce chiar și la rezolvarea problemei principale a subiectului, un exemplu concludent în acest sens este acea situație în care cauza pentru care un adolescent se droghează este lipsa sau deteriorarea comunicării în relația copil-părinte ca urmare a divorțului, acesta simțindu-se ignorat și neputincios la suferințele părinților.

Voi accentua rolul asistentului social în câmpul de luptă antidrog implicând Legea nr. 466⁶ din 04/11/2004, care reglementează statutul acestuia, astfel în articolul 3 se stipulează că asistentul social desfășoară următoarele tipuri generale de activități:

- identifică segmentul de populație ce face obiectul activităților de asistentă socială;
- identifică și evaluează problemele socioumane dintr-o anumită regiune, comunitate sau localitate;
- dezvoltă planuri de acțiune, programe, măsuri, activități profesionalizate și servicii specializate specifice domeniului;
- sensibilizează opinia publică și o informează cu privire la problematica socială;
- stabilește modalitățile concrete de acces la prestații și servicii specializate de asistență socială pe baza evaluării nevoilor;
- dezvoltă programe de cercetare științifică și formare profesională.

De aici puteam deduce faptul că și persoanele consumatoare reprezintă unul dintre grupurile țintă ale activității unui asistent social întrucât acestea creează probleme care nu le implică pe ele în mod exclusiv, ci și comunitatea, societatea în ansamblu.

Exemplu: când o persoană aflată sub incidența consumului asociat de droguri (alcool, cocaină), produce un accident auto.

Activitatea numărul unu, ca importanță, pentru un asistent social este prevenirea consumului și abuzului de droguri. Dacă aceasta și-ar căpăta însemnătatea cuvenită sau mai bine spus dacă, cât mai mulți oamenii ar ști să

⁶ Publicată în Monitorul Oficial nr. 1088 din 23/11/2004;

învețe din greșelile altora, din exemple negative, poate s-ar schimba multe dar pentru asta trebuie să ne schimbăm noi, percepția asupra anumitor lucruri.

Voi încheia cu cuvintele directorului executiv al Oficiului Națiunilor Unite pentru Droguri și Criminalitate, Antonio Maria Costa: „este o idee falsă că, cel care devine toxicoman, rămâne toxicoman toată viața. Această idee, ca și oprobiul public asociat abuzului de droguri și dependenței, împiedică societatea să anticipeze răspunsul potrivit nevoilor toxicomanilor și să îi trateze. În realitate tratamentul toxicomaniei este eficace și poate avea un enorm impact asupra indivizilor, familiilor acestora și societății în ansamblu”⁷.

BIBLIOGRAFIE

I. ACTE NORMATIVE

1. Legea nr. 143/2000 privind prevenirea și combaterea traficului și consumului ilicit de droguri/ Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 362 din 03.08.2000;
2. Legea nr. 466 din 04/11/2004 privind statutul asistentului social/Monitorul Oficial nr. 1088 din 23/11/2004;
3. Legea nr. 522/2004 privind modificarea și completarea Legii 143/2000 privind combaterea traficului și consumului ilicit de droguri/Monitorul Oficial al României nr. 1155 din 7 decembrie 2004;
4. Hotărârea Guvernului nr. 860 din 28 iulie 2005 pentru aprobarea Regulamentului de aplicare a dispozițiilor Legii nr. 143/2000 privind prevenirea și combaterea traficului și consumului ilicit de droguri, cu modificările și completările ulterioare/ Monitorul Oficial nr. 749 din 17 august 2005;
5. Hotărârea Guvernului nr. 73/2005 privind aprobarea Strategiei naționale antidrog în perioada 2005-2012/ Monitorul Oficial nr. 112 din 3 februarie 2005;

II. CĂRȚI, LUCRĂRI, PROIECTE

6. Abraham Pavel, *Deschide ochii! Crezi că știi totul despre droguri?*, Uniunea Europeană Proiect finanțat prin Phare;
7. Ardelean H. ș.a. , *Droguri și toxicomani*, Editura Europrint, Oradea, 2001;
8. Cosman Doina, Coman Horia, *Management și tratament în toxicomanii*, Editura Medicală Universitară „Iuliu Hațieganu”, Cluj-Napoca, 2005;

⁷ <http://www.ana.gov.ro/rom/standarde.pdf>;

9. Dâmboeanu Cristina, Rădulescu M. Sorin, *Sociologia consumului și abuzului de droguri*, Editura Lumina Lex, București, 2006;
10. Drugescu Natalia, *Medicină legală*, Ed. Printech, 2001;
11. Gheorghe Alecu, *Teză de doctor în drept – Incriminarea traficului și consumului ilicit de droguri*, Chișinău, 2004;
12. Holdevici Irina, Neacșu Valentina, *Consiliere psihologică și psihoterapie în situațiile de criză*, Editura Dual Tech, București, 2006;
13. Holt Romania, *Ghiduri de bună practică în asistența socială a copilului și familiei*, Editura Lumen, 2002;
14. Hriscu Eugen, Ioan Magdalena, *Prevenirea recăderilor în tulburările legate de consumul de substanțe*, Editura Info Medica, București, 2004;
15. Neamțu George, Stan Dumitru, *Asistența socială Studii și aplicații*, Editura Polirom, Iași, 2005;
16. Roibu I. , Mircea Al., *Flagelul drogurilor*, Ed. Mirton, Timișoara, 1997;
17. Suceavă Ion, *Îndrumar privind controlul vamal antidrog*, Direcția Generală a Vămilelor, Ministerul Finanțelor, 1995;
18. Trifan Gabriela, *Moartea albă: Prevenirea, depistarea și combaterea consumului și a traficului ilicit de droguri*, Editura Olimpiada, Brăila, 2003;
19. Velica Liana, *Consilierea pre- și post-test HIV*, Editura Speed Promotion, București, 2006;

III. DICȚIONARE

20. Denis Richard, Jean-Louis Senon, *LAROUSSE - Dicționar de droguri, toxicomanii și dependențe*, Editura □tiințelor Medicale, București, 2007;
21. *Dicționarul explicativ al limbii române*, București, Editura Academiei, 1975;
22. Drăgan Jenică, *Dicționar de droguri*, Ed. Național, 2000.

IV. MIJLOACE DE INFORMARE ELECTRONICĂ

23. gl.politiaromana.ro/index.php?act=prevenire&id=164&item=4_4 - 52k -
24. <http://www.ana.gov.ro/rom/standarde.pdf>
25. <http://www.ana.gov.ro/rom/studii2.htm>
26. <http://www.avocat-dobrescu.ro/legea-nr-95-din-2006-legea-privind-reforma-in-domeniul-sanatatii/>
27. <http://dexonline.ro/>
28. <http://www.e-sana.ro/index.php?a=204>
29. <http://www.emcdda.europa.eu/publications/annual-report/2008>
30. http://legislatie.resurse-pentru-democratie.org/drepturi_onu.php

31. http://www.unicef.org/romania/ro/Strategia_Nationala_Antidrog_2005-2012rom.pdf
32. <http://www.scribd.com/doc/6758437/Consiliere-educationala>
33. <http://www.sistempsi.ro/index.php?page=consiliere-psihiologica>
34. Revista *Farmacist.ro*, luna februarie, 2005
35. www.cnrop.ise.ro/resurse/capp/articole/cpcc.doc -
36. www.observatorulmedical.ro/index.php?a=stiinta2005102801.xml - 25k

TEORII ȘI MODELE ALE DIZABILITĂȚII

Pr. Lect. univ. dr. Marius NECHITA

Catedra de Teologie Ortodoxă

și Asistență Socială

Universitatea de Nord, Baia Mare

Abstract

The **disabilities'** theories and **methods** identified within the trade literature try to answer the question: „What is disability?”. As every theory or model offer different answers to this question, the needs of **the persons** with disabilities will be differently determined. Some authors, Zola (1993), for example, consider that disabilities' definitions and models are an image of the values and needs which **the group involved** in defining disability has. So that is, none of the models, the medical one, the functional one, the sociopolitical one etc., is voided of values or is neutral, speaking in moral terms.

Teoriile și modelele dizabilității identificate în literatura de specialitate încearcă să răspundă la întrebarea: „Ce este dizabilitatea?”. Datorită faptului că fiecare teorie sau model oferă răspunsuri diferite la această întrebare, nevoile persoanelor cu dizabilități vor fi determinate diferit. Unii autori, precum Zola (1993) consideră că definițiile și modelele dizabilității sunt o imagine a valorilor și nevoilor grupului implicați în definirea dizabilității. Acest lucru face ca nici unul dintre modele, fie el medical, funcțional, sociopolitic etc, să nu fie lipsit de valori sau să fie neutru din punct de vedere moral.

Trecerea în revistă a acestor teorii și modele schițează un răspuns similar și la alte întrebări privind dizabilitatea, cum ar fi: „Cine este responsabil pentru dizabilitate?”, „Cine este responsabil pentru soluție?”.¹

Ar fi foarte convenabil dacă ar exista un model al dizabilității care să fie superior celorlalte, însă multitudinea modelelor dezvoltate poate reflecta de fapt natura multifacțată a dizabilității.² Pfeiffer (2001) afirmă că mulți dintre

¹ Smart, J. F. & Smart, D. W. (2006). Models of disability: Implications for the counseling profession. *Journal of Counseling & Development*, 84, 29-40.

² Mitra, S. (2006). The Capability approach and disability. *Journal of Disability Policy Studies*, 16, 4, 236-247.

cercetătorii preocupați de dizabilitate recunosc faptul că nici un model nu poate explica în totalitate dizabilitatea.³

Modelul laic al dizabilității

Pentru persoanele laice, semnificația dizabilității este destul de clară și simplă: „incapacitatea de a face ceva”.⁴ Unii autori au sugerat faptul că din perspectiva simțului comun, majoritatea oamenilor apreciază că dizabilitatea desemnează situațiile în care mintea și corpul nu funcționează corespunzător.⁵ Din această perspectivă, dizabilitatea este reprezentată ca o deficiență (lipsa vederii, paralizia) sau ca formă de asistență (bastonul alb sau câinele pentru nevăzători, fotoliul rulant pentru cei cu dificultăți de deplasare).

Un astfel de „model” al dizabilității presupune că aceasta ar fi un eveniment tragic care afectează o minoritate de persoane. O astfel de accepțiune are influență asupra tratamentului medical, social și educațional al persoanelor cu dizabilități, și implicit asupra modului de organizare al societății.⁶

Surprinzător este faptul că, deși laic este simplu și ușor e definit ceea ce este o dizabilitate, la nivelul comunității științifice nu există un consens sau o definiție și metodă de măsurare universal acceptată a acestui construct.

Modelul biomedical al dizabilității

Acest model al dizabilității are o istorie îndelungată, fiind cel mai cunoscut publicului larg și având origini în metoda științifică. Puterea modelului biomedical constă în puternica lui putere explicativă care excede cu mult puterea explicativă a altor modele ale dizabilității.⁷

Modelul medical abordează dizabilitatea, în termeni medicali, ca fiind o problemă a persoanei, fiind cauzată direct de boală, traumă sau alte condiții de sănătate care necesită îngrijire medicală susținută, promovată sub forma tratamentului individual oferit de către specialiști sau sub forma reabilitării

³ Mitra, S. (2006). The Capability approach and disability. *Journal of Disability Policy Studies*, 16, 4, 236-247.

⁴ Mitra, S. (2006). The Capability approach and disability. *Journal of Disability Policy Studies*, 16, 4, 236-247.

⁵ Manea, L. (2008). *Asistența socială a persoanelor cu handicap*. București.

⁶ Manea, L. (2008). *Asistența socială a persoanelor cu handicap*. București

⁷ Smart, J. F. & Smart, D. W. (2006). Models of disability: Implications for the counseling profession. *Journal of Counseling & Development*, 84, 29-40.

specializate.⁸ Noțiunea de dizabilitate ca anormalitate împiedică realizarea activităților considerate normale pentru o persoană.⁹

Deoarece dizabilitatea este considerată ca fiind o inferioritate biologică, o proastă funcționare, o patologie și o devianță în raport cu persoanele fără dizabilitate, persoanele cu dizabilitate, indiferent de calitățile lor personale, sunt considerate ca fiind dezavantajate.¹⁰

În cadrul acestui model, gestionarea dizabilității are ca scop vindecarea, adaptarea individului și a schimbării comportamentale care vor duce la o vindecare parțială. Reabilitarea joacă un rol important în aducerea persoanei cu dizabilitate în sfera „normalului”.¹¹ Persoana cu dizabilități are un rol pasiv, compliant la tratamentul care i se oferă.¹² Acest model, adânc înrădăcinat în mentalitatea generală și în conștiința profesională a specialiștilor a fost preluat în bună măsură din medicină și psihanaliză, domenii în care avea semnificația unui simbol al expertizei, al înaltei specializări.¹³ Astfel, îngrijirea medicală este considerată aspectul principal iar la nivel politic, implică modificarea sau reformularea unor reglementări legate de sănătate.

Datorită individualizării, privării și medicalizării conceptului de dizabilitate, modelul biomedical a rămas silențios în ceea ce privește problema justiției sociale. Acest model nu este unul interacțional datorită faptului că definiția, problema și tratamentul dizabilității sunt considerate caracteristici ale individului cu dizabilitate. Colaborarea interprofesională este rareori implementată deoarece dizabilitatea este medicalizată excesiv.¹⁴

Neluarea în considerare a factorilor contextuali în explicarea dizabilității, modelul biomedical este mai puțin folositor în explicarea dizabilităților mentale și psihice care sunt episodice și foarte dependente de context.

⁸ Mitra, S. (2006). The Capability approach and disability. *Journal of Disability Policy Studies*, 16, 4, 236-247.

⁹ Manea, L. (2008). *Asistența socială a persoanelor cu handicap*. București

¹⁰ Smart, J. F. & Smart, D. W. (2006). Models of disability: Implications for the counseling profession. *Journal of Counseling & Development*, 84, 29-40.

¹¹ Mitra, S. (2006). The Capability approach and disability. *Journal of Disability Policy Studies*, 16, 4, 236-247.

¹² Smart, J. F. & Smart, D. W. (2006). Models of disability: Implications for the counseling profession. *Journal of Counseling & Development*, 84, 29-40.

¹³ Manea, L. (2008). *Asistența socială a persoanelor cu handicap*. București

¹⁴ Smart, J. F. & Smart, D. W. (2006). Models of disability: Implications for the counseling profession. *Journal of Counseling & Development*, 84, 29-40.

În plus, acest model plasează persoanele cu dizabilități în categorii stigmatizante, permitând astfel publicului general să îi vadă precum categoriile în care sunt încadrați și nu ca individualități.¹⁵

Modelul reabilitării

Un model al dizabilității, strâns relaționat cu cel medical este cel al reabilitării.

Inițial, termenul de reabilitare se asocia cu programele compensatorii care ajută oamenii să facă față deficiențelor lor, înnăscute sau dobândite. Reabilitarea pune accentul pe restabilirea demnității persoanei și a statutului său legal. Totuși, în ultima perioadă, reabilitarea a început să se concentreze tot mai mult pe interacțiunile dintre oamenii cu dizabilități și mediul lor, devenind un demers multidisciplinar.¹⁶

Numeroși autori au evidențiat faptul că reabilitarea nu poate fi o sarcină exclusivă a instituțiilor, fiind necesară o nouă perspectivă, una care să ia în calcul nevoile persoanelor cu dizabilități în ceea ce privește integrarea și calitatea vieții, precum și o creștere a cheltuielilor acoperite.

Conceptul de Reabilitare bazată pe comunitate vizează livrarea reabilitării la nivelul comunității prin intermediul Îngrijirii medicale primare cu o tehnologie simplă, dezvoltată local, complementarizată cu sistemul de referință al serviciilor specializate și activitățile de follow-up. Acest tip de reabilitare se focalizează pe țările în curs de evaluare în care există instituții de reabilitare în principam, în marile orașe, dar care nu sunt accesibile tuturor celor care ar putea beneficia de ele și care nu sunt disponibile celor din zonele rurale (Chermak, 1990; Simeonson, 1991).¹⁷ Reabilitarea bazată pe comunitate are ca scop oferirea unor servicii de reabilitare de care este nevoie prin intermediul parteneriatului cu personalul de reabilitare, comunitate, familii și înșiși persoanele cu dizabilități. Această abordare facilitează identificarea persoanelor cu dizabilități, promovarea asistenței și ajutorului de care au nevoie în integrarea lor socială.

Organizația mondială a sănătății a elaborat un manual care ghidează procesul de indentificare al dizabilităților, de oferire a procedurilor de reabilitare elementare, de implicare în comunitate și de cooperare cu persoane cu dizabilități

¹⁵ Smart, J. F. & Smart, D. W. (2006). Models of disability: Implications for the counseling profession. *Journal of Counseling & Development*, 84, 29-40.

¹⁶ Manea, L. (2008). *Asistența socială a persoanelor cu handicap*. București

¹⁷ Eldar, R. (2000). Integrated institution – community rehabilitation in developed countries: a proposal. *Disability and Rehabilitation*, 22, 6, 266-274.

și familiile lor (Hellander, Mendis, Nelson, & Goerd, 1989).¹⁸ Reabilitarea bazată pe comunitate se focalizează pe țările în curs de dezvoltare în care există instituții de reabilitare, în principal în centrele urbane mari, dar care nu sunt accesibile tuturor celor care ar putea beneficia de ele, dar care nu sunt disponibile celor din zonele rurale (Chermak, 1990; Simeonson, 1991).¹⁹ Această formă de reabilitare are ca scop promovarea serviciilor de reabilitare prin intermediul parteneriatului cu personalul de reabilitare, comunități, familii și chiar persoanele cu dizabilități. Această abordare facilitează identificarea persoanelor cu dizabilități, promovarea asistenței și ajutorului de care au nevoie în integrarea lor socială și încurajarea lor și a comunităților de a-și asuma îngrijirea sănătății. Acest model se focalizează pe o trecere de la modelul medical spre modelul social care are în prim plan drepturile omului, oportunități egale, incluziunea persoanelor cu dizabilități.

În țările în curs de evaluare insatisfacția față de tradiționala reabilitare bazată pe instituție a dat naștere mișcării Traiului Independent care a identificat trăsăturile care induc dependență în relația dintre persoanele cu dizabilități și profesioniștii din domeniul reabilitării, precum și factorii de mediu și atitudinali care se comportă ca niște bariere în calea accesului și egalității (Lysack & Kaufert, 1994).²⁰ Această mișcare ideologică trebuie diferențiată de centrele de trai dedicate persoanelor cu dizabilități, care există în anumite țări cu scopul de a asista persoanele cu dizabilități pentru a-și selecta ajutorul adecvat și să se folosească de el. Succesul Traiului Independent a contribuit la îmbogățirea legislației privind drepturile persoanelor cu dizabilități, un exemplu fiind Actul Americanilor cu Dizabilități, implementat în 1991.

Emanciparea persoanelor cu dizabilități și împuternicirea acestora prin tehnologia asistată, schimbări demografice în ceea ce privește dizabilitatea au rezultat în intensificarea nevoii de reabilitare medicală în rândul populației generale care urmare a creșterii grupurilor cu vârsta peste 65 de ani (Findley & Findley, 1987).²¹

¹⁸ Eldar, R. (2000). Integrated institution – community rehabilitation in developed countries: a proposal. *Disability and Rehabilitation*, 22, 6, 266-274.

¹⁹ Eldar, R. (2000). Integrated institution – community rehabilitation in developed countries: a proposal. *Disability and Rehabilitation*, 22, 6, 266-274.

²⁰ Eldar, R. (2000). Integrated institution – community rehabilitation in developed countries: a proposal. *Disability and Rehabilitation*, 22, 6, 266-274.

²¹ Eldar, R. (2000). Integrated institution – community rehabilitation in developed countries: a proposal. *Disability and Rehabilitation*, 22, 6, 266-274.

În cele mai multe dintre țările dezvoltate este necesar un sistem care să ofere servicii comprehensive, coordonate care să corespundă tuturor nevoilor persoanelor cu dizabilități, într-o manieră eficientă din punct de vedere temporal și al costurilor.

În cadrul unui review al literaturii de specialitate privind condițiile în care se poate realiza reabilitarea persoanelor cu dizabilități, Eldar (2000) a evidențiat faptul că în țările dezvoltate, reabilitarea poate fi oferită în cadrul spitalelor, bezelor ambulatorii sau la domiciliul pacienților. Fiecare dintre aceste condiții are anumite avantaje și dezavantaje.²²

Reabilitarea persoanelor cu dizabilități în spitale

Reabilitarea poate fi oferită de instituțiile medicale sau de operative ca intervenții terapeutice, frecvent fără o strategie clară de reabilitare (Bakheit, 1995).²³ Unele spitale au unități de reabilitare specializate cu programe comprehensive bazate pe coordonarea echipei de muncă (Walsh, Barnes, & McLellan, 1988; Van Boxell, Bergen, Roest & Stam, 1995).²⁴

Reabilitarea persoanelor cu dizabilități în spital

Acest tip de reabilitare oferă suport pentru dizabilitatea și dependența severă, căruia este dificil de făcut față în alte contexte. Este solicitată de obicei după o boală acută, traumă sau operație. Ea permite o abordare multidisciplinară, acces la toate resursele de diagnostic și terapie din spital și are loc într-un mediu care poate încuraja pacienții spre activitate. Pe de altă parte, acest mediu are un dezavantaj din moment ce este diferit de casă și artificial. Programele organizate destinate pacienților internați și-au dovedit efectivitatea (Mackay, Berstein, Chapman, Morgan & Milazzo, 1992; Stroke Unit Trailists' Collaboration, 1997)²⁵ iar o internare timpurie a avut un efect pozitiv asupra recuperării funcționale a

²² Eldar, R. (2000). Integrated institution – community rehabilitation in developed countries: a proposal. *Disability and Rehabilitation*, 22, 6, 266-274.

²³ Eldar, R. (2000). Integrated institution – community rehabilitation in developed countries: a proposal. *Disability and Rehabilitation*, 22, 6, 266-274.

²⁴ Eldar, R. (2000). Integrated institution – community rehabilitation in developed countries: a proposal. *Disability and Rehabilitation*, 22, 6, 266-274.

²⁵ Eldar, R. (2000). Integrated institution – community rehabilitation in developed countries: a proposal. *Disability and Rehabilitation*, 22, 6, 266-274.

pacientului (Heinemann, Linacre, Wright & Hamilton, 1994).²⁶ Cu toate acestea, cantitatea tratamentului de reabilitare oferite este adesea limitată iar pacienții petrec o parte relativ destul de scurtă în activitățile terapeutice de zi cu zi (Keith, 1988; Newall, Wood, & Langton-Hewer, 1997)²⁷, bazându-se pe personalul existent pentru a-i asista și tindă să nu realizeze activitățile de zi cu zi pe cont propriu. Uneori, reabilitarea pacientului este foarte scumpă.

Scopul acestei forme de reabilitare este acela de a oferi o reabilitare timpurie, pentru a estima nivelul final de funcționare al pacienților, pentru a decide cu privire la cel mai adecvat context și pentru a îndeplini solicitările pentru externarea din spital spre cel mai adecvat context, cât mai repede posibil (Van Boxell, Bergen, Roest, & Stam, 1995).²⁸

Reabilitarea persoanelor cu dizabilități în spitalele de zi

Această formă de reabilitare oferă un tratament bazat pe spital fără a fi necesară petrecerea nopților în incinta spitalelor. Pacienții locuiesc acasă iar în timpul zilei sunt observați timp de câteva ore și primesc un tratament multidisciplinar cu accesibilitate la resursele spitalului. Pacienții pot să își prezinte actualele probleme cu care se confruntă acasă și este posibilă și implicarea membrilor familiei în activitățile de tratament astfel încât să poată fi menținută o continuitate în momentul în care pacientul se întoarce acasă la sfârșitul zilei de lucru. Spitalele de zi constituie medii terapeutice și sociale, furnizează suport pe termen lung (în special pentru pacienții vârstnici) și un sprijin temporar familiilor. Sunt mai puțin scumpe în comparație cu reabilitarea cu spitalizare zi și noapte.

Dezavantajele unei astfel de forme de reabilitare constau în faptul că este absolut necesară transportarea pacientului (care este asociată cu stres, disconfort, complicații și cheltuieli suplimentare) iar pacienții care vin de la distanță pot ajunge mai târziu sau mai timpuriu în comparație cu ora stabilită. Acest context este adecvat pentru pacienții care nu necesită supraveghere medicală permanentă.

²⁶ Eldar, R. (2000). Integrated institution – community rehabilitation in developed countries: a proposal. *Disability and Rehabilitation*, 22, 6, 266-274.

²⁷ Eldar, R. (2000). Integrated institution – community rehabilitation in developed countries: a proposal. *Disability and Rehabilitation*, 22, 6, 266-274.

²⁸ Eldar, R. (2000). Integrated institution – community rehabilitation in developed countries: a proposal. *Disability and Rehabilitation*, 22, 6, 266-274.

Reabilitarea ambulatorie a persoanelor cu dizabilități

Un avantaj comun al tuturor formelor de reabilitare ambulatorie este reprezentat de faptul că pacienții locuiesc acasă într-un mediu familiar care poate fi modificat conform nevoilor individuale. Este adecvată pentru condițiile care nu solicită internarea sau spitalizarea de zi a pacientului sau pentru a menține câștigurile acestei reabilitări (Davidoff, Karen, Ring, & Solzi, 1991) sau cele de nivel funcțional (Werner & Kessler, 1996).²⁹ Există mai multe contexte pentru reabilitarea ambulatorie.

Reabilitarea persoanelor cu dizabilități în departamente dedicate foștilor pacienți

Acestea sunt disponibile în cadrul celor mai multe dintre instituțiile de reabilitare și pot rezulta în reducerea internărilor în spitale (Bakheit, Ward, Morris & Walker, 1996; Barnes & Skeil, 1996). Aceste departamente oferă mai mult tratament în comparație cu reabilitarea bataă pe internare și spitalizarea de zi și sunt mai adecvate pacienților care necesită terapie fizică și/ au ocupațională și care nu necesită îngrijirea asistentelor medicale sau toată gama de resurse ale spitalului (Gladman, Lomas, & Lincoln, 1991). Serviciile sunt mai puțin integrate în comparație cu cele din spitalele de zi și oferă puțină interacțiune socială. Ele necesită transportul persoanei cu dizabilități.³⁰

Reabilitarea persoanelor cu dizabilități în institute pentru medicină și reabilitare fizică

Acestea ar putea fi o parte a spitalelor generale sau a cabinetelor. Deprinderile și resursele sunt disponibile, tratamentul multidisciplinar este posibil, dar accesibilitatea și comprehensivitatea sunt uneori dificil de coordonat. Similar departamentelor dedicate outpacienților, acest mediu este mai puțin costisitor în comparație cu un spital de zi. Dar cu toate acestea, pacienții sunt văzuți o perioadă scurtă de timp și trebuie să călătorească pentru a beneficia de serviciile oferite de aceste instituții.

²⁹ Eldar, R. (2000). Integrated institution – community rehabilitation in developed countries: a proposal. *Disability and Rehabilitation*, 22, 6, 266-274.

³⁰ Eldar, R. (2000). Integrated institution – community rehabilitation in developed countries: a proposal. *Disability and Rehabilitation*, 22, 6, 266-274.

Medii de îngrijire secundară

Acest mediu poate fi reprezentat de centrele sau clinicile de sănătate care au laboratoare, fizioterapie (uneori și terapie ocupațională), specialiști medici/chirurghi și uneori un psihiatru. Disponibilitatea deprinderilor și a resurselor, precum și posibilitatea unei terapii multidisciplinare sunt limitate, fiind nevoie și de transportul persoanei cu dizabilități. Costul este puțin mai redus decât în celelalte forme de de rehabilitare ambulatorie. Este importantă pentru continuitatea îngrijirii și evaluării, în special pentru bolile cronice.

Medii de îngrijire primară

Un astfel de mediu este reprezentat de un centru de sănătate bazat pe echipa de îngrijire primară, cum ar fi medicul generalist sau medicul de familie, asistente medicale, uneori asistenți sociali. Rehabilitarea este oferită de echipa de îngrijire primară, uneori îmbunătățită de un serviciu din exterior. Disponibilitatea deprinderilor și a resurselor de rehabilitare depinde de gradul suportului din instituție. Cheltuielile sunt destul de mici în comparație cu cele din mediile de rehabilitare descrise anterior și pentru că centrele sunt situate în apropierea locuinței persoanelor cu dizabilități, durata transportului pentru a ajunge la centru fiind scurtă. Un astfel de mediu de rehabilitare este important pentru evaluare și posibile referințe, pentru continuitatea îngrijirii- fizică sau mentală- a persoanelor cu dizabilități.

Reabilitarea la domiciliu

Avantajele reabilitării la domiciliu constau în faptul că nu presupune nevoia de transport sau de a călători, mediul este familiar, oferă securitate emoțională iar pacientul este centrul unui program de tratament individualizat, stabilirea scopurilor este mai relevantă iar membrii familiei pot fi instruiți cu privire la asistența adecvată și exercițiile de care pacientul are nevoie. Dezavantajele sunt reprezentate de faptul că multe dintre deprinderi și resurse nu sunt disponibile și terapia multidisciplinară sau de grup nu pot fi implementate. Fezabilitatea reabilitării la domiciliu depinde de cooperarea familiei și a abilității sale de a căra povara îngrijirii persoanelor cu dizabilități.

Acest mediu poate fi oferit pacienților care așteaptă să fie internați într-un mediu spitalizat de rehabilitare, pentru cei care nu mai necesită supervizarea medicală și pot fi trimiși acasă pentru a-și continua reabilitarea, cum ar fi

tratamentul de după o spitalizare pentru o boală acută, care necesită o reabilitare de scurtă durată cum ar fi o operație privind o fractură de șold (Tinetti, Baker, Goltschalk, Garret, Mcgeary, Pollack, & Charpentier, 1997) sau pentru a le îmbunătăți calitatea vieții (Melin, Hakensson, & Bygren, 1993; de Pedro-Cuesta, Sandstrom, Holm, Stawiarz, Widen-Holmqvist, & Bach-y-Rita, 1993).³¹

Mediile pentru furnizarea serviciilor de reabilitare diferă în ceea ce privește deprinderile și resursele și, în consecință, în ceea ce privește tratamentul și îngrijirea pe care sunt capabile să le ofere. Este esențială găsirea unei balanțe adecvate între nevoile medicale, de îngrijire și sociale ale pacienților și solicitările lor într-un anumit moment privind deprinderile și resursele și de a furniza reabilitarea în mediul cel mai adecvat nevoilor și solicitărilor, cu costuri minime. Aceasta va permite beneficiul reabilitării tuturor celor care au nevoie de ea, într-o modalitate adecvată condiției lor.

În țările dezvoltate există un cadru teoretic de furnizare a reabilitării în mediile descrise anterior. Bunăstarea statului oferă oportunitatea de a furniza un serviciu comprehensiv oamenilor cu dizabilități la domiciliul lor.

Ar fi posibil ca, în aceste țări, reabilitarea să fie furnizată în mediul cel mai potrivit pentru un anumit individ cu un continuum comprehensiv, coordonat care să răspundă nevoilor persoanelor cu dizabilitate și să permită disponibilitatea și accesibilitatea serviciilor de reabilitare. Cooperarea strânsă dintre serviciile de reabilitare instituționale și cele bazate pe comunitate, operarea ca un continuum dinamic și integrarea serviciilor existente a celor două cadre teoretice poate rezulta în programe de reabilitare eficiente, eficace și accesibile.

Literatura de specialitate a evidențiat faptul că au avut loc unele schimbări în ceea ce privește reglementările publice referitoare la persoanele cu dizabilități, la nivelul întregii lumi, incluzând USA, Europa și Israel (Schwartz, 1997; Hastings et al., 1998; Lakin et al., 1999).³² Aceste schimbări au inclus și o mare expansiune a rezidențelor bazate pe comunități care au devenit o alternativă de trai atât pentru familiile persoanelor cu dizabilități, cât și pentru instituții. S-a constatat o mai bună acceptare din partea părinților, membrilor familiilor, profesioniștilor și agenților de servicii sociale a conceptului de trai în sânul comunității a persoanelor cu dizabilități, un concept care implică integrare fizică, socială. Conform acestui concept, persoanele cu dizabilități au posibilitatea de a trăi și munci în medii cât mai puțin restrictive, de a utiliza în mod obișnuit

³¹ Eldar, R. (2000). Integrated institution – community rehabilitation in developed countries: a proposal. *Disability and Rehabilitation*, 22, 6, 266-274.

³² Schwartz, C. & Armony-Sivan, R. (2001). Students' attitudes to the inclusion of people with disabilities in the community. *Disability & Society*, 16, 3, 403-413.

serviciile disponibile, de a avea autonomie și dreptul de a-și asuma riscuri, de a exercita control asupra vieților lor și de a bucura de o participare reală în viața comunității (Ehlers et al., 1982).³³ Principiul central al dezinstituționalizării și traiului în comunitate reprezintă ideea normalizării, esența fiind aceea de a-i face pe oamenii cu dizabilități cât mai aproape posibil de viața obișnuită.

Există o asumție cum că reglementările pentru oamenii cu dizabilități, bazate pe principiul normalizării și integrării în comunitate, vor permite formarea și manifestarea unor atitudini mai pozitive față de prezența unor asemenea oameni în comunitate (Woelfensberger & Thomas, 1983; Hastings et al., 1998).³⁴ Thurman și Fiorelli (1979) au considerat că principiul normalizării ar trebui să ghideze în continuare elaborarea programelor destinate persoanelor cu dizabilități, ținându-se cont și de capcanele și dificultățile pe care acesta le implică.³⁵ Myers, Ager, Kerr și Myles (1998) au arătat în cadrul unui review, în care și-au propus să exploreze măsura în care integrarea în comunitate a persoanelor cu dizabilități de învățare, că studiile analizate debutau prin atenționarea asupra naturii contestate a asumpțiilor principiului normalității.³⁶

Este cert că măsurătorile de reabilitare sunt combinate cu acțiuni pentru a reduce consecințele sociale ale dizabilității cu scopul de a aduce beneficii economice societății ca întreg, nu doar reducerea poverii serviciilor sociale și a costurilor privind îngrijirea instituționalizată.

Reabilitarea vizează facilitarea ajustării la dizabilitate și integrarea în comunitate, fiind astfel o trecere de la modelul medical spre cel social.

BIBLIOGRAFIE

1. **Eldar**, R. (2000). Integrated institution – community rehabilitation in developed countries: a proposal. *Disability and Rehabilitation*, 22, 6, 266-274.
2. **Manea**, L. (2008). *Asistența socială a persoanelor cu handicap*. București

³³ Schwartz, C. & Armony-Sivan, R. (2001). Students' attitudes to the inclusion of people with disabilities in the community. *Disability & Society*, 16, 3, 403-413.

³⁴ Schwartz, C. & Armony-Sivan, R. (2001). Students' attitudes to the inclusion of people with disabilities in the community. *Disability & Society*, 16, 3, 403-413.

³⁵ Thurman, S. K. & Fiorelli, J. S. (1979). Perspectives on normalization. *The Journal of Special Education*, 13, 3, 341-345.

³⁶ Myers, F., Ager, A., Kerr, P., și Myles, S. (1998). Outside looking in? Studies of the community integration of people with learning disabilities. *Disability & Society*, 13, 3, 389-413.

3. **Mitra, S.** (2006). The Capability approach and disability. *Journal of Disability Policy Studies*, 16, 4, 236-247.
4. **Myers, F., Ager, A., Kerr, P., și Myles, S.** (1998). Outside looking in? Studies of the community integration of people with learning disabilities. *Disability & Society*, 13, 3, 389-413.
5. **Smart, J. F. & Smart, D. W.** (2006). Models of disability: Implications for the counseling profession. *Journal of Counseling & Development*, 84, 29-40.
6. **Schwartz, C. & Armony-Sivan, R.** (2001). Students' attitudes to the inclusion of people with disabilities in the community. *Disability & Society*, 16, 3, 403-413.
7. **Thurman, S. K. & Fiorelli, J. S.** (1979). Perspectives on normalization. *The Journal of Special Education*, 13, 3, 341-345.

VI. APARIȚII EDITORIALE

MĂRTURII ȘOCANTE
despre umilirea, împilarea și terorizarea
neamului și credinței românești din Ardeal

*“Cine altul ca românul
a fost sclav în a sa țară?
Și-a văzut schimbări mai multe
în pământul părintesc?
Cine suferi ca dânsul,
soartă tristă și amară?
Deschizând a lui anale,
lacrimi, sânge eu zăresc!”*

(George Crețeanu, *Cântec nou*, fragment, în “*Steaua Dunării*”, 1856, p. 28)

Omul, ca entitate ființială conștientă, e firesc și indispensabil, în același timp, să se raporteze la câteva repere sau jaloane legate de familie, comunitate, istorie și activitatea pe care o desfășoară. În acest context, psihologul japonez Takeo Doi afirma că “cei ce n-au avut niciodată sentimentul de a aparține unei comunități nu pot trăi în demnitate umană și nici nu pot să-și dezvolte propria identitate ori să-și asume o responsabilitate față de alții”. Iar scriitorul american N. Scott Momaday, pe același ton, continuă: “Atâta timp cât nu ne vom putea aminti de istoria noastră, vom rămâne în captivitate. Noi nu avem șanse de viitor decât dacă ne asumăm în mod conștient propriul trecut”.¹ Și am putea spune că pe aceeași lungime de identitate și gândire, marele nostru savant și istoric, Nicolae Iorga, sublinia că numai aplecându-ne asupra trecutului putem avea tăria faptelor de astăzi și că omul dezlăsat de trecutul său, al familiei, al identității sale naționale, culturale, este omul care poate fi manipulat foarte repede și ușor, cum completează regizorul și actorul Dan Puric.²

Am făcut acest modest preludiu justificativ pentru a pregăti câtuși de puțin calea pe măsură și în a semna, a vesti și a recomanda spre lecturare, meditație și adâncă pioșenie o lucrare sacră pentru memoria și conștiința românească din

¹ Apud Corneliu Vlad, *Identitate* (articol), în “*România liberă*”, nr. 13.954 din 19 sept. 1989, p. 6.

² Cf. Dan Puric, *Cine suntem*, Ed. Platytera, București, 2008, p. 28.

Transilvania: **Deznaționalizarea și maghiarizarea românilor din Ardeal prin biserică și școală înainte de 1 Decembrie 1918**, un adevărat codex alcătuit din documente, memorii și statistici, extrase din arhive, ce dau mărturie elocvente și șocante, în același timp, despre umilirea, împilarea și terorizarea neamului și credinței românești din Ardeal.

Povara enormă pe care și-a asumat-o și cutezanța de a întreprinde o astfel de lucrare de proporții îi aparține unui redevabil străjer, decriptator, apărător și promotor al tezaurului istoric, religios și moral al poporului român, cărturarul și patriotul **IOAN STRĂJAN**, din Alba Iulia. Am certitudinea că dl. Ioan Străjan, dintr-un redevat economist întru cele materiale, s-a dedicat întru a deveni un iconom înțelept (Lc. 16, 8-10) și întru cele spirituale.

Cartea în format 20/28 cm, cu 335 de pagini, a apărut în condiții grafice excelente la Editura Altip din Alba Iulia în luna noiembrie 2009.

Lucrarea este structurată în trei părți, precedate de o introducere și prefațată de un “Argument pentru libertatea adevărului”, semnat de scriitorul Ion Mărgineanu.

Partea I cuprinde un număr de 10 documente expuse în peste 100 de pagini (13-118), majoritatea prezentate după original, în xerocopii care exprimă reacțiile, luările de poziție și intervențiile întreprinse împotriva autorităților maghiare, în cârdășie cu cele papale, de înființare a Episcopiei greco-catolice de Hajdu-Dorog, în anul 1912. Șirul manifestărilor împotriva acestui abuz contra națiunii române a culminat cu **ADUNAREA de protestare a clerului și poporului român greco-catolic contra Episcopiei greco-catolice maghiare de la Hajdu-Dorog, plănuită de Guvernul Țării, - ținută în ALBA IULIA la 29 mai 1912**. Procesul verbal încheiat cu această ocazie reflectă “durerea în suflet și îngrijorarea pentru viitorul bisericii”, deoarece se stipula în decretul de înființare a acestei episcopii “introducerea limbei liturgice maghiare” (p. 50), “o primejdie... mai mare decât toate câte au fost vreodată amenințată... naia bisericii noastre” (p. 51). Este denunțată perfidia politicii maghiare deoarece “apariția din zilele noastre a așa numiților greco-catolici maghiari, la noi în Ungaria, e ușor de priceput. Mulți din maghiarii gr. cat. și greco-orientali de astăzi sunt ruteni, români ori sârbi maghiarizați, iar o parte din ei sunt creați de guvernele maghiare mai din coace” (p. 66). “Înființarea episcopiei gr. cat. maghiare o osândește scopul Bisericii lui Hristos: de a nu face din biserică un instrument politic de deznaționalizare și de siluire” (p. 100). “De almintrelea scopul guvernului maghiar, în toate faptele sale, începând de prin anii 1870 și mai ales de la anii 1890 încoace, a fost și este: maghiarizarea popoarelor nemaghiare din Ungaria. Prin maghiarizarea lor guvernul voiește crearea statului național unitar maghiar” (p. 78 și 101). De

asemenea este condamnată și complicitatea Scaunului papal și asigurările că românii nu vor fi obligați să renunțe la limba lor, ca fiind, simple și amăgitoare artificii protocolare. Dar iată textul consemnat în procesul verbal: “Garanțiile pe cari eventual ni le-ar da S. Scaun, că frații noștri români designați să treacă la noua episcopie gr. cat. maghiară nu vor fi siliți să-și lase rostul lor român și limba română, pe noi nu ne îndestulesc și nu ne pot îndestuli. Nu din defectul S-lui Scaun ci din vina guvernanților noștri. Avem experiența noastră de mai multe decenii. Pentru că alta este legea de pe hârtie, și alta este legea din praxă, poruncită de interesele mai înalte ale «statului național unitar maghiar» și alte vor fi garanțiile puse pe hârtie de S. Scaun și alta va fi trista realitate” (p. 104).

Un lucru important pe care participanții la această Adunare protestatară, l-au remarcat și subliniat este faptul că au avut luciditatea să pună degetul pe rană, să identifice cauza ce a generat această stare umilitoare a Bisericii unite din Transilvania și pe care procesul verbal l-a consemnat: “Prin înființarea acestei episcopii gr. cat. maghiare, se vatăcă drepturile rezervate de strămoșii noștri cu prilejul unirii lor cu Roma: de a rămâne în ritul și limba românească” (p. 84). Sunt reliefate lipsa de onestitate față de acel act și indolența cu care este tratată Biserica greco-catolică din Transilvania. “Și tocmai de aceea, noi nu putem suferi ca acești frați ai noștri să fie ruși cu forța din trupul nostru și înghițiți pe vecie de molohul maghiarimii chiar prin biserică. Metropolitul Atanasie, când a subscris Manifestul de unire de la 7 octombrie 1698, a adaus aceste clause: «Și așa ne unim acei ce-s scriși mai sus, cum toată legea noastră, slujba bisericii, liturghia și posturile și darul nostru să steie pe loc. Iar de n-ar sta pe loc acelea, nici aceste peceti să n-aibă nici o tărie asupra noastră»” (p. 85).

Partea a II-a a volumului de documente cuprinde o serie de materiale și comentarii selecționate și redactate de publicațiile anului 1912 cu privire la înființarea Episcopiei greco-catolice maghiare de la Hajdu-Dorog. Majoritatea publicațiilor românești din Ardeal, în frunte cu “Unirea” de la Blaj, denunță acțiunile perfide de deznaționalizare și maghiarizare a românilor din Transilvania prin înființarea respectivei episcopii. “Enciclica papală despre canonizarea noiei Episcopii... ne vestește acest crud adevăr: 83 de comune se rump fără nici o șovăire din trupul provinciei noastre mitropolitane, aruncându-se câteva zeci de mii de credincioși în brațele unei mame vitrege, care nu mântuirea, ci pieirea lor o vrea. Și ne doare așa de mult nedreptatea aceasta grozavă ce se face și bisericii și neamului românesc, pentru că ne vin din două locuri, de unde nu ne așteptam” (Unirea nr. 74, din 16 iulie, 1912), (p. 121). Întreaga opinie publică este contrariată și “nu poate crede că acelaș Cap al bisericii, care ne laudă pentru credința și fidelitatea noastră, în același timp să ne facă odioasă biserica și pe credincioșii ei să-i deie pradă unor uneltiri

dușmănoase. Nu se poate ca Scaunul papal să degradeze așa de mult biserica catolică, cât să o facă unealtă în mâinile unor politicieni necinstiți, lucrând și din a sa parte la nimicirea unei națiuni care a ținut totdeauna la acea biserică” (ibidem, p. 122).

Ziarul “Unirea”, nr. 105 din 10 octombrie 1912, publică un protocol în urma conferinței episcopilor convocați la Blaj de mitropolitul Victor Mihalyi de Apsa, prin care se protestează împotriva înființării noii episcopii maghiare, stăruindu-se “ca Preafericitului Părinte să i se spună adevăratul și genuinul stat al chestiunii și că în ce greu impas intră cauza S. Uniri la poporul român...” (p. 132). Marea derută în sânul clerului și credincioșilor o exprimă tot “Unirea” nr. 116 din 5 noiembrie 1912: “Într-adevăr mare blestem pe noi Episcopia de Hajdudorog! Treziți astfel în fața crudei realități, dăm din mâini și din picicare, neștiind ce să începem și de ce să ne apucăm” (p. 134).

“Telegraful Român” nr. 46 din 28 aprilie/11 mai 1912 după ce prezintă Episcopia de Hajdudorog ca “un atentat îndreptat contra limbei... și un nou mijloc de maghiarizare”, redă opinia unui preot greco-catolic care spune că “după ce Roma, pe care noi uniții, totdeauna acum de peste 200 de ani, o am cinstit, ca pe o mamă dulce, acum s-a făcut mașteră, și din ce ne-a dat acum 60 de ani astăzi ne ia, ca să ne lase pe mâna ucigașilor neamului nostru” (p. 149). Ziarul amintit își încheie articolul cu un ton sumbru și cu o totală deșănțare față de soarta Bisericii Unite. “E un glas de durere, un glas de desperare acesta izvorât din un suflet năcăjit... care ne face să înțelegem ce se petrece acum în sufletele pline de amărăciune ale celor osândiți să-și piardă limba, prin însăși biserica, pe care ei, tocmai pentru salvarea și asigurarea limbei au unit-o cu Roma, în sufletele celor ce se văd astăzi deziluzionați și înșelați în toate așteptările mari, legate de Roma!” (p. 150).

Partea a III-a și ultima a volumului documentar cuprinde mai multe documente istorice și religioase de o mare importanță și mai puțin cunoscute până acum publicului de rând pentru că n-au fost până acum traduse și prezentate integral.

Dintre aceste documente de o importanță capitală pentru orice conștiință românească este **“MEMORIUL rugăminților și greutăților clerului și poporului româno-valah unit din Transilvania și părțile încorporate care îngenunchează în fața tronului Maiestății Regești Prea auguste a Ungariei și Boemiei pentru remedii potrivite și mângăiere”**. Acest Memoriu al episcopului Inochentie Micu din 1743, care în formatul cărții se întinde pe 14 pagini, este prin excelență documentul cel mai expresiv al umilințelor, împilărilor și terorizărilor perfide la care autoritățile străine (maghiare, habsburgice și papale) au supus

populația românească din Transilvania. Câteva fragmente din acest Memoriu ne sunt de-a dreptul grăitoare și înduioșătoare: “Observând cu amărăciune și durere în suflet că doar privilegiile noastre sunt călcate în picioare, deși privilegiile altor locuitori ai țării sunt respectate cu strictețe, ne îndreptăm rugători spre bunătatea înăscută a Maiestății Sale Preasfinte și, de nevoi, în genunchi așternem greutatea noastră în fața pietății și justiției Maiestății Voastre pentru remediu potrivit. ...deoarece nu avem nici o altă speranță, în afară de Dumnezeu, decât bunătatea Maiestății Voastre Preasfinte, către ea ne îndreptăm cu cea mai mare cinstire, iar greutatea noastră de care suntem împovărați, în ciuda cuprinsului menționatei privilegii și diplome, le prezentăm în genunchi dreptății și îndurării Maiestății Voastre Preasfinte, pentru mângâiere potrivită. Ne plângem... că este interzisă ridicarea capelelor sau altarelor în locuri în care se află mai mult de 20-30 de oameni sau construirea de biserici chiar în locurile unde se găsesc mai mult de 100, 200 sau chiar 300 de suflete, că sunt distruse și scoase crucile și icoanele, că laicilor ritului nostru li se interzice să dea ascultare slujbașilor noștri bisericești și chemărilor lor și de alte asemenea ticăloșii săvârșite în toate locurile împotriva legilor umane și divine” (p. 157). “În scaunele săsești ni se smulg pământurile, pășunile, munții, pădurile, la fel cârciumile, morile și alte locuri și venituri care au fost folosite de ai noștri în vechime!” (p. 158). “Poverile noastre sunt apăsătoare și contrarii nu numai dragostei creștinești și frățești, ci și legilor divine și bisericești și fără nici un temei, de vreme ce se săvârșesc în mod continuu și nu pot tăgădui trebuințele” (p. 159). De asemenea, episcopul Inochentie se plânge și cere ridicarea “poverii... teologului” iezuit care era ca un ghimpe în coastele ierarhului român (p. 167). De o astfel de anomalie “cu greu s-a mai auzit pe pământ”, ca un episcop să fie “sclavul teologului, împotriva sfintelor canoane, a privilegiilor bisericești, a obiceiurilor oricărui neam care respectă persoanele consacrate lui Dumnezeu și mai cu seamă episcopii”. “...acest lucru este rușinos și deloc potrivit și chiar jignitor nu numai pentru un episcop, dar chiar pentru un abate sau un stareț de mănăstire ca să primească în gazdă un cenzor lipit de sine și să-l hrănească, mai ales dacă el însuși duce lipsă...” Nici într-un loc din lumea catolică nu s-a pomenit ca un episcop să fie supravegheat sau inspectat de un teolog. “De ce episcopul nostru de Făgăraș, acum după unire, trebuie să fie supus unei astfel de condiții, deși noi, chiar înainte de unire, în timpul principilor necatolici, am avut întotdeauna episcopul plin ba chiar arhiepiscop, iarăși nu știm”. “Diplomele au fost acordate în vremea unirii, dar punerea lor în practică nu a avut loc niciodată, ci a fost mereu amânată, astfel încât episcopul nostru, care ar trebui să fie părtaș la toate drepturile episcopilor de rit latin, precum reiese din cele arătate, a trebuit să suporte cu cea mai mare durere să-i fie limitată jurisdicția de către dușmanii săi, ca

pricinile bisericești să fie aduse de ei la judecată, ca parohii noștri să fie instalați și depuși fără știrea lui, să fie limitat numărul lor, să fie duși după plăcerea lor la judecată...”. Toate aceste abuzuri, “modul acesta violent și nepotrivit de a proceda” sunt prezentate în fața împărătesei Maria Tereza pentru a cunoaște “aceste excese pe care episcopul nostru le-a suportat și le suportă, fiindcă nu poate să nu existe un remediu pentru atâția care încalcă atât legile divine, cât și cele omenești, pentru păstrarea jurisdicției și a imunității bisericești din cauza lipsei ajutorului datorat prin puterea articolului XIV al diplomei leopoldine. Aceste rele sunt foarte mari și grave și atrag după sine consecințe cum se vede bine fără vreo altă discuție...” Cu toate insistențele și rugămințile “în genunchi” adresate “Preasfintei Maiestății Regești, stăpâna noastră mult îndurătoare și prea binevoitoare” (p. 156) plângerile făcute de episcopul Inochentie Micu “în numele întregului cler de rit grecesc, ca și în numele națiunii valahe unite din Transilvania” (p. 169) rămân mute în fața Curții de la Viena. Ba mai mult, împărăteasa “își pleacă urechea la bârfele Dietei și episcopul fu chemat la Viena, prin ordinul împărătesei din 15 iunie 1744. După ce obținut de la sinod răspunsul că dacă nu li se recunosc drepturile vor părăsi unirea, episcopul Ioan Inocențiu Micu-Klein pleacă la Viena în 23 iulie... Căzut în dizgrația Împărătesei, aproape disperat de a o scoate la liman cu adversarii săi, îndemnat prin intrige țesute înadins de neliniștii săi dușmani, amenințat de a fi închis la Gratz, între cei mai mari criminali, Ioan Micu- Clain fugă la Roma, leagănul obârșiei și credinței noastre! să cerșească dreptate și sprijin Papei Benedict al XIV-lea, în lupta sa sfântă.” Marea speranță care și-o punea el în Roma și în papă i s-a spulberat la scurt timp pentru că și papa, ca toți mai marii lumii, sunt în cârdășie unii cu alții pentru interesele lor și nu a celor obidiți, așa că nici papa n-a putut-o supăra pe Maiestatea Sa pentru un amărât de episcop valah. Prin urmare, “sechestrându-i-se averea, la propunerea comisiei aulice transilvane din Viena, Klein ajuns la atâta sărăcie în Roma, încât pentru a-și întreține ultimele zile de sbucium și lupte, fu silit să-și pună zălog crucea, podoaba rangului său de prelat, - care fu răscumpărată apoi de episcopul Orăzii-Mari. Papa mângâia pe Inocențiu că împărăteasa nu-i poate lua demnitatea de episcop. Văzând însă imposibilitatea unei întoarceri în patrie, îl sfătuia să demisioneze de bună voie, dându-i-se astfel mijloacele de traiu... Lipsit chiar de trebuitorul pâine de toate zilele, văzând că rugăciunile sale, cari ar fi înduplecat chiar o inimă de piatră, rămân fără răsunet la Viena, episcopul Ioan Inocențiu Micu-Klein renunță la episcopat în 1751 și trăiește la Roma cu o pensiune anuală de 1.200 florini, încă 17 ani, îngrijit doar de un nepot al său...” (Din disertația lui Gh. Biriș intitulată “O pagină de istorie. Din viața și activitatea marelui episcop mucenic Ioan Inocențiu Micu-

Clain”, publicată parțial în foaia “Unirea”, nr. 6 din 8 februarie 1930, reprodusă în volumul de față la pag. 171).

Semnificativă și emoționantă rămâne scrisoarea pe care preoții din Transilvania, adunați la Sinodul din Daia, din 23 septembrie 1747, o trimit episcopului lor din exil ca să nu-i lase și să continue lupta de a reveni în țară. “...vă înștiințăm că, dacă Preaînălțimea voastră de bună voie sau prin nenorocire sau din orice alt chip ar fi constrânsă să facă acest lucru (demisia), poporul acesta valah va renunța la unire; aceștia strigă într-un glas că, dacă Domnia Voastră Preailustră se va întoarce, orice le va arăta că trebuie făcut așa vor face și dacă nu vă veți întoarce nu vrea să mai știe nimic de unire și de uniți...” (Din lucrarea “Românii în arhivele Romei – secolul XVIII” de istoricul Dumitru Snagov, citat în vol. de față la pag. 176). Situația jalnică și constrângerile la care era supus Inocențiu Micu le exprimă într-o scrisoare răspuns, trimisă din Roma, la 30 septembrie 1747, vicarului său din Transilvania, din care reiese că șansele de eliberare și întoarcere în țară sunt aproape inexistente și că “puterea dușmanilor este ca pe mine să mă constrângă la abdicare prin foame și arestare...” (p. 177). Conștiința de luptător și apărător pentru drepturile neamului său, râvnitorul ierarh a exprimat-o prin cuvintele: “Mai bine să piară toate ale lumii acesteia, decât să-mi las poporul în veșnică servitute, clerul, pe mine și episcopii urmași în robia iezuiților”.³ Așa s-a stins departe de țară și cu dorul în suflet față de credincioșii săi mințiți și asupriți de autoritățile străine, marele și neastâmpăratul vlădică Inochentie, la 23 septembrie 1768, după 24 de ani de exil. A fost cea mai puternică personalitate politică a poporului nostru în secolul al XVIII-lea, cum îl numește D. Prodan, cel care a început lupta pentru recunoașterea națiunii române ca națiune politică în Transilvania.⁴

Un alt document valoros ce reliefează cu multă fidelitate starea confesională a românilor din Transilvania este **STATISTICA ROMÂNILOR DIN ARDEAL făcută de administrația austriacă la anul 1760-1762, copiată din arhiva de războiu din Viena de Dr. Virgil Ciobanu în cursul anilor petrecuți la Viena adică 1906-1914**. Față de conscripțiile din 1733 și 1750, care sunt făcute după protopopiate, de către autoritățile bisericești greco-catolice, cu scopul de a obține beneficii materiale, aceasta este făcută după comitate (județe). Făcând unele comparații între aceste trei conscripturi și trăgând concluziile ce se desprind în mod logic, vom rămâne de-a dreptul uimiți. Comisia aulică, sub coordonarea lui Bucow, prin recensământul pe care-l întreprinde, constată 126.652 familii de ortodocși (neuniți) și 25.164 familii de

³ Apud Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. 2, Ed. I.B.M. al B.O.R., București, 1981, p. 380.

⁴ Ibidem.

uniți (greco-catolici). La cele 25.164 de familii unite slujeau 2.238 de preoți, iar la cele 126.652 de familii de ortodocși un număr de 1.380 de preoți (p. 184).

Iată doar câteva spicuiți luate la întâmplare din această statistică. De exemplu, în comitatul Clujului, în localitatea Almașul Mare, figurează un preot unit la o familie de uniți și un preot ortodox pentru 154 de familii ortodoxe; Gilău: 2 preoți uniți pentru două familii și niciun preot ortodox pentru 69 de familii; Țagu Mare: 2 preoți uniți la nicio familie și niciun preot ortodox la 57 de familii; Apahida: 2 preoți uniți la nicio familie, niciun preot ortodox la 164 de familii. În comitatul Turda, localitatea Turda se găseau 2 preoți catolici la 57 de familii și niciun preot ortodox la 170 de familii; la Poșaga de Sus: 4 preoți uniți la 6 familii și niciun preot ortodox la 263 de familii. În comitatul Dăbâca, localitatea Dăbâca: 2 preoți uniți la 6 familii și niciun preot ortodox la 111 familii; Panticu: 2 preoți uniți la nicio familie și niciun preot ortodox la 94 de familii. În comitatul Solnoc, localitatea Lăpușul unguresc (actualul Tg. Lăpuș de astăzi): 2 preoți uniți la 7 familii și niciun preot ortodox la 73 de familii; Suci de Sus: 2 preoți uniți la 12 familii și niciun preot ortodox la 118 familii; Ungureni: 2 preoți uniți la 8 familii și niciun preot ortodox la 146 de familii. În schimb, la Lăpușul Românesc se vede că prozelitismul catolic a intrat pe mâini bune, încât erau 6 preoți uniți la 236 de familii și niciun preot și nicio familie ortodoxă. La Boiereni: 3 preoți uniți la 24 de familii și niciun preot ortodox la 96 de familii; Rohia: 3 preoți uniți la 8 familii și niciun preot ortodox la 76 de familii; Ileana Mare: 1 preot unit la 18 familii și niciun preot ortodox la 81 de familii. În Districtul Chioar, localitatea Șomcuta Mare: 4 preoți uniți la 26 de familii și niciun preot ortodox la 98 de familii; Buciumi: 1 preot unit la 2 familii și niciunul ortodox la 68 de familii. În Scaunul Sibiu, localitatea Rășinari: 9 preoți uniți la 51 de familii și niciun preot ortodox la 713 familii; Poplaca: 6 preoți uniți la 22 de familii și niciun preot ortodox la 231 de familii; Sadu: 2 preoți uniți la 12 familii și niciun preot ortodox la 212 familii; Avrig: 2 preoți uniți la nicio familie și niciun preot ortodox la 412 familii; Sebeșul de Sus: 5 preoți uniți la 3 familii și niciun preot ortodox la 162 de familii; Sebeșul de Jos: 1 preot unit la 1 familie și niciun preot ortodox la 96 de familii; Sibiel: 2 preoți uniți la nicio familie și niciun preot ortodox la 380 de familii. Suma totală: 2.238 de preoți uniți la 25.164 de familii și 1.380 de preoți ortodocși la 126.652 de familii (p. 266). Această statistică, care este cât se poate de realistă, făcută de autoritățile administrației austriece sub conducerea generalului Adolf Nikolaus Buccow, scot în evidență presiunile la care asista populația românească de a i se impune uniația prin trimiterea preoților ca să-și racoleze suflete și apoi să se instaleze ca parohi la 2-5 familii sau chiar pentru niciuna. Propaganda și prozelitismul uniāt a fost pretutindeni în Transilvania o cale de terorizare spirituală

și de dezrădăcinare și rupere de credința înaintașilor. Majoritatea poporului român însă a rămas statornic și a rezistat tuturor acestor presiuni psihice și materiale. Iată o statistică alcătuită cu 10 ani mai târziu sub guvernatorul Maria Joseph Aversperd, în 1772, care redă procentajul confesional din Ardeal:

- ortodocși - 1.043.117, adică 52,15%;
- greco-catolici - 222.856, adică 11, 14%;
- calvini - 261.758, adică 13,08%;
- lutherani - 244.639, adică 12,23%;
- romano-catolici - 174.081, adică 8,70%;
- unitarieni - 53.545, adică 2,60%.

Total - 1.999.996, adică - 100%. (p. 267)

Situația disperată în care se afla neamul românesc și credința străbună din Transilvania, a fost prezentată cu mult curaj și obiectivitate de **marele patriot Simion Bărnuțiu în discursul ținut în catedrala greco-catolică de la Blaj, la 2/14 mai 1848, cu ocazia întrunirii conducătorilor Revoluției române din Transilvania și a celor 40.000 de români din 3/15 mai 1848 la Marea adunare Națională de pe Câmpia Libertății de la Blaj**. Acest discurs în 73 de puncte face o impresionantă incursiune în istoria zbuciumată și dramatică a neamului românesc din Transilvania, reliefând suferințele și siluirile la care au fost supuși. “Nimenea nu poate să ne spună relele ce s-au vărsat din această fântână înveninată preste tot poporul și în parte preste națiunea română. Durerile lor noi numai atunci le-am putea cunoaște, când s-ar scula românii din morminte cu lacrimile pe față, care le-au stors uniunea celor trei națiuni de la 1437 până acum... uniunea aceasta n-a fost decât o conspirație în contra poporului...” (p. 274). “Dacă nu-și poate închipui cineva greutățile care le sufereau iudeii de la faraon în Egipt, să se uite la faraonii din Ardeal...; sunt și aristocrați care îi bagă în jug pe oameni și grapă cu ei” (p. 277). Unirea cu catolicii au făcut-o românii “ca să scape de batjocurile cele multe... dar uniunea aceasta au făcut-o ungurii, sigur pentru binele lor, nu în folosul românilor...” (p. 278).

Marea amăgire de care au avut parte românii prin acceptarea uniației cu Roma a fost în realitate o adevărată pacoste, “o mare calamitate”, o momeală bine dichisită, care a adus mai multe suferințe și umilințe decât beneficii. “Spuneți-mi, ce diferență este între superintendentul de Tofeo și între iesuitul Baranyi; care din amândoi a fost mai bun pentru români? Ce a păcătuit biserica noastră? – întrebăm și noi cu episcopul Inocențiu – dacă nu cumva n-a păcătuit unindu-se, de se pedepsește cu infamia de dezertoriu? Cu uniunea deodată a intrat o ură între români care a ținut mai bine de 80 de ani. Iertați-mă, fraților! să trec cu vederea furiile iadului, care i-au sfâșiat pe români în aceste timpuri nefericite, nu pot ca să

descriu cum se certau fiii cu părinții; cum se băteau frați cu frați fără să știe pentru ce; cum se afuriseau preoții noștri unii pe alții; cum lucrau marii ungurești și mai ales episcopii lor înaintea Curții ca să-i facă uniți cu puterea pe români...”. “Atât erau de mari relele care le suferea națiunea română în urma uniunii, încât, încă pe la anul 1735, așadar numai peste 35 de ani după făcuta uniune, se plânge amar protopopul unit Nicoară Beianul către episcopul Inocențiu cu aceste cuvinte: «Tare mă tem că nu vom avea alt folos din unirea aceasta ce o am făcut; ci vom rămâne numai cu ura dintre frați și cu mustrea cugetului». Nu mult după aceasta, alt protopop predica în biserica aceasta că «i-au înșelat pe români cu unirea»; însă acum era târziu pentru că ura acum era înrădăcinată între frați și dușmanii românilor, care nu dorm niciodată, privegheau ca să nu se stingă vreodată din mijlocul lor acest foc infernal” (p. 279).

“Precum am arătat, națiunile conlocuitoare tot cu uniunile i-au stricat pe români, odată cu uniuni politice, apoi cu uniuni religioase, și românii au făcut totdeauna acea eroare mare că nu s-au unit între sine, ci spre căderea națiunii noastre cu străinii” (p. 291).

“Deci, fraților, nu vă uitați la pretensiunile ungarilor cele nedrepte, nici la acei puțini înșelători dintre noi, care, în speranța legilor ce așteaptă în împărăția ungurească, țin cu ungurii și zic că apără onoarea și salutea națiunii noastre... țineți cu poporul toți, ca să nu rădăciți, pentru că poporul nu se abate de la natură, nici nu-l trag străinii așa de ușor în partea lor, cum îi trag pe unii din celelalte clase, care urlă împreună cu lupii și sfâșie pe popor dimpreună cu aceștia; nu vă abateți de la cauza națională de frica luptei; cugetați că alte popoare s-au luptat cente de ani pentru libertate. Așa, fraților, aduceți-vă aminte, atunci, că vă strigă din mormânt străbunii noștri: Fraților, noi încă am fost nu o dată în împrejurări grele, cum sunteți voi astăzi, noi încă am fost înconjurați de neamici în pământul nostru, cum sunteți voi astăzi și de multe ori am suferit doară și mai rele decât voi: fost-am cu goții, dar nu ne-am făcut goți; fost-am cu hunii, dar nu ne-am hunit; fost-am cu avarii și ni ne-am avarit; fost-am cu bulgarii și nu ne-am bulgărit; cu rușii și nu ne-am rusit; cu ungurii și nu ne-am ungurit; cu sașii și nu ne-am nemțit. Așa este, fraților, nu ne-am ungurit, nu ne-am rusit, nu ne-am nemțit, ci ne-am luptat ca români pentru pământul și numele nostru ca să vi-l lăsăm vouă dimpreună cu limba noastră cea dulce ca cerul sub care s-a născut; nu vă nemțiți, nu vă rusiți, nu vă unguriți... luptați-vă și voi și le apărați ca lumina ochilor voștri... Dixi et salvavi animam meam” (p. 293). Este de-a dreptul răscolitor al sentimentului patriotic și fulminant acest discurs al marelui patriot Simion Bărnuțiu la trezirea conștiinței adormite a românilor și la înfierarea celor care sunt

dispuși de a se înhăita cu străinii, promovând interesele lor în contul unor onoruri sau foloase private (p. 286).

Un alt capitol important din partea a III-a a volumului documentar pe care-l prezentăm este dedicat părerii unor istorici ardeleni de seamă cu privire la foloasele unirii cu Biserica Romei, extrase din **lucrarea istoricului Nicolae Densușianu: "Independența bisericească a Mitropoliei Române de Alba Iulia", editată în anul 1823 la Tipografia A. Mureșianu din Brașov**. Dacă actul unirii făcut de episcopul Atanasie a fost "unu pasu foarte greșitu în ce privește viitorul acestei biserici", în schimb "catolicizarea sau schimbarea totală a credinței noastre, ce o făcu mitropolitu Vancea la anii 1872 și 1882, fu cu atât mai periculoasă" (p. 300), remarcă Densușianu.

Să desprindem câteva păreri despre uniație ale istoricilor mai sus numiți, consemnate în lucrarea lui N. Densușianu și prezentate în volumul ce-l avem în atenție.

Samuil Clain spune că mitropolitul Teofil a fost înșelat la 1697 în mărturisirea redactată în limba latină, că iesuiții "despuiară pe episcopii noștri de titlul și prerogativele de mitropolit", că teologul iezuit pus să-l supravegheze pe episcop ciunta din autoritatea și demnitatea acestuia, de aceea episcopul Inocențiu voia să scape de teolog (p. 300).

Gheorghe Șincai, de asemenea, recunoaște "înșelăciunea în care au picat românii" și că ei au crezut că în urma acestuia "fără scrierea loru toți s-au boieritu. Ci după ce au văzutu cu vremea că totul întru același statu au rămasu, au început a se lepăda de unire și a pofti preoți neuniți carii să le slujească" (p. 302). "Vai, neamului românesc și iarăși vai! – continuă Șincai, carele uitându-și vița și semente gema sub jugulu altoru neamuri, nu pentru altceva, ci numai pentru neînvățătura, nedragostea între sine, nepriceperea sa în vicleșugulu neamurilor celor străine, care au fromose pretesturi mai alesu ale legii creștinești... înșelă pe bieții români, de-i stăpânescu și în ziua de acum" (p. 303).

Simion Bărnuțiu, așa cum am arătat, îndeosebi în Discursul de la Blaj, deplânge soarta umilitoare în care a ajuns Biserica Unită (p. 304)

A.T. Laurianu recunoaște că uniația a adus avantaje, în primul rând străinilor întrucât "catolicii dobândiră multu prin unirea românilor, căci își înmulțiră numerulu în comparațiune cu celelalte secte, așa încātu le întrecea pe toate". "...Românii se socotiră numai ca înmulțitori de numeru. Dregătoriile politice în Transilvania se împartu după proporțiunea celor patru religiuni, pentru esemplu la guvernulu provincialu unde sunt 12 consiliari, se pun câte trei din fiecare religiune. În numele Româniloru se punu Unguri Catolici..." "Românii afară de micile scutiri ale persoaneloru bisericesci, nu dobândiră nimica prin unire,

ba încă și perdură. Perdură independența lor, ca Români și ca religionari de ritulu orientalu..., perdură arhiepiscopatu, căci acesta după unire se degrada la starea de simplu episcupu supusu cenzurei iezuiților și supremației arhiepiscopului ungurescu, perdură chiar naționalitatea. Cei mai mulți români, care se înălțară... la dregătorii mai înalte... trecură de la legea și ritulu orientalu, la cea de ritulu occidental... și se lepădară de națiunea lor (p. 304).

Al. Papiu Ilarianu zice că “Românii de aici din Transilvania, călcați deopotrivă în cele bisericești, politice și sociale... fură amăgiți prin promisiune de drepturi egale cu ungurii, a se uni cu biserica Romei”. Aceste lucrături ale iezuiților nu sunt decât “apucături criminale pentru a încerca de a rumpe de totu o parte însemnată a Românilor din corpulu celu mare alu nației” (p. 305)

La fel și **E. Hurmuzachi** consideră uniția o afacere făcută de câțiva clerici, fără știrea poporului și că o astfel de religie de structură orientală și cu supunere occidentală nu e decât un bastard (p. 306).

Ultimele capitole ale părții a III-a din volumul de documente asupra deznaționalizării românilor repun în atenție problema propagandei revizioniste maghiare cu consecințe grave în anumite localități din Ungaria și vestul țării, dar mai ales în secuime. “Adevărul este că toți ungurii gr-catolici nu sunt altceva decât Ruteni și Români deznaționalizați, pe cari oficialitatea statului maghiar a căutat după 1850, să-i treacă în rândul ungurilor veritabili” (p. 322), constată pe bună dreptate **prof. Ștefan Manciulea în lucrarea “Episcopia gr. catolică maghiară de Hajdu-Dorog și români”**, cuprinsă în prezentul volum. “Dacă până la 1700 o mare parte din Românii din Săcuime au fost maghiarizați , după această dată deznaționalizarea lor prin bisericile maghiare s-a făcut într-un ritm mult mai accelerat. Statisticile din veacurile XVIII și XIX, apoi diferite studii istorice și etnografice, publicate de autori unguri și germani, recunosc adevărul că cea mai mare parte a populației românești, care trăia resfirată prin satele săcuiești s-a maghiarizat complet între anii 1800-1914” (p. 326). “În Odorheiu, pe la mijlocul sec. al XVIII-lea, erau cam 35% credincioși de lege românească, pe la 1844 cam 25%, iar azi abia 3-4%. În curs de un secol și jumătate au fost câștigați deci 30% dintre Românii acestui județ pentru diferite biserici ungurești. Fenomenul s-a întâmplat identic în toată Săcuimea”⁵ (p. 327), constată profesorul Ștefan Manciulea în aceeași lucrare. Această dramă a maghiarizării forțate o dezvăluie cu o bogată serie de documente și volumul monumental “Românii din Covasna și Harghita”, întocmit de cercetătorii Ioan Lăcătușu, Vasile Lechințan și Violeta

⁵ S. Opreanu, Săcuizarea Românilor prin religie, Cluj, 1927, p. 17.

Patrunjel, editat de Episcopia Harghitei și Covasnei, sub directa supraveghere a P.S. Episcop Ioan Sălăjan, în anul 2003.

Drama terorizării și epurării elementului românesc din Secuime continuă, din păcate și după Revoluția din 1989, într-un mod barbar, la nivelul Evului Mediu și autoritățile române privesc cu nepăsare și dau dovadă de incompetență de a stopa acest proces de-a dreptul sfidător la adresa democrației și drepturilor națiunilor într-o lume contemporană. Guvernele postdecembriste, în concubinaj cu U.D.M.R.-ul, închid ochii în fața celui mai oribil etnoid în care revizionismul și intoleranța maghiară ating cote inimaginabile, întâmplătoare doar, de curând, în Kosovo. Iredentismul maghiar flutură mereu deviza autonomiei și-și continuă procesul de maghiarizare și epurare a elementului românesc din aceste județe, cu cea mai crasă nonșalanță. Și aceasta cu acceptul tacit al partidelor și guvernelor contemporane ale României, care din mărinimie diplomatică și fațadă democratică internațională sacrifică drepturile și libertățile propriului popor pentru a acorda minorităților excese de privilegii în detrimentul poporului autohton. Oare până când această ineptie și idioție, ca un guvern să asiste și să nu ridice un deget la condamnarea și sufocarea propriului neam. Dacă sub ocupații străine au fost "cozi de topor" care și-au vândut neamul și credința pentru niște favoruri, astăzi ca stat independent, e umilitor și strigător la cer să stai nepăsător la sufocarea și anihilarea elementului românesc din propria ta țară.

În concluzie, reiterăm și evidențiem importanța majoră a volumului **"DEZ NAȚIONALIZAREA ȘI MAGHIARIZAREA ROMÂNILOR DIN ARDEAL PRIN BISERICĂ ȘI ȘCOALĂ ÎNAINTE DE 1 DECEMBRIE 1918"**, adunat, asamblat și readus în actualitate prin publicarea la Editura Altip din Alba Iulia de românul trezit la realitate și sensibilizat de tânguirea și lăcrimarea arhivelor noastre de pretutindeni. Marele patriot Ioan STRĂJAN oferindu-ne aceste documente, ne face în același timp și o "invitație la cunoașterea și aprofundarea propriei noastre biografii", care, intrând în tainele ei, ar trebui să ne facă mai lucizi, mai treji, mai atașați și în primul rând mai responsabili față de înaintași și față de destinul acestui neam.

***"Când nedreptatea
și silnicia domnesc
pe pământ,***

***Cel ce tace umil,
Chiar de-i sfânt,
E complice."***

(Francisc Păcurariu, *Gând*)

A consemnat și a strigat în gura mare (depinde dacă cineva îl va lua în seamă)!

Pr. dr. Vasile BORCA

The Book of Heracleides and the Condemnation of Nestorius **By Eirini Christinaki-Glarou**

Ph. Dr. **Ion Popovici**

Sfârșitul anului 2009 a adus cu el în planul cercetărilor canonico-teologice o nouă apariție deosebit de interesantă și revelatoare în același timp, asupra unor probleme de ordin dogmatic, istoric și canonic, ivite în jurul a două mari personalități: Chiril, arhiepiscop al Alexandriei și Nestorie, partizanul acestuia. Este vorba de cartea doamnei avocat dr. Eirini Hristinaki-Glarou, profesor la Facultatea de Teologie a Universității din Atena, intitulată „Cartea lui Iraclie și condamnarea lui Nestorie” („*The Book of Heracleides and the Condemnation of Nestorius*”; „*To Βιβλίο του Ηρακλείδη και η καταδίκη του Νεστορίου*”). Cartea a fost publicată în limba greacă, la Editura „Grigoris”, Atena, cu un număr de 451 de pagini. Pentru a înțelege mai bine importanța acestei cercetări, vă prezentăm în rândurile de mai jos recenzia cărții:

On account of the first interlocutor's name, namely Heracleides, the Book was called „the Book of Heracleides” or „the Treatise of Heracleides”. Without any evidence and on the basis only of assumptions, the name „Heracleides” was wrongly considered to be a pseudonym of Nestorius. Due to this reason and the fact that the Book has an explicitly apologetic character in favour of the Nestorian heresy, the book was considered to contain the Apology of Nestorius defending himself and Nestorianism, disregarding the fact that Nestorius' works had been destroyed by the state following the decrees of Theodosius II. For these reason, it is customary to also call the book „The Apology of Nestorius” without sufficient evidence for its authorship.

The discovery of the manuscripts of the *Book of Heracleides* (late 19th century) in a Syrian translation at the Library of the Nestorian Patriarchate near Urhmia caused such great stir among the researchers, due to the content of the manuscripts, that it was compared to the importance of the discovery of the Dead Sea Scrolls. This comparison is deemed exaggerated and the discovery, important though it may be, excessively overvalued.

The researchers' wrong belief that the newly-discovered *Book of Heracleides* is an authentic work of Nestorius, spurred scientific literature on this book and the Apology of Nestorius. Soon, publicity was given to editions of the

newly-found manuscripts of the Syrian text, ad hoc monographs, doctoral theses, articles in scientific journals and encyclopedias, book reviews, speeches, lectures, etc. all of which concerned the new discovery, the scientific research, this book and the various issues.

Our extensive research revealed that all the aforementioned views and positions were unsubstantiated and unconfirmed as well as, more importantly, that they were based on fragmentary views of the *Book of Heracleides*. In fact, no researcher had examined in parallel, in depth and in detail the whole book in conjunction with the great volume of historic-canonical material from the sources which were original, authentic and of undisputed legal validity.

The insistence of the present research on finding irrefutable proof of the existence of an Apology of Nestorius before his condemnation was crowned with success. In particular, it was confirmed that Nestorius never defended himself in person in front of any ecclesiastical or law court or in front of any other body. As it is fully justified and substantiated by the sources, it is clear that Nestorius engaged in actions and teachings which rightfully established an accusation of heresy against him.

It should be stated that Nestorius' Christological views had already been deemed heretic with Synodical Patriarchal Decisions, twice before the Third Ecumenical Council, once at the Council of the Church of Rome (430) under Pope Celestine and once at the Council of Alexandria (430) under Cyril. Furthermore, by accepting the view that these Synodical Decisions were not magisterial, in a strictly juridical sense, but they merely prescribed penal rules of general validity, the present study supports the view that these rules had been communicated to Nestorius in order to be fully aware of the unjust nature of his deed (the crime of heresy). This communication also included an „ἐπιφώνησις” (epifonisi), namely, a call to denounce his heretic positions. For this reason, what has been already stated in one of our previous works, is also confirmed here, plainly put, that the Third Ecumenical Council honoured the principle of lawfulness.

The study of the sources confirms the standing view that emperor Theodosius was faced with and had to resolve an ecclesiastical and theological contention, something which is also evident by the following true facts: On the one hand, Nestorius persecuted those who would not accept the term Χριστοτόκος (Christotokos, in English Mother of Christ, Christ-bearer) for Virgin Mary as well as the doctrinal content he had attributed to this term. On the other hand, contrary to Nestorius' view that his teaching was orthodox, Cyril of Alexandria, pope Celestine and the vast majority of the bishops and of the laymen regarded it as a

heresy. Aiming at an authentic resolution of the problem, Theodosius II convened a major Ecumenical Council in Ephesus which took place on July 7th, 431.

However, the bishops of all the Churches had not arrived in Ephesus on the stated date. Those bishops who had arrived in time decided to postpone the beginning of the Council for a considerable period of time. Finally, all present Fathers, bishops under Cyril of Alexandria, Juvenal of Jerusalem and the local bishop Memnon of Ephesus, alongside the acquiescence of the rest, decided to begin the proceedings of the Council on June 22nd, 431. The beginning of the proceedings did not merit of Nestorius' acquiescence, who had just arrived from Constantinople accompanied by imperial Escort. Head of the imperial escort was the magnificent count Candidianus who, with a decree of Theodosius, had been appointed delegate of the king at the Council. According to the same decree, Nestorius' escort of honour from Constantinople also included Nestorius' friend, magnificent noble count Ireneus.

From this point onwards, magnificent count Ireneus plays a leading role in the events and becomes entangled in the problem of the Apology of Nestorius and the Book of Heracleides. Nestorius' friends, count Candidianus and count Ireneus, exerted pressure on Cyril and the rest of the members present not to commence the proceedings of the Council until the arrival of the Eastern bishops and of John of Antioch, all of whom were Nestorius' friends and, on the whole, people of like minds. Nevertheless, the pressure they exerted and the problems they caused to the Fathers in the Council were to no avail and the proceedings of the Council commenced on June 22nd, without the Antiochians and the representatives of the pope.

Nestorius was summoned to apologize and appear before the court of the Third Ecumenical Council, which he never did. Neither did he participate in the Competing Council of the Eastern bishops held by John of Antioch also called the „Council of Apostasy” which acquitted Nestorius, deposed Cyril of Alexandria and Memnon of Ephesus and imposed the penalty of excommunication to all the members of the Third Ecumenical Council. Therefore, two competing Councils took place in Ephesus which issued two opposing decisions. The Third Ecumenical Council, which acquitted Cyril and condemned Nestorius and his followers and, on the other hand, the Council of Apostasy or Council of the Eastern bishops which condemned Cyril, Memnon and the rest of the members of the Third Ecumenical Council.

The aforementioned decisions of the two Councils, according to the standing imperial legislation at the time, were not enforceable ipso jure. Before their enforcement, a lawfulness audit should take place in order to be affirmed by

the emperor, who, according to the state law, would also decide on the penalties to be imposed on those likely to be judged as heretics.

The main characteristic of the trial, held in front of the emperor in Constantinople in 431, is that Nestorius' friend, Theodosius, was impartial towards both sides, keeping equal distance. Thus, he did not allow the mutually condemned adverse parties to present themselves in person in Constantinople so as to prevent agitations similar to those that had already occurred in Ephesus.

A fact which has escaped the attention of experts is that the emperor himself was president of the trial and grand noble men of the imperial court served as members. Before this court, the opposing parties were Cyril of Alexandria and the Third Ecumenical Council on the one side and Nestorius and the Eastern bishops on the other side. The opposing views were brought to final judgment in front of this imperial court. In front of this court the views of Nestorius and of the Council of Apostasy were exposed freely, amply and according to the judicial procedural rules. Magnificent count Ireneus undertook the role of defending them voluntarily as well as after the order of his principal, namely, the Eastern bishops.

Count Ireneus was the head of the delegation of the Nestorian Eastern bishops and the main counsel of Nestorius and his followers. The proof of mandate of Ireneus to act as one of the counsels of the Eastern bishops and, by extension, of Nestorius was both written, via an official Report of the Eastern bishops, addressed to the emperor, in which count Ireneus was appointed their representative and counsel, as well as oral, since in this document they stated that he had also received oral advice on defending their decisions.

Count Ireneus took cognizance of the brief and was provided with letters of procuration in order to support Nestorius and the eastern bishops before the imperial control of lawfulness of the two competing Councils. In Constantinople, before the trial, count Ireneus contacted the noblemen who formed the consultative-advisory body of the imperial court, specifically convened for this particular case. There, producing and citing all the documents bestowed upon him by his principals, he made a Speech and an Apology in favour of his friend, Nestorius, the Eastern bishops and himself. It is a fact that he himself ended up defending himself for his partial implication in the case, since, being a civil dignitary, he was not allowed to do so. When asked about this by the emperor or after an objection of the opposing parties, he answered that he was simply a bearer of documents. However, he extensively presented the reasons for the annulment of the trial of the Third Ecumenical Council. Nevertheless, the counsel of Cyril was more convincing. Having carefully heard both sides, the emperor

postponed the formation of a decision in essence and appointed Aristolaus the tribune to go to Ephesus for a final effort to compromise.

Ireneus, in an extensive Report, describes in much detail how he performed his defending task and states the main reasons he presented during his Apology in favour of Nestorius and the Eastern bishops.

In his Report to the Eastern bishops he tries to justify his defeat with hints against Scholasticus, who was κουβικουλάριος (an office whose appearance the standing scientific belief dates much later, in the 7th century) and allusions to Cyril's Counsel bribing the members of the court. Furthermore, he explicitly mentions people's agitations against Nestorius. In the Book of Heracleides the justifications are exposed more analytically and overtly. He believes that the palace dignitaries were bribed, the monks and the discontented clergymen of the Orthodox people persecuted by Nestorius as heretics, his opponents in the church who coveted Nestorius' see, and all heretics, Jewish people and Gentiles rose in revolt against him. Moreover, the emperor was influenced by the blessed hermit Dalmatius, who he respected deeply, but was also misled by the bribed advisors, considered the political impact on the people, and, after having been bribed himself (!), he betrayed the person he so much respected, Nestorius.

Finally, having judged in favour of the legality of the Third Ecumenical Council, the emperor commanded that Nestorius be confined in the Convent of his Repentance (October, 431) accepting his deposition and putting into effect the decree of 379 which stated that the followers of heresies forbidden by the State should keep silence perennially. He did not, neither could he, compose the Book of Heracleides during 450/451, since at the time his strength had failed him, he was sick and really weak, guarded by imperial soldiers, without the means to write a book, lacking the sources referred to in the Book of Heracleides in great detail. A detailed content appreciation of the Book of Heracleides and of the relevant evidence resulted in excluding all possibility of Nestorius himself having written the book.

Count Ireneus, Nestorius' friend and of a like mind with him according to the decree of 435, lost the office of a count and was exiled. However, strangely how, he managed to become bishop of the Church of Tyrus, despite being bigamous. For this very reason he was later deposed by a Council in which the Monophysites prevailed. With a new decree in 448, the emperor ratified his deposition and confined him in his homeland in order to spend the rest of his life away from public life. His homeland must have been Syria and possibly the outskirts of Damascus, since the author of the Book of Heracleides, that is, he himself, is called by the penname Heracleides the Damascian.

Voluminous as it is, the *Book of Heracleides* is not one of Nestorius' works, as is widely believed to date, but a work of Ireneus. This book does not prove Nestorius' innocence concerning the ecclesiastical crime of heresy, in orthodox terms. It constitutes a verifying source for some historical events also mentioned in the collections containing the relevant documents and the proceedings of the Ecumenical Councils. However, as far as the discovery that the third Ecumenical Council issued an illegal, anticanonical and unjust decision, the book cannot be regarded as a reliable source because it is an Apology of an accused person who was finally condemned. It is, therefore, reasonable to expect that it presents the favourable truth in a partial manner through declamatory techniques, not the real truth.

Up to our days, the research has not discovered a text containing Nestorius' *Apology*. This research enabled us to say that, during the main procedure in front of the emperor, an Apology in favour of Nestorius did take place, however, not by him in person, since he was not present, but by his defence counsel, count Ireneus. The latter had received an official written and oral mandate by the Council of the friends of Nestorius to defend Nestorius and them in the trial; and so he did. We found the traces of this Apology and of Ireneus' speech and it was immediately evident that count Ireneus, being a civil nobleman sent by the emperor to supervise the procedures in Ephesus and the defence of the Eastern bishops and Nestorius, had been provided with and was aware of all the documents of the brief necessary to appear before the imperial court and to defend Nestorius. These documents included the correspondence of the three Patriarchs, except for Nestorius, the Synodical decisions of Rome and Alexandria and the minutes of the Third Ecumenical Council, which he had attended as a supervisor of the procedure, and the minutes of the Counter-Council.

This fact has led us to consider it likely that the author of the *Book of Heracleides* might be Ireneus, not Nestorius. We associated the supposed Apology of Nestorius (the *Book of Heracleides*) with the real Apology of count Ireneus in favour of Nestorius at the imperial court of annulment in Constantinople and we found that the arguments are identical. The compact arguments and conclusions found in the Report of Ireneus are extensively developed in the *Book of Heracleides*. While in the *Book of Heracleides* there are excerpts from all the elements of the brief (letters, minutes, etc.), there is no mention of the content of count Ireneus' Report. This factor led us to the thought that the *Book of Heracleides* constitutes a more expanded, processed and detailed Report of the Apology of count Ireneus for Nestorius and, thus, there was no need of or point in referring to the first Report.

This thought, despite the sound reasoning, awaited its verification, which was based on the following reasonable conclusions also justified by the sources:

a) As has already been shown by other researchers, after his defeat at the imperial court, Ireneus was deposed from the office of a count, was exiled by emperor Theodosius with two decrees (435 and 448), he wrote the Tragedy (three chapters of which still survive in a bad Latin translation) in which he narrates the events of Nestorius' tragedy and story; this narration historically coincides in part with the tragedy and story of Ireneus, friend of Nestorius until the end of his life.

b) Nestorius could not have written such a voluminous book during the last year of his life, if we take for granted that he was guarded by soldiers and that there was a ban on the circulation of any of his writings, more so on the composition of a new one. Nestorius was unlikely to have in his possession the voluminous sources and material included verbatim in the Book of Heracleides.

c) Evagrius mentions Nestorius' composition of his History in dialogue form with an Egyptian; in all likelihood, this piece of information refers to the Book of Heracleides. There is likelihood that Nestorius wrote this dialogue with an Egyptian while he was in Petra.

d) The suggested solution provides convincing explanation for many issues, which usually lead to more unsolved or incongruous problems, for those who regarded Nestorius as the author of the *Book of Heracleides*. Thus, contrary to what had been believed, in the book there is no dialogue between Nestorius (Heracleides) and Sophronius, otherwise unknown, who is presented to be authentically teaching Nestorius about Nestorianism!

e) Should we accept that Ireneus is the person discussing with Nestorius, many incomprehensible points of the text are explained. For example, the reason why „Soperyânos”, wrongly rendered “Sophronius” in the editions of the book, is called “saint of the saints”, why he speaks on equals terms with Nestorius, which does not make sense if we regard as true the standing opinion that he is an Egyptian or Nestorius' disciple.

f) The use of the adjective „magnificent” corresponds to the time of the narration of the expanded and enriched Apology delivered in front of the Emperor. The episcopal address „saint of the saints” belongs to the time of his Tragedy's narration.

g) Nestorius' mediocre Christological views, also appearing in the Book of Heracleides, correspond to those of Ireneus. Both in his Report to the Eastern bishops and in the theological speeches that he sends to Theodoret of Cyrus, he supports a seemingly more modest teaching about the use of the term Theotokos for Virgin Mary; the same is done by the author of the Book of Heracleides.

h) What we know for sure is that the inhabitants of Tyre were also addressed as the „Heracleides” (in Greek, Ἡρακλεΐδες, a plural form referring to a people). Ireneus served as a bishop of Tyre. Thus, the name of Ireneus is related to the name „Heracleides”. The preference over the name „Herecleides” may be due to an attempt to imitate the ancient Greek judicial speeches of advocacy.

i) Ireneus wrote the *Apology* of Nestorius and his *Tragedy* (History) which constitute the content of the Book of Heracleides. These works were latter compiled in one, possibly by the very author who wrote them or by an unknown compiler, and formed the Greek text of the Book of Heracleides. In the 6th century, it was translated, we do not know by whom, in Syrian and, through Syrian copies, with additions, changes, and alterations of later scripts, reached the 19th century. The two main positions of the Book of Heracleides for the emperor's change of mind against Nestorius (on the one hand, under pressure by Dalmatius, the people and having been deceived of the bribed palace noblemen and, on the other hand, having been bribed himself) are explained by the book being the product of a compilation process. The first explanation corresponds to the *Apology* of Ireneus, written during the first year of the trial in front of the Emperor, and the other in the *Tragedy*, where Ireneus had been condemned for a second time by Theodosius.

Despite count Ireneus' brilliant *Apology* in favour of him before the imperial court and despite the fact that emperor Theodosius was a personal friend of his, Nestorius' final conviction was the result of forming a judicial belief about the lawfulness of the condemning decision of the Third Ecumenical Council against him. The control of lawfulness was the result of strictly adhering to the juridical rules of the time. Both during the Council and during the trial in front of the king, the fundamental juridical principles for the administration of justice were fully observed.

The standing scientific view to date is that Nestorius was not given the opportunity to defend himself. However, it is wrong because: a) although he had been summoned for an *Apology* three times, in accordance with 74th canon of the Apostles, he refused to present and defend himself at the ecclesiastical trial of the Third Ecumenical Council, b) he defended himself in front of the special imperial court convened in 431 aiming at the control of lawfulness of the two competing Councils of Ephesus and at ordering the execution or not of the respective punishments. Nestorius did not appear in person at the imperial court but was represented by count Ireneus who, despite the plausibility of his arguments, the stratagems of half-truth and his supposedly neutral and impartial stance as a civil dignitary and despite the excellent command of judicial speech, did not manage to

convince Theodosius, personal friend of the accused, of Nestorius' innocence, so he lost the case.

Some Protestant researchers hold the unjustified view that, according to the *Book of the Heracleides*, Nestorius was orthodox, that he was unfairly treated by the Third Ecumenical Council and that there should be a review of his case so as to acquit him as being orthodox. Indeed, the *Book of Heracleides* presents Nestorius, as well as his teaching, as orthodox; however, it is not confined to this characterization. In many points and in a way not allowing for any doubts, it specifically and explicitly describes the content of the particular teaching which it characterizes as right. It is absolutely certain that this teaching is opposite to the doctrinal teachings of the Orthodox Church. The *Apology* of Ireneus in favour of Nestorius which is included in the book accuses Cyril of Alexandria and the members of the Third Ecumenical Council of following the heresy of Apollinarius, of Arius and of other heretics. However, all these, presented as orthodox teachings by the *Book of Heracleides*, have been condemned as heretical by all the subsequent Ecumenical Councils, by the imperial legislation, the holy canons and the conscience of the Church. The conclusion that the Book of Heracleides is not orthodox is also reached in the doctrinal thesis of professor and distinguished nestorianologist G. Mpempis; he is the only orthodox theologian who preoccupied himself systematically with the content of the book examining some of its excerpts and comparing it with sources of his cognitive field (patristic theology). Therefore, the conviction of Nestorius by the Third Ecumenical Council was absolutely canonical and, having been preceded by the necessary call of the accused to denounce his views (ἐπιφώνησις), Nestorius having been summoned to defend himself, having had a scrutiny, based on witnesses and documents, of the accordance or not of his texts with the Creed and the orthodox canonical and patristic Tradition, it was finally deemed heretical.

UMANUL ÎN CREȘTINISM

Prof. Dr. Nuțu ROȘCA

La Universitatea de Nord din Baia Mare a apărut în 2008 cartea părintelui lector universitar doctor Vasile Borca intitulată *Repere autentice ale umanului*. Această lucrare este un studiu aprofundat de antropologie biblică și vine în completarea celei apărute în 2007, intitulată *Omul – încununare a operei de creație. Natura și destinul său în lumina revelației biblice a Vechiului Testament*. Sunt tratate aici, de pe poziții teologice, probleme savante într-un plan didactic.

Lucrarea aceasta este un cod de felul cum trebuie să trăiască și să se prețuiască omul pe sine, o prescripție de „*a trăi la modul uman, în chip autentic*”. Pentru aceasta trebuie „a căuta, a astabili și a defini reperele esențiale ale existenței și în special cele legate de propria ta ființă și apoi raportate la modul ființării umane în general” (p. 9).

Prin investigații penetrante, în această lucrare savantă, omul este studiat în cele două dimensiuni ale sale „naturală și spirituală. *„Problematica omului este una complexă și rămâne mereu deschisă și contradictorie pentru că pendulează între trebuințele materiale și frământările neistovite ale spiritului. Problematica omului devine mai amplă și mai complicată, întrucât el posedă în structura lui ființială dorul fierbinte de unire cu Dumnezeu, ce-i deschide un orizont vast, o scară uriașă pe care umanul și Divinul se află într-o permanentă relație, conferindu-i omului o poziție sau ținută unică sau de excepție în Univers*” (p. 11).

Sunt date definiții ample noțiunilor care constituie reperele autentice ale umanului, sunt apoi analizate și comentate pe baza unei bogate informații din Biblie, din scrieri patristice și din gânditori moderni. Fiecare noțiune este studiată monografic până la edificarea semanticii complexe cu care este încărcată. Așa sunt analizate în prima parte a lucrării noțiunile: sacralitatea, iconicitatea, pecatibilitatea, hristianitatea, demnitatea, personalitatea.

Sacralitatea este o noțiune cu o semantică foarte bogată. Prin sacralitate se înțelege legătura omului cu Dumnezeu, care este de fapt o corelație complexă. „Sacru cu toată ierarhia valorilor transcendente luminează viața, produce binele, frumosul, este izvor de unitate și virtute. În sacru găsim izvorul nesecat al iubirii, credinței, speranței, dreptății înțelepciunii, dimpreună cu libertatea reală, nemurirea integrală, adică sensul ultim al vieții, fericirea sau mântuirea (p. 127).

Definiția sacralității este adusă și la situația omului contemporan, despre care se spune că acesta „*n-are nici o șansă în a-și găsi sensul existenței, adevărata*

valoarea a vieții și echilibrul ei, numai în măsura în care va avea maturitatea și va dobândi înțelepciunea în a-și reconsidera izvorul primordial al sacralului cu toate valorile ce decurg din el” (p. 22).

În capitolul Iconicitatea este precizată unicitatea creației omului de către Dumnezeu față de celelalte animale. Celelalte au fost create numai prin cuvânt. Omul, pe lângă cuvânt a fost creat prin însăși lucrarea, prin zidirea lui Dumnezeu și apoi i-a dat suflet. „Chiar dacă trupul omului este creat din țărână, din materie, această materie nu e identică cu cea a animalelor create în ziua a cincia, zice, Sf. Grigorie de Nyssa, pentru faptul că luând Dumnezeu țărână cu mâna, a prelucrat-o, a penetrat-o de puterea Sa și apoi chiar a suflat peste ea suflare de viață” (p. 44). Trupul omului a fost astfel creat, pentru că „*el este destinat să fie sălașul sufletului*” (p. 45).

Pecatibilitatea este definită drept „un eșec al ființei umane” (p. 128). Iar prin Hristianitate înțelegem „*planul lui Dumnezeu de răscumpărare a omenirii*”. Pentru aceasta mai este necesară „întruparea și intrarea în cadrele umanului a Fiului Său” (p. 129).

În partea a doua sunt tratate dimensiunile responsabilității umane și sunt trecute în revistă datoriile față: de sine, de familie, de semenii, de Biserică, de Patrie, de natură, de mediu, precum și datoriile creștinului față de Dumnezeu.

Este o carte de o erudiție excepțională. Am aflat pe unele pagini mulțime de referiri la mari gânditori teologi și filosofi ai lumii. Astfel pe o singură pagină am aflat citate și gânduri din: Thales din Milet, Nicolai Berdiaev, Socrate, Adelina Piatkowski, B. Marian, Nicolae Balca, Sofocle, George Fotino, Ion Banu, Platon. Autorul aduce toate aceste gânduri și citate pentru întărirea și susținerea ideilor sale. În altă pagină întâlnim fraze în care sunt asamblate idei flacără din Dostoievski, Petre Țuțea, Mircea Eliade, Constantin Noica, Nicolae Stenhardt, Cezar Sterpu. Prin această metodă lucrarea părintelui lector universitar doctor devine puternic ancorată în gândirea antropologică universală.

Este impresionantă și bibliografia, nu numai prin mulțimea lucrărilor, ci mai ales prin selecția lor din marii gânditori ai lumii.

VII. COMEMORĂRI

IN MEMORIAM
Poetul DANIEL TURCEA

La cei aproape treizeci de ani de la moarte, Daniel Turcea (1945-1979) pare un zid infinit imprimat la poale cu urmele mingiilor criticii. Fenomenul Daniel Turcea trebuie cercetat, decantat, promovat. Viața lui a fost o viitură de râu scurt. Aterizase într-o lume proletară, total inadecvată firii sale mistico-algebrice. Să ni-l închipuim pe acest înger cu mustață, de exemplu, la practica agricolă, exersând printre știuleți rugăciunea inimii. Sau la defilare, îmbrăcat corect, regretându-și bocancii militari de care nu se despărțea nici vara. Acest vizionar rătăcit prin miez de secol douăzeci avea să fie încadrat în rarele cazuri de clinică poetică. Patologia lirică a acestui poet solar se manifesta subtil și pe tăcute, acolo unde-l prindea, fie într-un autobuz ticsit cu muncitori piteșteni, fie în amfiteatrele goale de la Arhitectură.

Daniel Turcea fusese dăruit cu sfânta nebunie a versului. Mai bine zis a anti-versului. Poezia lui se poate înțelege numai după ani buni de matematici și Sfinți Părinți. Adept al mișcării onirice, Daniel Turcea este un barbian aparte. Dacă în *Entropia* (1970) debutantul lăsa perplexă toată critica literară printr-un ermetism calculat până la ultimul micron, în *Epifania* (1978) poetul radiază o limbă română topită de șaptezeci de ori câte șapte. Esențializare, decantare, poezie cățărată cu pana pe frânghia dulce-tăioasă a misticii. Ne vom întreba mereu ce vedea Daniel Turcea și câte ceruri vizita într-o ședință de partid.

Oniric nu înseamnă tocmai visător. Vis sau răpire? În cazul lui Daniel Turcea, extaz. Onirismul nu e nici exhibiționism, nici moft suprarealist, nici număr de contorsiune lirică. Visul ca trădare a materiei, ca dezgolire a ei de aparențe, realitate holbată la taină. Ce privim se ascunde. Cu un real gust pentru catafatic, poetul propune o schimbare la față a cuvintelor. El nu caută într-adins metafora. Metafora se ivește singură, din alăturarea cuvintelor care, independente, constituiau simple grafii. Aici este resortul semantic al poeziei abstracte, în alăturarea a două cuvinte diferite. Autonome, rămâneau reci. Legate, se smeresc și dau sensul, însă doar celor ce-l storc. Cum „*tot ce atingi e din cuvinte*” (Grădini, X, Daniel Turcea, „Epifania”, Cartea Românească, 1982), poetul calcă pe litere, respiră anti-vers, bea anti-rime și vede idei, precum Camil Petrescu. Și, cu toate cuvintele la purtător, ca fiecare mistic, se plânge că nu le are.

Omul, un Atlas căruia i s-a pus pe umeri o ditamai veșnicia: „arată-mi omul / care poate duce, între zvâcnirea tâmpelor / sub pleoape / sau adâncul fără gând și cuget / în hăul firii / veșnicia / fără să se ardă, fără să strige și / să se revolte / că nu o are și că i-ai dat moarte” (Marea dragoste). Iubire versus moarte. „Iubirea ca o noapte de Paști” (Cântarea nopții), moartea ca „toamnă a lucrurilor” (Murim pentru a nu muri). Iubire: „mult iubind / îngenunchai / iertând moarte sub măslin” (Simplitate). Cuvinte intrate în cadență sfântă: „sunt așteptat acolo unde pier / urechile atente și lumina / puțină a privirii, am venit / ca să trăiesc din nou să nu am vina / de-a nu fi spus cuvântul mântuirii” (Mărturisire).

Lumea ca peisaj al Domnului. Acatistul naturii: „bucură-te floare, căci te-a văzut / Dumnezeu în rugăciune / pe când nu erai de la-nceput” (Pentru a picta un peisaj). Materia, atomi țâfnoși, suficienți, împlânziți și uniți de mâna Lui: „în miezul focului / s-a ascuns apa / ca-ntr-un măslin” (Deasupra râului, IV). Corespondența văzut-nevăzut, palpabil-vaporos sau „lacul din poem / se termină în cer” (Vremea în care pregătim ceaiul). Cerul? „Cerul / e o pasăre / în Dumnezeu” (Zborul). Verbul suprem mișcă toate, divină intenție: „trezește zborul / ce L-ai pus în ou // gânditul ou / al sufletului” (Balada splendorii).

În postfața ediției din 1982 Artur Silvestri arăta: „Cu Epifania, de Daniel Turcea, poezia românească și-a consumat experiența ei neo-platoniciană, pe canalul ontologiei revelaționiste” (Artur Silvestri, postfață la Epifania, Cartea Românească, 1982, p. 339). La un moment dat această carte este inundată cu fotonii, fiecare pagină tremură de lumină: „Lumină, în Lumină, în Lumină / și spui / fii asemenea Mie?” (Povestiri, IV). Poetul face loc luminii-n lume: „te rog, vino, frate / din cort să ieșim / în plină lumină, în ceruri de har / cu nume de înger te chem iar și iar / nu trăim, / n-am crezut, / n-am murit în zadar” (Poem de dragoste, II).

Fiat lux!

Cu toate că Șerban Foarță regretă într-un interviu (Radio România Cultural, 22 iulie 2005) declorofirizarea poeziei religioase a lui Daniel Turcea, avem toate motivele să nuanțăm această bănuială. Misticii nu mai văd în culori, pentru ei lucrurile sunt lumină. Puneți reflectoarele unui stadion pe-o floare de ghiveci. Aversa de fotonii o va preschimba în lumină, o va transfigura, îi va gătui clorofila. Fotonii versus atomii, lumină versus culoare. Când degetul Domnului îți atinge fruntea uiți și de scrisul de la stânga la dreapta, darmită de estetică. Daniel Turcea a trăit la o altă tensiune, cu mult mai înaltă decât a unui întreg cartier. Era bolnav de poezie ca grecii de mare, la el scrisul era subit ca o apoplexie. Daniel Turcea este inclasabil. El nu e nici un Rilke balcanic, fiind rupt de orice geografie,

nici un Ion Barbu întârziat sub comuniști, poetul fiind deasupra celor 34 de ani trăiți.

De aceea, Daniel Turcea este universal. Apostol al luminii și al tăcerii, el așteaptă cuminte, dintre nori, traducerea scurtei sale opere în limbi de circulație lirică. „Daniel Turcea e, de altfel, cel mai de seamă inventator de topografii utopice din lirica românească și probabil unul din cei mai spectaculoși dintre europeni” (Artur Silvestri, op. cit, p. 346). Nu și în ciclul „Poeme de dragoste”. Aici poetul nu mai sondează lumile din capul lui Dumnezeu. Tonul este luminos, respiră liber, poetica nu se mai pierde în zmeurișul baroc din Entropia. Când te trezești cu ombilicul înflorit și cu Pruncu-n ieslea inimii (Iubire, împărăteasă VII) nu mai ai timp de chinezării palmate. Te așezi la masă și scrii poemul Iubire: „lumina-va taina iar / numai nevăzut să vadă / din nou cum încep, în slavă / cele ce păreau morminte / lucruri și așezăminte / dinăuntru, din afară / tăinuind vor lumina // ești în mine ca-n mormânt / iartă-mă sunt din pământ / numai ziduri văd afară / zid e cerul, ne desparte / iubindu-mă, vii prin moarte”. Și mai scrii din nou Iubire: „lasă-mi / tăcerea Ta / cuvintele Tale / inima inimii de țărână / răsuflarea pământului / nu Te mai pot ascunde / fața Ta / pâlpâie în ochii mei / în paloarea feței mele / pe buzele mele // pleoapele Tale se vor lăsa peste cer / peste lucruri (...)”. Lirica lui Daniel Turcea nu este sofisticată. Cuvântul potrivit este „esențializată”. Declarația din Cât sunt încă viu o probează: „în mine sângerează Adevărul / în mine sângerează / deasupra muntelui amărăciunii // de s-ar schimba la față, acum / cât sunt încă viu”.

Ne-ar ispiti să știm cum trecea Daniel Turcea de la un vers la altul, ce resorturi universale se mișcau în metabolismul lui secret. Haiku-urile sale mistice sunt adevărate exerciții de limbă adamică: „povară / îți sunt / lemn / de răstignire // îmi ești cer / mult iertând / peste suflet / iubire” (Extaz). Sau Aproape: „vin / bogat / în taină / rogu-te / mi-l dai // prea bogat / în taină // dragoste / evlavie / vasul / înviai”.

Suntem într-un spectacol cosmic al luminii. Oxigenul însuși e lumină. Plămânii isihăști ai lui Daniel Turcea se hrănesc cu fotoni. Inspiră lumină, expiră poezie. Fiecare extaz echivalează cu o zi „Z”, ultima. Cu această navetă zilnică a poetului pe porțile luminii este de înțeles acum vârsta tăiată-n două a poetului. O intensitate atomică dulce-suportabilă: „iubirea răsărind începuse / s-o vadă în inimă, stânca / cea necuvântătoare, se sfarmă și / ca-n pustie odinioară apa a / izbucnit, vie, inundând / răul din mine / bucură-te, va veni / în sfârșit / clipa, ca o ușă / larg deschisă în / lumină” (Iubirea, răsărind începuse). În poetica religioasă a lui Daniel Turcea legile umbrei se suspendă. Sufletul lui fusiform se plimbă prin grădinile suspendate ale epectazei: „și când voi fi în tine, Lumină / înconjurat de

Lumină, / spulberă / acoperământul acesta / țesut peste ochi / peste inimă // arată-Te, ard în mine / vistieriile morții / vino, aproape / mormânt îți sunt / învie în mine // un seceriș / al secerișului / când neghina / va arde”(*** - și când voi fi în tine).

Trupul ca vehicul prețios de trecere printre lucruri. Daniel Turcea n-a căzut în extrema negării lui. Templu al Duhului, trupul la Euharistie este un bec în care-mpinge cu putere o centrală nucleară. „*Da, minunat trupul, dacă poate fi / vas al Cuvântului / minunat acest trup / și puterile / ce-l fac să nu ardă având / în sine, Cuvântul*” (Trupul). Guvernarea entropiei sau „*piatra nu-ncetează să cadă / până nu ajunge ca un bătrân în pragul morții*” (*** - nu cosmosul în care legea pare). Entropie versus anastasia: „*în trupul acesta aproape înfrânt / în sângele acesta potrivit / ce rug, ce rug și-a aprins / copleșitoarea sa viață! // sfârșește noapte, începi, taină*” (Anastasia).

Daniel Turcea, retras în chilia de lumină a rugăciunilor sale, a fost unul care a ars precum o torță în planul spiritului.

Pr. dr. Adrian Gh. PAUL

IN MEMORIAM

Prea Cuviosul Părinte Arhim. Teofil Părăian – duhovnicul mănăstirii „Sf. Constantin Brâncoveanu” de la Sâmbăta de Sus – Brașov

Frânturi de gânduri și sentimente la momentul mării sale treceri

Iată că de două milenii încoace, adică de la întemeierea credinței creștine, ne străduim să ne cinstim și să ne omagiem eroii istoriei sau martirii credinței precum și personalitățile marcante, universale și naționale, care au amprentat istoria, veacurile și locurile cu activitatea, cu viața și cu învățăturile ori scrierile lor – mult folositoare!...

Drept urmare, mi-am adus aminte pentru câteva momente, cuprins fiind de emoție, respect și venerație, de Părintele Arhimandrit Teofil Părăian – duhovnicul mănăstirii „Sf. Constantin Brâncoveanu” – Sâmbăta de Sus, județul Brașov, acum, la momentul nașterii sale în viața cea cerească, eveniment ce s-a săvârșit în ziua de joi – 29 octombrie, la Spitalul Militar din Cluj-Napoca. După o suferință de câteva luni, timp în care a fost internat la mai multe spitale din București, Deva, Brașov și Cluj-Napoca, Părintele Teofil Părăian s-a mutat din această viață la venerabila vârstă de 80 de ani, pe care i-a împlinit anul acesta la data de 3 martie. Totodată și în timpul slujbei prohodirii și înmormântării sale, care s-a desfășurat în ziua de sâmbătă – 31 octombrie 2009, la mănăstirea sa de metanie, mai sus menționată, unde se nevoia și ostenea în cele duhovnicești din anul 1953, sfântă slujbă la care am reușit să particip și eu alături de foarte mulți slujitori ai altarului bisericesc străbun și ai cinului călugăresc, precum și de mulți fii duhovnicești și ucenici, cunoscuți ori apropiați!...

Pentru a fi sincer, doresc să recunosc că, în iureșul acestor zile dintre moartea și înmormântarea sa, am constatat cu oarecare srângere de inimă, că nu este ușor să vorbești ori să scrii despre Părintele Teofil, mai ales pentru unul ca mine care l-am cunoscut de relativ puțină vreme, adică de numai 17 ani!... De ce? Pentru că Părintele Arhimandrit Teofil s-a conturat și s-a identificat în mintea și în inima mea, prin câteva trăsături și calități distincte: - în primul rând caracterul, onoarea și demnitatea părintelui; după aceea cultura teologic – duhovnicească și nu numai, cu care a fost înzestrat datorită muncii și tenacității prea cuvioșiei sale; luciditatea și spiritul său critic însoțit de foarte multă înțelegere și condescendență; pe urmă spiritul de disciplină, în primul rând cu el însuși, de

rigoare academică, doctrinară, liturgică și canonică revelată cu fiecare slujire a sa ori cu fiecare predică sau cuvântare, susținute într-un mod foarte coerent și elevat în diferite împrejurări și cu diferite ocazii; comportamentul, felul său de a fi și de a se raporta la semenii săi, la fiecare în parte într-un mod deosebit și unic, fiind foarte respectuos, accesibil și deschis, chiar natura, spiritual și, de ce nu, și cu acut simț al umorului, sănătos și autentic, toate acestea ducând la descoperirea în persoana sa a eticii bunului simț, pe care a cultivat-o de-a lungul întregii sale vieți și care astăzi o întâlnești tot mai rar!... Părintele Teofil Părăian a mai avut și calitatea de a fi un om de o sinceritate, discreție și modestie ieșite din comun, care mi-au inspirat foarte multă încredere, confort sufletesc și dragoste față de valorile perene ale spiritualității și culturii noastre autentice!... Totodată, sfinția sa a fost unul dintre cei mai luminoși și mai învățați călugări ai noștri, duhovnic aspru cu păcatul dar mereu blînd cu păcătosul, plin de harul păcii și al bucuriei. Chiar dacă avea și unele păreri pe care nu i le puteam împărtăși, l-am apreciat mereu pentru felul în care știa să-și argumenteze opiniile și să și le spună simplu și învăluindu-le în bunătate, spre a nu răni.

Citindu-i datele sale biografice mă uit, cu multă admirație, la faptul că Părintele Teofil s-a născut la 3 martie anul 1929, într-o familie de plugari din satul Topârcea, din apropierea Sibiului, primind la botez numele de Ioan și fiind primul dintre cei patru frați. S-a născut fără vedere, motiv pentru care urmează cursurile unei școli primare pentru nevăzători la Cluj-Napoca, între anii 1935 – 1940. Își continuă cursurile la o școală de nevăzători la Timișoara, între anii 1942 – 1943, iar până în anul 1948 urmează tot la Timișoara cursurile liceale într-un liceu teoretic pentru văzători. În această perioadă îl cunoaște pe părintele Arsenie Boca de la care deprinde rugăciunea minții: „Doamne Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul”, rugăciune pe care continuă să o exerseze încă înainte de intra în monahism. Preocuparea pentru viața religioasă și pentru aprofundarea cunoștințelor teologice îl determină să urmeze cursurile Facultății de Teologie din Sibiu, între anii 1948 – 1952, iar la 1 aprilie anul 1953 ia hotărârea de a intra în obștea Mănăstirii Brâncoveanu de la Sâmbăta de Sus, județul Brașov. După patru luni este călugărit în ziua praznicului Adormirii Maicii Domnului și primește numele de Teofil, cuvânt provenit din limba greacă ce se traduce cu „iubitor de Dumnezeu”. La șapte ani de la călugărie, tot de praznicul Adormirii Maicii Domnului, părintele Teofil este hirotonit diacon de către Mitropolitul Nicolae Colan, iar la 13 mai anul 1983, după 23 de ani de diaconie este hirotonit preot de către Mitropolitul Antonie Plămădeală. Tot atunci primește și hirotesia întru duhovnic. În anul 1986 Părintele Teofil este hirotosit protosinghel, iar în anul 1988 arhimandrit. Din anul 1992 părintele a început să răspundă invitațiilor din

țară și participe în aproape toate orașele importante din România la conferințe duhovnicești, de obicei în perioada Postului Mare sau în perioada Postului Crăciunului.

Preacuviosul Părintele Aehimandrit Teofil Părăian a fost un om al bucuriei, un om care și-a propus să înmulțească bucuria și credem că a reușit cu prisosință. Darul deosebit al părintelui Teofil de a vorbi și mai ales de a aprofunda cuvintele Scripturii și în special ale Noului Testament, preocuparea pentru cărțile fundamentale ale spiritualității ortodoxe, cum ar fi Patericul și Filocalia, dar și pentru textele liturgice cuprinse în cărțile de slujbă, l-au făcut să fie iubit și în același timp să fie un părinte duhovnicesc cu autoritate și discernământ.

Știind, din propria-mi experiență, că fiecare întâlnire cu Părintele Teofil a fost un prilej de mare înălțare sufletească și de sărbătoare, asemeni întâlnirilor învățăceilor cu marii filozofi ai vremii antice precum: Platon, Plotin, Socrate, Aristotel, fiindu-ne pildă demnă de urmat, de înțelepciune, abnegație și dăruire, mă (mai) gândesc că avem tendința, capcana ori ispita de a-i uita foarte repede pe acești oameni, sporiți duhovnicește și îmbunătățiți din punct de vedere moral, pe aceste personalități ale culturii și spiritualității noastre, fiindu-le prea puțin recunoscători pentru toate câte ne-au făcut și ne-au dăruit ei nouă, cu toate că ar trebui să ne aducem aminte „de mai marii noștri”!...

Alături de mentorii săi duhovnicești: Arsenie Boca, Serafim Popescu, Veniamin Tohăneanu ori mitropoliții: Nicolae Bălan, Nicolae Colan, Nicolae Mladin și Antonie Plămădeală, Avva Teofil a fost darul lui Dumnezeu, om al bucuriei, bătrân frumos, duhovnic odihnitor de oameni, echilibrat, realist, cu zâmbetul mereu pe chip, Părintele Teofil Părăian a fost un om împlinit, un om fericit. Nevăzător, dar luminat, om al rugăciunii, Părintele Teofil și-a întemeiat viața pe credință și cultură. Părintele Teofil a fost și rămâne un reper luminos și sigur, o persoană care a întrupat concret bucuria și certitudinea credinței, un propovăduitor al credinței lucrătoare prin iubire. A fost un ziditor de suflete și a renăscut pe mulți la viața duhovnicească în Hristos și în Biserică prin predicile, conferințele sau îndrumările sfinției sale. A plecat din această viață cu nădejdea că Domnul Hristos îl va primii în Împărăția Sa alături de Maica Domnului și de toți sfinții, pentru că toată viața și-a închinat-o slujirii lui Dumnezeu și a oamenilor. Prin mutarea la cele veșnice, Părintele Teofil ne lasă aici o moștenire impresionantă întrupată în viața sa, în cuvintele sfinției sale, în cărțile, în înregistrările cu predicile, conferințele sau interviurile realizate în ultimii 20 de ani în toată țara.

Am vorbit, acum și aici, de acești părinți mari ai Ortodoxiei noastre, pe care noi nu-i numim sfinți, căci ne temem de asta. Dar pentru noi au fost ca niște

sfinți. Așa i-am simțit, așa i-am perceput. Fiindcă i-am văzut împlinind sub ochii noștri Evanghelia, pentru că ne-au învățat creștinismul practic prin exemplul personal: au flămânzit ei ca să sature pe cei flămânzi, au privegheat ei ca să se odihnească cei osteniți, au pățimit ei ca să ia mângăiere cei întristați, s-au sacrificat ei ca să trăiască ceilalți. Bunul Dumnezeu să-l odihnească cu sfinții pe Părintele Teofil Părăian - cel care a ajuns acum alături de marii săi îndrumători, slujitori și înaintași, iar pentru rugăciunile lui să ne miluiască și să ne mântuiască și pe noi toți. Amin

Eu personal, mă simt foarte împlinit și onorat pentru faptul că am avut fericitul prilej și marea șansă de a-l întâlni și (de) a-l cunoaște pe Părintele Teofil Părăian – mare personalitate a culturii și spiritualității noastre monahale românești, autentice și mărturisitoare din aceste răzvrătite vremuri, având convingerea și nădejdea că vom ști cu toții pe mai departe, să ne cinstim înaintașii, potrivit meritelor și vredniciilor fiecăruia, cu toate că în aceste vremuri, prețuim mai mult pe alții de oriunde și de aiurea, căci ni se par a fi mai exotici, mai spectaculoși, mai senzaționali!... Însă, rămânem convinși de faptul că ce este nobil rămâne iar ce este ieftin, apune!...

Așadar, cei alungați din turnurile babilonice pot bate la porțile cetății noului Ierusalim – cel bisericesc și ceresc ce „*nu are trebuință de soare, nici de lună, ca să o lumineze, căci slava lui Dumnezeu a luminat-o, făclia ei fiind Mielul*” (Apoc. 21, 23). Această personalitate duhovnicească și benucuvântată, cu alte cuvinte, este una de referință în cadrul Bisericii și spiritualității noastre autentice, care ar trebui să fie cunoscută, recunoscută și apreciată pentru totdeauna, de către toți cei ce cred că „*Biserica este cetatea pe care nici porțile iadului nu o vor birui*”!...

**Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească!
Veșnică să-i fie pomenirea! Amin!**

Cu aleasă prețuire și multă recunoștință,

Drd. Stelian Gomboș

– Consilier la Secretariatul de Stat pentru Culte
din cadrul Ministerului Culturii,
Cultelor și Patrimoniului Național.

**Eruditul profesor de teologie
OLIVIER CLEMENT
a trecut la cele veșnice**

Olivier Clément (n. 1921) a fost un teolog francez din secolul XX care a predat cursuri de Istoria Bisericii și Spiritualitate ortodoxă la Institutul de teologie ortodoxă "Sf. Serghie" (Paris). Împreună cu alți teologi ortodocși din generația sa, precum Vladimir Lossky (1903-1958), Nicolai Afanasiev (1893-1966) sau Paul Evdokimov (1901-1970), a devenit unul din pionierii "*renașterii teologice*" ortodoxe din secolul al XX-lea.

Olivier Clément s-a născut în anul 1921 în sudul Franței, într-o familie nereligioasă, într-un mediu descreștinat, astfel că în copilărie nu a fost botezat și nu a primit nici un fel de educație religioasă. Sub influența lecturilor din Dostoievski, Nicolae Berdiaev, Vladimir Lossky, al căror elev și prieten avea să devină, a îmbrățișat credința în Hristos la vârsta de treizeci de ani, după o lungă perioadă de căutări în filozofia atee și în spiritualitățile asiatice. Cu ajutorul teologilor ortodocși mai sus amintiți, descoperă gândirea Părinților Bisericii din Răsărit și primește botezul în Biserica Ortodoxă.

A fost profesor (*agrégé*) de istorie la prestigiosul liceu Louis-le-Grand din Paris. Timp de 35 de ani, a fost profesor de Teologie comparată și de Teologie morală la Institutul Teologic "Sf. Serghie" din Paris. A ținut o serie de cursuri și la Institutul superior de studii ecumenice, la *École Cathédrale* din Paris și la Centrul Sèvres.

A devenit unul din profesorii titulari ai Institutului "Sf. Serghie" din Paris. Pe lângă numeroasele sale scrieri, a fost editor al revistei teologice *Contacts*.

Pe lângă învățământ, Olivier Clément a fost foarte implicat în viața și mărturisirea Ortodoxiei în Franța. Consultant al Comitetului interepiscopal ortodox din Franța între anii 1967-1995, a fost membru al Comisiei mixte de dialog teologic ortodox-catolic și a participat la întâlniri bilaterale între ortodocși și protestanți. A fost unul din inspiratorii Frăției Ortodoxe din Europa Occidentală încă de la fondarea sa, în anii 1960 și a participat activ la diferitele Congrese ortodoxe din Europa Occidentală care începând cu anul 1991 permit ortodocșilor de pe întreg continentul european să se întâlnească o dată la trei ani pentru a se ruga și a reflecta împreună. A avut adesea un rol esențial în viața multor tineri sau mai puțin tineri, ortodocși sau nu, pe care cuvintele rostite de Olivier Clément cu ocazia conferințelor pe care le ținea la aceste întâlniri sau în cadrul întrunirilor

ecumenice, colocviilor internaționale, interviurilor etc. și i-au ajutat să-și (re)găsească și să (re)dea un sens vieții.

Olivier Clément a intrat în dialog cu mai multe din marile figuri spirituale ale vremii sale, precum Patriarhul Atenagora, Papa Ioan Paul II, cu teologul român Părintele Dumitru Stăniloae, cu arhimandritul Sofronie de la mănăstirea de la Maldon (Essex, Marea Britanie), cu fratele Roger, fondatorul comunității de la Taizé, cu Andrea Riccardi, fondatorul comunității Sant'Egidio, cu care va lega relații de încredere reciprocă și de prietenie.

Olivier Clément a trecut la Domnul pe **15 ianuarie 2009**, la vârsta de 87 de ani, fiind înmormântat pe 20 ianuarie la Aniane, Franța în satul său natal.

A fost recompensat cu titlul de *Doctor Honoris Causa* al Universității din Louvain-la-Neuve (Belgia), al Facultății de Teologie Ortodoxă din București (România) și al Universității Sacré-Coeur din Connecticut (SUA). Iar în anul 1998, Papa Ioan Paul al II-lea i-a încredințat redactarea meditațiilor pe care papa urma să le citească în acel an cu ocazia celebrării la Colosseum a *Via Crucis* în Vinerea Mare.

A fost timp de mai mulți ani președintele Asociației scriitorilor credincioși (religioși) de expresie franceză.

Olivier Clément a scris peste treizeci de lucrări de teologie, istoria Bisericii și de spiritualitate, precum și un mare număr de articole, apărute îndeosebi în revista *Contacts* al cărei redactor-șef a fost începând cu anul 1959.

A scris mai multe cărți de prestigiu în domeniul de cercetare teologic: *Transfigurer le temps. Notes sur le temps à la lumière de la tradition orthodoxe* (éd. Delachaux et Niestlé, Paris-Neuchâtel, 1959); *L'Église Orthodoxe* ("Que sais-je ?", PUF, 1961, 6e éd. 1998) ; *Byzance et le christianisme* (PUF, 1964); *L'Essor du christianisme oriental* (PUF, 1964); *Dialogue avec le Patriarche Athénagoras* (Fayard, 1969, 2e éd. 1976); *Questions sur l'homme* (Stock, 1972); *L'esprit de Soljénitsyne* (Stock, 1974); *Le Christ, Terre des vivants* (Bellefontaine, 1975); *L'Autre Soleil. Autobiographie spirituelle* (Stock, 1975); *Le Visage intérieur* (Stock, 1978); *La Révolte de l'Esprit* (Stock, 1979); *Sources: Les mystiques chrétiens des origines* (Stock, 1982 et 1984; réédition, Desclée de Brouwer, 2008); *Le chant des larmes. Essai sur le repentir, suivi de la traduction du poème sur le repentir par Saint André de Crète* (DDB, 1982); *Les visionnaires. Essai sur le dépassement du nihilisme*, 1986; *Un respect têtu, islam et christianisme* (avec Mohamed Talbi), 1989; *Orient-Occident: Deux passeurs, Vladimir Lossky et Paul Evdokimov*, 1989; *Berdiaev: un philosophe russe en France*, 1991; *Corps de mort et de gloire* (DDB, 1995); *Taizé, un sens à la vie*, 1997; *Anachroniques*, 1990; *Trois prières. Le Notre Père, la prière au Saint-Esprit, la prière de saint Ephrem*,

1993; *Corps de mort et corps de gloire. petite introduction à une théopoétique du corps*, 1995; *Sillons de Lumière*, 1990; *Notre Père*, 1995; *Rome autrement. Un point de vue orthodoxe sur la papauté*, 1996; *La vérité vous rendra libre: Entretiens avec le patriarche oecuménique Bartholomée Ier* (J.-C. Lattès - DDB, 1996); *Rome autrement* (DDB, 1997); *Le Chemin de Croix à Rome*, 1998; *Le Christ est ressuscité: propos sur les fêtes chrétiennes* (DDB, 2000); *Mémoire d'espérances, Entretiens avec Jean-Claude Noyer*, 2003; *Déracine Toi et Plante Toi Dans la Mer*, 2004; *Espace infini de liberté. Le Saint-Esprit et Marie Théotokos* (éd. Anne Siglier, 2005), precum și numeroase articole apărute în revista *Contacts*, în cadrul *Service orthodoxe de presse*, precum și în mai multe ziare și reviste de limbă franceză sau italiană.

Olivier Clément a fost binecunoscut ca teolog și în România, mai multe din lucrările sale (cărți, articole, interviuri, prefețe la cărți de spiritualitate ortodoxă) fiind traduse și publicate și în limba română, precum : Olivier CLÉMENT, *Trupul morții și al slavei*, trad. de sora Eugenia Vlad, Ed. Christiana, București, 1996; *Întrebări asupra omului*, Editura Arhiepiscopiei Alba Iulia, Alba Iulia, 1996/1997; Patriarhul Ecumenic BARTOLOMEU I, *Adevăr și libertate. Ortodoxia în contemporaneitate*, traducere de Mihai Maci, Deisis, Sibiu, 1997; *Rugăciunea lui Iisus*, trad. de Adrian și Măriuca Alexandrescu, IBMBOR, București, 1997; Olivier CLÉMENT, Boris BOBRINSKOY, Elisabeth BEHR-SIGEL, Myrrha LOT-BORODINE, *Fericita întristare*, traducere de Adrian și Maria Alexandrescu, IBMBOR, București, 1997; Olivier CLÉMENT, Nicolae BORDAȘIU, Constantin GALERIU, ROGER de la Taizé, *Taizé: un sens al vieții*, Anastasia, București, 1998; Olivier CLÉMENT, *Puterea credinței*, Ed. Pandora, Târgoviște, 1999; *Biserica Ortodoxă*, traducere de Alin Ionescu, Teora, București, 2000; *Trei rugăciuni: Tatăl nostru, Împărate Ceresc, Rugăciunea Sfântului Efrem Sirul*, Reîntregirea, Alba-Iulia; *Viața din inima morții*, traducere de Claudiu Soare, Pandora, 2001; *Cinema și creștinism. Note de reflecție*, traducere de Pr. Mihail Ovidiu Ciobotariu, în « *Teologie și viață* », nr. 8-12/2001; Olivier CLÉMENT, Marko Ivan RUPNIK, *Chiar dacă moare, va trăi. Eseu despre învierea trupurilor*, Galaxia Gutenberg, 2004; Olivier CLÉMENT, *Biserica Ortodoxă*, traducere de Ana Antonescu, Rao, București, 2005 (ediție-album după *Le religioni dell'umanità. La chiesa degli ortodossi*, Editoriale Jaca Books spa, Milano, 2001); *Ochiul de foc. Două viziuni spirituale asupra cosmosului*, traducere de Petruș Costea, Humanitas, București, 2006; "Realitatea biologică a trupului și transcendența persoanei", comunicare la colocviul *Perspective ortodoxe asupra bioeticii*, Paris, 8-9 mai 1997 și "Manipulările genetice impun o permanentă

raportare la taina persoanei - convorbire cu Olivier Clément", în XXX, *Bioetica și taina persoanei: perspective ortodoxe*, traducere de Nicoleta Petuhov, ed. Bizantină, București, 2006, respectiv pp. 40-56 și 161-165.

Pentru tote acestea și noi îi mulțumim și înălțăm o sfântă rugăciune de pomenire către cerul sfânt, ca Cel ce are stăpânire peste viață și moarte să-i facă loc în rândul celor drepiți și să-l numere împreună cu sfinții în Împărăția Sa.

Dumnezeu să-l odihnească în pace !

Profesorul grec de Noul Testament, SAVVAS AGOURIDIS, s-a mutat la Domnul

Duminică, 15 februarie 2009, s-a mutat la Domnul unul dintre cei mai mari teologi bibliști greci, profesor emerit de Noul Testament al Secțiilor de Teologie ale Universităților din Tesalonic și Atena, distinsul **Savvas Agouridis**.

Profesorul grec s-a născut în Atena, în anul 1921. A terminat Facultatea de Teologie din Atena în 1943 și două doctorate în teologie, unul în 1950, la Universitatea Duke (SUA), iar celălalt în 1954, la Universitatea din Atena. În anul 1956 a fost numit preparator la catedra de Noul Testament a Facultății de Teologie din Tesalonic, ulterior profesor conferențiar, iar din 1956 profesor titular până în 1968, când s-a mutat la Facultatea de Teologie a Universității din Atena. În anul 1985, după o îndelungată carieră universitară, profesorul Savvas Agouridis a ieșit la pensie. A fost membru al „Societății de Studiu a Noului Testament”, de două ori a fost vicepreședinte al „Societăților Biblice Unite”, președinte al „Mișcării Cetățenilor contra Rasismului”, pentru mulți ani președinte al Fundației Filantropice „Artos Zois” etc. În 1996, Savvas Agouridis a fost distins cu titlul de Doctor Honoris Causa al Universității din Craiova. A participat la numeroase conferințe biblice și ecumenice din întreaga lume. Dintre cărțile sale amintim: *“Introducere în Noul Testament”*, 1971; *„Evanghelistul Ioan”*, 1984; *„Istoria vremurilor Noului Testament”*, 1985, ca și nenumărate volume de comentarii biblice la cărțile Sfintei Scripturi. În românește există publicat *„Comentariul la Apocalipsă”* al prof. Savvas Agouridis, apărut la Editura Bizantină.

Dumnezeu să-l odihnească în pace!

**VIII. EVENIMENTE DE EXCEPȚIE
PENTRU EPISCOPIA
MARAMUREȘULUI ȘI SĂTMARULUI**

Arhipăstorul Maramureșului și Sătmărilor, omagiat la Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba-Iulia

Nu știu ce sentimente nutresc alții gândindu-se la plaiurile natale, dar eu, când mă gândesc la locul unde m-am născut, la casa părintească și la atmosfera spirituală a Maramureșului de odinioară, îmi tresare inima de bucurie și mă cuprinde o sfântă nostalgie.

Mă duc și acum cu drag acolo când am prilejul, cu toate că cei mai mulți oameni dragi ce alcătuiau orizontul spiritual al acelor vremuri s-au mutat la Dumnezeu. Realizez cât de adevărate sunt versurile populare ce sintetizează o mulțime de stări lăuntrice: *„Când m-apropii de-al meu sat / Cunosc câinii pe lătrat, / Oamenii pe cuvântat, / Pe maica după oftat.”*

Personalitatea proeminentă ce făcea parte din viața noastră duhovnicească era „Starețul” de la Rohia. Ca și copil, nici nu realizez că mai există un alt stareț pe lumea aceasta. Era unicul și era harismatic. Pentru cele mai grave probleme sufletești se mergea la dânsul.

Când am devenit mai mare, era o desfătare și-un eveniment ca, la „Sfântă Mărie Mare”, să merg în pelerinaj la Rohia. Acolo eram sigur că părinții chemați de Dumnezeu pentru o slujbă aparte sunt rânduiți *„să se roage-n mănăstire, / Pentru-a lumii mântuire.”*

Predicile Starețului Justinian ne fermecau. Nu voi uita niciodată că o dată, referindu-se la Parusie, a spus un lucru tare emoționant: *„Când vom învia din morți, fiecare vom auzi clopotele din satul nostru.”*

Legat de această temă gravă, într-alt rând, a afirmat: *„Îmi imaginez ce greu o să-mi fie după ce voi muri. Am să mă „cert” în fiecare zi cu Dumnezeu pentru sufletul fiecăruia dintre voi. Am să mă „cert” cu El și n-am să-L las să vă arunce în iad. Am să-i spun: «...pe acesta nu, că îl cunosc, a făcut și lucruri bune, nici pe acesta...». Și toată ziua am să mi-o petrec luptându-mă să nu vă las în focul iadului.”*¹

Am fost de față, printre miile de pelerini, la Hramul din 1973, când Starețul Justinian Chira fusese deja ales episcop-vicar la Cluj. A fost o jale de înmormântare. Părintele Onisie Moraru i-a mângâiat atunci pe oameni spunându-le că și-n calitate de episcop tot „a lor rămâne”.

¹ Pr. Batin Ștefan, *Lucrare de disertație*, Alba Iulia, 2009, p. 1.

Cât a îndeplinit Preasfințitul Justinian misiunea de episcop-vicar la Cluj a fost o binecuvântare pentru credincioși; în mod special pentru tinerii teologi, dar nu numai. Eu încă nu era „tânăr teolog”, ci un inginer-începător care aveam nevoie de sprijin în cele spirituale. Și l-am găsit adesea, în momentele de taină petrecute cu „vlădicul tinereților mele”.

Mai apoi am făcut teologia și am ajuns preot în Turda. N-am fost lipsit de șicane și încercări. Ori de câte ori, însă, ieșeam din cabinetul Episcopului Justinian, eram întărit. Știa să găsească soluția potrivită pentru rana sufletului.

Când, în anul 1990, a rânduit Dumnezeu să ajung episcop, a fost unul dintre ierarhii hirotonisitori – și m-am bucurat de aceasta! M-am bucurat atunci și după... pentru că mereu aveam nevoie de sfaturile ce izvorăsc din viața duhovnicească a Preasfinției Sale.

Apoi am fost fericit când, în același an, s-a reînființat Episcopia Maramureșului. Omul providențial care „s-a înhămat” la această „treabă” a fost Preasfinția Sa. Greutățile au fost inimaginabile. S-a instalat, pentru o bună bucată de vreme, până când a putut fi găsit un sediu, într-o odăiță din casa unui preot. Iar la intronizarea sa, potrivit ortodoxiei au organizat în fața catedralei o demonstrație dizgrațioasă.

Le-a depășit însă pe toate. Eparhia Maramureșului și a Sătmărilor merge frumos înainte. Se construiește o catedrală monumentală. Reședința are toate serviciile necesare, inclusiv un paraclis minunat. Mănăstirea Rohia este înfloritoare spiritual și edilitar. Iar în Eparhie se construiesc nenumărate biserici.

Dacă ar fi să punctăm, cu nostalgie, un mare adevăr, constatăm... cum trec anii. Dar nu trec degeaba. „*Slujitorul Bisericii lui Hristos – spunea Vlădica Justinian prin 1986 – este chemat să servească viața, viața de aici, de acum, și numai în măsura în care și-a făcut datoria față de viață se poate considera că și-a îndeplinit și datoria față de Dumnezeu.*”² Episcopul Justinian și-a făcut datoria „cu vârf și îndesat”. Și-l rugăm pe Dumnezeu să și-o facă încă mulți ani!

Tocmai datorită misiunii sale de excepție, Senatul Universității „1 Decembrie 1918” Alba-Iulia, la propunerea Facultății de Teologie, s-a hotărât să-i ofere calitatea de „*Doctor honoris causa*” al acestei Universități. Iar eu, în cuvântul de *Laudatio* mă voi opri doar la trei aspecte legate de această misiune: 1. O viață de mărturisitor pentru Hristos și Ortodoxie; 2. O teologie practică a dragostei și a îngăduinței; 3. Un om în jurul căruia adie zefirul sfințeniei.

² Justinian Chira Maramureșeanul, *Viața Maicii Domnului*, Cluj-Napoca, 1986, p. 98.

1. O viață de mărturisitor pentru Hristos și Ortodoxie

Preasfințitul Justinian Chira s-a născut la 28 mai 1921, în satul Plopiș, județul Maramureș, într-o familie de țărani evlavioși. Ilie și Maria Chira și-au botezat copilul cu numele de „Ioan”. Preasfinția Sa spune, depănându-și amintirile, lucrul următor: *„M-am născut într-o zi de duminică, Duminica Mare, așa-mi spunea mama: «Te-ai născut în ziua de Duminica Mare, când intrau preoții în slujbă; atunci te-am născut eu pe tine. Toate clopotele se auzeau, pe toate satele. Până la Baia Mare se auzea cum trăgeau clopotele de intrat în slujbă.»*³ Moașa, Veronica, i-a și făcut mamei o proorocie: *„Nepoată, ai un fecior. Va ajunge om mare!”*⁴

A urmat școala primară în satul natal, între anii 1928-1934. După ce un an a rămas acasă, ajutându-i pe părinți, s-a înscris la Liceul Ortodox de Băieți „Simion Ștefan” din Cluj. Era fericit în satul natal, dar sufletul îi tânjea după altceva, lucru ce s-a împlinit mai târziu.

Va mărturisi, după ce i s-a împlinit dorul: *„Dinainte de a intra în mănăstire, de când eram copil, plângeam de dor după altă lume, care simțeam eu că mă așteaptă, nu acolo, unde eram eu, pe câmp, cu vacile. Simțeam că mă așteaptă o altă lume. În această lume eu trăiesc de mai bine de 60 de ani, în lumea aceasta miraculoasă, această lume extraordinară...”*⁵

La 16 ani a avut prima tentativă de a merge la mănăstire. A fost fără succes. Pe de o parte s-au opus părinții, care-l voiau aproape, pe de altă parte, nici nu cunoștea călugări sau mănăstiri.

După moartea tatălui însă, în 1941, hotărârea a fost luată. Avea 19 ani și s-a decis pentru Rohia. A depășit toate ispitele ivite-n cale. Întâlnirea cu starețul a fost ca o „deschidere a cerului”. Iată relatarea Preasfinției Sale: *„În încăperea de alături era starețul. Ședea pe scaun. L-am văzut atunci extraordinar de luminos. Îi spun cine m-a trimis și pentru ce. Îi spun că vreau să rămân în mănăstire. «Bine, dragul meu, bine ai venit! Rămâi liniștit, vom vedea!». Dar eu vroiam un răspuns ferm: «Mă primește sau nu?» Așa că am repetat: «Știți, dar eu vreau să rămân aici, să mă fac călugăr.» «Da, da, mă bucur. Stai liniștit că vom vedea noi...». Am repetat și a treia oară. Am început să plâng, tânguindu-mă într-una că eu vreau să rămân, să mă fac călugăr, că eu n-am venit în vizită. Starețul s-a ridicat de pe scaun și a venit la mine. Mi-a prins capul între mâini și mi-a spus zâmbind: «Bine*

³Bogdan Eduard, *Justinian*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2006, p. 24.

⁴*Ibidem*, p. 25.

⁵P.S. Justinian Chira, Bogdan Eduard, *Convorbiri în amurg*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2006, p. 148.

dragul meu, îmi pare bine. Dar am vrut să vezi dacă ți-ar plăcea. Dar te primim, te primim acum!». A fost un moment fericit pentru mine. Am ieșit ca un ied zburând. Apoi a început să bată toaca. Atât de frumos bătea toaca... în viața mea nu auzisem o muzică așa de frumoasă. Deodată, la bătaia de toacă, cerul s-a deschis...⁶. La 2 martie a fost tuns în monahism sub numele de „Justinian”. La 15 august 1942 a fost hirotonit diacon, iar la 17 aprilie 1943, preot.

Această relatare spune mult despre vocația înspre „viața îngerească” a vlădicului Justinian. Preasfinția Sa este un călugăr „născut, iar nu făcut”. A ajuns călugăr la Rohia. Vremurile erau grele. Ardealul de Nord era cedat Ungariei. Și, cu toate că era cleric, a fost încorporat și a făcut câteva luni de militărie la Mișcolț.

În 1944 a murit starețul Mănăstirii, Nifon Matei. Tânărul ieromonah Justinian Chira, în vârstă de 23 de ani, ajunge stareț. Va rămâne în această slujire 30 de ani. A reînviat viața monahală, s-a preocupat și de cele edilitare dar, în mod special, a creat la Rohia un focar de aleasă viață duhovnicească. Emulația spirituală din jurul mănăstirii a devenit una specială.

Într-un interviu din martie 2005 își va aduce aminte: *„Până în '44 a trăit starețul. A murit în '44 la vârsta de 33 de ani. Am rămas eu în locul lui, pentru că nu era altul mai bătrân. Am rămas conducătorul mănăstirii și a început un drum foarte greu. În acele vremuri a venit frontul. În '42, când slujeam în biserică, armatele hitleriste erau în plină expansiune. Dar am avut atunci această sclipire, că nemții vor fi biruiți. Pentru mine nu a fost o surpriză în '44. Știam ce se va întâmpla. Intuiam că vor veni armatele rusești, dar și că nu va trece mult până ce România se va elibera de regimul pe care îl va impune Uniunea Sovietică. Și atunci am fost foarte atent la slujbe, pentru că citisem o revistă care se tipărea la Moscova în care se spunea textual: «Nu-i închideți pentru credință, că-i faceți mucenici. Găsiți-le alte motive!». Aceasta a fost pentru mine o «directivă». Eram foarte atent să nu-mi găsească și mie «alte motive». Mi-am văzut de treabă, dar mi-am făcut datoria. Când m-a întrebat cineva din partea regimului: «Cum vede Biserica Ortodoxă Statul și regimul?», i-am răspuns: «Biserica Ortodoxă este loială pentru că așa ne-a poruncit Domnul Hristos. Este loială dar nu aservită!»⁷.*

Studiile teologice și le-a făcut la Seminarul Teologic din Cluj-Napoca și la Institutul Teologic din Sibiu. Lucrarea de licență a avut ca temă – ținând cont de legătura sa puternică cu mănăstirea – „Mănăstirea «Sfânta Ana» – Rohia”⁸. Iar în

⁶ <http://w.w.w.trilulilu.ro/filme/74bb126a4b1d8a>.

⁷ Pr. Batin Ștefan, *op. cit.*, p. 8.

⁸ Arhid. Prof. Constantin Bradea, *Preasfințitul Vicar Justinian Chira Maramureșeanul la împlinirea vârstei de 60 de ani*, în „Îndrumătorul Bisericesc”, Cluj-Napoca, 1982, p. 257.

anul 1967 Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române l-a ridicat la rangul de „arhimandrit”.

În vremurile de restriște, impuse de guvernul comunist, nu i-a fost deloc ușor, cârmuind obștea pe care a format-o și a ocrotit-o. Nu s-a plâns ci, cu răbdare, cu înțelepciune și cu tact, a ținut aprins focarul de duhovnicie de la Rohia. Merită redat un moment pe care Preasfinția Sa l-a destăinuit unui jurnalist:

„Atunci, în acele vremuri, am avut un moment pe care merită să vi-l mărturisesc. În 1951, după ce terminasem slujba de Vecernie de la Hram, pe care am făcut-o înăuntrul bisericii, că afară nu am îndrăznit, am vorbit cu preotul Nifon de lângă mine, în altar. Părintele Nifon făcuse șapte ani de pușcărie pentru că i-a ajutat pe cei din păduri. Doi ani avusese domiciliu forțat în Bărăgan, la Fundata, acolo transformând o casă în biserică. Parcă se liniștiseră lucrurile. I-am propus să ieșim cinci minute până afară, urmând ca la întoarcere, unul din noi să spovedească, iar celălalt să scrie slujbe. Oamenii ne-au făcut loc.

Eu am intrat în stăreția de lângă biserică, în birou, iar Nifon a trecut mai departe, spre bucătărie. Era opt seara. În casă era beznă. Oamenii erau la biserică, se auzea murmurul poporului. Eu m-am lăsat pe pat, în birou, în așteptarea lui Nifon. Deodată m-am trezit. Îmi țineam ochii închiși, întrebându-mă de ce nu m-am culcat normal, în pat. Mi-am răspuns tot eu, și tot cu ochii închiși, că m-am așezat doar pentru cinci minute...

Era zi de hram. Am realizat într-o secundă câtă liniște s-a făcut dintr-o dată și am deschis ochii. Casa era luminată, plină de soare, deși cu cinci minute în urmă, atunci când m-am așezat, totul era cufundat în beznă. Pe geamul dinspre bucătărie îl văd pe Nifon afară, privind la soare, întinzându-se și căscând ca și după un somn greu. A pornit către mine: «Părinte stareț, mă iertați, ce ați putut face toată noaptea? Eu m-am așezat pe o bancă și acum m-am trezit.» Același lucru mi s-a întâmplat și mie. Era de acum opt dimineața. Dormisem douăsprezece ore.

Pe când să mergem să începem slujba, în curte nu mai era nimeni. Pustiu. Ieșind din casă însă, găsesc o femeie cu un copil în brațe. A început să plângă. Îmi spune, văietându-se, că imediat ce am intrat eu cu Părintele Nifon, au dat buzna Securitatea și armata alungând oamenii. «Pe mine m-au lăsat aici văzând că sunt cu copilul» îmi spuse femeia.

Am fost foarte impresionat. Începea slujba de Hram. De data aceasta n-a mai apărut nici un soldat, nici un securist. În schimb curgeau de prin păduri oamenii, care de pe unde erau ascunși. Apoi, la șase săptămâni după somnul meu misterios, mă aflam în Târgu Lăpuș, în drum spre protopopiat. Piața era pustie. Un tânăr securist s-a apropiat de mine: «Vai, Părinte Stareț, cu minte sunteți!».

Eu l-am întrebat: «De ce?». Pentru că nu ați ieșit afară în noaptea de «Sfântă Mărie». Aveam dispoziție. Dacă ieșeați, nu știu dacă ați mai fi văzut vreodată soarele!»⁹.

A fost un moment, din cele multe, care însă nu l-au descurajat. Călugării, preoții și poporul credincios au găsit mereu îmbărbătare, mângâiere și cuvânt bun la Starețul Justinian. Încercarea cea mare va veni în 1959 când, dorind să dea „o lovitură mortală” Bisericii, guvernul a emis Decretul 410.

Decretul dispunea alungarea călugărilor tineri din mănăstire și desființarea unor mănăstiri. Preasfințitul Justinian ne spune că „această alungare s-a făcut pe etape. Mai întâi au fost cei mici. Apoi cei care nu aveau șapte clase. A treia serie erau călugării cei mai buni. La 1 iunie 1959 a venit și pentru mine dispoziția să fiu dat afară... S-a făcut un memoriu către București în care s-a cerut să fiu lăsat în continuare aici. Dar nu mi s-a dat nimic scris.

Ultima serie de călugări a plecat pe 1 noiembrie 1959. Am făcut slujbă, am luat masa împreună, ne-am îmbrățișat și apoi ne-am despărțit. Noaptea târziu am rămas singur în fața bisericii. Unii au plecat spre Lăpuș, alții spre sat, alții spre Boiereni. Îi auzeam cum se îndepărtează vorbind. Eu am rămas aici singur, urlând prin aceste păduri, ducându-le dorul celor plecați...”¹⁰.

După o vreme lucrurile s-au mai relaxat și Starețul Justinian, încet, încet, a refăcut obștea, readucându-i pe unii dintre cei plecați. Mănăstirea a continuat să fie reazem și ajutor pentru credincioșii din zonă, iar omul care îi primea și povățuia pe toți era starețul.

La 9 iunie 1973 Starețul Justinian Chira este ales episcop-vicar pe seama Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului. A rămas multă tristețe în urma sa la Rohia. Însă, așa cum îi este felul, Preasfințitul i-a încurajat. A plecat de la Rohia, dar o parte din sufletul său a rămas pe mai departe acolo. Într-o scrisoare adresată poetului Ioan Alexandru, Preasfințitul mărturisește: „Îmi sunt dragi oamenii de acolo. Mă gândesc la ei cu sfințenie. Când trec pe acolo sunt fericit... Dacă va vrea bunul Dumnezeu, acolo mă voi întoarce și eu. Viu, sau după ce mă va chema la El. Acolo mă voi reîntoarce ca să fiu și eu în mijlocul celor pe care așa de mult i-am iubit, i-am cinstit, i-am slujit.”¹¹

Ca episcop-vicar la Cluj a avut un rol duhovnicesc de excepție. Mari și mici alergau cu nădejde după sfat și întărire. O știu din proprie experiență, pentru că primii ani de preoție i-am desfășurat la Turda, în Arhiepiscopia Clujului.

⁹ Bogdan Eduard, *Justinian*, ed.cit., p. 38.

¹⁰ *Ibidem*, p. 41.

¹¹ P.S. Justinian Chira, Ioan Alexandru, *Scrisori*, Baia Mare, 2001, p. 223.

În anul 1990 s-a reînființat istorica Episcopie a Maramureșului. Cel chemat „să urnească din loc” această lucrare grea a fost Preasfințitul Justinian. Lucrarea a fost grea din toate punctele de vedere. Edilitar se pornea de la nimic, iar confesional adversitățile greco-catolicilor erau fără menajamente. Un dialog cu ei s-a soldat cu sechestrarea Preasfințitului Justinian pentru noaptea de 30/31 octombrie 1990 în sala de ședințe a Primăriei din Baia Mare.

„Când am venit în Baia Mare ca episcop – relatează Preasfințitul Justinian – autoritățile locale nu mi-au pus la dispoziție un spațiu pentru episcopie. Timp de un an Episcopia Maramureșului și a Sătmărilor a funcționat în casa parohială a unui preot. Iar Consiliul Eparhial al Episcopiei, care era compus din șapte bărbați, s-a ținut înăuntrul aceleiași case. După un an am primit acest sediu, în care funcționăm acum, unde, ca o ironie a sorții, înainte de 1989 funcționau «Gărzile Patriotice» ale regimului comunist. Încet, încet, am reamenajat acest spațiu și am pus temelia unei episcopii care să inspire încredere comunității.”¹²

Și-a îndreptat atenția spre învățământul teologic, gândindu-se la misiunea de mâine a Bisericii, înființând Seminarul Teologic și – la nivel universitar – secțiile de Teologie-Litere și Teologie-Asistență Socială.

S-au construit multe biserici, fiind pe cale de finalizare biserica Mănăstirii Rohia și Catedrala din Baia Mare – două bijuterii ale arhitecturii și artei bizantine. A tipărit cărți dar, deocamdată, comoara cea ascunsă și necunoscută de lume o constituie cele 159 de volume de memorii în manuscris care, redactate de un om priceput, ne vor oferi o aleasă bogăție duhovnicească.

2. O teologie practică a dragostei și a îngăduinței

Preasfințitul Justinian are stilul său particular de a conduce eparhia, punând în practică o teologie a dragostei și a îngăduinței. Măsurile justițiare – știm cu toții – nu întotdeauna dau roade. Preasfinția Sa înțelege neputința și slăbiciunea firii omenești.

Încă de pe când era stareț s-a dovedit un bun „doctor de suflete”. Relatează Preasfinția Sa: *„Am avut aici un preot, Octavian Butur, dintr-o parohie de lângă Cluj. A fost trimis să-și ispășească o pedeapsă. Căzuse în patima beției, iar femeia și copiii l-au dat afară din casă. Fratele, mama lui, Episcopia, l-au trimis la Justinian, adică la mine. Eu ce să fac cu el? L-am primit aici. Când a venit, într-o duminică seara, i-am spus: «Părinte Octavian, te rog să nu crezi că ai venit aici surghiunit. Ai venit ca un musafir al meu, ca un prieten. Așa să te consideri!». A*

¹² <http://glascomun.info/?p=671>.

stat o lună. După ce și-a împlinit canonul s-a întors la Cluj. A intrat la Arhiepiscopul Teofil Herineanu, fostul său coleg de facultate. Era în ședință cu consilierii. Părintele Octavian îi supuse bucuros că ne-am întâlnit și că a scăpat de patima beției.”¹³

Această înțelegere plină de bunătate față de preoții care mai „calcă pe alături” izvorăște din convingerea pe care o are față de misiunea preoțească. „Secole îndelungate, când noi, românii transilvăneni, nu aveam nici voievozi, nici dascăli, nici nobili, el, preotul Bisericii lui Hristos, ne-a fost de toate: și îndrumător, și părinte, și învățător, și mângâietor. El niciodată nu ne-a părăsit. S-a născut dintre noi, a crescut și a trăit cu noi. A gustat împreună cu noi bucuriile și necazurile. În vreme de pace el ne-a binecuvântat, iar în zile de restriște și durere el ne-a întărit sufletele. El ne-a scris cronicile, ne-a cultivat cu grijă tot ce aveam mai scump și mai sfânt, ne-a primit pe fiecare în brațe când ne-am născut, ne-a închinat lui Dumnezeu în fața sfântului altar, ne-a mângâiat cu privirea lui până am crescut mari, ne-a pus pe frunte cununa împărătească de mire și de mireasă, ne-a binecuvântat patul nunții și roadele iubirii noastre curate, este alături de noi când puterile ne slăbesc și viața noastră se apropie încet de amurg, ne ajută să închidem pleoapele pentru ultima dată și să le deschide în ceasul suprem spre zările senine ale veșniciei.”¹⁴

Nu numai față de preoți are dragoste și îngăduință, ci față de toți credincioșii. Într-un dialog cu Părintele Batin spune așa: „Eu, Părinte Ștefan, sunt rănit profund de milă...! Înțelegeți?... Mi-e foarte milă de toată lumea. Sunt niște martiri toți oamenii din Mileniul III. Toți cei care au intrat în Mileniul III, toți oamenii, de la pruncul cel mic până la moșneag, sunt niște chinuiți și niște martiri. Dar în măsura în care vor rezista în acest mileniu străin de Dumnezeu, vor fi încununăți ca toți sfinții, dacă își vor duce cu răbdare crucea vieții.”¹⁵

Apoi, nu se mărginește ca singur să aibă dragoste și îngăduință, ci ne sfătuiește și pe noi: „Nu avem voie să fim nepăsători, trebuie să ne doară profund greutatea oamenilor de astăzi. Greutatea oamenilor de astăzi vine din lipsa totală de înțelepciune! Pentru că pământul ne poate hrăni pe toți, pământul ne poate îmbrăca pe toți, dar lipsa de organizare este cauza mizeriei. Un adevărat preot nu va permite în parohia lui să fie o văduvă care să moară de foame. Nu va permite ca în parohia lui să existe bătrâni care să nu aibă ce mânca sau să moară de frig. Dacă comunitatea ar pune „mână de la mână”, ar rămâne cineva murind de

¹³Bogdan Eduard, *op.cit.*, p. 41.

¹⁴ Justinain Chira Maramureșeanul, *Viața Maicii Domnului*, Cluj-Napoca, 1986, p. 94.

¹⁵ Pr. Ștefan Batin, *Lucrare de disertație*, p. 38.

*foame în sat? N-ar rămâne! Dar suntem nepăsători și indiferenți. Nepăsători și indiferenți, așa suntem!”*¹⁶

Aceasta este teologia Vlădicului Justinian. Și această convingere o insuflă și celor din jur, prin cuvinte și, mai ales, prin fapte și felul de a fi.

3. Un om în jurul căruia adie zefirul sfințeniei

Sfântul Apostol Pavel, scriindu-le filipenilor, își exprima marea dorință ca ei să fie *„fără prihană, curați, fii ai lui Dumnezeu neîntinați în mijlocul unui neam rău și stricat”*, în mijlocul căruia să strălucească *„ca niște luminători în lume”* (Filipeni 2,15). Noi socotim că așa este Preasfințitul Justinian în mijlocul nostru, un om în jurul căruia adie zefirul sfințeniei.

Știu că nu este în cutuma duhovnicească ca acest lucru să fie subliniat în prezența celui vizat, dar socotesc că trebuie să fac aceasta din două considerente: întâi că este de folos pentru noi, cei ce trebuie să-i luăm exemplul; apoi, știind că Preasfinția Sa este la o maturitate duhovnicească la care nici laudele nu-l înalță, nici hulele nu-l coboară; așa că nu-i vom pricinui nici o pagubă.

Aceste afirmații nu le fac numai eu, care-l admir din copilărie și sunt cleric, ci le face și un jurnalist onest și de bună intenție. El consemnează: *„În Maramureș, Episcopul Justinian este cea mai iubită ființă. Oamenii spun că e sfânt. Că a făcut și continuă să facă minuni. Că e clarvăzător și vorbește cu lumea de dincolo așa cum vorbim noi cu prietenii sau cu membrii familiei. Că i-a apărut în față, în carne și oase, Fecioara Maria, când au fost alungați toți călugării din Mănăstirea Rohia și a rămas singur urlând de durere prin păduri, după frații săi. Fecioara avea pruncul în brațe și plângea. I-a spus: «Nu pleca din casa mea, căci nimic nu ți se va întâmpla!».*

*Că a venit în trei rânduri Securitatea să-l aresteze și că n-au putut trece de ultima bancă din drumul spre Mănăstirea Rohia. Aerul se transformase într-un zid invizibil și s-au izbit de el până au căzut vlăguiți și s-au întors speriați de moarte. Că a trecut prin două atentate din care nici un om obișnuit n-ar fi scăpat, dar de fiecare dată l-a salvat Maica Domnului.”*¹⁷

Vocația sfințeniei trebuie s-o insuflăm tinerilor noștri. Vlădica insistă: *„Așa cum le-am dat copiilor noștri din viața noastră, sânge din sângele nostru, să le dăruim și lumină din lumina noastră, bunătate din bunătatea noastră, noblețe din noblețea noastră, desăvârșire din desăvârșirea noastră. Dar, ca să avem de unde*

¹⁶*Ibidem*, p. 40.

¹⁷Bogdan Eduard, *op. cit.*, p. 8.

le dăruie aceste virtuți, trebuie să luptăm mai întâi, să le avem noi, în sufletul nostru.”¹⁸

Pe tineri să nu-i criticăm, ci să-i ajutăm să-și sfințească viața: „Nu avem voie să ne condamnăm tineretul. Structural, ei sunt creștini. Îi mai deranjează «carnea» dar, de fapt, au inimă românească și suflet creștin. Iar când acest tineret va crește, se va ridica un popor de creștini ca o dumbravă frumoasă de stejari »¹⁹

Cât ne-am dori ca aceasta – mai ales că ne aflăm într-o universitate – să fie o proorocie ce se va împlini cu tineretul nostru. Iar vizionarului, care de acum înainte devine membru al corpului academic alba-iulian, îi dorim ani mulți și buni ca să ne contamineze și să ne covârșască cu pilda vieții sale!

† A N D R E I ,

Arhiepiscopul Alba-Iuliei

¹⁸ Justinian Chira Maramureșeanul, *Viața Maicii Domnului*, p. 112.

¹⁹ Pr. Prof. Radu Dorin Micu, *Cuvintele Părintelui*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2009, p. 168.

AULA MAGNA –Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia

Decernarea titlului academic de „*Doctor Honoris Causa*”

Momentul solemn al decernării titlului din partea conducerii Universității

Felicitările adresate Înalț Prea Sfințitului JUSTINIAN CHIRA

**Cuvânt solemn susținut de
Înalt Prea Sfinția Sa, Justinian CHIRA
al Maramureșului și Sătmărilor**

Maramureșul – capitala Ortodoxiei românești 11-13 decembrie 2009

În ședința de lucru a Sfântului Sinod, din zilele de 18-19 iunie 2009, între hotărârile luate a fost și aceea de a fi ridicat la rang de „Arhiepiscop onorific” P.S. Sa Justinian Chira – episcopul Maramureșului și Sătmărilor. Punerea în aplicare a acestei hotărâri a avut loc, la sfârșit de an, duminică 13 decembrie 2009, după săvârșirea Sfintei și Dumnezeieștii Liturghii, la Catedrala Episcopală „Sf. Treime” din Baia Mare, de un impresionant sobor de arhieri, preoți și diaconi, avându-l în frunte pe însuși Patriarhul României – Preafericitul Dr. Daniel Ciobotea.

Preafericirea Sa a sosit în reședința județului Maramureș, vineri seara, 11 decembrie 2009, ora 19,20, la Aeroportul din Baia Mare, unde a fost întâmpinat, potrivit datinei străbune, cu pâine și sare, oferite de o frumoasă pereche îmbrăcată în straie maramureșene, precum și de către autoritățile județene și locale, care s-au alăturat P.S. Sale Justinian, P.S. Sale Iustin Sigheteanul și membrilor Permanenței Eparhiale.

De la aeroport, coloana oficială s-a îndreptat spre Catedrala Episcopală „Sf. Treime”, unde a avut loc ceremonia primirii oficiale a Preafericirii Sale Daniel Ciobotea, în prezența unui mare număr de credincioși, preoți, profesori de teologie, studenți și elevi. P.S. Sa Justinian, în calitate de gazdă, i-a adresat cuvântul de bun venit în Maramureșul voievodal, după care Preafericitul Părinte Patriarh Daniel a binecuvântat mulțimea prezentă, exprimându-și bucuria de a se afla în mijlocul credincioșilor din Maramureș și Sătmăr.

Prima seară s-a încheiat cu o scurtă vizită la Reședința Episcopală, unde s-a întâlnit cu ierarhii și membri Permanenței Eparhiale ai Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului și Sătmărilor.

Sâmbătă, 12 decembrie 2009

Binecuvântarea Centrului Multifuncțional de Asistență Socială „Sf. Iosif Mărturisitorul”

Ziua de sâmbătă, a vizitei în Eparhia noastră, a avut un program bogat, datorită căruia toate categoriile, de la copii, tineri, vârstnici și până la monahi, s-au putut bucura de prezența Preafericirii Sale. Periplul misionar-pastoral și l-a început la biserica „Sf. Iosif Mărturisitorul” din Baia Mare, unde a fost așteptat, cu multă dragoste, de o mare mulțime de credincioși. Aici, după ce s-a închinat la Sf. Altar,

a rostit o rugăciune de binecuvântare și a sfințit Centrul Multifuncțional de Asistență Socială al Asociației Filantropice „Sf. Iosif Mărturisitorul”.

Această realizare s-a datorat efortului preotului-paroh Vasile Fodoruț, care a fost răsplătit de către Preafericitul Daniel cu ordinul „*Sanctus Stephanus Magnus*” al Patriarhiei Române și cu medalia jubiliară „*Sf. Vasile cel Mare*”, subliniind în cuvântarea Sa că filantropia este rostirea în viața practică a Sfintei Liturghii. De aceea, Biserica, parafrazându-l pe Sf. Vasile cel Mare, trebuie să ajute pe cei nevoiași, să vadă, în primul rând, pe Hristos prezent în semenii noștri, care au nevoie de ajutor, mai ales în zilele noastre când Biserica nu mai este obligată să rămână un fel de ghetou liturgic.

Centrul este destinat ajutorării adulților aflați în dificultate și fără adăpost, unde vor putea fi găzduite zilnic 30-35 de persoane. Înainte de acest eveniment, Centrul oferea masă caldă, în fiecare Duminică, pentru 70 de persoane, iar pentru alte 30, care sunt la pat, mâncarea este dusă acasă, prin cei 15 voluntari. Centrul își desfășoară activitatea, pe bază de anchete sociale, efectuate de 2 asistenți sociali și mai mulți voluntari.

La finalul vizitei acestui Centru, P. F. Daniel i-a felicitat pe ierarhii noștri, pe preoții slujitori de la această Parohie și pe credincioșii care au contribuit la edificarea acestui Centru, ca apoi, un grup de coconi din Budești, îmbrăcați în minunatele costume populare de iarnă, să-i ofere Preafericirii Sale o atmosferă autentică de Crăciun, prin interpretarea câtorva colinde.

Manifestarea cultural-religioasă „De Nașterea Domnului”

Următorul popas, în Baia Mare, l-a făcut P.F. Daniel la Catedrala Episcopală „Sf. Treime”, unde era în plină desfășurare cea de a X-a ediție a serbării de Crăciun „De Nașterea Domnului”, organizată de Inspectoratul Școlar Județean Maramureș în colaborare cu profesorii de religie, coordonați de doamna profesoară Maria Gligan – inspector pentru disciplina Religie.

La reușita acestei manifestări au contribuit un număr de aproximativ 650 de elevi, de la peste 50 de școli din județul Maramureș, care au fost implicați în concerte de colinde, teatru religios, creații literare și plastice, din care nu au lipsit icoanele pe lemn sau sticlă, machete, etc.

Preafericirea Sa a ascultat cetele de colindători de la Rozavlea, Oncești, Șieu și ale comunității ucrainene, s-a fotografiat cu aceștia și i-a binecuvântat, oferindu-le în dar iconițe, iar, apoi, a vizitat expoziția cu lucrările elevilor, precum și unele încăperi de la demisolul Catedralei. De asemenea, P.F. Daniel a purtat o discuție și cu echipa tehnică ce este implicată în edificarea noii Catedrale, alcătuită

din arh. Dorel Cordoș, dr. ing. Gelu Zaharia, drd. ing. Sorin Zaharia și ing. Grigore Buda.

Vizita de la Mănăstirea „Sf. Ana” – Rohia

Delegația oficială a ajuns, în jurul amiezii, la Mănăstirea „Sf. Ana”- Rohia, fiind întâmpinată de obștea mănăstirii, cărora li s-au alăturat stareți, starețe, monahi și monahii de la mănăstirile din împrejurimi și mulți credincioși din Țara Lăpușului.

După ce P.F. Daniel s-a închinat în Paraclisul „Sf. Nicolae” de la demisolul noii biserici, P.S. Iustin Sigheteanul, în cuvântul de bun venit, a evocat și câteva lucruri despre istoricul așezământului monahal și importanța lui cultural-duhovnicească. Făcând legătura cu Peștera din Betleem și bucuria Crăciunului, Preafericirea Sa s-a adresat celor prezenți, subliniind frumusețea spațiului în care ne aflăm.

Prezentarea planșelor și a stadiului lucrărilor de la Centrul Cultural-Monastic „Nicolae Steinhardt” a fost făcută de către domnul arhitect Dorel Cordoș, construcție care l-a încântat pe întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române.

Pentru toate strădaniile și realizările de aici, P.F. Daniel i-a conferit arhim. Pantelimon Ilieș-egumenul mănăstirii- Ordinul „*Sanctus Stephanus Magnus*” al Patriarhiei Române, iar mănăstirii, medalia jubiliară „*Sf. Vasile cel Mare*” și câteva volume editate de Patriarhia Română, pentru completarea valoroasei biblioteci.

Concert de colinde la Catedrala Episcopală „Sf. Treime”

Programul de sâmbătă s-a încheiat cu un concert de colinde, de mare ținută, oferit Preafericirii Sale, celorlalți ierarhi sosiți pentru a fi prezenți la ridicarea în rang a Preasfințitului Justinian, autorităților centrale și locale, preoților și credincioșilor, de către Corul „Angelli” al Seminarului Teologic Ortodox „Sf. Iosif Mărturisitorul” din Baia Mare, dirijat de domnul prof. Iustin Podăreanu, dar și de corurile „Ioan Damaschin” al Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială al Facultății de Litere, Universitatea de Nord Baia Mare, „Arhanghelii” al preoților din Episcopia Maramureșului și Sătmăruului și „Doxologia” al Catedralei Episcopale, instruite și dirijate de Pr. Prof. Drd. Petrică Covaciu.

Cele patru coruri au dat glas unora dintre cele mai frumoase și dificile armonizări de colinde din câte se cântă la ora actuală. Le-au ascultat o catedrală arhiplină de credincioși, la propriu, deoarece foarte mulți credincioși au fost nevoiți să asculte concertul pe scările Catedralei sau afară la difuzoare.

După concert, domnul Conf. Univ. Dr. ing. Cristian Anghel – primarul municipiului Baia Mare – i-a înmănat Preafericitului Daniel Diploma de „Cetățean de Onoare” al municipiului Baia Mare. Nici Preafericirea Sa nu a rămas dator, conferindu-i domnului primar Ordinul „*Sanctus Stephanus Magnus*”.

De asemenea, P.F. Daniel le-a oferit Diploma de Onoare „*Sf. Apostol Andrei*” a Patriarhiei Române: Pr. Conf. Univ. Dr. Ștefan Pomian – șeful de Catedră al Catedrei de Teologie Ortodoxă și Asistență Socială- , Pr. Conf. Univ. Dr. Adrian Gh. Paul – pentru organizarea și coordonarea mai multor simpozioane, Pr. Lect. Univ. Dr. Marius Nechita – directorul Seminarului Teologic Ortodox „*Sf. Iosif Mărturisorul*”, precum și domnilor dirijori Prof. Iustin Podăreanu și Pr. Prof. Drd. Petrică Covaciu, iar fiecare corală a primit câte o medalie jubiliară „*Sf. Vasile cel Mare*” și cartea „*Misiunea pentru mântuire – lucrare a Bisericii în societate*”, odată cu invitația de a participa la un concert de colinde la Patriarhia Română.

Duminică, 13 decembrie 2009

**Sfânta Liturghie Arhierească
și ridicarea în rang de Arhiepiscop a P.S. Sale Justinian**

La invitația P.S. Sale Iustin Sigheteanul, arhiereu-vicar al Episcopiei Maramureșului și Sătmăruului, au răspuns 19 ierarhi, membri ai Sf. Sinod, în frunte cu mitropoliții Teofan al Moldovei și Bucovinei și Laurențiu al Ardealului. Tot acest impresionant sobor l-au primit în Catedrala Episcopală pe Patriarhul României, P.F. Daniel Ciobotea, iar apoi s-a săvârșit Sfânta și Dumnezeiasca Liturghie. Cuvântul de învățătură, care a adus lămurire asupra Evangheliei despre pilda celor poftiți la cină, l-a rostit Preafericitul Daniel, iar după otpust, a urmat solemnitatea de conferire a însemnelor arhiepiscopale Preasfințitului Justinian Chira.

Gramata Patriarhală a fost citită, în fața poporului dreptcredincios, de către Preasfințitul Iustin Sigheteanul, iar însemnele arhiepiscopale au fost aduse de membri ai Permanenței Eparhiale. Apoi, după rânduială, P.F. Daniel i-a înmănat, pe rând, mantia arhiepiscopală, camilafca, cârja arhipăstorească, engolpionul și crucea de arhiepiscop, iar la urmă, crucea pentru binecuvântarea celor rânduiți spre păstorire.

Acest moment emoționant, căruia cei prezenți au răspuns cu cuvintele „*Vrednic este*”, a fost întregit de cuvântul de recunoștință al Înalț Preasfințitului Arhiepiscop Justinian, adresat Preafericitului Daniel și membrilor Sf. Sinod, după ce P.F. Daniel a subliniat meritele pentru care I.P.S. Sa a fost ridicat în rang: 29 de

ani de viață duhovnicească, ca stareț, la Mănăstirea Rohia; 17 ani de păstorie ca episcop-vicar al Arhiepiscopiei Ortodoxe a Vadului, Feleacului și Clujului; 20 de ani ca episcop al Maramureșului și Sătmăruului, timp în care, cu binecuvântarea și purtarea sa de grijă, s-au construit 80 de biserici și 75 de case parohiale, 24 de noi mănăstiri, care dovedesc vocația sa de înțâistător, dar și de monah, neuitând a aminti dragostea sa față de credincioșii încredințați.

În aceeași zi, la agapa de după Liturghie, P.F. Daniel a găsit de cuviință să mai răsplătească câțiva slujitori ai Bisericii cu Ordinul „*Sanctus Stephanus Magnus*” și Diploma de Onoare „*Sf. Apostol Andrei*” ale Patriarhiei Române.

De Ordinul „*Sanctus Stephanus Magnus*” s-au învrednicit: Pr. Vasile Hotic – ctitorul bisericii și Centrului Social din Parohia Vadu Izei, Prot. Sighet- , Nicolae Bud –deputat în Parlamentul României și în Adunarea Națională Bisericească, Gheorghe Ciocan –deputat în Parlamentul României și membru al Adunării Eparhiale, Mircea Man –președintele Consiliului Județean Maramureș, comisar-șef Laurențiu Batin –comandantul Inspectoratului Județean al Poliției de Frontieră Maramureș, arhitect Dorel Cordoș și Mircea Lețiu –deputat în Adunarea Națională Bisericească.

Domnii ing. dr. Gelu Zaharia, ing. geolog Sorin Zaharia și ing. Grigore Buda, care fac parte din echipa tehnică de construire a noii Catedrale Episcopale, au fost onorați cu Diploma de Onoare „*Sf. Apostol Andrei*”.

Ca o concluzie, putem afirma că Înalt Preasfințitul Părinte Arhiepiscop Justinian a meritat cu prisosință ridicarea în rang, iar vizita Preafericirii Sale în Eparhia noastră a contribuit la o reevaluare a rangului Episcopiei Maramureșului și Sătmăruului, Țara bisericilor de lemn, care sunt tot mai răspândite în lume. Totodată, nădăjduim că Preafericirea Sa a rămas impresionat de copiii Maramureșului, de corurile adulților și de numărul mare de credincioși veniți în întâmpinarea sa pe unde a trecut, fapt ce îl va determina să revină cât mai curând pe aceste plaiuri binecuvântate.

Pr. dr. Cristian ȘTEFAN
– consilier cultural eparhial

**Prea Fericitul Părinte Patriarh DANIEL
CUVÂNT LA ÎNTRONIZAREA
întru Arhiepiscop onorific a Prea Sfințitului Părinte Episcop
Justinian al Maramureșului și Sătmarului**

Înalt Prea Sfințiile și Prea Sfințiile Voastre
Stimate autorități de Stat centrale și locale
Prea Cuvioși și Prea Cucernici Părinți
Iubiți credincioși și credincioase

Acum a sosit momentul solemn să fie acordat rangul de Arhiepiscop onorific Prea Sfinției Sale Justinian Chira al Maramureșului și Sătmarului. În acest sens, îngăduiți-ne să se dea citire *Gramatei Patriarhale* prin care se face cunoscut public și solemn tuturor hotărârea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române de acordare a rangului de **Arhiepiscop onorific** Prea Sfinției Sale Justinian Chira al Maramureșului și Sătmarului.

GRAMATA PATRIARHALĂ

**DANIEL,
PRIN MILA ȘI PURTAREA DE GRIJĂ A LUI DUMNEZEU,
ARHIEPISCOP AL BUCUREȘTIILOR
MITROPOLIT AL MUNTENIEI ȘI DOBROGEI
LOCȚIITOR AL TRONULUI CEZAREEI CAPADOCIEI
ȘI PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE**

**Prea iubitului cler și tuturor dreptcredincioșilor creștini din de Dumnezeu
păzita Episcopie Ortodoxă Română a Maramureșului și Sătmarului
și tuturor ascultătorilor și cititorilor acestei
GRAMATE PATRIARHALE.**

**Har și pace de la Dumnezeu, Cel în Treime lăudat,
iar de la noi părintească binecuvântare!**

Se cuvine să facem cunoscut tuturor că Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos prin pildele și învățăturile Sale ne-a îndrumat să înmulțim talanții dăruii nouă de Tatăl ceresc, iar noi slujitorii Lui suntem cei dintâi chemați la plinirea acestei sfinte îndatoriri, încrezători în dumnezeiasca răsplătire a ostenețelor noastre ca diaconi, preoți și arhieri. De aceea, ca slujitor al lui Hristos în vrednicia de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, luând aminte la îndatorirea ce ne revine ca și spre folosul și binele Sfintei noastre Biserici să nu trecem cu vederea multele și îndelungatele străduințe ale unora dintre noi, care cu dăruire de sine slujesc pe Dumnezeu, Biserica Sa și pe aproapele sporind lucrarea cea de multe feluri în ogorul Ortodoxiei străbune.

În lumina rânduielilor canonice și pe temeiul statorniciilor bisericești privitoare la prețuirea strădaniilor înscrise în art. 7 din aliniatul 3 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române care prevăd că ierarhii eparhioți din unele scaune chiriarhale cu trecut istoric recunoscut și cu importanță misionară și pastorală, administrativă și culturală națională, care s-au distins printr-o slujire chiriarhală deosebită și îndelungată a Bisericii, iar la propunerea Patriarhului făcută în consultare cu Sfântul Sinod, cu Sinodul permanent, pot primi, cu aprobarea Sfântului Sinod, ranguri cu titlul personal de Mitropolit onorific cei dintre Arhiepiscopi și de Arhiepiscopi onorifici cei dintre Episcopi, Sfântul Sinod a privit cu îndreptățire propunerea noastră făcută în consultare cu Sinodul permanent și prin hotărârea nr. 3621, din 19 iunie 2009, a aprobat conferirea rangului cu titlul personal de **Arhiepiscop onorific** Prea Sfințitului Părinte Episcop Justinian al Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmăruului ținând seama de necesitatea ridicării nivelului de reprezentare administrativă bisericească a Episcopiei în contextul realităților multiconfesionale și multietnice din această zonă pastoral-misionară a Transilvaniei, precum și de evidențiere a Prea Sfinției Sale, care s-a remarcat printr-o activitate ierarhică pilduitoare și slujire chiriarhală deosebită și îndelungată a Bisericii vreme de aproape 40 de ani, din care primii 17 ani ca Episcop vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului și apoi ultimii 20 de ani ca Episcop al Maramureșului și Sătmăruului, perioadă reflectată prin lucrări misionar-pastorale și administrative în scopul consolidării vieții și unității bisericești, edificarea de noi locașuri de cult, asigurarea personalului de cult și a personalului neclerical necesar, restaurarea și întărirea vieții monahale prin înființarea sau reînființarea a 23 de așezăminte monahale, organizarea celor două instituții de învățământ teologic din cadrul Eparhiei, activități educative, cultural-religioase și editoriale în sprijinul prezenței ortodoxe și românești în acest ținut străbun.

Drept urmare, potrivit rânduielilor canonice se cuvine să vestim hotărârea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și să facem cunoscut tuturor această Gramată Patriarhală de acordare a rangului de Arhiepiscop onorific Prea Sfințitului Părinte Episcop Justinian al Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului, iar astăzi, duminică 13 decembrie 2009, în Catedrala episcopală „Sfânta Treime” din Municipiul Baia Mare, la cei peste 19 ani de arhipăstorire a Prea Sfințitului Părinte Episcop Justinian al Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului, noi, Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române înștiințăm clerul, călugării și călgărițele, precum și poporul dreptcredincios al acestei Sfinte Episcopii că de acum înainte, la slujbele religioase, Prea Sfinția Sa va fi pomenit cu titulatura de **Înalt Prea Sfințitul Părinte Arhiepiscop Justinian, Episcopul Ortodox Român al Maramureșului și Sătmarului** urmând a fi înscris în lista membrilor Sfântului Sinod după Arhiepiscopii din ordinea administrativă a Bisericii Ortodoxe Române potrivit celor rânduite prin hotărârea nr. 3621 din 19 iunie 2009 a Sfântului Sinod, Episcopia Ortodoxă Română a Maramureșului și Sătmarului, pe care o păstorește, păstrându-și în continuare locul stabilit în rândurile Eparhiilor Bisericii Ortodoxe Române.

Încredințăm pe Înalt Prea Sfințitul Părinte Arhiepiscop Justinian, Episcopul Ortodox Român al Maramureșului și Sătmarului, milostivirii Bunului Dumnezeu, cu rugăciunile Sfântului Ierarh Iosif Mărturisitorul din Maramureș, cu rugăciunile tuturor Sfinților ierarhi, preoți, cuvioși, mucenici, martiri, mărturisitori și apărători ai dreptei credințe care s-au nevoit în binecuvântatul Ardeal strămoșesc. Și astfel, cu un cuget și cu o inimă împreună să-L preamărim pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfântul Duh, Treimea cea de o ființă și nedespărțită. Amin

Semnează

DANIEL

**Arhiepiscop al Bucureștilor
Mitropolit al Munteniei și Dobrogei
Locțiitor al tronului Cezareei Capadochiei și
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române**

Gramată Patriarhală emisă de Cancelaria Sfântului Sinod la 12 decembrie 2009 în temeiul hotărârii nr. 3621 din 19 iunie 2009 al Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și făcută publică la data de 13 decembrie 2009, la sărbătoarea Sfântului Ierarh Dosoftei, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei în Catedrala episcopală „Sfânta Treime” din Municipiul Baia Mare.

După citirea acestei Gramate Patriarhale prin care se aduce la cunoștință ridicarea Prea Sfințitului Părinte Episcop Justinian la rangul de Arhiepiscop onorific al Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmăruului, recurgem la ceremonia solemnă de întronizare și i se decernează, mai întâi, mantia de arhipăstor, apoi crucea de arhipăstor, engolpionul de arhipăstor și, în final, cârja de arhipăstor pentru a păstori turma cea cuvântătoare a lui Hristos încredințată Înalt Prea Sfinției Sale pentru ca celor ascultători să le fie toig de reazem și întărire, iar pentru cei neascultători să-l întrebuințeze ca toig de deșteptare, de certare și de îndreptare.

VREDNIC ESTE !!!

Iată, cu ajutorul lui Dumnezeu s-a adus la îndeplinire hotărârea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și îl felicităm din inimă pe Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Justinian. Iar în plus de ceea ce s-a remarcat în Gramata Patriarhală dorim să facem cunoscut că Înalt Prea Sfinția Sa este un model de păstor, iubitor de Hristos, de Biserică și de Patrie. Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Justinian n-a despărțit niciodată bucuria de a fi păstor al Bisericii din Maramureș și dragostea de Patrie, dragostea pentru poporul român și pentru valorile lui perene care s-au cultivat în credința apostolică prin multă jertfelnicie și dărnicie. Este atât de încântat de clerul și credincioșii Maramureșului și Sătmăruului, încât avem impresia că ieri ar fi fost înscăunat aici, deși, iată, sunt aproape 20 de ani de când este arhipăstor.

Înalt Prea Sfinția Sa este un model de jertfelnicie, de dăruire de sine, de dragoste multă pentru misiunea Bisericii și drept dovadă și mărturie grăitoare stau realizările din timpul arhipăstoririi Sale aici, în Maramureș. A construit 80 de biserici, din care 14 numai în Municipiul Baia Mare, 75 de case parohiale și 24 de mănăstiri și schituri în care viețuiesc în rugăciune și evlavie monahi și monahii vrednici. Aceasta ne descoperă o vocație a Sa de monah misionar concretizat în faptul de a duce duhul lui Hristos în lume pentru a sfinți lumea în iubirea Prea Sfintei Treimi.

Toate aceste realizări misionar-pastorale ni-l prezintă pe Înalt Prea Sfințitul Justinian ca pe un adevărat Părinte duhovnicesc cu suflet mare și cu o capacitate de jertfelnicie rar întâlnită. Înalt Prea Sfinția Sa este și un om de cultură, căci în anul 2006 a fost numit „*omul cultural al anului 2006*” în Municipiul Baia Mare, iar în anul 2009 a primit titlul de „*om al anului 2009*” apreciindu-se, de asemenea, cultura, spiritualitatea și patriotismul Înalt Prea Sfinției Sale. A scris mai multe cărți și o mulțime de studii și articole, ceea ce a făcut să i se încredințeze și titlul academic de „*Doctor Honoris Causa*” a unor Universități prestigioase din țară. Peste toate, ca o cunună a realizărilor Înalt Prea Sfinției Sale este mănăstirea Rohia, o

adevărată oază de spiritualitate și un extins centru cultural și religios de tip maramureșean, loc sacru și binecuvântat de Dumnezeu unde spiritualitatea și cultura ortodoxă se întâlnesc.

Iată-ne, așadar, într-un moment festiv de mare împlinire și bucurie duhovnicească, când tocmai în ziua de prăznuire a Sfântului Ierarh Dosoftei, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, cel care l-a hirotonit pe Sfântul Ierarh Iosif Mărturisitorul din Maramureș, am avut marele privilegiu de a-l ridica pe Prea Sfințitul Episcop Justinian la rangul personal de Arhiepiscop onorific al Maramureșului și Sătmarului, aici, în Maramureșul voievodal, de unde a plecat și descălecat vrednicii de pomenire voievozii maramureșeni care au pus, mai apoi, bazele noului Stat independent al Țării Moldovei.

Sunt foarte multe meritele, vredniciile, hărnicile și jertfelniciile Înalț Prea Sfințitului Arhiepiscop Justinian, încât noi, văzând atât de mult curaj și atât de mare dăruire de sine pentru Biserica strămoșească îl numim adesea la ședințele Sfântului Sinod „voievodul Maramureșului”. Prin urmare, Vă prezentăm un voievod duhovnicesc și înscăunăm pe arhipăstorul maramureșean Justinian Chira, Arhiepiscopul onorific al Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului!

**Întru mulți și binecuvântați ani
Înalț Prea Sfințite Părinte Arhiepiscop!**

Biroul de Presă al Episcopiei Maramureșului și Sătmarului

**Ridicarea la rangul de Arhiepiscop a Preasfințitului Justinian Chira
al Maramureșului și Sătmarului**

**Momentul solemn al întronizării întru *Arhiepiscop onorific*
a Prea Sfințitului Părinte Episcop Justinian CHIRA
al Maramureșului și Sătmărilor**

Sosirea P.F. Părinte Patriarh Daniel în Maramureș

**Întâmpinarea Prea Fericirii Sale de ierarhii maramureșeni
în Catedrala Episcopală „Sfânta Treime” din Baia Mare**

**Primirea oficială a P. F. Părinte Patriarh Daniel
de corpul Permanenței Episcopale
la sediul Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului și Sătmăreșului**

**Vizitarea centrului filantropic multifuncțional de Asistență Socială
„Sfântul Iosif Mărturisorul” din Baia Mare**

**Participarea P.F. Sale la Concertul de colinde tradiționale
a coconilor maramureșeni**

**Prea Fericitul Părinte Patriarh DANIEL
Înalt Prea Sfințitul Părinte JUSTINIAN și Prea Sfințitul Arhiereu JUSTIN
în mijlocul colindătorilor din Maramureșul istoric**

**Consultările P.F. Părinte Patriarh Daniel
cu inginerii și arhitecții responsabili cu lucrările Catedralei Episcopale din Baia Mare**

**Prea Fericitul Părinte Patriarh DANIEL
Acordând Ordinul „Sanctus Stephanus Magnus”**

Vizita P.F. Părinte Patriarh la mănăstirea „Sfânta Ana” ROHIA

Concert de colinde susținut în Catedrala Episcopală

Sfânta Liturghie arhierescă –duminică, 13 decembrie 2009

**Prea Fericitul Părinte Patriarh Daniel
alături de oficialitățile locale și județene și membrii Permanenței Episcopale
la plecarea din Maramureș**

SUMMARY

I. EDITORIAL

- His Holiness Justinian Chira**, Archbishop of Maramures and of Satu Mare,
*Speech delivered with the occasion of the granting of the title “Honoris Causa
Doctor” by “1 Decembrie University” from Alba Iulia* 13

II. UNIVERSITY CHRONIC

1. Gleanings from the university and cultural chronicle from Baia Mare 2009 23
2. Management staff 32
3. Teaching departments – Orthodox Theology and Social Assistance 33
4. Bachelors in Pastoral Orthodox Theology 2009 34
5. Bachelors in Didactic Orthodox Theology 2009 35
6. Bachelors in Social Assistance Theology 2009 35
7. Students of the T.O.P specialisation 2009 37
8. Students of the T.O.D specialisation 2009 42
9. Students of the T.O.A.S specialisation 2009 44
10. Master students – Orthodox Theology Group 2009 51
11. Report of the activity of the Orthodox Theology and Social Assistance
department for the academic year 2008 – 2009 53

III. PRESENT PROBLEMS

1. Metropolitanate Synod of Cluj, Alba, Crișana and Maramureș pronounces
against biometrical passports 65
2. Press announcement from Saint Synod of Romanian Orthodox Church
– February 2009 67
3. Saint Synod requests an alternative to the biometrical passports 69
4. Press announcement from Saint Synod of Romanian Orthodox Church
– June 2009 71
5. True education enhances the communion between generations
– *Message of His Holiness Father Daniel* on the occasion of the opening
of the new school year 2009-2010 73
6. *Message of the His Sanctity, Ecumenical Patriarch Bartolomeu I* on
the occasion of the New Clerical Year 75

7. Reverential year of the Saint Basil the Great and of the Fathers from Cappadocia– Bârsana Monastery, 11 – 13 November 2009	77
8. A great light of the Church and a saint prayer in heaven – <i>Message of His Holiness Father Patriarch Daniel</i> on the occasion of the holding of the National Symposium from Bârsana	81
9. National Symposium – Bârsana Monastery 11-13 November 2009 – <i>Message from the Worship State Secretary</i>	83
10. Reader dr. Tănase Ion Filip, <i>Archimandrite Gavril Burzo</i> – a dignified descendent of professor father dr Florea Mureșanu	85
11. Ph.D Nuțu Roșca – Clerkly problems at Săpânța	87
12. <i>Idem</i> , Clerkly problems at Botiza Maramureșului	91

IV. THEOLOGICAL STUDIES

1. PhD reader Adrian Gh. Paul , <i>The secret of the Christ Resurrection – voucher of our resurrection for the eternal life</i>	97
2. Ph.D Ștefan Pomian , <i>The Foundation of the Believe throw the Reason illuminated by the faith and heated by love and by the divine revelation</i>	137
3. Ph.D lector Vasile Borca , <i>The Christian Family in the view of Saint Basil the Great</i>	171
4. Ph.D lector Teofil Stan , <i>The education of the clerical personnel in the diocese of Maramures and Satu Mare</i>	183
5. Assist. Eusebiu Borca , <i>The unity and the complexity of the Pentateuch</i>	201
6. Post-graduating Stelian Gomboș , <i>About the theology realism and the service of The Saint Basil the Great-expression of the persistence in purity and in the Confession of the Church Truth</i>	233
7. Master Attendant Emanuel B. Chezan , <i>The Paradise Melanoly and the existential tragic in the view of Nichifor Crainic</i>	243

V. THE ASPECTS OF THE SOCIAL ASSISTANCE

1. Ph.D Lector Ioan Tohătan , <i>The social assistant role in the management of the troubles caused by the use of forbidden substances</i>	267
2. Ph.D Marius NECHITA , <i>Theories and models of the disability</i>	279

VI. THE EDITORIAL PUBLICATION

1. **The priest Vasile Borca**, *Shocking testimonies about the humiliation, the oppression and the terror of the people and of the Romanian faith in Ardeal* 293
2. **Vicar Doctor Ion Popovici**, *The Brook of Heracleides and Condemnation of Nestorius By Eirini Christinaki – Glarou* 307
3. **Prof. Dr. Nutu ROSCA**, *Humanity in Chrestianity* 317

VII. COMEMORATIONS

1. **Prof. Dr. Adrian Gh. Paul**, *In Memoriam – Poet Daniel Turcea* 321
2. **Doctorate Stelian Gomboș**, *In Memoriam. Reverend Priest Arhim. Teofil Părăian – the confessor of the abbey «Sf. C-tin Brâncoveanu»* 325
3. The erudite professor of theology Olivier Clement passed away 329
4. The Greek professor of the New Testament Savvas Agouridis passed away 333

VIII. THE UNEXCEPTIONAL EVENTS FOR MARAMUREȘ AND SATU MARE EPISCOPATE

1. **His Holiness Andrei Andreicut**, *Arhipastor of Maramureș and Satu Mare honoured at the University «1 Decembrie 1918» from Alba Iulia* 337
2. **Prof. Dr. Cristian Ștefan**, *Maramureșul – the capital of the Romanian Orthodoxy 11-13 december 2009* 351
3. **His Holiness Patriarch Daniel**, *Speech and the enthronisation as honorary archbishop of His Holiness Bishop Priest Justinian from Maramureș and Satu Mare* 357

TABLE DE MATIERES

I. EDITORIAL

- Sainteté Justinian Chira**, Archevêque du Maramureș et Satu Mare, *Discours*
prononcé à l'occasion du décernement du titre de "Docteur Honoris Causa"
de L'Université "1 Decembrie 1918" de Alba Iulia 13

II. CHRONIQUE UNIVERSITAIRE

1. Colligations de la chronique universitaire et culturelle de Baia Mare 2009 23
2. Les cadres de management 32
3. Les cadres didactiques – Département de Théologie Orthodoxe et
Assistance Sociale 33
4. Les licenciés en Théologie Orthodoxe pastorale 2009 34
5. Les licenciés en Théologie Orthodoxe didactique 2009..... 35
6. Les licenciés en Théologie assistance sociale 2009 35
7. Les étudiants de la spécialisation T.O.P. 2009 37
8. Les étudiants de la spécialisation T.O.D. 2009 42
9. Les étudiants de la spécialisation T.O. A.S. 2009 44
10. Les étudiants au mastère – Groupe Théologie Orthodoxe 2009 51
11. Rapport de l'activité du Département de Théologie Orthodoxe et
Assistance Sociale pour l'année universitaire 2008-2009 53

III. PROBLÈMES EN ACTUALITÉ

1. Le synode métropolitain de Cluj, Alba, Crișana et Maramureș se prononce
contre les passeports biométriques 65
2. Annonce de presse du Saint Synode de l'Eglise Orthodoxe Roumaine
– février 2009 67
3. Saint Synode sollicite alternative aux passeports biométriques 69
4. Annonce de presse du Saint Synode de l'Eglise Orthodoxe Roumaine
– juin 2009 71
5. *La vraie éducation cultive la communion entre les générations*
– Message du Bienheureux Père Patriarche Daniel à l'occasion de
l'ouverture de la nouvelle année scolaire 73
6. Le message de Sa Sainteté, le Patriarche oecuménique Bartolomeu I
à l'occasion du début de la Nouvelle Année ecclésiale 75
7. Année en l'honneur du Saint Basile le Grand et des Parents Cappadociens

– L l'abbaye Bârsana, 11-13 novembre 2009	77
8. <i>Une grande lumière de l'Eglise et un saint suppliant dans le ciel</i>	
– <i>Le message du Bienheureux Père Patriarche Daniel à l'occasion de la</i>	
<i>soutenance du Symposium National de Bârsana</i>	81
9. <i>Symposium national – Abbaye Bârsana 11-13 novembre 2009</i>	
– <i>Message du Secrétaire d'Etat pour Cultes</i>	83
10. <i>Maître assist. dr Tănase Ion Filip, Archimandrite Gavril Burzo</i>	
– <i>un digne successeur du père professeur docteur Florea Mureșanu</i>	85
11. <i>Professeur docteur Nuțu Roșca, Problèmes ecclésiales à Săpânța</i>	87
12. <i>Idem, Problèmes ecclésiaux à Botiza Maramureșului</i>	91

IV. ÉTUDES DE THÉOLOGIE

1. Père docteur Adrian Gh. Paul , <i>Le sacrement de la résurrection du Notre Dieu</i>	
<i>Jésus Christus – le garant de notre résurrection pour la vie éternelle</i>	97
2. Père docteur Ștefan Pomian , <i>Le fondement de la foi par la raison illuminée</i>	
<i>de foi et chauffée d'amour et par la révélation du Dieu</i>	137
3. Père lecteur docteur Vasile Borca , <i>La famille chrétienne dans l'œuvre du</i>	
<i>Saint Basile le Grand</i>	171
4. Père lecteur docteur Teofil Stan , <i>Education du personnel clérical dans</i>	
<i>l'éparchie de Maramures et Satu Mare</i>	183
5. Assist. univ. drd Eusebiu Borca , <i>L'unité et la complexité du Pentateuque</i>	201
6. Doctorant Stelian Gomboș , <i>Sur le réalisme de la théologie et du service</i>	
<i>du Saint Basile le Grand – expression de la persistance en pureté de l'esprit</i>	
<i>et dans la Confession de la vérité de l'église</i>	233
7. Masterand Emanuel B. Chezan , <i>Nostalgie du Paradis et le tragique dans</i>	
<i>la vision du Nichifor Crainic</i>	243

V. ASPECTS DE L'ASSISTENCE SOCIALE

1. Maître assist. dr Ioan Tohătan , <i>Le rôle de l'assistant social dans le</i>	
<i>management des déséquilibres liés à la consommation des substances</i>	
<i>interdites</i>	267
2. Père lecteur univ. dr Marius Nechita , <i>Théories et modèles de la deshabilité</i>	279

VI. APPARITION ÉDITORIALE

1. Père Vasile Borca , <i>Témoignages frappants sur l'humiliation,</i>	
<i>l'asservissement et la terreur du peuple et de la foi roumaine d'Ardeal</i>	293

2. **Curé docteur Ion Popovici**, *The Brook of Heracleides and Condemnation of Nestorius* By Eirini Christinaki – Glarou 307
3. **Prof. dr. Nutu ROSCA**, *Le humanites dans Chrestianismus* 317

VII. COMÉMMORATIONS

1. **Pr. docteur Adrian Gh. Paul**, *In Memoriam* – Poete Daniel Turcea..... 321
2. **Doctorant Stelian Gomboș**, *In Memoriam*. Révérend Père Arhim. Teofil Părăian – le confesseur de l'abbaye « Sf. C-tin Brâncoveanu » 325
3. L'érudit professeur de théologie Olivier Clement est passé aux saints 329
4. Le professeur grecque du Nouveau Testament Savvas Agouridis est passé au Dieu 333

VIII. EVÉNEMENTS D'EXCEPTION POUR L'ÉVÊCHE DE MARAMUREȘ ET SATU MARE

1. **Sainteté Andrei Andreicut**, *Prélat de Maramureș et Satu Mare célébré à l'Université « 1 Decembrie 1918 » de Alba Iulia* 337
2. **Pr. docteur Cristian Ștefan**, *Maramureșul – la capitale de l'Orthodoxie roumaine, 11-13 décembre 2009* 351
3. **Sainteté Père Patriarche Daniel**, *Discours à l'intronisation comme archevêque honorifique du Sainteté Père Evêque Justinian de Maramureș et Satu Mare* 357

INHALT

I. VORWORT

Die Gnade Iustinian CHIRA , Erzbischof des Kreises Maramures und Satu Mare, <i>Gesprochenes Wort</i> mit dem Anlass der Gewährung des Titels von "Doktor Honoris Causa" bei der Universität "1 Decembrie 1918" von Alba Iulia.....	13
---	----

II. AKADEMISCHE CHRONIK

1. Episoden in der akademische Chronik und Kultur aus Baia Mare 2009	23
2. Die Führung	32
3. Die Lehrkräfte – Lehrstuhl für Orthodoxe Theologie – Sozialhilfe	33
4. Absolventen der Orthodoxen Pastoraltheologie 2009	34
5. Absolventen der Lehr-Orthodoxen Theologie 2009	35
6. Absolventen der Sozialhilfe-Theologie 2009	35
7. Studenten der T.O.P. Fachrichtung 2009.....	37
8. Studenten der T.O.D. Fachrichtung 2009	42
9. Studenten der T.O.A.S. Fachrichtung 2009.....	44
10. Masterstudenten – Orthodoxe Theologie Gruppe 2009	51
11. Tätigkeitsbericht des Lehrstuhls für Orthodoxe Theologie – Sozialhilfe für das akademische Jahr 2008-2009	53

III. AKTUELLE THEMEN

1. Synode Metropolit von Cluj, Alba, Crisana und Maramures ist gegen biometrische Pässe	65
2. Pressemitteilung der Heiligen Synode der Rumänisch-Orthodoxen Kirche - Februar 2009	67
3. Die Heilige Synode ersucht eine Alternative für die biometrische Pässe	69
4. Pressemitteilung der Heiligen Synode der Rumänisch-Orthodoxen Kirche - Juni 2009	71
5. <i>Die wahre Bildung pflegt die Kommunion zwischen den Generationen</i> - Mitteilung Seiner Seligkeit Patriarch Daniel mit dem Anlass der Öffnung des neuen Schuljahres 2009-2010	73
6. Botschaft von Papst Ökumenischen Patriarch Bartolomeu I mit dem Anlass des Anfangs des neuen kirchlichen Jahres	75
7. Kirchliches Festjahr des heiligen Basilius der Große und der kappadokischen Eltern – das Kloster Barsana, 11-13 November 2009.....	77

8. <i>Ein großes Licht der Kirche und ein großes Gebet im Himmel – Botschaft seiner Seligkeit Patriarch Daniel mit dem Anlass des nationalen Symposiums von Barsana</i>	81
9. Nationales Symposium – Das Kloster Barsana 11-13 November 2009 - Botschaft des Staatssekretariats für religiöse Angelegenheiten	83
10. Dozent Dr. Tanase Ion FILIP, Archimandrit Gavril Burzo - Nachfolger von Pater Professor Dr. Florea Muresanu	85
11. Prof. Dr. Nutu ROSCA, kirchliche Probleme in Sapanta	87
12. <i>Dieselbe</i> , kirchliche Probleme in Botiza Maramuresului	91

IV. THEOLOGISCHE STUDIEN

1. Dozent Dr. Adrian Gh. PAUL, <i>Die Auferstehung unseres Herrn Jesus – der Erstling unserer Auferstehung für ewiges Leben</i>	97
2. Dozent Dr. Stefan POMIAN, <i>Die Grundlage des Glaubens durch die Vernunft erleuchtet durch den Glauben und erwärmt durch die Liebe und durch die Entdeckung des Göttlichen</i>	137
3. Prof. Dr. Vasile BORCA, <i>Die christliche Familie in der Arbeit Des Heiligen Basilus der Große</i>	171
4. Prof. Dr. Teofil STAN, <i>Bildung des geistlichen Personals in der Diözese Maramures und Satu Mare</i>	183
5. Assistent Prof. Eusebiu BORCA, <i>die Einheit und die Komplexität Des Pentateuches</i>	201
6. Dr. Stelian GOMBOS, <i>Über Realismus Theologie und Dienst Des Heiligen Basilus der Große – Ausdruck der Beharrlichkeit im Glauben und wachsam über die Wahrheit der Kirche</i>	233
7. Masterand Emanuel B. CHEZAN, <i>Nostalgie des Paradieses und die existentielle Tragik nach Ansicht von Nichifor Crainic</i>	243

V. ASPEKTE DER SOZIALEN EXISTENZ

1. Prof. Dr. Ioan TOHATAN, <i>Die Rolle des sozialen Assistenten in der Verwaltung der Verhaltensstörungen bezüglich des Verbrauchs von verbotenen Substanzen</i>	267
2. Prof. Dr. Marius NECHITA, <i>Theorien und Formen von Behinderungen</i>	279

VI. REDAKTIONELLE EINTRAGUNGEN

1. Prof. Vasile BORCA, <i>Erschütterte Geständnisse über die Demütigung und Terrorisierung des rumänischen Volkes und Glaubens von Ardeal</i>	293
2. Ph. Dr. Ion POPOVICI, <i>The Brook of Heracleides and Condemnation</i>	

<i>Of Nestorius by Eirini Christinaki – Glarou</i>	307
3. Prof. dr. Nutu ROSCA , <i>Der Humanismus in der Christentum</i>	317

VII. GEDENKFEIERN

1. Pr. Dr. Adrian Gh. Paul , <i>Zum Andenken an – dem Dichter Daniel Turcea</i>	321
2. Dr. Stelian GOMBOS , <i>Zum Andenken an, Seiner Seligkeit Pater Achim.</i> TEOFIL PARAIAN – Beichtvater des Klosters “Der Heilige C-tin Brancoveanu”	325
3. Gelehrter Theologie Professor OLIVIER CLEMENT ging in Ewigkeit	329
4. Der griechische Professor für das Neue Testament SAVVAS AGOURIDIS ist mit dem Gott	333

VIII. AUSSERGEWÖHNLICHE EREIGNISE FÜR DIE DIÖZESE VON MARAMURES UND SATU MARE

1. I.P.S. Andrei ANDREICUT , <i>Erzbischof von Maramures und Satu Mare</i> <i>geehrt bei der Universität “1 Decembrie 1918” von Alba Iulia</i>	337
2. Prof. Dr. Cristian STEFAN , <i>Maramures – die Hauptstadt der rumänischen</i> <i>Orthodoxie, 11-13 Dezember 2009</i>	351
3. P.F. Seine Seligkeit Patriarch Daniel , <i>Rede an der Thronbesteigung als</i> <i>Bischof Seines Exzellenz Bischof Justinian von Maramures</i> <i>und Satu Mare</i>	357